תלמוד בבלי · אחרונים · אור הישר · סדר נזיקין

אור הישר על בבא מציעא

הרב שמואל יצחק הילמן

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אור הישר על בבא מציעא

הרב שמואל יצחק הילמן

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אור-הישר-על-בבא-מציעא/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 7
דף ב: 8
דף ג. 8
דף ג: 9
דף ד. 9
דף ד: 10
דף ה. 10
דף ה: 11
דף ו. 11
דף ו: 12
דף ז. 13
דף ז: 14
דף ח. 14
דף ח: 15
דף ט. 15
דף ט: 16
דף י. 16
דף י: 17
דף יא. 19
דף יא: 19
דף יב. 20
דף יב: 22
דף יג. 23
דף יג: 23
דף יד. 24
דף יד: 24
דף טו. 25
דף טו: 25
דף טז. 25
דף טז: 26
דף יז. 27
דף יז: 28
דף יח. 28
דף יח: 28
דף יט. 29
דף יט: 30
דף כ. 30
דף כ: 30
דף כא. 31
דף כא: 31
דף כב. 32
דף כב: 33
דף כג. 34
דף כג: 34
דף כד. 36
דף כד: 37
דף כה. 37
דף כה: 38
דף כו. 39
דף כו: 39
דף כז. 40
דף כז: 42
דף כח. 42
דף כח: 43
דף כט. 43
דף כט: 43
דף ל. 44
דף ל: 45
דף לא. 46
דף לא: 47
דף לב. 47
דף לב: 48

דף לג. 49
דף לג: 50
דף לד. 50
דף לד: 51
דף לה. 52
דף לה: 53
דף לו. 53
דף לו: 54
דף לז. 54
דף לז: 55
דף לח. 55
דף לח: 55
דף לט. 56
דף לט: 56
דף מ. 57
דף מ: 57
דף מא. 58
דף מא: 59
דף מב. 60
דף מב: 60
דף מג. 61
דף מג: 61
דף מד. 62
דף מד: 63
דף מה. 63
דף מה: 63
דף מו. 64
דף מו: 65
דף מז. 66
דף מז: 66
דף מח. 67
דף מח: 68
דף מט. 68
דף מט: 69
דף נ. 70
דף נ: 70
דף נא. 71
דף נא: 72
דף נב. 72
דף נב: 73
דף נג. 73
דף נג: 73
דף נד. 74
דף נד: 75
דף נה. 76
דף נה: 77
דף נו. 77
דף נו: 77
דף נז. 79
דף נז: 79
דף נח. 79
דף נח: 81
דף נט. 81
דף נט: 82
דף ס. 83
דף ס: 83
דף סא. 84
דף סא: 85
דף סב. 86
דף סב: 87
דף סג. 87
דף סג: 88
דף סד. 88
דף סד: 88

דף סה. 89
דף סה: 90
דף סו. 90
דף סו: 91
דף סז. 92
דף סז: 92
דף סח. 93
דף סח: 94
דף סט. 94
דף סט: 95
דף ע. 96
דף ע: 97
דף עא. 97
דף עא: 98
דף עב. 99
דף עב: 101
דף עג. 101
דף עג: 101
דף עד. 102
דף עד: 103
דף עה. 103
דף עה: 104
דף עו. 104
דף עו: 105
דף עז. 105
דף עז: 106
דף עח. 107
דף עח: 108
דף עט. 108
דף עט: 109
דף פ. 109
דף פ: 110
דף פ: 111
דף פב. 111
דף פב: 112
דף פג. 113
דף פג: 114
דף פד. 114
דף פד: 115
דף פה. 115
דף פה: 115
דף פו. 117
דף פו: 118
דף פז. 120
דף פז: 121
דף פח. 121
דף פח: 123
דף פט. 123
דף פט: 124
דף צ. 124
דף צ: 125
דף צא. 126
דף צא: 127
דף צב. 127
דף צב: 128
דף צג. 128
דף צג: 130
דף צד. 130
דף צד: 132
דף צה. 132
דף צה: 132
דף צו. 133
דף צו: 134
דף צז. 135

דף צז. 136
דף צח. 136
דף צח: 136
דף צט. 137
דף צט: 138
דף ק. 138
דף ק: 139
דף קא. 140
דף קא: 141
דף קב. 141
דף קב: 142
דף קג. 143
דף קג: 143
דף קד. 144
דף קד: 145
דף קה. 146
דף קה: 146
דף קו. 147
דף קו: 148
דף קז. 149
דף קז: 150
דף קח. 150
דף קח: 150
דף קט. 151
דף קט: 151
דף קי. 152
דף קי: 153
דף קיא. 155
דף קיא: 155
דף קיב. 156
דף קיב: 157
דף קיג. 157
דף קיג: 159
דף קיד. 159
דף קיד: 160
דף קטו. 160
דף קטו: 161
דף קטז. 161
דף קטז: 161
דף קיז. 163
דף קיז: 163
דף קיח. 163
דף קיח: 164
דף קיט. 164

דף ב.

במשנה שנים אוחזין בטלית כו', והנה הרמב"ם פ"ט ה"ז מה' טוען שינה צורת ההלכה וכ' שנים שהיו אוחזין בכלי אחד או שהיו רוכבין ע"ג בהמה אחת כו' כל אחד משניהם נשבע בנקיטת חפץ שאין לו בזה הדבר פחות מחציו ויחלוקו כו' היו שנים אדוקין בטלית זה אומר כולה שלי וז"א כולה שלי זה נוטל עד מקום שידו מגעת וזה נוטל עד מקום שידו מגעת כו', והק' בלח"מ אמאי גבי כלי נוטל כ"א חציו ליהוי כטלית דזה נוטל עד מקום שידו מגעת וכן השני ונשאר בצ"ע, ולעד"נ דהרמב"ם לא הוה מצי לכלול כלי וטלית בסוג אחד, דהא בגמרא גופה לקמן ד"ז ע"א מחלקין בין טלית דמתניתין להא דתני רב תחליפא, דמשנה איירי דתפיסי בכרכשתא ולהכי חולקין בשוה דאין אחד מוחזק יותר מחבירו משא"כ בברייתא שאוחזין בעצם הטלית ואחד מוחזק יותר מחבירו בזה אמרינן זה נוטל עד ע"מ שידו מגעת וז"נ עמשי"מ, וחילוק כזה נופל רק בטלית המחזיק שטח רחב ומשכחת גביה גרדין בשני הצדדים הנופל לאמר שכ"א אחוז בגרדין שבצדו ושניהם אינם מוחזקים בעצם הטלית, משא"כ סתם כלי כששניהם אוחזין בו הלא שניהם מוחזקין בעצם כל הכלי, ולהכי כייל הרמב"ם שנים מוחזקין בכלי לשנים רוכבין ע"ג בהמה כו' ע"ש.

כן לפ"מ שפירש"י לקמן ד"ט ע"א וז"ל אלא תפוס במוסירה במאי קני פלגא והלא ראשה השני מונח במקומו והגבהת הפקר לא קניא עד דעקר לכוליה ע"ש, ולפ"ז חילוק גדול ביניהם בעצם הקנין דבטלית המונח ע"ג קרקע והתחיל הראשון להגביהה הרי לא קני לה עד דעקר לכולה ואם בתוך כך בא השני והגביהה עמו הרי בע"כ הוא קנין משותף לשניהם מן ההפקר, משא"כ בכלי כשהגביהו הראשון מן הקרקע עקר ליה לכוליה מנא, הרי בהכרח דיש לחלק בין מציאה דטלית למציאה דכלי גם בעצם הקנין מן ההפקר אם יש להב"ד יש לדון גם בזה.

שם זה ישבע שאין לו בה מחציה וזה ישבע שאין לו בה פחות מחציה ויחלוקו, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תי"ט ותשנ"ז.

שם אי תנא אני מצאתיה הוה אמינא מאי מצאתיה ראיתיה אע"ג דלא אתאי לידיה בראיה בעלמא קני תנא כולה שלי דבראיה לא קני, והקשו בתוס' דא"כ תקשה ממשנתינו אמ"ד בשילהי מכילתין קי"ח ע"א הבטה בהפקר קני ותירצו דגם שם מיירי שעשה מעשה כל דהו כגון שגדר גדר קטן ע"ש, והנה הרמב"ם דפסק כמ"ד הבטה בהפקר לא קנה כ' בספ"ב מה' נדרים וז"ל, דבר המופקר שבא אחד ושמרו והיה מביט בו שלא יטלנו אדם לא קנהו בהבטה אלא עד שיגביהו אם היה מטלטלין או יחזיק בקרקע כדרך שקונין

הלקוחות ע"כ, וכן העתיק המחבר בשו"ע סי' רע"ג סי"א, והשתא קשה הלא משנתינו טלית קתני שהוא מטלטלין. ובע"כ דלפי קושית התוס' צריכינן לאמר דגם שם איירי בהבטה בהפקר מטלטלין, ולפ"ז מה מקום לתירוצם דהתם איירי שגדר גדר קטן, הלא גדר קטן בחזקת מטלטלין מאי בעי, ולאמר בכוונת התוס' דגם שם פליגי אם גדר גדר קטן סביב דבר המטלטל של הפקר ולא נגע בעצם החפץ אי קני או לא, א"כ כל ענין של הבטה נפל בבירא, רק אם מעשה צדדית סביב החפץ פועלת לקנין החפץ המופקר, ואם עמד בפעולתו בתוך ד' אמות של החפץ, תיפ"ל מצד קנין ד' אמותיו כדלקמן ד"י וא"צ ג"כ למעשה כל דהו, ואם היה החפץ חוץ לד' אמותיו גם מעשה רבה של גדר לא יועיל לו, דבדבר הצריך קנין כל דבר לפי קניינו כמבואר בחו"מ סי' קע"ו וקנין גדר במטלטלין מאי בעי, וצ"ע כעת.

רש"י ד"ה שנים אוחזין. דוקא אוחזין כו' שאילו היתה ביד אחד לבדו היה אידך המוציא מחבירו ועליו להביא ראיה בעדים שהיא שלו כו', פי' וזה הויא אפילו לסומכוס כדהארכתי בחידושי לקמן ד"ג ע"א ע"ש.

תוד"ה ויחלוקו. וי"ל דאוחזין שאני כו', בב"ב ל"ד ע"ב כתבו התוס' הכי בשם ר"ת וע"ש עוד במהר"י מג"ש.

תוד"ה וזה נוטל. ומפרש ריב"ם דמיגו להוציא לא אמרינן כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' פ"ו ובס' ציץ הקדש סי' ו'.

בא"ד וא"ת ונימא דאין ספק מוציא מידי ודאי כו', ע' בת' הרא"ש כלל פ"ד סי' ג'.

דף ב:

רש"י ד"ה ליחזי ממאן נקט. ואע"ג דמסיים בד"א שמקחו בידו אבל אין מקחו בידו אינו נאמן כו', ע' קצוה"ח ונה"מ סי' רכ"ב.

תוד"ה וליחזי. ואמאי שניהם נשבעין אותו שהמוכר מסייעו יפטר משבועתו כו', ע' בת' מקום שמואל סי' ו'.

דף ג.

אפילו תימא סומכוס שבועה זו מדרבנן היא כו', לכאורה איך נוכל לאוקים מתניתין כסומכוס והא אוחזין קתני דמשמע שניהם מוחזקין ואילו לסומכוס בכל דרא דממונא חולקין מטעם הספק, כן קשה על פירש"י בריש מכילתין דמפרש דהא דקתני אוחזין הוא להורות ששניהם מוחזקים בה כו' שאילו היתה ביד אחד לבדו הוי אידך המוציא מחבירו

ועליו להביא ראיה בעדים שהיא שלו כו' ע"ש, והשתא לפ"מ דמסקינן אפילו תימא סומכוס מה המריצו ליה לרש"י למיסתם מתניתין אליבא דרבנן דהממע"ה, ומכש"כ דהא דתני אוחזין אתיא גם אליבא דסומכוס לפ"מ דמסקינן לקמן ד"ו ע"א דמודה סומכוס דסרכא לאו כלום הוא, ולהכי תני אוחזין לאפוקי אי תפיס לה חד מינייהו ואידך מסרך בה סרוכי ע"ש.

ובע"כ דלפי שתי המסקנות דהכא ודלקמן ד"ו מוכח בהבנת רש"י דמשנתינו. במש"כ שאילו היתה ביד אחד לבדו הוי אידך המוציא מחבירו ועליו להביא ראיה בעדים שהיא שלו כו', כוונתו לאו דוקא אליבא דרבנן אלא אליבא דכו"ע דהא גם סומכוס מודה דסרוכא לאו כלום הוא, וע"ל ד"ו ע"א ברש"י ד"ה אפילו סומכוס.

שם מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידים אותו שיש לו חמשים זוז נותן לו חמשים זוז וישבע על השאר כו', ע' ת' הרא"ש כלל צ"ט סי' ח'.

תוד"ה אלא מחוורתא. נוכל לאמר דלא לגמרי הדר. ביה כו', ע' בת' פנים מאירות ח"א סי' ע"א.

דף ג:

ומה פיו שאין מחייבו ממון מחייבו שבועה כו', ע' נחל יצחק סי' פ' ובת' רביד הזהב סי' ה'.

שם אלא מה לפיו שכן אינו בהכחשה ובהזמה תאמר בעדים שישנן בהכחשה ובהזמה, ולכאורה זהו גופה טעמא בעי הלא כל חומרא דפיו הוא מטעם הודאת בע"ד כמאה עדים דמי כדאמרינן בסוגיין, והרי גבי עדים נמי אמרו תרי כמאה ומדוע לא תהיה פיו בהכחשה והזמה כמו עדים, וי"ל דעצם דין הכחשה והזמה על עדים אמרה תורה ולא על הודאת פיו. ועוד דפיו המחייב א"ע עדיף בזה משום דאילו בעי למיתיביה ליה במתנה מי לא יהיב ליה, ולזה ל"צ ג"כ קרא כדאמרינן בב"ב קכ"ז ע"ב ובקידושין ע"ח ע"ב.

תוד"ה מה אם ירצה בסה"ד. אבל הכא עושה תשובה ואינו רוצה להביא חולין לעזרה, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תשל"ז ובנוב"י מ"ת חאה"ע סי' קל"ב.

דף ד.

תוד"ה הצד השוה. וא"ת כופר הכל יוכיח שע"י טענה וכפירה פטור כו', ע' מה שתירץ בזה בת' פמ"א ח"ב סי' קס"ט וע"ע נוב"י מ"ת חא"ח סי' פ"ט.

דף ד:

אי נמי משום דהו"ל שטר שיעבוד קרקעות ואין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות, ע' בת' הגרע"א סי' קנ"ג.
תוד"ה אין נשבעין. וא"ת למ"ד בפ' גט פשוט שיעבודא דאורייתא מודה מקצת הטענה למה נשבע הא כופר שיעבוד קרקעות, ולעד"נ עפמש"כ הרב המגיד בפט"ז דהכ"ה מה' אישות דבמקום שיכול לגבות גם מן המטלטלין אז נשבעין ע"ש, א"כ ה"נ אי בעי גבי מן המטלטלין ולא הוה כופר דוקא בשיעבוד הקרקע, ומה מאד נאמנו דברי המג"מ בסברא, דהא כל דין דאין נשבעין על כפירת שיעבוד קרקעות הוא משום דקרקעות אימעוט מתורת שבועות ולהכי כשם שאין נשבעין על כפירתן כך אין נשבעין על הודאתן כדפירש"י, וכל זה כשבא לגבות בשטר זה דוקא מן הקרקע אז אמרינן דאין נשבעין משא"כ היכא דאמר ארצה רק לגבות חובי מאיזה מקום שיהיה אף ממטלטלין מה מקום לסלקו מדין שבועה. וע' מל"מ פ"ד ה"ד מה' טוען ובס' לבוש מרדכי לב"מ סי' ה'.
בא"ד וי"ל שמחל לו השיעבוד או שאין לו כלל קרקעות כו', ע' בת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים.

דף ה.

מתני' קא רמית עליה דר' חייא ר"ח תנא הוא ופליג, ע' נוב"י קמא חאה"ע סי ל"ג.
תוד"ה שכנגדו קאמינא. וא"ת מ"ש דבחשוד על השבועה שכנגדו נשבע ונוטל אמאי לא אמרינן מתוך שא"י לישבע משלם כדאמר גבי חמשין ידענא וחמשין לא ידענא ובנסכא דר' אבא כו', וקשה איך כייל התוס' הני כולהו כחדא, דבשלמא הכא ובנסכא דר"א דחטיף דהו"ל כגזלן כדאמר בגמרא הכא והתם, ובזה שפיר קשה מ"ש דהכא אמר שכנגדו נשבע ונוטל והתם אמר מתוך שא"י לישבע משלם, אבל מתוך שא"י לישבע משלם דקאמר גבי חמשין ידענא וחמשין לא ידענא הוא רק שם המושאל דלאו מטעם גזלן אינו יכול לישבע רק משום העדר הידיעה, ומה דמשלם הוא מדין התורה דכיון דאמר חמשין ידענא הוא מודה במקצת ומחוייב שבועה מדאורייתא ומפני חסרון ידיעתו נקרא אינו יכול לישבע, דהא מדאורייתא ליכא שבועה באינו יודע כדכ' הקצוה"ח בסי' ע"ה סקי"ז ובסי' צ"ב סק"י ולהכי משלם, אולם בשום אופן לא נוכל להטיל השבועה על שכנגדו דהשבועה באמת שייך רק להנתבע כנ"ל, ובמכילתא תניא בהדיא שבועת ה' תהיה בין שניהם להביא את שכנגדו חשוד על השבועה כגרסת הגר"א ז"ל, ובשבועות מ"ז ע"א דרשינן שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא היורשין כו' ע"ש, ובע"כ דגבי יורשין

הויא העדר הידיעה ולאו משום חשד כמו באביהם, וגבי חמשין ידענא וחמשין לא ידענא מופקע הוא מן השבועה כמו היורשין מטעם חסרון ידיעה ולכן אמרינן ביה מתוך שא"י לישבע משלם ולא אמרינן ביה שכנגדו נשבע ונוטל. כן היה נלע"ד לולא דברי התוס' וצ"ע, ועמש"כ בחידושי לשבועות ר"פ כל הנשבעין.

דף ה:

ותקנתא לתקנתא לא עבדינן, ע' בת' הרא"ש כלל ז' סי' ח'.
שם אנן חיותא לרועה היכי מסרינן והא כתיב ולפני עור לת"מ אלא חזקה אין אדם חוטא ולא לו, ע' ב"ק ע"ט ע"ב תוד"ה אין מגדלין ובפני יהושע שם ובחידושי הריטב"א בסוגיין ובת' פני דוד חא"ח סי' א'.
שם כי אמרינן הכופר בפקדון פסול לעדות כגון דאתו סהדי ואסהידו ביה דההיא שעתא איתיה לפקדון בביתה והוה ידע, ע' בת' הריב"ש סי' ק"ג וע"ע בת' הרא"ש סוף כלל צ"ד.
שם והא קא עבר על לאו דלא תחמוד לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו, כה"ג בסנהדרין כ"ו ע"ב גבי הנהו קבוראי דקבור נפשא ביו"ט ראשון של עצרת דפריך והא רשעים נינהו ומשני סברי מצוה קא עבדי, וע' זוהר הרקיע שרש א'.
תוד"ה ותקנתא לתקנתא. ומתוך שא"י לישבע משלם לא שייך הכא כדפרישית, ע' מה שהאריך בזה בקצוה"ח סי' צ"ב סק"י.
תוד"ה בלא דמי. וא"ת תיפ"ל מלא תגזול וי"ל לעבור עליו בשני לאוין, ע' בת' פנים מאירות ח"א סי' כ"ו ובמהר"ם שי"ף בסוגיין ובס' אילת אהבים ה' קידושין סי' כ"ח.

דף ו.

חיישינן שמא מלוה ישנה יש לו עליו כו', ע' בת' הרא"ש סוף כלל ע'.
שם א"ר נחמן ת"ש בד"א ששניהם אדוקין בה אבל היתה טלית יוצאה מתחת ידו של אחד מהן הממע"ה כו', לכאורה היה מקום לאמר דהאי במה דברים אמורים הוא סיומא דתוספתא דריש מכילתין. או מן הברייתא דתני רב תחליפא לקמן ד"ז ע"א ע"ש, אולם הנמו"י כתב דקאי אמשנתנו ע"ש, ולפ"ז פירש"י בריש מכילתין הוא ממש לשון הברייתא דהכא, וא"כ בלתי מובן קושית הפני יהושע ע"ד רש"י דהתם מאי קמ"ל פשיטא וכי עד השתא לא ידעינן דהממע"ה בכל דוכתי ע"ש, הלא לפי המבואר הכא הביא רש"י פירוש הברייתא במשנה על אתר וזהו חיובו בתור פרשן, כן עצם קושיתו על פירש"י מקשה הש"ס הכא על הברייתא פשיטא, עד דמסקינן דהממע"ה דהכא הוא אפילו לסומכוס דס"ל בעלמא ממון המוטל בספק חולקין בלא שבועה מ"מ הכא מודה

דהממע"ה משום דסרוכי לאו כלום., וזהו נמי בכוונת רש"י שם דהממע"ה הוא אפילו לסומכוס כמש"כ בחידושי שם.

וכמ"כ איכא למידק על תירוצו של הפ"י שם במש"כ כיון שעל החזקה גופה נחלקו וא"כ הוצרך רש"י לפרש דבכה"ג נמי הוי הממע"ה ולא אמרינן יחלוקו ע"ש ולפי תירוצו קשה טובא בסוגיין דקאמר אבל היתה טלית יוצאה מתחת ידו של אחד מהן הממע"ה היכי דמי אי נימא כדקתני פשיטא, ולפי תירוץ הפ"י מאי פשיטותיה הלא אפ"ל דזהו גופה חדית לן הברייתא דאע"ג דהכא נחלקו על החזקה גופה ואפ"ה לא אמרינן יחלוקו אלא הממע"ה כבכל דוכתי דאיכא חזקת מרא קמא בודאי.

שם עד השתא חשדת ליה בגזלן והשתא מוגרת ליה בלא סהדי, ע' בחידושי באר מים חיים לב"ב ד"ב.

רש"י ד"ה אבייי אמר. חיישינן שמא מלוה ישנה יש לו עליו על זה ומכיר בו ששכחה ויכפור בו והולך ותוקף בטליתו ונשבע שיש לו בה דמי חצייה וטלית זו שלו דהא אפילו גלימא דעל כתפיה שיעבד ליה ע"כ, ולכאורה קשה הלא אביי ס"ל שיעבודא לאו דאורייתא כדכ' התוס' ר"פ הניזקין ושם ד"נ ע"א בד"ה כיון ע"ש, ולפ"ז סוף סוף הרי נשבע בשקר דמדין התורה אין לו בטלית זה כלום מטעם השעבוד בשעת ההלואה, ומהכא ראיה ברורה למש"כ בנחל יצחק סי' ל"ט ריש סימן ב' בשם הראשונים ז"ל דכל הפלוגתא אי שיעבודא דאורייתא או לא הוא רק אי לגבות מיורשין או מלקוחות אבל מיניה דידיה לכו"ע גובין מכל מה שיש לו ע"ש.

תוד"ה הקדישה. דכיון דאודי ליה הוי כפקדון שיש ביד אחרים דיכול להקדיש כו', ע' בס' ציץ הקדש סי' ו' ובח"ס אה"ע ח"א סי' פ"ב.

תוד"ה והא. א"נ אינו יכול לתובעו רק טובת הנאה שיש לו בו למ"ד טה"נ ממון, ע' קצוה"ח סי' ער"ה סק"א ובת' שם עולם חא"ח סי' א'.

בא"ד ומפרק הזרוע דאמר בן לוי דחטף מתנתא פריצותא הוא משמע כו', ע' פלתי סי' ס"א סק"ז ובחזקה רבה חי"ד סי' צ"ב.

דף ו:

א"ל רב המנונא מתניתין היא ספק בכורות אחד בכור אדם ואחד בכור בהמה כו', ע' נוב"י מ"ת חי"ד סי' קצ"ו ובליקוטי הגר"א על הרמב"ם ה' נזקי ממון פ"א הי"א.

שם ותני עלה אסורין בגיזה ועבודה כו', ע' בת' הגרע"א סי' קס"ז.

שם ואס"ד תקפה כהן אין מוציאין אותו מידו אמאי נכנסין לדיר נמצא זה פוטר ממונו בממונו של כהן, ע' בס' המאיר לעולם ח"א סי' י"ד.
תוד"ה פוטר ממונו. וכן הוא מסקנא דאם תקפה כהן מוציאין מידו כו', ע' מה שהאריכו בזה בס' תקפו כהן ובתומים סי' כ"ה והקצוה"ח בקונטרס הספיקות כלל ב' ובשב שמעתתא בכ"מ.
תוד"ה קפץ. תימה דלבטל ברובה כו', ע' בשטמ"ק ובפלתי סי' ס"ג סק"א ושם סי' ק"י ס"ק י"ג ובת' באר יצחק חי"ד סי' ט"ז ובס' חמדת דניאל למנחות דף כ"ב ובס' חיי אריה סי' א' ובס' ערכי הספיקות פרק ו'.

דף ז.

עשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק, ע' נוב"י מ"ת חי"ד סי' קצ"ה.
שם מאי ספיקות אילימא ספק בכורות יהיה קדש אמר רחמנא ולא שכבר קדוש כו', ע' ש"ש שמעתא א' פ"ג ובס' שערי ישר ח"א פ"ב.
שם מי סברת במסותא מטלטלין עסקינן במסותא מקרקעי עסקינן. ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תשנ"ד.
שם שנים אדוקים בטלית זה נוטל עד מקום שידו מגעת וז"נ עד משי"מ כו', וכ' בשטמ"ק דמשו"ה תני אדוקין ולא אוחזין משום דאדוקין משמע אדוקין בגוף הטלית ואוחזין משמע דתפיסי בכרכשתא אלא דתלמודא לא אסיק אדעתיה הכי ופריך אלא מתניתין היכי משכ"ל, ועמש"כ שם גבי שנים אדוקין בשטר דלקמן, ולעד"נ למידק בזה טובא דמלבד מה שהרא"ש גריס הכא לשון אוחזין ע"ש, הוא נמי נגד לשון התוספתא דריש פרקין דהתם תניא שנים אוחזין בטלית זה נוטל עד מקום שתפוס וזה נוטל עד מקום שתפוס כו' ע"ש, הרי בהדיא דאיירי כששניהם תופסין בגוף הטלית באופן דתני רב תחליפא ואפ"ה תניא בלשון אוחזין. וכן לעיל ד"ו ע"א דאר"נ ת"ש בד"א ששניהם אדוקין בה כו' וכ' הנמו"י דהאי בד"א קאי על משנתינו ועמש"כ בחידושי לעיל שם. הרי בהדיא דאהא דתנן במשנה לשון אוחזין מפרש עלה בברייתא בלשון אדוקין ואע"ג דאוחזין במשנתינו אוקמינן כדתפיסו בכרכשתא.
שם א"ר משרשיא ש"מ כו', בספר המקח לרב האי גאון שער י"ג הגרסא רב אשי.
שם התם כריתות בעינא וליכא הכא נתינה בעינן יהא איכא, ע' בת' הגרע"א סי' צ"ז.

דף ז:

דאי לא תימא הכי שנים אוחזין בטלית ה"נ דפלגי הא אפסדוה, ע' תרומת הדשן סי' של"ו ובח"ס לב"ב דף י"ג ע"א.
רש"י ד"ה לא יוציאוהו מידו לא לוה ולא מלוה עד שיבא אליהו או עדים שראו מיד מי נפל, ע' קצוה"ח סי' ס"ה סק"ט.

דף ח.

אמר רמב"ח זאת אומרת המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו כו', ע' בת' הרא"ש כלל ט"ו סי' ב' ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' שכ"ה.
שם והכא היינו טעמא מיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה, ע' ש"ך חו"מ סי' ק"ה סק"ב ובמשנת דר"א שם ע"ד הש"ך סק"א.
תוד"ה ושותפין. וטביחה אפילו אמר צא וטבח לי חייב דדרשינן תחת לרבות את השליח כו', נלע"ד דמש"כ התוס' תחת לאו דוקא דהא התוס' כתבו בב"ק ע"א ע"א דרק מאן דמצריך או לחלק דריש מתחת לרבות את השליח ע"ש. ורבא הלא ס"ל בב"מ צ"ו ע"א ובתמורה ד"ה ע"ב כר' יונתן דלא צריך קרא לחלק, ולפ"ז אפשר לו לרבות שליח מקרא דאו לפ"מ דהכא אליבא דרבא קיימינן.
בא"ד אלא שותפין שגנבו שהגביהו שניהם ע"כ, וביאר במהר"ם דרש"י מפרש ושותפין שגנבו חייבין דקאמר רבא היא אותה ברייתא דבב"ק ותוס' פירשו שהגביהו הגניבה שניהם ולאו ברייתא היא ע"ש, וקשה לפי ביאורו דלא תמך יסודתו על שום ברייתא רק על סברתו בעצמו, א"כ מנא ליה לרבא באמת להכריח ראייתו כדאמר תדע, הלא זהו גופה טעמא בעי מנלן דשותפין שגנבו חייבין, אמאי לא נימא דתעשה זו כמי שמונחת ע"ג קרקע וזו כמי שמונחת ע"ג קרקע ולא יקנה לא זה ולא זה ואם בא אחר וחטף הגניבה משניהם חייב החוטף לשלם לבעלים משום העדר קנין השותפין. כדפירש"י גבי מציאה וכל הרוצה יחטפנה מידם, וכמ"כ הכא לא אמרינן מיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה, ומאין הוכיח רבא בפשיטות גמורה כ"כ דשותפין שגנבו חייבין ומטעם מיגו.
אמנם הריטב"א בסוגיין כ' דההוכחה היא מפ' מרובה שם דלא ממעטינן שנים שגנבו אלא מטביחה ומכירה ומשום דכתיב וטבחו או מכרו דמשמע טבחו כלו או מכרו כלו וכן בכפל נראה דחייבין ע"ש, הלא דוקיא דרבא מפ' מרובה שם.
ועל כולם יש להעיר ע"פ גרסת השטמ"ק בב"ק ע"ח ע"ב שם, דז"ל שותף שגנב מחבירו ושותפין שגנבו מעלמא יכול יהו חייבין ת"ל כי יגנוב איש ולא שני אנשים שור ולא חצי

שור כו' ע"ש, ולפ"ז ניחא ברווחא דדוקא גבי תשלומי דו"ה דכתיב כי יגנוב, שפיר בא למעט גניבת שנים, משא"כ בסתם גניבה דילפינן מקרא דלא תגנבו ויקרא י"ט, וע"ל ס"א ע"ב רש"י ד"ה לא תגנבו, בזה י"ל דגם שנים שגנבו חייבין, ולפ"ז מדוע לא נימא דרבא יליף מקרא גופה, ולא מהא דתשלומי דו"ה ומכש"כ דלא מצד הסברא וצ"ע.

דף ח:

רש"י ד"ה אלא רכוב במקום מנהיג שנים באים לפנינו זה רכוב וזה מנהיג כו', ע' קצוה"ח סי' רס"ט סק"ב.

דף ט.

הגביה ארנקי בשבת שאין דרכן של בני אדם להגביה ארנקי בשבת ה"נ דלא קני אלא מאי דעבד עבד וקני כו', ע' בת' הגרע"א סי' קע"ד ושם סי' קכ"ט ובחו"מ סי' ר"ח ובמפרשים שם ובמה שהארכתי בחידושי לתמורה בסוגיא דאי עבד מהני.

והנה הרא"ש בסוגיין כ' מכאן מוכח דאם מצא ארנקי בשבת דאסור לטלטל כו' והא דאמרינן בריש מי שהחשיך דוקא כיסו אבל מציאה לא לאו דוקא ליתן לנכרי או להוליכו פחות פחות מד"א אבל להגביה שרי אלא אף להגביה אסור משום מוקצה ע"ש, אמנם הרמב"ם בפ"ו הכ"ב מה' שבת כ' וז"ל מי שהיה בא בדרך וקדש עליו היום והיו עמו מעות נותן כיסו לנכרי להוליכו לו ולמוצאי שבת לוקחו ממנו כו' בד"א בכיסו אבל מציאה לא יתן לנכרי אלא מוליכה בפחות פחות מארבע אמות, וכן כפל דבריו שם פ"כ, וכבר נשאל הרמב"ם בחייו על זה מחכמי לוניל מהא דאמרינן ר"פ מי שהחשיך דוקא כיסו אבל מציאה לא, והשיב שלא חלקו בגמרא בין כיס למציאה להולכת פחות פחות מד"א כו' ומסיק והרוצה לחלוק על זה יחלוק וע' במג"מ וכ"מ שם, והרמב"ן והרשב"א והריטב"א דחו לדבריו מצד הסברא דא"כ הי"ל להש"ס לבאר בכזה ע"ש, וקשה מדוע כל הני רבוותא והרמב"ם בהדייהו לא העירו מהא דבסוגיין, דמבואר בהדיא דמציאה בשבת אסורה אפילו בהגבהה ומכש"כ להוליכה פחות פחות מד"א, ומלשון שאין דרכן של ב"א להגביה ארנקי בשבת נראה כעין פוק חזי מאי עמא דבר, הרי דפשטות הסוגיא מורה לאסור עכ"פ לכתחילה וכמש"כ הרא"ש, וביותר יפלא על הר"ן דדחי נמי מצד הסברא לדברי הרמב"ם כשאר הראשונים בספרו על הרי"ף ובחידושיו לשבת שם, ובסוגיין הוכיח איהו גופיה נמי כמש"כ הרא"ש ז"ל ע"ש וצ"ע כעת.

דף ט:

בעי ר' אלעזר האומר לחבירו משוך בהמה זו לקנות כלים שעליה מהו כו', ע' בספר המקח לרב האי גאון שער י"ג.
שם חצר מהלכת היא וחצר מהלכת לא קנה, ע' בס' מעיני החכמה בחידושיו לקמן י"א ע"א במשנה.
שם והלכתא בכפותה, וכ' הר"ן בחידושיו וז"ל כלומר ובכה"ג קני מדין חצר וכה"ג נמי אמרינן לגבי עבד בפ' הזורק ואיכא מ"ד דהכא והתם ישן בעינן מדאמרינן התם וכ"ת בישן ואיכא מ"ד דבכפות לחוד סגי עכ"ל. והנה מ"ד דכפות וישן בעינן הוא דעת התוס' בגיטין כ"א ע"א ובב"ק י"ב ע"א, ומ"ד דכפות לחוד סגי הוא דעת בפ"ג הי"ב מה' מכירה, אכן לע"ד בלתי מובן מה דהר"ן כייל בענין זה הכא והתם בחדא מחתא, הרי התם איירי באדם, ואצלו בתור בר דעת שייך לחלק בין ער לישן, ומשו"ה אם הוא ישן נקרא חצר משתמרת לדעתו, משא"כ הכא דבבהמה איירינן ומה שייך גבה דכשהיא ניעורה איננה משתמרת לדעת, וע' בב"י חו"מ ס"ס ר"ב וצ"ע.
רש"י ד"ה מי שליקט את הפיאה אדם בעלמא שאינו בעל השדה כו', ע' ר"ש פאה פ"ד מ"ט ובמה"פ לירושלמי שם ובפנים מאירות לירושלמי שם ה"ה ובס' תורת זרעים שם.
תוד"ה משוך בהמה. וי"ל דכשא"ל משוך לא השאיל לו הבהמה לקנות הכלים מטעם חצר אלא במשיכת הבהמה, ע' בס' אבן האזל פ"ד ה"ח מה' מכירה.

דף י.

והתופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה. הנה זהו דוקא קודם שבא ליד בע"ח אבל כי יהביה לבע"ח תו לא מפקינן מיניה כדכ' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' ר"ל וע"ש ס"ס רנ"ג רנ"ד.
שם אר"ל משום אבא כהן ברדלא ד' אמות של אדם קונות לו בכל מקום כו' אמר אביי מותיב ר"ח בר יוסף פאה אמר רבא מותיב ר' יעקב בר אידי נזיקין כו', ולכאורה אדאותבוהו מפאה ונזיקין. ליסייעו ליה ממשנה דיומא רפ"ב, דתנן גבי תרומת הדשן דרציץ ועולין בכבש כל הקודם את חבירו בארבע אמות זכה, והרי התם נמי היה הכבש רה"ר לכל הכהנים העסוקים בעבודת המזבח, ואפ"ה קנו לו ארבע אמותיו לזכות במצוה זו, וא"ל דהתם לאו מטעם הדין או תקנת חכמים רק כך הנהיגו ביניהם הכהנים, ז"א דא"כ מאי מבע"ל לר"פ שם ארבע אמות שאמרו בהדי אמה יסוד ואמה סובב א"ד בר מאמה יסוד ואמה סובב תיקו, הלא אם היה רק מנהג שהנהיגו אז הכהנים ביניהם, וגם

מנהג זה כבר בטלו אז החכמים אחרי שתקנו פייסות, א"כ מאי נ"מ לשאול אם היה בחשבון הד' אמות האמה יסוד ואמת סובב או לא, הלא מאי דהוה הוה, וכשיבנה ביה"מ ב"ב, בודאי יתקנו פייסות כתקנה אחרונה אחרי המכשולים הגדולים שנעשו, ובע"כ דענין ד"א שהיה אז היה מדינא או מתקנת חכמים, ונוגע גם לקנין מציאה במרחק כזה של אמה יסוד ואמה סובב אם באו בחשבון, ובכלל מאיזה מקור קבלו אז הכהנים שיעור ד' אמות לזכיה, ואפ"ל דשיעור זה נקטו מתחומין דר"פ מי שהוציאוהו, ושם מ"ח ע"א ילפינן מקרא דשבו איש תחתיו דדרשינן כתחתיו והוא ד' אמות ע"ש, וממונא מאיסורא לא ילפינן כדאמרינן בכתובות ד"מ ע"ב ובכ"מ, ולהכי יש לקנין מציאה יותר דמיון לפאה ונזיקין הנוגעים ג"כ לדיני ממונות וצ"ע. וע"ע בירושלמי פאה פ"ד ה"ב ובמה"פ שם ובאור גדול לעירובין פ"ד מ"ה.

שם כיון דנפל גלי דעתיה דבנפילה ניחא ליה דנקני בד' אמות לא ניחא ליה דנקני, ע' בת' הגרע"א סי' ל"ז.

תוד"ה תופס לב"ח. מה שפירש"י משום דלא עשאו שליח אין נראה כו', ע' ש"ך חו"מ ר"ס ק"ה ובתומים וקצוה"ח ונה"מ ושער המשפט שם ובהעמק שאלה לשאילתות פ' שפטים סי' ק"נ אות ב'.

תוד"ה כי לי. דדוקא עבד עברי שאינו יכול לחזור בו כו', ע' קידושין י"ז ע"א תוד"ה חלה ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' פ"ה וסי' תע"ז ובב"י חו"מ סי' של"ד לענין להשכיר א"ע ליתר מג' שנים ובת' דבר משה ה' נדרים ושבועות סי' מ"ו.

דף י:

ר"פ אמר כי תקינו ליה רבנן ד' אמות בעלמא בשדה דבעה"ב לא תקינו ליה רבנן, הא דר"פ נאיד מתירוץ הש"ס דבנפילה ניחא ליה דנקני כו'. ע' מל"מ פ"ב ה"ט מה' זכיה ובת' באר יצחק חי"ד סי' ט"ו.

שם רב ששת אמר כי תקינו רבנן בסמטא דלא דחקי רבים ברה"ר דקא דחקי רבים לא תקינו רבנן כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תשס"ב ובבית שמואל סי' ל' סק"ו ובביאור הגר"א שם ובמה שהאריך בס' חזקה רבה חאה"ע סי' רנ"א וע"ע גיטין ע"ח ע"ב תוד"ה ר' יוחנן ובחידושי הרשב"א שם ובס' פרשת המלך פ"ד הכ"ב מה' אישות.

שם אין לי אלא ידו גגו חצרו וקרפיפו מנין ת"ל המצא תמצא מ"מ, ע' משך חכמה לפ' משפטים בפסוק אם במחתרת.

שם אמר רבינא היכא אמרינן דאשלד"ע היכא דשליח בר חיובא הוא כו', הנה הגרע"א ז"ל בחידושיו לב"מ בסוגיין העיר, בישראל מומר להכעיס מי נימא אע"פ שחטא ישראל הוא ושייך בו דברי הרב ודה"ת ד"מ שומעין והאריך בזה ע"ש, ולפלא שלא הביא דמחלוקת קדומה היא בין הרמ"א בחו"מ סי' שפ"ח סט"ו והש"ך שם ס"ק ס"ז, וע' בשעה"מ פ"ה הי"ד מה' מלוה ולוה ובשושנת העמקים להפמ"ג כלל יוד.

שם אשה ועבד בני חיובא נינהו והשתא מיהא לית להו לשלומי כו', ולכאורה יל"ד מהכא אהא דאמרינן בקידושין ע"ג ע"ב דחיה נאמנת לאמר זה יצא ראשון, ואע"ג דע"י עדותה מפקינן חמש סלעים לכהן וע' מהרי"ק סי' קע"ט, הרי איך נאמנת בעדותה, הא הוי עדות שאי אתה יכול להזימה, דהא לית לה לשלומי, ואפשר נמי שלא תתאלמן ולא תתגרש לעולם, ולא מתקיימת בעדותה דין הזמה, וסתמא דהש"ס בקידושין לא איירי דוקא בפנויה אלא אפילו כשהחיה היא אשת איש, ועמש"כ בחידושי לקידושין שם ולב"ק פ"ז ע"א וע"ע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תי"א וסי' תצ"ג.

שם מאי בינייהו א"ב כהן דאמר ליה לישראל צא וקדש לי אשה גרושה א"נ איש דא"ל לאשה אקפי לי קטן כו', ולכאורה אמאי ל"ק ישראל דאמר לעכו"ם כו' דה"נ איכא סברא דאי בעי לא עביד והוא לאו בר חיובא, ומזה ראיה למש"כ הש"ך ביו"ד סי' ק"ס ס"ק כ"ב ובמל"מ פ"ה הי"ד מה' מלוה דבשליח עכו"ם כו"ע מודו דלא אמרינן אשלד"ע, וע' בחידושי הרשב"א לב"ק נ"א ע"א ובשער המשפט סי' קפ"ב סק"א ובשעה"מ פ"א מה' תרומות ובפי"ב ה"ח מה' ע"ז ובעצי לבונה ליו"ד סי' ק"ס סט"ז.

רש"י ד"ה גגו חצרו וקרפיפו מניין שאם נכנסה שם ונעל בפניה לגונבה שהוא חייב ע"כ, פי' כפל כדמסיק רש"י לקמן נ"ו ע"ב, והנה משמע דשיטת רש"י דאע"ג דנכנסה מעצמה ובאופן כזה אפילו גבי שבת לא נחשבת השמירה לפעולה כדאמרינן ס"פ האורג נכנסה לו צפור תחת כנפיו יושב ומשמרו עד שתחשך, והתם נמי ננעלת הצפור ע"י ישיבתו כדפירש"י שם, ובע"כ דהכא בא הקנין לחייבו כפל ע"י מה שנעל, אולם אין כן דעת התוס' בב"ק ס"ה ריש ע"א דהם מפרשים שהכישה במקל מחצירו של ב"ה ונכנסה לגגו חצרו וקרפיפו ע"ש, משמע מדבריהם שאם היתה נכנסת מעצמה ונעל בפניה לא נחשב עי"ז כקנין לשלם כפל וצ"ע.

תוד"ה דאמר לישראל קדש לי אשה גרושה. וא"ת ואפילו אמר לכהן נמי וי"ל כו', ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' ק"נ.

תוד"ה דאמר לישראל. א"נ י"ל דאף לרבא נ"מ דאי יש שליחות חלין הקידושין ואי אין שליחות אין חלין הקידושין, ע' נוב"י קמא האה"ע סי' ע"ח ובקצוה"ח סי' קפ"ב סק"ב

ובחזקה רבה אה"ע ח"ג ענף כ"ב וביד המלך פ"ג ה"ט מה' עכו"ם ובת' פורת יוסף להגר"י רייזן ז"ל סי' ט' ובת' חדות יעקב סי' ז' ובת' ברית יעקב ס"ס ע"ז.

דף יא.

מ"ס ילפינן מציאה מגט ומ"ס לא ילפינן מציאה מגט, ע' נוב"י קמא חאה"ע סי' פ"ב.
רש"י ד"ה אבל בעיר. ת"ל בשדה ושכחת בעודך בשדה הוא דבעינן ושכחתיה אתה ולא בעיר לא בעינן ושכחת שאף שכחת פועלים עושה אותה שכחה ע"כ, לכאורה נראה בכוונת רש"י עפ"מ דאמרינן לעיל ד"י שאני פועל דידו כיד בעה"ב הוא ולהכי גם שכחתו שכחה, אמנם כ"ז הוא כשאין בעה"ב עמו אז יספיק כח הפועל לבדו משא"כ כשבעה"ב עמו נסתלק אז כח הפועל לגמרי ומתחשבין בעיקר רק עם שכחת הבעה"ב, אמנם לפ"ז קשה מנ"ל להש"ס להכריח דהוא מטעם חצר ובעמידתו של בעה"ב אצל שדהו תליא מילתא ולהוכיח מינה לדין מציאה דאי עומד בצד חצרו אין אי לא לא, הלא אפ"ל דדוקא גבי שכחה הכי הוא ע"פ הוראת הכתוב, אבל אין ללמוד מכאן לענין חצר שאינה משתמרת דבעינן דוקא עומד בצד שדהו.
וי"ל עפ"מ דבירושלמי פאה פ"ה ה"ו ילפינן שכחת בעה"ב מדכתיב קצירך ושכחת ושכחת פועלים מקרא כי תקצור ושכחת וע"ש בר"ש, ולפ"ז אין יפוי כח בשכחת הבעה"ב על שכחת הפועלים כיון דתרווייהו ילפינן מקראי ושכחת העיר נמי ילפינן מקרא, ולפ"ז קשה אמאי מחלקינן בברייתא אי הבעה"ב עומד בעיר או בשדה, ובע"כ דבשדה כיון דקאי גבה הו"ל חצירו וזכתה ליה ומשו"ה לא הוי שכחה וממילא האי טעמא גופיה יספיק דתיהוי שכחה כשהוא בעיר משום דליתיה גביה דלזכי ליה, ומהכא שמעינן שפיר דבחצר שאינה משתמרת אי עומד בצד שדהו אין אי לא לא א"כ הה"נ גבי זכיה דמציאה.
תוד"ה ילפינן. האי ילפינן הוי מדרבנן דמציאת קטן לא הוי אלא מדרבנן אפילו לר' יוסי כו', ע' בת' מקום שמואל סי' א'.
תוד"ה זכתה. נראה אע"ג דלא אמר זכתה לי דזכתה לו כו', ע' בתוס' לקמן בסמוך ד"ה ה"מ ולקמן כ"ו ע"א ד"ה דשתיך ובב"ב נ"ד ע"א ד"ה אדעתא וע"ע מה שהאריך בזה בנתיבות ירושלים לירושלמי דפרקין ה"ד.

דף יא:

וכי ר' יהושע ור"ע בצד שדהו של ר"ג היו עומדין כו', ע' בת' מהרש"ם ח"ב סי' ר"י.

שם אמר רבא שפיר עבד דלא קבלה וכי לא היה להם סודר לקנות ממנו בחליפין, לכאורה משמע דהאי להם קאי על ר' יהושע ור"ע, שהם היו הקינים לקנות ממנו, היינו ר"ג שהיה המקנה היחידי להם, ולפ"ז אפשר לפשוט דרבא ס"ל כרב לקמן מ"ז ע"א דקונין בכליו של קונה ולא כלוי דאמר בכליו של מקנה, דאל"כ הי"ל לרבא לאמר וכי לא היה לו סודר להקנות להם בחליפין,. וע"ע בקצוה"ח סי' ער"ה סק"א.

שם אלא טובת הנאה אינה ממון לקנות ממנו בחליפין כו', ע' שאילתות פ' קרח סי' קל"ב ובמה שהאריך שם בהעמק שאלה אות י"ח.

שם מטלטלין אגב מקרקע נתינה אלימתא היא ר"פ אמר דעת אחרת מקנה אותן שאני, ע' שאגת אריה סי' ע"ז.

תוד"ה מקומו. וי"ל דשאלה ושכירות אינה נקנית בחליפין ע"כ, ביתר ביאור כתבו התוס' בערכין ד"ל ע"א וע' קצוה"ח סי' קצ"ה סק"ח.

תוד"ה וכי. וי"ל שגם משכיר ביתו פתוח לאותו חצר ומקרי עומד בצד שדהו, ע' בת' הגרע"א סי' קל"ג.

דף יב.

חצר איתרבאי משום יד ולא גרעה משליחות גבי גט דחוב הוא לה כו', ע' נוב"י מ"ק חא"ח סי' י"ט ובת' אגודת אזוב סי' ד'.

שם אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לא. אין זה ענין לאויר שאין סופו לנוח דזבחים כ"ה ע"ב כדהארכתי בחידושי שם.

רש"י ד"ה זרק ארנקי והפקירו לכל הקודם אולם התוס' כ' דלא גריס ואפקריה דאי אפקריה א"כ מיד כשיצא הארנקי מידו היה הפקר ובשעת זכייה ליכא דעת אחרת ובע"כ דבמתנה איירי, וכן דעת הנמו"י לחלק בין הפקר למתנה, אבל הרא"ש כתב דשוין הן וע' בשו"ע ס"ס רמ"ג ובמפרשים שם.

והנה דברי תוס' אלו לטעמייהו בדבריהם ביבמות מ"ח ע"א ובגיטין ל"ח ע"א ד"ה המפקיר, דהפקר אינו אלא סילוק בעלמא ע"ש ולפ"ז שפיר כתבו הכא דכיון שהפקירו הרי סילק עצמו מזה ושוב בשעת זכייה ליכא דעת אחרת משא"כ מתנה אכתי אגידא לרשות הנותן עד שתבא ליד מקבל המתנה, והוא ג"כ כשיטתם בב"ב קל"ח ע"א, דהא דאר"ל בכריתות כ"ד הנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה כל הקודם זכה, איירי בשתק ולבסוף צווח אבל צווח מעיקרא לא קנה ויחזרו לנותן דלא יהיב ליה אלא אדעתא

דליקבל מיניה ע"ש, דלפ"ז ההתאגדות אל הנותן בטרם זכה המקבל הוא כדבר הכרחי, דאם לא יקבל הרי הוא עדיין להנותן ואין לשום זולתו חלק בזה.

אמנם הרמב"ן בחידושיו הכא הבין בדעת רש"י, דכל הפקר שהיו לו בעלים והם הפקירוהו מתחילה לדעת כמו שדעת אחרת מקנה אותן דמי ולא אתי לאפוקי אלא מציאה שלא הפקירוהו בעלים מדעתם אלא שהיא מופקרת ועומדת אבל הפקירוהו בעלים כדין מתנה דמי ותמיה לי דהך סברא שייכא כמאן דס"ל בנדרים הפקר כמתנה מה מתנה עד דאתיא לרשות מקבל אף הפקר עד דאתיא לרשות זוכה אבל כיון דאסיקנא התם דהפקר לאו כמתנה דמי אלא מעידנא דאפקריה מופקר ואינו יכול לחזור בו אלא כזוכה מן ההפקר משמע דלא הוה לן למימר ביה דעת אחרת מקנה אותו כו' עכ"ל, והאריך בזה בסוגיא דלקמן ק"ב ע"א, ובדרך זה הלכו הרשב"א והר"ן והנמו"י, וע' מה שבנה על יסודות אלו בקצוה"ח סי' רע"ג ובאבני מלואים סי' מ"ג סק"ב.

אכן לולא דבריהם ז"ל היה נלע"ד בכוונת רש"י ז"ל, שהבין דהא דסוגיין אין לו שום שייכות לסתם הפקר מדעת דתנן בנדרים מ"ג ע"א שמניח על הסלע או על הגדר ואומר הרי הן מופקרין לכל מי שיחפוץ. דהכא הרי הוא עומד עם הארנקי אצל פתח חבירו, ואם היה זורקו באופן שינוח בתוך ביתו או חצירו היינו בין פתח לפתח. הרי ודאי דקנה חצירו כדפירש"י, דומיא לזה מחלק הש"ס לקמן ק"ב ע"ב בבעיא דרבא גופיה הכא מיפסק כלי ע"ש, ובאופן זה הרי לא היה שום חילוק בין שהיה זורקו בתורת הפקר או בתורת מתנה, וכדהביא הש"ך בשם חבל נאונים ס"ס רס"ח וז"ל ואם אחד הפקיר דבר וזרקו לתוך חצר חבירו דינו כמתנה וזכתה לו חצירו אע"פ שרץ אחריו ואינו מגיעו ע"ש וכיון דבזה אין שום חילוק בין הפקר למתנה, נמצא דכל הבעיא היא רק אם עשה פעולת זריקה זו באויר שאין סופו לנוח, ולפ"מ דאין חילוק בזה בין הפקר למתנה, אלא שצריך למצוא לבעיא זו דוגמא בכעין אויר שאין סופו לנוח, שפיר הביא ר"פ מרישא דמשנתנו דראה אותן רצין אחר צבי שבור אחר גוזלות שלא פרחו ואמר זכתה לי שדי זכתה לו ועלה א"ר ירמיה א"ר יוחנן והוא שרץ אחריהן ומגיען ובעי ר' ירמיה במתנה האיך וקבלה מיניה ר' אבא בר כהנא במתנה אע"פ שרץ אחריהן ואינו מגיען, והשתא כיון דאין מגיען, הרי לאויר שאין סופו לנוח דמי. ואעפ"כ קנה, ומתנה דמיא בזה להפקר, חרי ראיה ברורה דאויר שאין סופו לנוח כמונח דמי, ועפ"ז שפיר דחי ליה רבא כיון דהיה צבי שבור וגוזלות שלא פרחו לא דמיא לזרק ארנקי אלא למתגלגל, ומתגלגל ודאי כמונח דמי, אבל בזרק ארנקי היא בעיא דלא איפשטא.

וכמו דלא דמי בעיא דרבא לסתם הפקר מדעת, כש"כ דל"ד להפקר דמציאה, מדלא פשיט ליה מסיפא דמשנתנו דצבי רץ כדרכו וגוזלות מפריחין דדמיא ממש לזרק ארנקי כדכ' הגר"א ז"ל בביאוריו לחו"מ סי' רס"ח ס"ק י"ב, והביא רק מרישא דצבי שבור וגוזלות שלא פרחו וע"פ אוקימתא דר' יוחנן שרץ אחריהן ומגיען יחד עם בעיא דר' ירמיה והפשיטות דבמתנה אע"פ שרץ אחריהן ואינו מגיען וע"ש בבאר הגולה ס"ק סמ"ך, ובע"כ דמתניתין איירי במציאה שהיא סתם הפקר, ורבא איירי בדקאי על פתח חבירו וזרק הארנקי באופן דהפקר ומתנה דין אחד להם. וכל השאלה היא משום אויר שאין סופו לנוח, וכל זה לא משתמע כלל מסיפא דמשנתנו, רק מרישא עם החילוק דרץ אחריהן ומגיען יחד עם בעיא דר' ירמיה גבי מתנה, ובלא"ה י"ל דלא נהירא לרש"י לפרש דאיכא בבעיא דרבא ענין של דעת אחרת מקנה בין בהפקר בין במתנה, דאם היה בדעתו להקנות בהפקרו או במתנתו לבעל הבית, ל"ל לזרוק למרחוק שיצא דרך פתח האחר, הלא טפי בנקל לו להניחו או לזורקו באופן שינוח בין פתח לפתח, כן היה נלע"ד לולא דברי הראשונים ז"ל בכוונת רש"י ז"ל, וע"ע בחידושי הריטב"א בסוגיין ובת' הרא"ש כלל א' סי' א'.

תוד"ה חצר. ובמציאה דאין דעת אחרת מקנה אותה בעינן משתמרת כו', ע' בת' חו"י סי' ד' ה' ובנוב"י מ"ת חא"ח סי' ס"ג.

דף יב:

עשו שאינו זוכה כזוכה, ע' ג'יטין ד"ל ע"א תוד"ה כיחידאה ובת' הרא"ש כלל ל"ה סי' ה'.

שם דאר"ח בר אבא א"ר יוחנן לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש אלא גדול וסמוך על שלחן אביו זהו קטן כו', ע' עירובין ע"ט ע"ב תוד"ה ומזכה ובריטב"א שם ובת' מהרשד"ם חאה"ע סי' ל"ב.

שם אבל א"ל עשה עמי מלאכה היום מציאתו לבעה"ב, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' שכ"ה.

רש"י ד"ה לא יהא אלא פועל לא יהא עבדו אלא שכיר בעלמא תנינא דמציאתו לבעה"ב כו', ע' בת' כנסת יחזקאל סי' ח'.

תוד"ה כותבין. דהכא כיון שכותב חובתו לא שייך מיחזי כשקרא. ע' תומים סי' ל"ט ס"ק כ"ב.

דף יג.

בשטרי הקנאה דהא שעביד נפשיה כו', ע' בת' הריב"ש סי' ר"י וע"ע תוס' ר"ה ד"ב ע"א ד"ה לשטרות ובחידושי הר"ן שם.

שם אביי אמר עדיו בתחומיו זכין לו כו', ע' אור שמח פכ"ג ה"ה מה' מלוה.

שם וכי נמלך עליהם מאי הוה והא אמרת עבחז"ל כו', וחנה לקמן י"ז ע"א דקא"ר יוחנן המוצא שט"ח בשוק וכתוב בו הנפק וכתוב בו זמנו בו ביום יחזירו לבעלים כו' ואוקי רב כהנא כשחייב מודה והק' התוס' אי כשחייב מודה למה נקט הנפק במילתיה דר' יוחנן ותירץ הריטב"א דמשום בטול השליחות נגעו בה ולכך בעינן דוקא הנפק, והק' בתומים סי' ס"ח סק"ט דלפ"ד הריטב"א מאי מקשה בסוגיין כי נמלך מאי הוה הא עבחז"ל דילמא קושית הש"ס משום דביטל השליחות ותירץ בקצוה"ח שם דלמ"ד עבחז"ל א"כ כי מטא לידיה עבחז"ל למפרע ותו לא מהני ביטול אחרי מסירת השטר לידיה אבל למ"ד לא אמרינן עדיו בחתומיו ז"ל דליכא מסירה לא הוי עדיין מעשה ויכול לבטל וכמש"כ התוס' ר"פ השולח גט ע"ש.

וקשה לפ"מ דלדעתו לא ס"ל לר' יוחנן לקמן י"ז כאביי דהכא דעבחז"ל א"כ בלא"ה בטלה קושית הראשונים מעיקרא דאפ"ל דלהכי צריך שיהיה כתוב בו הנפק משום דליכא עבחז"ל וכמו שהביא לתירוץ זה המגיד משנה בפי"ח ה"ב מה' גזילה בשם רבינו יונתן ע"ש, ובע"כ דהריטב"א דנאיד מהאי תירוצא בעי לתרץ אפילו למ"ד דעבחז"ל ומשום שמא ביטל השליחות וא"כ שפיר הק' בתומים מהא דבסוגיין. וע"ע בת' הגרע"א סי' קמ"ו

שם דאמר שמואל אומר היה ר"מ שט"ח שא"ב אחריות נכסים אינו גובה לא ממשעבדי ולא מבני חרי כו', ע' בת' הגרע"א סי' קע"ה.

רש"י ד"ה בשטרי הקנאה. שמקנה לו נכסין מהיום בין ילוה בין לא ילוה כו', פי, ולא בעי דמטא שטרא לידיה כדכ' הרא"ש בתשובותיו כלל פ"ה סי' יוד וע"ע בת' הריב"ש סי' קס"א ושם סי' ר"י.

תוד"ה משום דקשיא ליה לאביי תימה דבשביל כך לא הוצרך לאמר עדיו בחתומיו זכין ליה כו', ע' מה שתירץ בזה בנתיבות סי' ס"ח ס"ק ט"ו

דף יג:

אר"א מחלוקת בשאין חייב מודה כו' ור' יוחנן אמר מחלוקת כשחייב מודה כו', ע' בת' הרא"ש כלל ס"ח סי' כ"ג.

שם אלמא חיישינן לקנוניא, ע' בת' הרדב"ז ח"א סי' רנ"ה.

דף יד.

ה"מ בשטרי הלואה אבל בשטרי מקח וממכר לא דעביד אינש דזבין ארעא ליומיה, ע' טו"א לר"ה ד"ז ע"ב.

שם אמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות ובא ב"ח דראובן וקא טריף ליה מיניה דינא הוא דאזיל ראובן ומשתעי דינא בהדיה ולא מצי א"ל לאו בע"ד דידי את כו', וכ' הר"ן בחידושיו וז"ל כלומר דאי אזיל לא מצי אידך למימר לאו בע"ד דידי את אבל לאו דינא הוא דליזל ע"כ כדאיתא בסמוך דא"ל אחוי טירפך ואשלם לך ע"ש, ולע"ד בלתי מובן הלא האי טענתא דאחוי טירפך הוא לפי איכא דאמרי, אבל הכא בלישנא קמא מבואר בגמרא שני דינים חדא דדינא הוא על ראובן לדון עם הב"ח, ועוד דהב"ח לא יוכל לדחותו בטענת לאו בע"ד דידי את, ולדברי הר"ן בטל מן ראובן חובתו להתדיין עם הב"ח לכתחילה, רק אם רצה לילך לדין עם הב"ח לא יוכל הב"ח לדחותו ואף דברי"ף לב"ק ד"ח איכא נוסחא דמחקו תיבות דינא הוא ע"ש, ולפ"ז לא נשאר בדברי אביי רק הדין השני להסיר טענת הב"ח נגד ראובן כנ"ל, אבל בסוגיין ובכתובות איתנהו ברי"ף ג"כ תיבות דינא הוא, כמו בגמרא דידן בלישנא קמא בכל המקומות וצ"ע.

תוד"ה ויצאו עליו עסיקין עוררין ולא אנסין כו', ע' ת' הרא"ש כלל צ"ז סי' ד'.

תוד"ה עד שלא החזיק, וא"ת כשהחזיק בה אמאי אינו יכול לחזור בו כיון שלא נתן מעות לימא ליה שקול ארעא בזוזך כו', ע' בת' הגרע"א סי' קמ"ח.

דף יד:

המוכר שדה לחבירו ונמצאת שאינה שלו רב אמר יש לו מעות ויש לו שבח ושמואל אמר מעות יש לו שבח אין לו כו' טעמא דשמואל משום דלא פירש שבחא והכא הא פירש לה א"ד טעמא דשמואל כיון דלית ליה קרקע מיחזי כריבית כו', ויהיה מזה נמי נ"מ לפ"מ דקיי"ל דהלכתא כרב באיסורא וכשמואל בדיני, וע' בת' הריב"ש סי' שע"ה.

רש"י ד"ה דא"ל אחוי טירפך ואשלם לך. כשיעמידוך בדין ומזכו ויכתוב לך הדיין שטר טורף עלי שבדין טרפוה ממך בשבילי אז בא ואשלם לך וכל כמה דלא עמדת בדין איני ירא מהם עכ"ל רש"י ע"פ גרסת הב"ח, וכל כי האי לישנא בדרך קצרה פירש"י נמי בב"ק ובכתובות שתהיה השטר טירפה ע"פ ב"ד ובדין ע"ש, ונראה דבדבריו אלו כייל דעת הרמב"ם פי"ט ה"ד מה' מכירה, וע"ש במגיד משנה וכ"מ ובב"י חו"מ סי' כ"ו מש"כ בשם הרשב"א וברמ"א שם ס"ס שס"ט, וע"פ כל אלה מדויק לשון רש"י ודעת הרמב"ם.

דף טו.

בין לרבא בין לרבה בר ר"ה מלוה ע"פ הוא ומלוה ע"פ אינו גובה מנכסים משועבדים כו', וקשה הלא רבא ס"ל שיעבודא דאורייתא כדכ' התוס' בגיטין ד"נ ע"א בד"ה כיון, וא"כ גם מלוה גובה ממשעבדי, וביותר לפ"מ דפירש"י בסוגיין י"ד סוף ע"ב באוקימתא דרבא דלאו בלוקח קאמר כו' ע"ש, ומיניה דידיה גבי גם מגלימא דעל כתפיה אפילו למאן דס"ל שיעבודא לאו דאורייתא, ועמש"כ בחידושי לעיל ד"ו ע"א וצ"ע כעת.

שם הב"ע כשעמד בדין וכ' הר"ן ז"ל מהכא משמע דהעמדה בדין כשטר דמיא וגביא ממשעבדי עבדי כו' וא"ת כיון דהעמדה בדין כשטר דמיא מודה מקצת למה נשבע הא הו"ל שיעבוד קרקעות בשעת הודאה והו"ל כמודה בקרקעות וכפר בכלים י"ל דבשעת הטענה אכתי לאו שיעבוד קרקעות הוא והשתא הוא דחייב עכ"ל, ולכאורה קשה אחרי שהוא בעצמו בונה קושיתו על היסוד דהעמדה בדין כשטר דמיא, א"כ הלא בשטר גופיה פסקינן כב"ה דשטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי, ואיך הקשה לכתחילה דשיעבוד הקרקעות שיבא מכח השטר אחרי הגמ"ד. יהיה אלים כ"כ על שעת הטענה למפרע שלא ישבע אז בשביל זה, אע"ג דבההיא שעתא בודאי נחשב כקודם דמטא שטרא לידיה, ואפ"ל בדוחק דזאת היא הכוונה בתירוץ הר"ן.

שם אמר רבא תדע שכך כותב לו מוכר ללוקח אנא איקום ואשפי כו', הוא עפ"מ דדרשינן לשון הדיוט כדלקמן ק"ד ע"א, וע' בת' הרא"ש כלל ס"ח סי' י"ג.

דף טו:

תוד"ה חזר ולקחה. בלא הכיר בה מיירי כו', וכה"ד הרמ"א בסי' שע"ד ס"ב וע"ש בביאור הגר"א סק"ד, אבל מדברי הר"ש בתרומות פ"ו מ"ג משמע דס"ל דאף בהכיר בה מיירי וע' בת' הגרע"א סי' קל"ד.

דף טז.

נפלה ליה בירושה ירושה ממילא היא ולאו איהו קטרח אבתרה, ע' ר"ש תרומות פ"ו מ"ג ובמה"פ לירושלמי שם ה"ב.

שם יהבה ניהליה במתנה פליגי בה רב אחא ורבינא ח"א מתנה כירושה דהא ממילא וח"א מתנה כמכר דאי לאו דטרח וארצי קמיה לא הוה יהיב ליה מתנה, לכאורה הלא מחלוקת דר"מ וחכמים היא במשנה דבכורות ס"פ יש בכור אי מתנה כירושה או כמכר, אמנם מדהתם פליגי בקראי והכא בסברא ש"מ דלא שייכי להדדי, וכמו הכא כמ"כ

בגיטין ד"נ ע"ב ובמגילה כ"ו ע"ב, וע' בירושלמי מעשרות רפ"ב ובמעשר שני פ"א ה"א וברש"י כתובות מ"ט ע"ב ד"ה מיבעיא ושם בתוד"ה הוא ובתוס' ב"ק ק"ט ריש ע"א ובת' הרשב"א סי' תרי"ח ובתומים סי' קי"ז סק"ו ובקצוה"ח שם סק"א.
שם הכא סמכא דעתיה והכא לא סמכא דעתיה כו', ע' נוב"י מ"ת חאה"ע סי' נ"ד אות י"ב ובת' מהרש"ם ח"ב סי' רכ"ו אות ה'.

דף טז:

דתניא האומר לאשה התקדשי לי לאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי כו' לאחר שתמות אחותך אינה מקודשת רמ"א מקודשת, והנה הרמב"ם בפ"ז הי"ד מה' אישות פסק כסתם משנה דקידושין ס"ב ע"א דאינה מקודשת, ומסיק הטעם לפי שאינו יכול עתה לקדשה, וכ"כ רש"י במשנה דקידושין שם.
והנה ביומא די"ג שקיל וטרי טובא ליישב דעת ר' יהודא דקאמר אף אשה אחרת מתקינין לו, עד דמסיק דמגרש להו לתרווייהו לחדא אמר הרי את מגורשת אם לא תמות חברתך ולחדא אמר לה הרי את מגורשת ע"מ שאכנס לביהכ"נ, והק' בשאגת אריה סי' צ"ג ובתרע"א סי' קנ"ט כל טורח זה למה הו"ל לקדש אשה אחרת ע"מ שאם תמות אשתו מאותה שעה תהא זו מקודשת לו דבזה יצאנו ידי כל החששות ואפילו אם תמות אשתו בפלגא דעבודה לית לן בה דהא אין שניה מקודשת לו אלא להבא משעת מיתת אשתו ואילך כו' ע"ש במה שהאריכו בזה.
ולולא דבריהם היה נלע"ד עפמש"כ הרמב"ם בפי"ז הי"ג מא"ב ובפ"ה ה"י מכה"מ דאין כהן גדול נושא שתי נשים לעולם כאחת שנאמר אשה אחת ולא שתים ע"ש, ולפמש"כ רש"י ורמב"ם דהיכא דעכשיו אין בידו לקדשה לא יוכל לעשות תנאי קידושין על להבא דומיא דגיורת ואחותה כנ"ל, א"כ איך יקדש הכהן גדול להאחרת כל זמן שאשתו קיימת, הלא בשעת הקידושין אסור לו לקחתה משום ב' נשים וממילא אין מקום לחלות התנאי אלאחר זמן, וממילא סרה גם קושיתם האחרת שם למה מקדש כה"ג אשה אחת בכל שנה ועי"ז מוכרח ג"כ לגרש על תנאי משום ב' בתים הו"ל לקדש אשה אחת על תנאי אם תמות חברתיך תהא מקודשת לי ולאשתו יאמר ה"ז גיטך ע"מ שאכנס אני לביהכ"נ וכדאמרינן גבי גירושין ע"ש, ולפמש"כ הלא אי אפשר לו לקדש אחרת שיחולו הקידושין כשתמות אשתו מפני איסור ב' נשים שעליו לקחת לעולם, ולפי שאינו יכול עתה לקדשה בל תחול הקידושין ולא תהיה השנייה מזומנת לו כנ"ל.

דף יז.

רב זביד משמיה דר"נ אמר בין צא תן לו בין חייב אתה ליתן לו ואמר פרעתי נאמן כו', ע' בת' מהרשד"ם חח"מ סי' ג'.

שם המוצא שט"ח בשוק וכתוב בו הנפק וכתוב בו זמנו בו ביום יחזירו לבעלים כו', ע' מה שהאריך בזה בנוב"י קמא חח"מ סי' יוד.

שם מאי איריא שכבר נמחל שיעבודו תיפ"ל דהו"ל מוקדם ותנן שטרי חוב המוקדמין פסולין, ע' בת' ריב"ש סי' שפ"ב ובתומים סי' מ"ח סק"ב ובס' חזקה רבה חח"מ סי' ב'.

שם הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום כו', ע' תוס' כתובות ט"ז ריש ע"א ובמש"כ הגאון ר' אברהם ברוידא ז"ל בספרו שמעתא חדתא שם.

רש"י ד"ה שכבר נמחל שיעבודו, משפרע מלוה ראשונה ועל האחרונה לא נכתב והויא לה מלוה ע"פ וטורף לקוחות שלא כדין דאין מלוה ע"פ גובה מן הלקוחות עכ"ל, וקשה הא אנן הכא אליבא דר' יוחנן קיימינן ואיהו סבר בב"ב קע"ה ע"ב דמלוה ע"פ גובה בין מן היורשין בין מן הלקוחות מ"ט שיעבודא דאורייתא ע"ש וצ"ע כעת.

תוד"ה רב כהנא אמר כשחייב מודה תימה א"כ למה נקט הנפק במילתיה דר' יוחנן וי"ל כו', והרב המגיד פי"ח ה"ב מה' גזילה הק' כן בשם הרשב"א, וע' בשטמ"ק ובסמ"ע סי' ס"ה סקכ"ב, והש"ך הביא שם מה שתירץ בס' מעד"מ פ"ק דמציעא וז"ל ולי נראה דלאו קושיא היא דאי לאו דכתב ביה הנפק איכא למיחש שמא כתב ללות ולא לוה ועכשיו רוצים לעשות קנוניא עכ"ל, וכ' הש"ך דאין דבריו נכונים כו' ע"כ ע"ש, ולעד"נ דלא על המעד"מ תלונתו בזה רק על הרמב"ם שם דמסיק בהלכה זו וז"ל ואם אינו מקויים לא יחזיר שמא כתב ללות ועדיין לא לוה ע"כ, ולפ"ז נופלת יותר הקושיא על הרמב"ם דבגמרא אפ"ל כמו שהביא הש"ך בשם הראשונים דלרב כהנא לא בעינן הנפק, אבל הרמב"ם שכתב בהדיא שזמנו בו ביום והיה מקויים והחייב מודה קשה תרתי למ"ל, וע' מה שהאריכו בתומים ובנה"מ בדברי הריטב"א ז"ל שהוא מטעם בטול השליחות של הסופר והעדים.

אולם הקצוה"ח הרכיב ע"ד הריטב"א מש"כ התוס' בגיטין ל"ב ע"ב ד"ה התם דגט לא חשיב מעשה כל זמן שלא הגיע ליד האשה ע"ש וה"נ בשטרי חוב אתי דבור ומבטל דבור ולכן צריך הנפק דלא נימא שנתבטל שיעבודו ע"ש, ולע"ד יש לחלק דהא אפילו בגט גופיה דצריך לשמה הוא ג"כ כשבטלו בפירוש אז אינו חוזר ומגרש בו וכמו שהביא בעצמו מש"כ הרמב"ם בפ"ו מגירושין ע"ע, משא"כ הכא דחלות הביטול אף לפי דבריו הוא רק משום דנפל וזה לא אשכחן אפילו בגט, ועוד דהתם שפיר כתבו התוס' דגט לא

חשיב מעשה כל זמן שלא הגיע ליד האשה משום דעצם המעשה היא קבלתה כדכתיב ונתן בידה, משא"כ בשטרות דעצם המעשה תלוי בהשתעבדות דרמי אנפשיה וכדאוקי רב אסי לעיל די"ג בשטרי הקנאה דהא שיעבד נפשיה או כדאביי דאמר התם עדיו בחתומיו זכין לו ומה ענין שטרות לגטין בזה.

תוד"ה הטוען. דלגבי מנה ומאתים נמי מפסיד דהא נאמן לאמר פרעתי מנה מגו דאי בעי אמר אלמנה נשאתיך כו'. ע' בת' הגרע"א סי' רכ"ג.

דף יז:

הטוען אחר מעשה בית דין לא אמר כלום כו', ע' הרא"ש כלל ל"ו סי' ז' ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' ש"ע.

תוד"ה מן האירוסין. וכאן אינו רוצה להוכיח אלא מן ברייתא או משנה ולא מן מימראות האמוראים ע"כ, כה"ג בתוס' יומא י"ט ע"ב קידושין כ"ג ע"ב ושם ס"ה ע"א ובכתובות מ"ד ע"א ובסנהדרין פ"ה ע"א ובר"ן נדרים ל"ה ע"ב ושם ע"ב ע"א.

דף יח.

אשתו ארוסה לא אונן ולא מטמא לה וכן היא לא אוננת ולא מטמאה לו כו', ע' שאילתות פ' אמור ס"ס ק"ג ובמפרשים שם ובראב"ד ומפרשים פ"ב ה"ו מה' אבל ובמש"כ בחידושי לזבחים ד"ק ע"א.

תוד"ה לאלתר כשר. אפילו אביי דחייש לתרי יצחק אפילו היכא דלא הוחזק כו', ע' תומים סי' מ"ט ס"ק י"ז.

דף יח:

ודוקא בצד אות פלונית אבל נקב בעלמא לא רב אסי מספקא ליה סימנין דאורייתא או דרבנן, ע' בת' הרא"ש ריש כלל נ"א.

תוד"ה חיישינן לשני שוירי. וא"ת לרב הונא האיך יגרש כל אדם את אשתו כו' וי"ל כיון דלא הוחזקו הוי שפיר מוכיח מתוכו ומ"מ כשנפל חיישינן ע"כ, והנה לפ"מ דהכא גבי גט דק ואשכח מהא דתנן לקמן ד"כ ע"א כל מעשה ב"ד ה"ז יחזיר ומהא משנה גופה איתיביה ר' ירמיה לר' אבהו לעיל ט"ז ע"ב גבי מוצא שט"ח בשוק ע"ש, לפ"ז הוה משמע דלענין מציאה גט ושט"ח שוין, א"כ לעיל י"ב ע"ב גבי שט"ח דמקשה הש"ס כל שטרי דאתו לקמן ניחוש להו הכי ומשני כל שטרי לא ריעי הני ריעי ע"ש, ועפ"ז י"ל דקושית התוס' הכא ותירוצם הן הם קושית הגמרא ופירוקם שם.

אמנם קשה דבשלמא התם עצם אבידת השטר מורה על פסלותו כדפירש"י שם וז"ל הני ריעי הואיל ונפל איתרע די"ל אם היה כשר היה נזהר בו ע"ש, משא"כ הכא שאין אנו באין לפסול את הגט מטעם הנפילה מצד עצמו רק משום דחיישינן לשני שוירי אבל הגט גופיה כשר, א"כ כל שליח מאיזה שוירי שהוא היה צריך להזהר שלא יהיה נאבד ממנו גט כשר, ובע"כ דסיבת אבידתו היא סיבה ככל אבידה שמציאותה היא אפילו בחפץ היותר יקר כדכתיב לכל אבידת אחיך אשר תאבד ממנו, האם בכולם נימא דריעותא של החפץ גרם לאבידתו וצ"ע כעת.

תוד"ה נפק בסה"ד. אבל התם אין אנו יודעים איזה יצחק מת אם מעיר זאת או מעיר אחרת. ע' בת' הריב"ש סי' תק"ח.

דף יט.

האי דהדרוה רבנן לגיטא משום דלא תיעגן ותיתיב כו', ע' נוב"י מ"ת חח"מ סי' כ"ט.

שם ת"ר מצא שטר שחרור בשוק בזמן שהרב מודה יחזיר לעבד כו', ע' ברא"ש ובח"ס חח"מ סי' נ"ד.

שם ואמאי ניחוש שמא כתב ליתן לו בניסן ולא נתן לו עד תשרי ואזל עבדא וקנה נכסין מניסן ועד תשרי כו', עמש"כ השטמ"ק בשם הריטב"א ובת' הגרע"א סי' ר"כ.

שם הניחא למ"ד זכות הוא לעבד שיוצא מתחת רבו לחירות כו' אלא למ"ד חוב הוא לעבד שיצא מתחת רבו לחירות כו', נלע"ד להסביר דבזה פליגי דר"מ דסבר חוב הוא לעבד ס"ל דבתר דעת העבד אזלינן באשר הוא שם אצל אדונו בהרגשותיו הגסות ובתאות גופו, וזהו מאי דקאמרי טעמא דר"מ מפני שאוסרו בשפחה כנענית דעבדא בהפקירא ניחא ליה זילא ליה שכיחא ליה פריצא ליה, וחכמים דסברי זכות הוא לו ס"ל דמתחשבין לפי השגתינו אנו. למטרתו האמתית שמתירו לקהל ונפשו תתעלה לעבודת השי"ת בכל המצות כישראל מעליא, כעין מח שיל"פ מתניתין דשבת דס"ג, דר"א ס"ל דכלי מלחמה נקראו תכשיטין משום דכ"ז שבני האדם לא באו אל השכל האמתי למאוס במלחמות ולהכחידן מן העולם נקראו לשעה תכשיטין, וחכמים אומרים אינן אלא לגנאי שנאמר וכתתו חרבותם לאתים וגו', הרי דלפי האמת כאשר כל יושבי תבל יכירו הדרך הישר על פני האדמה אז יכחידו הכלי מלחמה ובערו בנשק, ולזאת אין לנו להתחשב עם טעותם רק עם האמת כשהוא לעצמו.

תוד"ה אבל אינש דעלמא לא. מפרש ר"ת דעם הארץ נמי אית ליה טביעת עינא כו', ע' בת' אחיעזר חאה"ע סי' י"ד.

תוד"ה וליחוש בסה"ד. וי"ל דמיד שנכתב הגט נותן לה דלא מקדים אינש פורענות לנפשיה, ע' בס' גרש ירחים לגיטין ד"ד ע"א.

דף יט:

וליחוש דלמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי ואזלא זבנתה לכתובתה בטוה"נ כו', ע' תוס' כתובות פ"ה סוף ע"ב ובהעמק שאלה לשאילתות פ' פנחס סי' קל"ה אות ה'.

דף כ.

דאמר שמואל המוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול כו', ע' ראב"ן סי' מ"ז מ"ח ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' שצ"ב.

שם ההוא גיטא דאשתכח בי דינא דרב הונא דהוה כתיב ביה בשוירי מתא כו' ע' בתוס' לעיל די"ח ובגיטין דכ"ז וביבמות קט"ו ע"ב ובב"ב קע"ב ע"ב ובשארי ראשונים בסוגיות הנ"ל ובט"ז וב"ש סי' קל"ב ס"ד ובמפרשים שם.

תוד"ה ש"מ, וא"ת וניחוש שמא מכרה במעמד שלשתן כו', ע' בת' הרא"ש כלל ס"ט סי' א'.

תוד"ה שובר בזמנו טורף. ושמא גם גבי איסור זכין לו משעת חתימה כו', ע' מל"מ פ"ט ה"י מה' זכיה ובנוב"י מ"ת חח"מ סי' מ"ו.

דף כ:

היכי פשיט מר איסורא מממונא, ע' בת' באר יצחק חאה"ע סי' ה'.

שם סימפון היוצא מתחת ידי מלוה אע"פ שכתוב בכתב ידו אינו אלא כמשחק ופסול כו', ע' בת' הריב"ש סי' קס"א.

שם כדאמר רב ספרא שנמצא בין שטרות קרועין ה"נ שמצאו בין שטרות קרועין כו'. ע' בת' הרא"ש כלל פ"ו סי' א'.

רש"י ד"ה חיישינן לשני שוירי אע"פ שבשוירי הידוע לנו אין בה שני יוסף בן שמעון שמא יש שוירי אחרת שיש שם יוסף בן שמעון ושם נכתב ומשליח אחר נפל ע"כ, וקשה הלא בפסחים ד"ט ובכ"מ אמרינן אין ספק מוציא מידי ודאי והאי גיטא הוא ודאי דהא מקויים בהנפק ושליח המביאו אומר ממני נפל כדפירש"י, ואיך נחזיק בספיקי טובא כאלו להוציא מידי ודאי כזה, הלא שמא אין בעולם שוירי אחרת ואם נמצאת שמא אין על רכיס נהרא ושמא לא נשלח משם שום גט ושמא לא איתרמי שמו ושמה ושמות העדים דוקא כמו בגט זה, ואיך נדחה ודאי כזה דקמן מפני ספק ספיקות הרבה דליתנהו קמן.

ואפ"ל דרב הונא לטעמיה בחולין ד"י ע"א גבי שוחט בסכין ונמצאת פגומה דס"ל פסולה חיישינן שמא בעור נפגמה ואע"ג דשיבר בה עצמות כל היום ועצם ודאי פוגם ועור ספק פוגם ספק לא פוגם והוי ספק וודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי ומהאי טעמא מכשיר רב חסדא שם, ואפ"ה פוסל רב הונא משום דבחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה, וה"נ בחזקת איסור אשת איש עומדת וכל זמן שהדבר המוציאה מחזקתה בלתי ברור לגמרי נשארת על חזקתה, וע' בסוגיין תוד"ה איסורא וצ"ע.

תוד"ה איסורא. וא"ת טפי אנן מחמירין בממונא דהא אין הולכין בממון אחר הרוב, ע' בת' באר יצחק חאה"ע סי' ו' ובס' באר יעקב חא"ח סי' תר"צ ובס' שער נפתלי ס"ס ג'.

בא"ד ובאיסורא אזלינן בתר רובא אפילו היכא דאיכא חזקה דאיסורא כנגד הרוב כו'. ע' בס' חזקה רבה חי"ד ח"ב סי' י"ט.

בא"ד דמדאורייתא לא חיישינן לשני יוסף בן שמעון אבל מדרבנן חיישינן משום לעז, ע' נוב"י מ"ת חאה"ע ס"ס סמ"ך ובת' הגרע"א סי' ק"ז. תוד"ה מצא. דהכי תיקון רבנן דלא חיישינן כו', ע' ח"ס אה"ע ח"א סי' צ"ה.

דף כא.

דאי לאו דפריע לא הוה מרע לוה לשטריה, ע' ת' הרא"ש כלל ס"ח סי' כ"א.

שם קב בד' אמות דנפיש טרחייהו לא טרח אינש ולא הדר אתי ושקיל להו אפקור מפקר להו, ע' בקצוה"ח סי' רע"ג משה"ק בשם הב"ח ובמש"כ בחידושי לשבת די"ח ע"ב ושם קמ"ד ע"א.

רש"י ד"ה מצא פירות מפוזרים נתייאשו הבעלים מהן כדאמר בגמרא והפקר הן ע"כ, באמת בגמרא לא נזכר שם יאוש רק שם הפקר, אלא דשיטת רש"י הכי היא דיאוש והפקר חד כדכ' ג"כ בד"ה שאחר זה על מעות מפוזרות, וכן בגיטין ל"ח ע"א פירש"י יאוש הוי הפקר ושם ל"ט ריש ע"ב נתייאשתי לשון הפקר הוא, וע' בתוס' ב"ק ס"ו סוף ע"א ובמק"א הארכתי בזה.

דף כא:

יאוש שלא מדעת אביי אמר לא הוי יאוש ורבא אמר הוי יאוש כו', ע' חלקת מחוקק ר"ס כ"ח ובנוב"י מ"ת חאה"ע סי' ע"ז ובס' אילת אהבים ה' קידושין ר"ס כ"ח.

שם מאימתי כל אדם מותרין בלקט משילכו בה הנמושות כו', הנה לשון משילכו משמע משיתחילו לילך מאז כל אדם מותרין בה. אמנם בת' הרשב"א סי' שס"ח הגרסא משהלכו

בה הנמושות ע"ש, ולשון זה מורה ההיתר רק אחרי גמר הליכת הנמושות, ושם כ' ג"כ טעם הרמב"ם שפסק בזה כר"ל נגד ר' יוחנן דבסוגיין ע"ש.
רש"י ד"ה לקוטי בתר לקוטי לשון נמושות כמו לא ימוש שנוטלין ומשין הכל מלפניהם, הנה לשון רש"י זה משמע לקוטי שניים בתר לקוטי ראשונים אבל בתענית ד"ו ע"ב פירש"י עני מוליך בנו אחריו, וכ' שם בגבורות ארי הטעם מדוע חזר בו רש"י מפירושו דהכא ע"ש, אמנם לפמש"כ הגאון מהר"ץ חיות ז"ל בהגהותיו ריש מס' תענית שכולם החליטו דהפירוש לתענית המיוחס לרש"י אינו מרש"י רק מתלמיד אחד ע"ש, א"כ ליכא כאן חזרה אלא פירוש ממפרש אחר.
תוד"ה ופטורות ממעשר. במס' פאה מוכח דוקא בהפקיר קודם גמר מלאכה כו', ע' בת' מבית מאיר ח"ג סי' י"א י"ב.

דף כב.

הב"ע ביכולין להציל ע"י הדחק מרדפין לא אייאוש אין מרדפין אייאושי מייאש, ע' בהרב המגיד ומל"מ רפ"ו מה' גזילה וע"ע בליקוטי הגר"א על הרמב"ם שם.
שם אם נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה כו'. הרמב"ן הוכיח מהכא דגילוי דעת הבעה"ב מהני בתרומה ועפ"ז מיושב לו בנדרים ל"ו ע"ב באומר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום דבכה"ג הוי תרומה מפני גילוי דעתא דהבעה"ב, וכיון דזהו רק בתרומה ממילא יש לדייק דגבי גט אם אמר כל הרוצה לכתוב יבא ויכתוב דלא מהני כמובא בר"ן לגיטין פ' התקבל דס"ו ע"א ע"ש.
ולכאורה היה נראה להיפוך מדאיצטריך קרא בתמורה ד"ט ע"א לא יחליפנו בשל אחרים למעט דאי אמר מאריה דבהמה דהקדש כל הרוצה להמיר בבהמתו יבא וימיר ש"מ דבעלמא מהני גילוי דעת כזה מן התורה דאלא"ה למה צריך קרא למעט וצ"ע כעת.
והנה הר"ן בגיטין שם תמה ע"ד הרמב"ן מהא דבסוגיין דאוקמינן דשויה שליח וה"נ מסתברא כו' ע"ש, אולם בחידושי הגרע"א בסוגיין מיישב קושית הר"ן, דדעת הרמב"ן דבתרומה מהני כל הרוצה לתרום משום דזכות הוא ולכן לא בעינן בתרומה שליחות רק גילוי דעת שאינו מקפיד לעשות המצוה דוקא בעצמו וכל הרוצה לתרום הוי ג"ד ורשאי זה לתרום מטעם זכין לאדם ואינו דומה שויא שליח דהכא לשליחות וזכיה דעלמא רק כיון דחזינן דהשתא ניחא ליה ולא קפיד לעשות המצוה בעצמו אמרינן דמעיקרא נמי ניחא ליה והביא סמוכין לדבריו מדברי תרומת הדשן סי' קפ"ח והאריך בזה ע"ש.

והנה הרמב"ם פ"ד ה"ג מה' תרומות כ' וז"ל התורם שלא ברשות או שירד לתוך שדה חבירו וליקט פירות שלא ברשות כדי שיקחם ותרם אם בא בעה"ב ואמר לו כלך אצל יפות אם היה שם יפות ממה שתרם תרומתו תרומה שהרי אינו מקפיד כו', והקשה הרדב"ז והכ"מ שם והב"י והט"ז ביו"ד סי' של"א הלא בסוגיין אוקמינן בדשויה שליח אליבא דאביי ואנן הא פסקינן כאביי דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש ומלשון הרמב"ם משמע דאפילו לא שויה שליח כלל הוי נמי תרומתו תרומה וכל האחרונים הרעישו בקושיא זו על הרמב"ם, וע' בקצוה"ח סי' רס"ב מה שהאריך בזה.

אולם לפמש"כ ניחא שפיר, דגם הרמב"ם הבין כמש"כ הרמב"ן וכדהסביר הגרע"א ז"ל דהכא לאו מטעם שליחות גמורה אתינן עלה רק משום גילוי דעת הבעה"ב דלא קפיד לעשות המצוה בעצמו ואז מהני האי גילוי דעתא למפרע שיהיה תרומה וכנ"ל, ודברים אלו ביאר הרמב"ם גופיה בהדיא, במש"כ שם אם בא בעה"ב ואמר לו כלך אצל יפות אם היו שם יפות ממה שתרם תרומתו תרומה שהרי אינו מקפיד ע"ש, הרי ביאר בעצמו דג"ד שאינו מקפיד לעשות המצוה דוקא בעצמו סגי בתרומה כנ"ל, ועפ"ז אדרבה לא די דשפיר עביד שלא הזכיר בזה שליחות, אלא שהניח נמי בדבריו הכוונה המוחלטת בסוגיין דאע"ג דקאמר דשויה שליח אפ"ה לאו משום לתא דשליחות אתי עלה בכלל הסוגיא אלא משום גילוי דעת על העדר הקפידא כנ"ל, וע' באבני מלואים סי' ל"ז ס"ק י"ב ובת' באר יצחק חא"ח סי' א'.

תוד"ה מר זוטרא בסה"ד. דהלכה כאביי ואע"ג דהשתא ניחא ליה מעיקרא לא הוה ניחא ליה, ע' קצוה"ח סי' שנ"ח ובת' חבל יעקב סי' א'

דף כב:

מי שאבודה הימנו ומצויה אצל כל אדם יצאה זו כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תש"ע.

שם והלכתא כוותיה דאביי ביע"ל קג"ם, הגאון בעל נוב"י האריך מאד בזה בדורש לציון דרוש י"ג וע"ע מש"כ בתשובותיו מ"ת חאה"ע סי' קכ"ט, ועוד יש להעיר במה שהאריך הגרע"א בתשובותיו סי' קכ"ט בפלוגתא דתמורה דאי עביד מהני דבשאר דברים פסק הרמב"ם כאביי ע"ש, מדוע לא חשבינהו בש"ס ביע"ל קג"ם וצ"ע כעת וע"ע בספר הזכות פ' החולץ ובישו"ש שם סי' י"ג ובס' גרש ירחים לגיטין ד"ד ע"א.

תוד"ה אי דליכא. לאו משום שהוא חשוד לשקר שהפסיד חפץ אלא משום די"ל כי היכי דאת אבדת חפץ ה"נ אימר אדם אחר הפסיד כו', ע' בת' באר יצחק חאה"ע סי' ו'.

דף כג.

א"ר זביד משמיה דרבא דכו"ע סברי סימן העשוי לידרס הוי סימן ומעבירין על האוכלין כו', ויל"ד דלפי אוקימתא זו יפלגו על ר"ג בעירובין ס"ד ע"ב ועל סתמא דברייתא במס' סופרים פ"ג הי"ד דתניא אין נוהגין בזיון באוכלין, וע"ש בכסא רחמים להגאון חיד"א זצ"ל וצ"ע.

שם כללא דאבידתא כיון דאמר ווי לה לחסרון כיס מייאש ליה מינה, והנה האי כללא הוא בדבר שיש בו סימן דבדבר שא"ב סימן לא בעינן עד דאמר אלא כיון דמשמש ולא מצא הוי יאוש וכמש"כ הרב המגיד פי"ד ה"ג מה' גזלה בשם הרמב"ם והרשב"א וסיים דפירוש זה הכרחי הוא ע"ש.

והנה אף דחז"ל הניחו כלל זה על אבידת חפץ מ"מ יש ללמוד ממנו ג"כ ענין מוסרי, דאם הוא אובד עצות אל יתייאש, דהיאוש בעצמו יביאהו לידי הפסד גמור. וכדאמרינן בסוטה ס"פ משוח מלחמה שתחילת נפילה ניסה, ומעשה רב דאחרי דישעיה אמר כבר נגזרה עליך גזרה השיבו חזקיה כך מקובלני מבית אבי אבא אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים כדאמרינן בברכות ד"י ע"א, וכן יעיד הנסיון דמאבד עצמו לדעת נמצא רק אצל מי שנכנסה בו רוח שטות ואין בו אמונה במה להסיר השטות מלבו, אבל לעולם לא אצל מי שיש בו אמונה טהורה ובטחון גמור בהשי"ת ואכמ"ל.

דף כג:

כי הא דרבה בר רב הונא מחתיך לה אתלת קרנתא. ע' חולין צ"ה ע"ב רש"י ד"ה אתלת קרנתא ובמש"כ בחידושי שם.

שם חזייה דהוה קא מחסם, כה"ג בשבת קמ"ז ע"א.

רש"י ד"ה איכא דאמרי. נ"מ דאפילו כיון ואמר מקום מושבה מסוים לא הוי סימן, ע' בת' באר יצחק חאה"ע סי' ו'.

רש"י ד"ה במסכת. יאמר לאו ומידת ענוה היא. ע' בהגהת מהרש"ם לשבת פ"ט ע"א אהא דמשה רבינו אמר וכי מה אני שנתן לי הקב"ה תורה כו'.

תוד"ה מחרוזות. וי"ל דלגבי בשר שנתעלם מה"ע הקילו טפי דאין הלכה כרב כו', והנה המהר"ם בסוגיין והפר"ח ליו"ד סי' ס"ג סק"ג נדחקו בביאור התוס', ובעיקר מאי דקשיא להו משום דעצם המאמר אל תהי סוטה בשר בחרוזים הוי סימן רב קא"ל, ואיהו גופיה ס"ל בשר שנתעלם מה"ע אסור ומאי האי דקמתרצו דבבשר שנתעלם מה"ע הקילו טפי

ומסקו נמי דאין הלכה כרב ולזאת נדחקו בדבריהם ע"ש, ולעד"נ דאין כוונת התוס' לתקן בזה דעת רב, רק דברי המשנה והתוספתא שלפנינו שיהיו אליבא דכו"ע וממילא גם אליבא דרב. דהא אע"ג דאמרינן בעלמא רב תנא הוא ופליג זהו רק בדרך דיחוי ובדוחק גדול אולם לכתחילה ודאי לא נימא דרב יפלוג על משנתינו והתוספתא ביחד וזהו מאי דאתו לבאר ותוכן כוונתם כך הוא.

דהנה עצם דברי התוס' נדפסו שלא במקומן ומקומו הוא במשנתנו, והתם תנן מחרוזות של דגים וחתיכות של בשר, ומדשני בבשר למיתני בלשון חתיכות, וביותר אחרי דאשכחן בלשון הש"ס דחולין בשר בחרוזים הוי סימן, הרי דיש מקום לאמר דגבי מציאה דוקא קתני דמחרוזות בדגים לא הוי סימן ולהכי הוי שלו אבל בבשר הוי מחרוזות סימן כדאמר בחולין ולהכי חייב להכריז, ועפ"ז שפיר דייק במשנתנו למיתני גבי בשר בלשון חתיכות, וכן העתיקו ברי"ף וברא"ש וברמב"ם לשון המשנה כצורתה מחרוזות של דגים וחתיכות של בשר ומשום דדוקא הוא, ולזאת מצאו התוס' לנכון להעיר אהא דתנן מחרוזות של דגים הרי אלו שלו, דה"ה מחרוזות של בשר וכמבואר בתוספתא, דהתם תניא מחרוזות של בשר ומחרוזות של דגים כו' אינו חייב להכריז, ובודאי דבתוספתא לא יפלוג על משנתנו הרי דחד דינא אית להו וזהו מאי דחדית לן התוס'.

ועפ"ז שפיר הקשו על דבריהם, רב דאמר בחולין בשר בחרוזים הוי סימן איך יפרנס משנתנו יחד עם התוספתא דקתני אינו חייב להכריז הרי יש בו סימן, ותירצו דרב יתרץ לעצמו דחילוק גדול יש ביניהם, דבמציאה שהוא להוציא מן המוחזק לא הוי מחרוזות בבשר סימן משא"כ בהא דחולין אפילו אי ס"ל להמשנה והתוספתא כוותי דבשר שנתעלם מה"ע אסור עכ"פ הוי רק חומרא דרבנן ומשו"ה הקילו בזה לאמר דהוי סימן, ובתר הכי מסקו התוס' דהא דמצריכינן להכי הוא רק אליבא דרב דס"ל בשר שנתעלם מה"ע אסור וקאמר נמי בשר בחרוזים הוי סימן, אבל לסתמא דהש"ס דס"ל דאין הלכה כרב מדפריך ורב היכי אכיל בישרא משמע דאנן שפיר אכלינן ודאי ניחא, דהא גם בלא שום סימן מותר באכילה ואין גם מקום לבעיא דרב הונא בבשר בחרוזים כדבעא שם בחולין, כנלע"ד ביאור דברי התוס' דהכא ודחולין צ"ה סע"ב ע"ש.

ואילה"ק אחרי דהתוס' נחתו להא דתוספתא מדוע לא העירו מהא דתניא התם ברישא מצא חתיכות של בשר חייב להכריז ואילו במשנתנו תנן הרי אלו שלו, קשיא חתיכות של בשר אחתיכות של בשר, די"ל דמתניתין איירי בחתיכות שאין בהן סימן ובתוספתא איירי ביש בהן סימן, ובאמת הא דתוספתא היא הברייתא המובא בסוגיין, מצא חתיכות דגים ודג נשוך חייב להכריז, ורישא דהך ברייתא היא מצא חתיכות של בשר, ואוקימנא

בגמרא בדאיכא סימנא בפסקא, וכן מחלקו הרמב"ם והרא"ש בדיניהם וע"ל כ"ד ע"ב תוד"ה אתא הראשון ובמש"כ בחידושי שם וע"ע בלב אריה לחולין שם ובחגורת שמואל לעטרת זהב סי' ס"ג ס"ק י"ג.

דף כד.

אי ידעינן ביה דלא משני אלא בהני תלת מהדרינן ליה ואי משני במילי אחריני לא מהדרינן ליה, הנה מלשון הש"ס משמע דדוקא בהני תלת ולא זולתם, אכן התוס' והרי"ף הוסיפו שינוי מפני דרכי שלום, והא דלא חשיב להו בגמרא תירצו התוס' דהני נמי מותר מפני דרכי שלום כו' ולהרי"ף משום דדרכי שלום איכא בה נמי מצוה, ואגב אורחין נלמוד דהתוס' ס"ל כר' אילעא משום ראב"ש דשינוי מפני דרכי שלום הוא היתר והרי"ף ס"ל כר' נתן ביבמות ס"ה ע"ב דהוא מצוה, והרמב"ם ספי"ד מה' גזלה נוטה בזה לדעת התוס' ע"ש, ובהגהות אשרי כ' וז"ל ואפילו צורבא מרבנן דלא משני בדיבורו אלא בהני תלת ובשביל השלום אכתי אין מחזירין לו אבידה בטביעת עין אא"כ מקפיד על חלוקו כשלובשו שלא יהפכנו, והוא מהש"ס שבת קי"ד ע"א ודעה זו הביא המחבר ס"ס רס"ב, והסמ"ע שם תמה על השמטת הרי"ף והרמב"ם הרא"ש והטור הא דהפיכת חלוקו וע"ש בש"ך סק"י, ואכתי איכא נמי למידק מדוע שייר הרואה טריפה לעצמו דאמרינן בחולין מ"ד ע"ב שנקרא ת"ח ומהדרינן ליה אבידה בטב"ע כמש"כ שם התוס', והשטמ"ק הזכירו בסוגיין ע"ש.

לכן לולא דבריהם ז"ל היה נלע"ד עפמש"כ התוס' לעיל י"ט ע"א ובגיטין כ"ז ע"ב ובחולין צ"ו ע"א דע"ה נמי יש לו טב"ע רק משום דלא מהימן ע"ש, ולפ"ז י"ל דבגמרא לא נחית אלא לדברים התלויים בנאמנות פיו, וא"כ אם מוצא האבידה יוכיח בעדים ששמעו מפיו ששינה בדבורו במסכת ובפוריא ובאושפיזא ובשביל זה יבקש לפוסלו מלהחזיר לו אבידתו, לכן באו חז"ל להורות לנו דבהני תלת עבידי רבנן דמשנו במילייהו. ובזה שפיר מצאו בריי"ף רמב"ם ותוס' להוסיף אי היה משנה מפני השלום דמותר וגם מצוה יש בזה כנ"ל, וזה ג"כ תלוי בנאמנות פיו ודבורו, משא"כ הפיכת חלוקו ורואה טריפה לעצמו התלויים במזגו ותכונתו ואמונת הלב, וקשורים יחד עם מצבו מקומו ושעתו, לכן בל נוכל להגביל באלו חוק ומשפט שלא ישנו את תפקידם בדברים אלו, וכוונת הש"ס בחולין ובשבת שם על התלמידי החכמים הפרטיים שאם ראינו אותם מדקדקים בדברים אלו אז ראויים הם להחזיקם כת"ח לענין זה, אבל לא לקבוע זה לסימן תמידי לכל האנשים ובכל המקומות ובכל זמן ועדן ומשו"ה השמיטום כנלע"ד.

שם אמר היינו האי דלא איכפת ליה אממונא דחבריה כפתיה ואודי, שמעינן מהכא דמותר לכוף ולרדות ע"פ אומדנא דמוכח כדי שיודה על האמת כמש"כ הרא"ש בתשובה כלל ס"ח סי' כ"ג וע"ע בת' הריב"ש סי' ק"ח.

דף כד:

והלא עומד וצווח נעשה כצווח על ביתו שנפל כו', ע' מהרי"ק שרש ג'.
שם א"ר אמי התירוהו לו משום מציאה כר"ש בן אלעזר משום שחיטה כר' חנניא בנו של ריה"ג. ע' בחידושי הרשב"א לחולין י"ב ע"א ובקונטרס בכור שור לחולין שם ובפרי תואר ליו"ד סי' א' ס"ק י"א.
שם אמר רבא רוב עכו"ם ורוב טבחי ישראל, ע' בס' שערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך ז"ל שער ראשון סי' ב' ובתוה"ב הארוך בית רביעי סוף שער שני וביש"ש לחולין פ"ק סי' כ"ג.
רש"י ד"ה מי קתני. דלא אזלי רבנן בתר רובא בממונא, ע' בס' באר יעקב סוף חא"ח ובת' מטה לוי סי' ח'.
תוד"ה אתא. דאע"ג דלא קיי"ל כרב כדפירשתי לעיל כ"ג מדפריך פ' גה"נ ורב היכי אכיל בשרא כו' ע"כ, וכ"מ בירושלמי שקלים פ"ז ה"ב, דעלה דתנן התם נמצא בגבולין אברים נבילות וחתיכות מותרות, קאמר ר' קריספי בשם ר' יוסי ב"ר חנינא אברים נבילות לוקין עליהן משום נבילה מתניתא אמרה כן אברים נבילות וחתיכות מותרות חתיכות מותרות לא ממש ודכוותה אברים נבילות לוקין עליהן משום נבילה ע"ש, ולכאורה מאי מתמה חתיכות מותרות לא ממש, הרי לרב ודאי הכי הוא, דהא איהו ס"ל בשר שנתעלם מן העין אסור, ולהכי הוא מוכרח בחולין צ"ה ע"א לפרש משנה דשקלים דמותרות משום נבילה אבל באכילה אסורות, ובע"כ דסוגיא זו בירושלמי שם ס"ל כלוי בחולין שם דמותרות גם באכילה ודלא כרב, וע"ש בגה"ש ובשו"ע סי' ס"ג ובמפרשים שם, וע"ע לעיל כ"ג ע"ב בתוד"ה מחרוזות ובמש"כ בחידושי שם ובביאור הגר"א ליו"ד סי' ס"ג סק"ד.
תוד"ה שמצאן. ובעובדא דהכא שמצאן בדרך בלא אשפה הוי כאשפה שבבית, ע' העמק שאלה לשאילתות פ' ויקרא סי' ס"ח אות כ'.

דף כה.

מצא דבר שא"ב סימן בצד דבר שי"ב סימן חייב להכריז, ע' קצוה"ח סי' רס"ב סק"ב ובנתיבות ירושלים לירושלמי ב"ב פ"ב ה"ו.

דף כה:

במשנה מצא בגל ובכותל ישן הרי אלו שלו כו', והנה כל דברי משנתנו עם אוקימתת הש"ס מובא ברמב"ם פט"ז ה"ז מה' גזלה ומסיק שם וז"ל והואיל וחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו כמו שיתבאר למה לא יקנה בעל החצר זה המטמון שבתוך הכותל הישן אע"פ שהוא של אמוריים ותהיה מציאה זו לבעל החצר מפני שאינו ידוע לו ולא לאחרים והרי זה המטמון אבוד ממנו ומכל אדם ולפיכך הוא של מוצאו ומה אבידה של אדם אמרה תורה אשר תאבד ממנו ומצאת מי שאבודה ממנו ומצויה אצל כל אדם יצתה זו שנפלה לים שאבודה ממנו ומכל אדם ק"ו למטמון קדמוני שלא היה שלו מעולם והוא אבוד ממנו ומכל אדם לפיכך הוא של מוצאו עכ"ל, ובהשגות א"א זהו ק"ו שיש עליו תשובה אבידה שבים למי תזכה היא אבל אבידה שבתוך הגל תזכה לבעליו וכן בכותל ישן כו' וע"ש במג"מ.

והנה עצם קושית הרמב"ם ותירוצו הלא הם כתובים בתוס' בסוגיין ובבתרא נ"ד וברא"ש ור"ן ונמו"י והגהות מיימונית שם ושטמ"ק בסוגיין והביאו חבילות ראיות מהש"ס ע"ש, ולפ"ז לא על הרמב"ם תלונת הראב"ד והשגתו רק על כל הראשונים ומקורי הש"ס המובאים שם. והמקור האמתי מהש"ס שתמכו יסודתם אקרא דאשר תאבד ממנו ומצאת מי שאבודה ממנו ומצויה אצל כל אדם כו' כמבואר לעיל כ"ב ע"ב ולקמן כ"ז ע"א הביא נמי, ואף דחז"ל אמרו הכי על אבידה ששטפה נהר, אכן בע"כ מסתעפים מזה כמה דוגמאות כאלו דהא בדף כ"ד ע"א אמרינן המציל מן הארי ומן הדוב ומן זוטו של ים ושם ע"ב אמרינן שאני דיו דכזוטו של ים דמי וממילא נלמדים כולם לדין יאוש בזה מקרא דאשר תאבד ממנו כו', ולא נשאר לנו רק קושית הראב"ד על הק"ו של הרמב"ם דמה לאבידה שבים למי תזכה היא אבל אבידה שבתוך הגל תזכה לבעליו, בזה נלע"ד דלאו תשובה היא דהא בכל הני דחשבינן לעיל ארי דוב או דיו דכזוטו של ים דמי דהמציל מהן הרי אלו שלו, מי לא עסקינן נמי דמקום המזיקין הנ"ל היה בחצר המיוחדת לשום אדם ואפ"ה לא קנה הבעל החצר מטעם חצר רק המציל קנה דאל"ה הו"ל לפרש, ובהכרח דאין הטעם מפני העדר קנין החצר אלא מפני שהיא אבודה ממנו ומכל אדם ומעתה אין עליו תשובה.

תוד"ה ואם נטל. עתה שהוא ספק אם הגביה חייב בשמירתה כדין אבידה במה ממש כו', ע' בת' הגרע"א סי' קצ"ג.

דף כו.

תוד"ה דשתיך. וא"ת וליקני ליה חצירו לבעל הגל או לבעל הכותל, הנה גם הכא משמע התוס' לעיל י"א ע"א בד"ה זכתה לו דאע"ג דלא אמר זכתה לי דזכתה לו. וע"ש בתוד"ה ה"מ ובב"ב נ"ד ע"א בד"ה אדעתא ועמש"כ בחידושי לעיל כ"ה ע"ב.
בא"ד לפי שהמעות הם דבר קטן ואין סופו הוה להמצא כו'. ע' בת' ח"ס חא"ח סי' מ"ד.

דף כו:

הא דאמרת בשלשה אינו חייב להחזיר לא אמרן אלא דלית ביה ש"פ לכל חד וחד כו', ע' ברכי יוסף חח"מ סי' ו' סק"ו ומה שהעיר בזה בס' נפש חיה לאו"ח סי' רס"ו ס"ט.
תוד"ה מתנה. וא"ת והלא לאו דלא תגזול מקרי ניתק לעשה כו', ע' בחידושי הרמב"ן מש"כ בזה ומאי דדייק מדבריו בקצוה"ח ר"ס רנ"ט דלא מהני יאוש אלא ברשות שאינו שלו דוקא, והקשה עליו מהא דשוה"נ שהוזמו עדיו כל המחזיק בו זכה בו דכריתות כ"ד, דמשמע דאפילו השור עודנו בביתו וברשותו ותירץ דבכריתות מצד הפקר אתינן עלה והפקר ודאי מהני אפילו ברשותו ממש וכ"כ שם בסי' ת"ה סק"ב דבכריתות הוא מטעם הפקר ולא מטעם יאוש ע"ש, ולע"ד כל דבריו תמוהים דבמש"כ דבכריתות איירי כשהשור הוא בבית וברשות הבעלים כשנידון לסקילה, קשה הרי שוה"נ מיתתו בכ"ג ומסתמא הוא במקום המשפט כדאמר בב"ק קי"ב יבא בעל השור ויעמוד על שורו, ואין גומרין דינו של שור אלא בפניו כדאמר שם מ"ה וצ"ח דמשו"ה תחול טענתיה אי אהדרתיה ניהלי הוה מעריקנא ליה לאגמא ולא היו ב"ד יכולים לדונו לסקילה, ואחרי גמ"ד לקטלא לא מענינן לדיניה כדאמר שם צ"א ע"א, וע' ברש"י חולין קל"ט ריש ע"א ואחרי כל הנ"ל איך משכ"ל דשוה"נ לאחר גמ"ד יהיה בבית הבעלים.
כן השכל מחייב דדבר שנעשה הפקר מצד דין התורה אינו חל עליו שם רשות ואפילו הוא ממש ברשותו הוא כאינו ברשותו, דוגמת נכסיו המוחרמין בהרמנא דמלכא, וראיה מחמץ משש שעות ולמעלה דאפילו הן ברשותו ממש נקרא אינו ברשותו מטעם איסוה"נ שבו עד דצריך קרא לעשותו כברשותו לעבור עליו בב"י וב"י.
ומה שהחליט בקצוה"ח דבכריתות הוא מטעם הפקר ולא מטעם יאוש, הוא נגד מש"א בירושלמי ב"ק פ"ד ה"ח וסנהדרין פ"י ה"ז, ושם פ"ו ה"ב ג"כ כוונתו להפקר הנובע מטעם יאוש של גמה"ד, וכ"כ התוס' בזבחים ע"א סע"א והרא"ש בב"ק קט"ז גבי חמרא דרב ספרא דבכריתות הוא מטעם יאוש ע"ש. כן לשון הפקר מונח רק על הפקר מדעת, והכא היה בעל כרחו מפני גמ"ד הב"ד, ולזה נופל רק שם יאוש, ובמק"א הארכתי בזה.

בא"ד וי"ל דלא קאי אלא אלאו דלא תוכל להתעלם שעבר שלא החזיר קודם יאוש ע"כ, וכ"כ הרא"ש וכמה מהראשונים. אמנם הבעל המאור תירץ מאי עובר משום בל תגזול דקאמרינן שכבר עבר קודם השבה כו' והרמב"ן במלחמות כ' עליו וז"ל אינו יודע מהו סח שהרי הגאון אומר בפירוש (כוונתו על רב יהודאי גאון דאיהו גריס כן בגמרא) דמתנה בעלמא היא וא"א לתקן איסורא והרי הוא מעוות לא יוכל לתקון ואם עדיין ניתק לעשה אמאי הרי קיים עשה שבו והיכי הויא מתנה כו', וע' בר"ן ובשטמ"ק, ובריטב"א בשם הראב"ד כ' דה"ק כעין מתנה דלא מתקן לאוי שפיר כו', ודברי הרמב"ם בפי"ד ה"ו מה' גזילה הוא ממש כלשון הרז"ה הנ"ל דאחרי שכתב בהאי דינא דעובר על עשה ועל שני לאוין מסיק שם וז"ל ואפילו החזיר לו הדינר לאחר שנתייאש מתנה היא זו וכבר עבר על האיסורים עכ"ל, ומעתה תקשה גם עליו קושית הרמב"ן שהקשה על הרז"ה.

ולע"ד קשה אדקשיא להו להראשונים אסוגיא דהכא תקשה להו אקרא דכתיב חבול ישיב רשע גזלה ישלם ואמרינן בהכונס דהסנהדרין פירשו לדוד אע"פ שגזלה ישלם רשע הוא ע"ש, ולפ"ד הראשונים הרי גזל הוא לאו הניתק לעשה ואם גזילה ישלם מה מקום מצאו לקרוא אותו אח"כ רשע, ובע"כ דניתק לעשה מצילו אחרי השבת הגזילה רק ממלקות אבל איסורא מיהא איכא ועבר על לאו דגזילה כמו שהאריך בזה השאגת אריה בסי' פ"א ע"ש, ולהכי שפיר קרי ליה רשע גם אחרי ההשבה על רשעתו הקדומה שהתחילה מזמן שנתכוין לגזול עד שעה שהשיב את הגזילה שאז פלט רק מדין מלקות להיותו מתחילה ניתק לעשה, ולפ"ז ניחא גם בסוגיין דלא איירי מדין מלקות אלא מעבירות הלאוין, וכל אלו לא סרו ממנו גם אחרי תיקון ההשבה, והיינו דאמר בסוגיין ואיסורא דעבד עבד ופירשו הרמב"ם והרז"ה דזהו מה שכבר עבר על האיסורים כנ"ל, וזהו מאי דחדית לן רבא דכוונתו בשעת נטילת הסלע מתחילה ע"מ לגוזלה גרם לו עבירות הלאוין גם אחרי ההשבה, דאע"פ שנפטר ממלקות אפ"ה לענין העבירה כמתנה נחשבת ובאיסורא קאי כבתחילה, וע"ל ס"א ע"א תוד"ה לעבור וברמב"ם פי"ח ה"ב מה' סנהדרין, ואגב אורחין נלמוד מהכא דרבנן לא פליגי אדר' יהודא בחולין קמ"א ע"א לענין איסורא אלא לענין מלקות ע"ש.

דף כז.

ושה דאבידה לד"ה קשיא. ע' משך חכמה לפ' תצא בפסוק לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים.

שם ת"ר אשר תאבד פרט לאבידה שאין בה ש"פ כו', בירושלמי יליף מהאי קרא דין יאוש מן התורה כמובא בתוד"ה מה שמלה וע' ב"ק ס"ו ע"א תוד"ה מוצא, והרמב"ם פי"א הי"א מה' אבידה הביא האי קרא לדרשא אחריתא דז"ל המאבד ממונו לדעת אין נזקקין לו כיצד הניח פרתו ברפת שאין לה דלת ולא קשרה והלך לו השליך כיסו ברה"ר והלך לו וכל כיוצא בזה ה"ז אבד ממונו לדעתו ואע"פ שאסור לרואה דבר זה ליטול לעצמו אינו זקוק להחזיר שנאמר אשר תאבד פרט למאבד מדעתו עכ"ל, וכ' הרב המגיד אהא דהמאבד ממונו לדעת אין נזקקין לו זה פשוט בבתרא דפ"ז, וכוונתו מהא דקאמר שם אלא שבר צלוחית אבידה מדעת היא ע"ש, ולע"ד קשה מה צריך להביא ראיה לדברי הרמב"ם מאיזה משמעות בש"ס אחרי שהרמב"ם בעצמו הביא ממקרא מלא דכתיב אשר תאבד פרט למאבד מדעתו ועוד דבב"ב שם לא מקשה הש"ס רק מאי בפי החנווני להתחייב על שבירה הצלוחית ביד התינוק דכיון שאינו בר שמירה ממילא כשמסרה מתחילה ביד התינוק היתה אז המסירה מיד המשלח כעין הפקר לנזקין וכיון שהוא בסיבת המשלח מה מקום יש לחייב את החנווני על שבירת הצלוחית, אכן בנוגע לדין השבת אבידה או לקנות הצלוחית מיד התינוק בשביל שהוא כעין הפקר מזה לא איירי שם בש"ס, וע"ל כ"ה ע"ב תוד"ה ואם.

ובמש"כ הרמב"ם שם ואע"פ שאסור לרואה דבר זה ליטול לעצמו אינו זקוק להחזיר, כ' הטור על דבריו בסי' רס"א דאין נראה כן דאבידה מדעת הוי הפקר, והב"י כ' שם לאלומי דברי הרמב"ם מצד הסברא שבשביל שאינו חושש לפקח על נכסיו לא נאמר שהפקירם ועמש"כ בת' חו"י סי' ו' ז', ולעד"נ דהרמב"ם לטעמיה אזיל בפ"ב הי"ד מה' נדרים שכ' וז"ל ומה הוא ההפקר הוא שיאמר אדם נכסים אלו הפקר לכל כו' ע"ש. ומקור דבריו הוא ממשנה נדרים מ"ג ע"א דבתר דתנן התם מניח על הסלע או על הגדר מסיק ואומר הרי הן מופקרין לכל מי שיחפוץ כו' ע"ש הרי בהדיא דאי לא אמר הרי הן מופקרין לא תועיל ההנחה על הסלע לצאת מידו כדין הפקר מדין המשנה, וע' בקצוה"ח סי' רס"א וסי' רע"ג סק"ב ובדורש לציון דרוש י"ג.

שם פרוטה שהוקרה והוזלה וחזרה והוקרח, כה"ג בשבת ט"ז ע"ב ושם צ"א ע"א ובביצה כ"ו ע"ב ובמנחות נ"ד ע"ב וע' במש"כ בחידושי למנחות שם.

תוד"ה לגיזת זנבו. וי"ל דאיצטריך שחייב לגוזזה בעתה אע"פ שאין בה ש"פ בשעה שגוזזה ע' בת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים,

תוד"ה חמור דבור לר"י. הא דל"ק גם לב"ה קשה דלא חשיב אלא בהמות, ע' תוס' ב"ק נ"ד ע"א ד"ה חמור דבור ובס' יראים ס"ס ר"ז ובמש"כ בחידושי לבכורות י"ד ע"ב.

דף כז:

לאהדורי גט אשה בסימנים אי אמרת דאורייתא מהדרינן כו', ע' בת' הגרע"א סי' ק"ז ובת' באר יעקב סוף חא"ח ובשושנת העמקים להפמ"ג כלל ו' ובס' גפי אש לברכות דף י"ט.
שם ת"ש חמור בסימני אוכף כו', הרמב"ם רפי"ד מה' גזלה שינה מלשון הש"ס וכ' חמור בסימני מרדעת, ועמש"כ בזה בנוב"י קמא חאה"ע סי' ל"ב.
שם אין מעידין אלא על פרצוף הפנים עם החוטם כו', ע' בס' קהלת יעקב ה' אישות סעיף כ"ד.
שם גופו דארוך וגוץ כליו דחיישינן לשאלה, ע' ש"ש שמעתא ז' פכ"ב ובנוב"י קמא חאה"ע סי' ל"ב ובס' תוספות חיים לאה"ע סי' י"ז וע"ע בת' הרא"ש כלל נ"א סי' א'.
תוד"ה ת"ש חמור בסימני אוכף. ברייתא היא, ע' בת' פנים מאירות ח"ב סי' ל"ב.

דף כח.

אלא הא דתנן מצא תכריך של שטרות או אגודה של שטרות ה"ז יחזיר כו', ע' בת' באר יצחק חאה"ע סי' ו'.
שם סימנין דאורייתא דכתיב והיה עמך עד דרוש אחיך אותו כו' דרשהו אם רמאי הוא או אינו רמאי לאו בסימנין ש"מ, ע"ל ברש"י ובתוס' ד"ה דרשהו ובהשמטות ח"ס חח"מ סי' קצ"ג ובהעמק שאלה לשאילתות פ' קדושים ס"ס צ"ט.
שם את"ל הא פשיט ליה סימנין דאורייתא משום דאיכא למימר כדשנינן, ע' בת' הגרע"א סי' ק"ז.
שם ר"ג אומר בז' בו ט"ו יום אחר החג כדי שיגיע אחרון שבא"י לנהר פרת, ע' בס' זרעא דיוסף סי' ז'.
רש"י ד"ה והכתיב וישבו כל ישראל בעריהם ואע"ג דפורתא הוו בכל עריהם היו מפוזרים ויש רחוקים מירושלים כבתחילה ע"כ, כוונתו דבא לפרש בזה מדוע הביא אביי הפסוק, ולא די לו הסברא במש"א איפכא מסתברא דכיון דהוו ריבוי העם במקדש ראשון להכי הוו שכיחי שיירתא דאזלו ביממא ובלילא להכי לא בעינן כולי האי וסגי בתלתא יומי משא"כ במקדש שני, לכן פירש"י שהוכרח להביא הפסוק להורות דמצד ריבוי העם היה אפ"ל שישבו צפופים במקומות הקרובים לירושלים והמקומות הרחוקים היו בלתי מיושבים, ואנן הכא מצד ריחוק המקום אתינן עלה, ולהכי הביא הכתוב דוישבו כל ישראל בעריהם, היינו בכל הערים שהיו מיושבים בזמן מקדש ראשון, וזהו מש"כ רש"י ואע"ג דפורתא הוו בכל עריהם היו מפוזרים ויש רחוקים מירושלים כבתחילה, והשתא

כיון דבריחוק המקום היו שוים המיושבים במקדש שני כבמקדש ראשון, נוסף ע"ז היתה אז המעלה בריבוי העם דעי"ז משתכחן שיירתא דאזלו בין ביממא ובין בליליא ולע"ז איפכא מסתברא כו'.

דף כח:

אלא אי אמרת גלימא מכריז אמר איהו גלימא ואמר איהו גלימא צריכא למימר כי לא אמר סימנין לא מהדרינן ליה כו', ע' אור שמח פי"ג ה"ג מה' גזלה,
שם מסתברא לא מייתי אינש חובתא לנפשיה, ע' אור זרוע סי' ע"ו ובתומים סי' כ"ט סק"ג.
במשנה כל דבר שעושה ואוכל יעשה ויאכל ודבר שאינו עושה ואוכל ימכר כו', ע' משך חכמה לפ' תצא בפסוק לא תראה את שור אחיך.

דף כט.

ה"ק כיון דשרו ליה רבנן לאשתמושי בגווייהו כמאן דאשתמש בגווייהו דמי וחייב באחריותן. ע' ביאור הגר"א לחו"מ סי' ע"ב סק"ה.
תוד"ה והוי שואל. ופירש"י דרבה ודאי תנאי היא דלא מצי סבר כר"ע א"כ משמע דאין הלכה כרבה כו', ע' תומים סי' ע"ב סק"ז.
בא"ד ועוד ראיה מפ' המפקיד דר"נ סבר נאנסו לא אלמא ס"ל דבהנאה שמותר להשתמש לא הוי אלא ש"ש כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' צו סי' ע"ח אות ב'.

דף כט:

מהו דתימא ניחא ליה לאינש דתיעבד מצוה בממוניה קמ"ל, וכ' במרדכי אילה"ק מהא דמסיק פ"ק דפסחים דניחא ליה לאינש למיעבד מצוה בממוניה דהכא מיירי שלא מדעתו והא ודאי לא ניחא ליה אבל לקיומי מצוה בממוניה מדעתיה בודאי ניחא ליה כו' ע"ש, והנה ע"פ תירוצו דניחותא דמצוה לעצמה לא סגי עד שתהא ג"כ מדעתו, מובנת ביותר סוגיא דלעיל כ"ב ע"א גבי תורם תרומתו של חבירו וא"ל כלך אצל יפות ונמצאו יפות מהן דלא סגי ניחותא דמצות הפרשת תרומה עד דאוקמינן שם כשעשאו שליח וכדדרשינן מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם, משום דניחותא דמצוה במעשה השליח איננה מספקת עד שתהיה ג"כ לדעת הבעה"ב ועמש"כ בחידושי לעיל שם.
אכן בעצם קושית המרדכי מהא דפסחים אפשר לחלק לע"ד לולא דבריו ז"ל, דמצות בדיקת חמץ היא חובה אקרקפתא דגברא לבדוק חמצו ובכה"ג ודאי ניחא ליה לקיומי

מצוה בממוניה דהוא לפטור חובתיה דרמי עליה, משא"כ הכא ניהי דאם חבירו ילמוד בס"ת שלו בודאי לגרם מצוה תחשב לו בדיעבד שע"י ספרו למד חבירו תורה, אכן האם בשביל זה נימא דלכתחילה חוב עליו בפרטיות דוקא להשאילו יותר מאדם אחר שיש לו ס"ת, וא"כ לא עליו דוקא חוב זה, והשתא אם גם על המשאיל ליכא מצוה פרטית להשאילו, איך נימא אל השואל מן המשאיל שישאיל ס"ת זו לאיש אחר, ולכן לא אמרינן בזה ניחא ליה לאינש לקיומי מצוה בממוניה, והדרינן גם בזה להא דאמר ר"ל כאן שנה רבי אין השואל רשאי להשאיל, ועמש"כ בחידושי לבכורות י"ח ע"ב ושם נ"ח ע"א.

תוד"ה בזכוכית. דהא רב הונא תבר זכוכית חיורתא בחופת בנו פ' אין עומדין ל"א ע"א, לפנינו הגרסא שם רב אשי.

דף ל.

איבעיא להו לצורכו ולצורכה מאי כו' שאני התם דכתיב אשר לא עובד בה מ"מ, ע' נתיבות המשפט סי' צ"ז. שם ולא אתי עשה ודחי את ל"ת ועשה, והקשו הר"ן והנמו"י תיפ"ל דלא הוה בעידנא דהלאו עבר כשבא לבית הקברות ולא מקיים לעשה עד דמהדר למרה ותירצו דבשעת עקירת הלאו הוא עסוק בהשבה ואע"פ דלא גמרה מה בכך כו' ע"ש, הרי דלדעתם כיון דגמר המצוה לא תוכל להעשות בזולת ההתחלה, לכן גם ההתחלה מגוף המצוה היא ונקראת בעידנא. אכן אין כן דעת התוס' בב"ב י"ג ע"א בד"ה כופין שהקשו ליתי עשה דפו"ר וידחה ל"ת דלא יהיה קדש ותירצו דלא הוה בעידנא דמשעת העראה קא עקר ללאו ועשה דפו"ר לא מקיים עד גמר ביאה ע"ש, ולפ"ד הר"ן והנמו"י גם התם לא תתקיים הגמר ביאה בזולת ההעראה, ותתחשב ההעראה מן המצוה עצמה כמו הכא הטומאה בביה"ק דההשבה א"א בלעדה, וכ"מ דהרשב"א בחידושיו ליבמות ד"ו ע"ב לית ליה כהראשונים דבסוגיין כמש"כ בחידושי ליבמות שם, וע' בחידושי הגרע"א בסוגיין ובתשובותיו סי' רכ"א רכ"ב ובנוב"י מ"ת חאה"ע סי' קמ"א ובש"א סי' כ"ט ובקו"א שם שדחה לדברי הנוב"י וע"ע בהרב המגיד פי"א הי"ח מה' אבידה ובטו"א חגיגה ד"ב ע"ב ד"ה לישא ובשעה"מ פכ"א מה' א"ב ובפ"ג ה"ו מה' נדרים ובשושנת העמקים להפמ"ג כלל ב' ובמש"כ בחידושי לב"ק קי"ז ע"א.

שם ותו לא דחינן איסורא מקמיה ממונא, ע' בר"ן לכתובות ד"מ ע"א ובאור גדול שם פ"ג מ"ה ובת' מקום שמואל סי' ז'.

תוד"ה אף עובד. ואתי נמי שפיר הא דתנן פרה מעוברת ר"א מכשיר וקשה וכי לית ליה עלה עליה זכר פסולה כו', ע' בס' לפלגות ראובן על הרי"ף לחולין דף כ"ב ע"א.

תוד"ה הא אין עשה. וי"ל דחשיב שוה בכל כיון שהאלמנה עשתה איסור כמו הכהן דאקרי ביה לא יקח לא יקחו כו', ע' נדרים ד"צ ע"ב תוד"ה חזרו לאמר ובחגיגה י"ד ע"ב תוד"ה בתולה ובטו"א שם ובשעה"מ ספי"ז מאיסורי ביאה ובח"ס אה"ע ח"א סי' ק"נ קנ"א ובת' מהרש"ם ח"ב סי' רי"ד ובת' באר יצחק חי"ד סי' י"ט ובחאה"ע סי' נ' וע"ע בשעה"מ פ"ג ה"ו מה' נדרים ובס' ציץ הקדש סי' א'.

דף ל:

רש"י ד"ה הפקר לעניים הוי הפקר אע"ג שלא הפקירו אלא לעניים הוי הפקר למפטר מן המעשר ע"כ, וכן פירשו נמי הרמב"ם והר"ש רפ"ו דפאה וה"נ כפל הרמב"ם פירושו זה בעדיות פ"ד מ"ג ע"ש, אבל קשה ניהי נמי דדינא הכי דהפקר פטור ממעשר כדדרשי בירושלמי פאה שם מקראי, אכן מדוע נאדו מן פשטות פירוש המשנה דסובל בלשון פלוגתתם דב"ש סברי דאם הפקיר רק לעניים הוי הפקר לעניים, זולת עשירים לא יוכלו לזכות בה, וב"ה סברי דאם הפקיר רק לעניים אינו הפקר אפילו לעניים אא"כ הפקיר גם לעשירים כשמיטה כדפי' הראב"ד בעדיות שם, זולת אם נימא דאינהו סברי דאין סברא לאמר דהפקר כזה לא יועיל לעניים גופייהו, משום דאינהו זכו עכ"פ מטעם מתנה דלהם ודאי נתן ע"פ הפקר זה, ומטעם זה אפילו לב"ה יזכו העניים בתורת מתנה, אולם בזה גופה מבואר ברווחא הבנת הראשונים ז"ל, דאדרבה הרי לא אמרו דהעניים אינם זוכים אלא כיון דאינם זוכים משום לתא דהפקר ממילא חייבים במעשר לדעת ב"ה, וממילא לדעת ב"ש דהפקר לעניים הפקר פטורים ממעשר, נמצא דכל מחלקותם סובבת על ציר דפטור מעשר כנלע"ד, וע"ע נובי"ק חאה"ע סי' נ"ט ובת' הגרע"א סי' קמ"ה.

תוד"ה אלא לזקן. וי"ל כבוד הבריות דמת מצוה חמיר טפי שמוטל בבזיון כו', ע' בת' פרי יצחק ח"א סי' כ"ו.

תוד"ה אפקרה. התם אנן סהדי דמפקר להו בלבו שלא יעשה איסור שביתת כלים, עמש"כ בחידושי לשבת די"ח ע"ב ושם דף קמ"ד ע"א וע"ע בקצוה"ח סי' י"ב סק"א ובת' באר יצחק חא"ח סי' א' ובלבוש ה' פסח ס"ס תל"ד.

והנה מזה יהיה ראיה לשיטת המהריב"ל ח"א סוף כלל י"ג המובא במל"מ רפ"א מה' מכירה אהא דבמקום שכותבין את השטר לא קנה בכסף עד שיכתוב את השטר ואי פריש פריש, דמ"מ היכא דאיכא שבועה הוי כפריש וקנה בכסף לבד או בשטר לבד, והטעם דגם הלוקח סמכא דעתיה על הקנין שלא ירצה לעבור על איסור שבועה ע"ש, דהיא דוגמא שכ' התוס' הכא דאנן סהדי דמפקר להו בלבו שלא יעשה איסור שביתת

כלים, ואע"ג דהמל"מ הביא בתר הכי שהמהריב"ל חזר בו מסברא זו ואית ליה דאפילו איכא שבועה לא חשיב כאילו פירש ע"ש, מ"מ לפי סברת התוס' הכא יש מקום יותר לסברתו הראשונה כנלע"ד.

דף לא.

אי אתרו בה ולא אזדהרו בה ודאי אבידה מדעת היא, ע' בת' חו"י סי' ו'.
שם א"ל ההוא מדרבנן לרבא ואימא הוכח חדא זימנא תוכיח תרי זימני א"ל הוכח אפילו מאה פעמים משמע והרמב"ם פ"ו ה"ז מה' דעות כתב דאחרי התוכחה הראשונה אם לא קיבל ממנו יוכיחנו פעם שניה ושלישית ע"ש, ומשמע דדוקא הוא ותו לא, ונלע"ד דהכא ודאי איירי בספק אם יקבל התוכחה ממנו דהא אם ברור לו שלא יקבל אז אמרינן מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין כדכ' התוס' בשבת נ"ה ובע"ז ד"ד ובס"פ חזקת הבתים, והך כללא הוא אפילו בדאורייתא כדמסקינן בביצה ר"פ המביא ובשבת ר"פ שואל ע"ש, ולפ"ז ניחא דרבא קאמר דכל זמן שיסתפק להמוכיח אולי תועיל התוכחה בזה אמרינן דאפילו מאה פעמים צריך להוכיחו כיון שלא יצא עדיין הספק מלב המוכיח שמא יקבל, אכן זהו דוקא באדם כזה שהמוכיח מסופק בתכונת מקבל התוכחה דאפשר עוד יקבל כנ"ל, והרמב"ם נמי איירי באדם שהוא מסופק בו שמא יקבל, רק הוא החליט על כלל תכונות בני האדם, שאם בשלש פעמים לא הועיל אצלו בתוכחתו על עבירה זו אז כחזקה נחשבת שלא יקבל עוד אבל בזה יודה הרמב"ם שאם המוכיח יהיה מסופק באיש פרטי זה אולי יועילו לו תוכחות נוספות על השלש פעמים אז מחוייב להוכיחו אפילו מאה פעמים כל זמן שלא יצא הספק מלבו, ומאי דמסיק הרמב"ם שם וכן תמיד חייב אדם להוכיחו עד שיכהו החוטא ויאמר לו איני שומע ע"ש, זה קאי על שאר עבירות אע"פ שלא שמע לו בעבירה זו אחרי תוכחה שלש פעמים, דאי על עבירה זו קשה רישא אסיפא דברישא כתב פעם שניה ושלישית דמשמע לא יותר ובסיפא כתב עד שיכהו החוטא ובע"כ כמש"כ, וע' בליקוטים סוף ס' פרדס הגדול לרש"י ז"ל ד"ה וששאלתם הנח להן ובסמ"ג ל"ת ה' ובהקדמה שם.
שם תוכיח אין לי אלא הרב לתלמיד תלמיד לרב מניין ת"ל הוכח תוכיח מ"מ, וראיתי בתורה תמימה פ' קדושים שכ' וז"ל ונראה דסדר הוכחה מתלמיד לרב צריך להיות כמ"ש חז"ל בקידושין ל"ב הרי שהיה אביו עובר על דברי תורה לא יאמר לו עברת על ד"ת אלא מקרא כתוב בתורה כך וכך והוא הדין ברבו דכבוד אב ורב שוין ע"ש, ולא ידענא מדוע תלי בסברא דנפשיה הלא כן מבואר בכ"מ פ"ה ה"ט מה' ת"ת דלשון התוכחה לרבו הוא

מקידושין ל"ב הרי שהיה אביו עובר על ד"ת ע"ש אולם אתפלא דלדבריהם היה צריך לאמר לרבו כמו שאומר לאביו כיון דמקור אחד להם, וברמב"ם חלק הלשונות דגבי אביו כתב בפ"ו הי"א מה' ממרים לא יאמר לו אבא עברת על דברי תורה אלא יאמר לו אבא כתוב בתורה כך וכך כאילו הוא שואל ממנו ולא כמזהירו. ובה' ת"ת שם כ' ראה רבו עובר על דברי תורה אומר לו למדתנו רבנו כך וכך ע"ש, ובע"כ דלא ממקור אחד יהלכון. ורק מקור התוכחה לאביו הוא מברייתא דקידושין ל"ב ע"א, משא"כ גבי רבו הוא ממשניות דברכות ט"ז ע"א למדתנו רבינו שחתן פטור מק"ש ושם ע"ב למדתנו רבנו שאין מקבלין תנחומין על העבדים ע"ש, ולשון זה נופל דוקא גבי רבו שלמדו, אבל באב שאפשר שלא למדו תורה בעצמו. אצלו שייך יותר הלשון אבא כתוב בתורה כך וכך, וסיים נמי הרמב"ם ז"ל כאילו הוא שואל ממנו ולא כמזהירו ע"ש, ועמש"כ בחידושי ליבמות ס"ה ע"ב.

דף לא:

פתוח תפתח אין לי אלא לעניי עירך לעניי עיר אחרת מנין ת"ל פתוח תפתח מ"מ, ע' תורה תמימה פ' ראה ט"ו ח'.

שם ולראב"ע דאמר נתברך הבית בגללו מעניקין לו לא נתברך כו' תעניק ל"ל דברה תורה כלשון ב"א, ע' בס' דרושי הצל"ח דרוש מ"א לאחרון של פסח.

שם ולר"ש דאמר יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו תעביטנו ל"ל דברה תורה כלשון ב"א, והנה כה"ג אשכחן בהוריות ד"ה ע"א דקאמר דלר"ש מעיני הקהל אורחיה דקרא הוא כדאמרי אינשי מעיני דפלניא ע"ש, הרי דלדידיה דברה תורה כלשון ב"א, ולפ"ז צע"ק ע"ד התוס' דהכא בד"ה דברה תורה וע' מל"מ פ"ו ה"ז מה' דעות ובראב"ם ר"פ לך.

שם מאי כפועל בטל אמר אביי כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה, ע' בכורות כ"ט ע"ב תוד"ה כפועל בטל ובמים קדושים שם.

שם זיל אייתי תלתא דפלגת קמייהו כו'. ע' בת' הריב"ש סי' שצ"ו.

דף לב.

אלמנה א"צ ב"ד של מומחים אבל צריכה ב"ד של הדיוטות, ע' חזקה רבה חאה"ע סי' כ"ח וע"ע בת' הרא"ש כלל ג' סי' ח'.

במשנה הלך וישב לו ואמר הואיל ועליך מצוה אם רצונך לפרוק פרוק פטור שנאמר עמו אם היה זקן או חולה חייב, ע' בתוס' לעיל ל"א ריש ע"ב ובת' הריב"ש סי' קצ"ה.
שם מצוה מן התורה לפרוק אבל לא לטעון כו', והנה בזה ניחא הא דבמשנה ס"פ הפרה חשיב פריקה ולא טעינה בין אחד שור ואחד כל בהמה כו', אע"ג דבקרא דהקם תקים כתיב נמי שור וחמור, משום דטעינה הוא רק בשכר ולהכי לא פסיקא ליה.
שם ת"ר מנין שאם אמר לו אביו היטמא או שאמר לו אל תחזיר שלא ישמע לו שנאמר איש אמו ואביו תראו ואת שבתותי תשמרו כו', והקשה ר"ס צ"ז ל"ל קרא דאין עשה דכבוד אב דחי ל"ת תיפ"ל דכבוד אב היא מ"ע דמצי למיעקר ובכה"ג אין עשה דוחה ל"ת כדאמר בכתובות ד"מ גבי אונס שותה בעציצו דאי אמרה לא בעינא מי איתא לעשה כלל וה"נ האב שמחל על כבודו כבודו מחול ע"ש, ולפלא שהקשה כן מדעת עצמו והיא ממש קושית התוס' בכתובות שם על אתר בשם הר"ר עזרא ז"ל ע"ש.
ולולא דבריהם היה נלע"ד דאע"ג דבנוגע לכבודו הפרטי הוא שוה בזה להאנוסה לאמר לא בעינא דאב שמחל על כבודו כבודו מחול, אכן בנוגע לקיום מצות התורה דעשה ול"ת אין מקום להצטרפות רצון האדם והעדר רצונו, דהאב והבן שניהם משועבדים לקיום כל מצות התורה, דאי לא תימא הכי באב רשע ובנו צדיק כמו אחז וחזקיה, יבטלו כל דיני התורה מפני מצות עשה דכבוד האב על הבן ורצון האב הרשע שיבטלו מבנו כל מצות התורה, וע' שעה"מ פ"ג ה"ו מה' נדרים ובמש"כ בחידושי לכתובות שם ולבכורות י"א ע"ב וע"ע בס' אורח נאמן לאו"ח סי' קכ"ח ס"ק קכ"ט.
שם טעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמרו הא לא"ה הוה אמינא צייתא ליה ואמאי האי עשה והאי ל"ת ועשה כו', ע' שעה"מ פ"ג ה"ו מה' נדרים ובס' ציץ הקדש סי' א'.
רש"י ד"ה אבידה עשה ול"ת היא השב תשיבם לא תוכל להתעלם, ע' מה שהקשה בפני יהושע ומה שתירץ בת' באר יצחק חא"ח סי' ט' וע"ע בת' חו"י סי' ו' ז'.
תוד"ה כבד. ולא נקט קרא דאיש אמו ואביו תיראו וכתיב את ה"א תירא כו', ע' שירי קרבן לירושלמי נדרים רפ"ט.

דף לב:

מדברי שניהם נלמוד צעב"ח דאורייתא כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' מ"ט ובאור שמח פכ"א ה"י מה' שבת ובמש"כ בחידושי לקמן ד"צ ע"א.
שם וטעינה אין בה חסרון כיס מי לא עסקינן דאדהכי והכי בטיל משוקיה כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' ברכה סי' ק"ע אות ז'.

שם לעולם צעב"ח דאורייתא כו', בר"ן ונמו"י הקשו בשם הרמב"ן אי צעב"ח דאורייתא זקן ואינו לפי כבודו למה אינו פורק, וע' מה שהאריך בזה בת' פרי יצחק ח"א סי' כ"ו.
שם אוהב לפרוק ושונא לטעון מצוה בשונא כדי לכוף את יצרו כו', ע' פמ"ג או"ח סי' קנ"ו באשל סק"ב.
תוד"ה מדברי שניהם. וא"ת א"כ אמאי עוקרים על המלכים ולא מדרכי האמורי, כו' ע' בס' חמד מרדכי לע"ז די"א ע"א.
בא"ד וי"ל משום דכבוד מלך ונשיא עדיף כמו בל תשחית כו', ע' נוב"י מ"ת חי"ד סי' יוד.
תוד"ה מי לא עסקינן. וי"ל כיון דטעינה שיש בה חסרון כיס לא הויא בשכר כו', ע' בת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים.

דף לג.

במשנה ואם אביו חכם של אביו קודם, ע' כ"מ ולח"מ רפ"ה מה' ת"ת ובת' כנסת יחזקאל סי' ז' ובס' זיו משנה על הרמב"ם שס.
שם אמר עולא תלמידי חכמים שבבבל עומדין זה מפני זה וקורעין זה על זה כו', בחידושי הרמב"ן למו"ק כ"ה ע"א גריס הכא רב יהודא אמר שמואל במקום עולא וע"ע בהעמק שאלה לשאילתות פ' קדח סי' קל"א אות ד'.
שם חסדא חסדא לא צריכנא לך את צריכת לי עד ארבעין שנין איקפדי אהדדי ולא עיילי לגבי הדדי, וקשה טובא לאמר דחליף עלייהו ארבעין ערבי יומי דכפורי בקפידא דהדדי, ולכן שפיר כתב בת' באר שבע סי' י"ב דכוונת הש"ס דא"ל לא צריכנא לך את צריכת לי עד ארבעין שנין, והוא עפ"מ דאמרינן בע"ז ד"ה ע"ב לא קאי אינש אדעתיה דרביה עד ארבעין שנין ע"ש, ועתה אחרי שנדפס פי' רבינו חננאל על הגליון מצאתי שהקדימו כן בביאור זה בר"ח בסוגיין. וגם שם מצאתי טעות דמינכר מדפוס, שהביא מהא דסנהדרין ס"ח הרבה למדתי מרבותי ומחברי יותר מהם ומתלמידי יותר מכולם ע"ש ובלשון זה לא אמר ר' אליעזר שם, רק רבי במכות ד"י ע"א, ובתענית ד"ז ע"א הוא בשם ר' חנינא.
שם רב יצחק בר יוסף א"ר יוחנן הלכה כר' יהודה רב אחא בר ר"ה א"ר ששת הלכה כר' יוסי, בבאר שבע להוריות ד"ב העיר מהא דר' יוחנן גופיה ס"ל בעירובין מ"ו ע"ב ר' יהודא ור' יוסי הלכה כר' יוסי ע"ש מה שהאריך בזה.
רש"י ד"ה לא יהיה בך אביון הזהר מן עניות ע"כ, ונלע"ד דהשמטת הדפוס היא כאן בד"ה דרש"י, וצ"ל אפס כי לא יהיה בך אביון, לפ"מ דאמרינן בסנהדרין ס"ד ע"ב דדרשת רב יהודא היא מתיבת אפס ע"ש.

רש"י ד"ה וצריך לו רבו ששמע שמועות שיש בידו מפי אחרים, ע' בת' מבית מאיר ח"ב מש"כ בזה בהקדמתו.

דף לג:

בימי רבי נשנית משנה זו שבקו כו"ע מתני' ואזלו בתר גמרא הדר דרש להו ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן הגמרא, ע' בהקדמת ספר מלאכת שלמה על משניות.
שם הדר דרש להו ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן הגמרא, ע' ירושלמי שבת פט"ז ה"א ובחידושי הרד"ל שם ובס' אהבת ציון דרוש ט'.
שם הגד לעמי פשעם אלו ת"ח ששגגות נעשה להם כזדונות ולבית יעקב חטאתם אלו עמי הארץ שזדונות נעשות להם כשגגות כו', עמש"כ הגאון נצי"ב זצ"ל בביאורו הרחב דבר פ' אחרי ט"ז ט"ז.
שם שמא תאמר פסק סברם ובטל סיכויים, כה"ג עירובין כ"א ע"ב ובסוכה מ"ה ע"ב.
שם ואפילו לר"מ דאמר אדם מקנה דשלב"ל ה"מ כגון פירות דקל דעבידי דאתו כו', הנה בזה י"ל דלפ"מ דרבי ס"ל כר"מ דאדם מקנה דשלב"ל כדאמרינן ביבמות צ"ג, להכי ס"ל בב"ב קכ"ד ע"א בחפירה והוה שובלי שלופפי והוו תמרי דהוי שבחא דממילא. ובכל אשר ימצא לו קרינן ביה, משום דאתו כדאמרינן הכא.
תוד"ה כגון. וא"ת והכא ואפילו אי עבידי דאתו האיך יקנה הכפל במעות ששילם והלא מעות אינן קונות כו', ובפני יהושע האריך להקשות ע"ד התוס' ע"ש, ולע"ד בלתי מובן קושית התוס' מראשיתה, דלעצם קושיתם היה מקום אם היתה אוקימתא כזו בגמרא דהכא הוא עבידי דאתו ואליבא דר"מ, אז היה נופל להקשות ניהי דעבידי דאתו חשיבי כישנן בעולם אבל מ"מ האיך קנה במעות כו', משא"כ עתה דרמי בר חמא בקושיתו סובב הולך לאמר דאפילו לר"מ הוא רק בעבידי דאתו אבל הכא אחרי כל הני מי יימר חוזר הענין דבסוגיין לדשלב"ל, האיך הקשו התוס' מהא דמעות אינן קונות כו' הלא דין זה וכל המסתעפים ממנו איירו מדבר שבא לעולם משא"כ כשיסוד קושית הש"ס דהוא דשלב"ל, וע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' נון וצ"ע כעת.

דף לד.

נעשה כאומר לו לכשתגנב ותרצה ותשלמני הרי פרתי קנויה לך מעכשיו, ע' בת' הרא"ש כלל ק"ח סי' ה' ובת' הגרע"א סי' רט"ו.
שם איכא דאמרי אמר רבא נעשה כאומר לו לכשתגנב ותרצה ותשלמני סמוך לגניבותה קנויה לך, והנה בקצוה"ח סי' ס"א האריך הרבה בדיני ברירה ובסוף דבריו הביא מהא

דבסוגיין לדייק הרי שעה אחת סמוך לגניבה היכי מהני הא אין ברירה ואין הדבר מבורר דאפשר דלא יבא הדבר לידי בירור כלל אם לא תגנב כו' ע"ש, ולעד"נ דאין זה שייך לדיני ברירה עפמש"כ הרשב"א בס' תולדות אדם סי' פ"ב ואינו ת"י לעיין בו רק מה שראיתי דבריו כמובא במחנה אפרים ה' זכיה ומתנה סי' א' וז"ל דכי אמרינן לברירה היינו דוקא במידי דלית ליה קיום אם לא שנאמר יש ברירה והוברר הדבר למפרע דאל"כ אשתכח דאכל טבל מעיקרו אבל במוכר או מקדיש מידי מנכסיו שאינו מסויים כל שבירר אח"כ אחד מהם הרי הוא קנוי ומוקדש ואין אנו צריכים לקיום המקח לדמעיקרא וכיון דלקיום המקח אין אנו צריכים לברירה שהרי מהשתא מתקיים שוב אין אנו צריכים לברירה עכ"ל, ולפ"ז גם בסוגיין הרי אין אנו צריכים לאיזה ברירה למפרע רק תנאי כזה הותנה וכי נתקיים התנאי נתקיים הקנין כנלע"ד, ולפמש"כ בחידושי לבכורות מ"ח ע"א אפשר עוד לחלק באופנים שונים ע"ש, וע"ע בת' באר יצחק חא"ח סי' א'.

ולולא כל דבריהם היה נלע"ד דכל ענין ברירה מצינו רק בדברים הנוגעים לדיני תורה כמו גיטין עירובין קינין פסח טומאה יובל תרומה שביעית וכהנה, ובדידהו שייך לאמר בירור הדבר לקיום הדין, משא"כ במקח וממכר זה שייך לדיני תנאים דאם נתקיים התנאי נתקיים המקח, ולפ"ז גם בסוגיין שמתנה עמו לכשתגנב ותרצה ותשלמני סמוך לגניבותה קנויה לך, הוא ג"כ תנאי בממון ואם נתקיים התנאי קנה, ומה שיש בזה דין שבועה וכפל ענין זה הוא התגלות לפני הב"ד עם טענת הגניבה, אבל אין זה שום שייכות אל הבעלים והשומר בשעת התנאי כנלע"ד.

שם אימא סיפא נשבע ולא רצה לשלם טעמא דלא רצה הא רצה אע"פ שלא שילם אלא מהא ליכא למשמע מינה, ע' קרן אורה לסנהדרין כ"ד ע"ב בד"ה בסוגיא דנאמן עלי אבא.

תוד"ה אי נמי. תימה דנימא נעשה כאומר לו לכשתגנוב ותשלמני הרי פרתי קנויה לך מעכשיו סמוך לגניבה כו', ע' מה שתירץ בזה בת' באר יצחק חח"מ סי' ג'.

דף לד:

א"ר הונא משביעין אותו שבועה שאינו ברשותו מ"ט חיישינן שמא עיניו נתן בה כו', ע' בריטב"א ובתומים סי' ע"ב ס"ק כ"ט.

שם מיתיבי המלוה את חבירו על המשכון ואבד המשכון וא"ל סלע הלויתיך עליו כו', ע' בת' חכם צבי סי' כ"ט.

שם ותיפוק ליה דשבועה גבי מלוה היא דהא קא מודי מקצת הטענה, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך ס"ס רס"ד.

תוד"ה שאל מן האשה. וקשה דמאי קבעי דכי שאל פרה מן האשה כאילו שאל הפירות מן הבעל כו', ע"ל צ"ו ע"א ובת' לחם רב סי' י"ב.

דף לה.

אר"נ הדרי כיפי למרייהו והדרא אפדנא למרה, והק' במעיני החכמה מדוע לא קנינהו מטעם יאוש דמסתמא נתיאשו הבעלים מן הכיפי וכן דייק אהא דהדרא אפדנא למרה לפמש"כ התוס' בב"ב מ"ד דיאוש מועיל בקרקע וע"ש מה שהאריך בזה, וע"פ הצעתו תתחזק קושיתו גם אהא דקאמר בתר הכי דשומא בטעות היה לפ"מ דס"ל לר' יוחנן בירושלמי ב"ק פ"ד ה"ח ובסנהדרין פ"י ה"ז דיאוש בטעות הוה יאוש ע"ש, ובכעין זה הקשו בשער המשפט ובחידושי הרי"מ לחו"מ סי' כ"ה אהא דטעה בדבר משנה חוזר ולא נאמר דקנה מטעם יאוש כדאמרינן בכריתות כ"ד בשור הנסקל שיצא ליסקל ונמצאו עדיו זוממין דכל הקודם בו זכה מפני שהבעלים נתייאשו מהן וע"ש מה שתירצו.

ולעד"נ לתרץ כל הנ"ל עפ"מ דקיי"ל דכל דבר שהוא בטעות חוזר. כמו מחילה קנין זכיה הפקר וכדומה, וע"ל ס"ו ע"ב גיטין י"ד ע"א ושם מ"ז ע"א ובתוד"ה אדעתא ובמנחות ע"א ע"ב תוד"ה ונותנין ובב"ב מ"א ע"א וקמ"ב ע"א ובירושלמי פ' החולץ, וממילא דה"ה ביאוש טעות ובשומא בטעות דאמרינן הכא, ומעתה ניחא מדוע טעה בדבר משנה חוזר כיון דהטעות של העדר ידיעת המשנה הטעתו בפסק דינו ממילא בהתגלות חסרון ידיעתו ממשנה מפורשת נופל הפסק דין מעצמו, אולם בבשוה"נ שהוזמו עדיו דקאמר ר' יוחנן כל הקודם בו זכה ולא הוה יאוש טעות כדס"ל לר"ל בירושלמי שם, הוא משום דכיון דקודם שבאו הזוממין היה השור מחויב סקילה באמת ע"פ דין תורה, לכן יש מקום לבנין היאוש להתקיים על משפט הסקילה של השור, דלשעתו היה יסוד בריא וחזק, ואי משום דישנם בעולם זוממין בשביל זה לא ישתנה דינו לשעתו דהשתא מיהא ליתנייהו קמן כדאמרינן בב"ב קל"ה ע"א עדים בצד אסתן ותיאסר ע"ש, וכאשר באו הזוממין נתחלף הדין וגם המשפט החדש הוא אמת שדין השור הוא לחיים, אולם מפני התחדשות הדין לא נוכל לבטל הדין הראשון משום דלשעתו היה אמת ע"פ העדים הראשונים, וממילא היאוש הנבנה על יסוד המשפט הראשון נשאר בתקפו, כי לא סתרו משפטם משום איזה טעות בדין הראשון, משא"כ בטעה בדבר משנה דבעת המשפט עיוו הדין ועל יסוד משפט מעוקל נבנה היאוש ועפ"ז ניחא גם בסוגיין דהא לא קאמר רק דשומא בטעות הוה, אבל דינו דר"נ לשעתו היה אמת קודם דאשתכח כיפי, וכן נשאר

הדין שריר וקיים עד דאשתכח כיפי ונישומו ג"כ בשומתן הנכונה, וע"ע נוב"י מ"ת חי"ד סי' ע"ה.
שם למימרא דסבר ר"נ דשומא הדר שאני התם דשומא בטעות הוה כו', ע' בתוס' לקמן ס"ו סוף ע"ב ובב"ב מ"א סע"א ובת' הרא"ש כלל ס"ט סי' ו'.
שם והלכתא שומא הדר לעולם משום שנאמר ועשית הישר והטוב כו', ע' בת' הריב"ש סי' תק"א.
שם שמו לה לאשה ואינסיבא או שמו מינה דאשה ואנסיבא ומתה בעל בנכסי אשתו לוקח הוי כו', ע' ב"י אה"ע סי' צ"א.

דף לה:

אגביה איהו בחובו פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר הדרא וח"א לא הדרא כו', ע"ל צ"ה ע"א תוד"ה איתמר ובת' חו"י סי' צ"ד ובת' הגרע"א ס"ס צ"ב.

דף לו.

איתמר שומר שמסר לשומר רב אמר פטור ור' יוחנן אמר חייב כו', והנה הא דתנן בב"ק מ"ד ע"ב מסרו לש"ח ולשואל לנושא שכר ולשוכר נכנסו תחת הבעלים מועד משלם נ"ש ותם משלם ח"נ. אינו שייך לפלוגתתם דהכא, דהתם איירי בשיעור התשלומין דתם ומועד שעל השומר לשלם כמו הבעלים, אבל אין זה ראיה עם מי מתדיין הניזק עם השומר או עם הבעלים, והא דתנן ר"פ הכונס מסרה לרועה נכנס הרועה תחתיו, ג"כ אין ענין לכאן דהא אוקמינן שם מאי מסרה לרועה מסר רועה לברזיליה אבל לאחר לא לימא מסייע ליה לרבא דאמר שומר שמסר לשומר חייב לא דילמא אורחא דמילתא קתני והוא הדין לאחר ע"ש, ועפ"ז בלתי מובן לע"ד דברי הרב המגיד בפ"ד הי"א מנ"מ במה שהורה מקור הרמב"ם דשומר שמסר לשומר על שתי המשניות הנ"ל. והנה לשון הרמב"ם שם מסר השומר לשומר אחר השומר הראשון חייב לשלם לניזק שהשומר שמסר לשומר חייב והרי הניזק אומר לו למה לא שמרת אתה בעצמך ומסרת לאחר שלם לי אתה ולך ועשה דין עם השומר שמסרת לו אתה, ובהשגות א"א וחיי ראשי כל מה שכתב בזה שלא לצורך הוא דליכא למימר הכא אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר שהרי הבעלים אינם מפסידים כלום וע"ש במפרשים, ולעד"נ דאין בזה שום יתור לשון, רק משום דטעמא דאביי בדר' יוחנן הוא דא"ל אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, על טענה זו כתב הרמב"ם והרי הניזק אומר לו למה לא שמרת אתה בעצמך ומסרת לאחר שלם לי אתה. ומשום

טעמא דרבא בדר' יוחנן דא"ל את מהימנת לי בשבועה האיך לא מהימן לי בשבועה, בשביל טענה זו מסיק הרמב"ם לך ועשה דין עם השומר שמסרת לו אתה, וע' ב"ק י"א ע"ב תוד"ה את מהימנת ובת' מהרי"ק שרש וי"ו ובמש"כ בחידושי לב"ק נ"ו ע"ב.

דף לו:

כל המפקיד ע"ד אשתו ובניו הוא מפקיד, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רכ"ה.
שם לא מיבעי למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור דפטור אלא אפילו למ"ד חייב הכא פטור כו', הנה מקור פלוגתייהו בזה היא לקמן מ"ב ע"א, כדהורה רש"י בב"ק כ"א ע"ב ע"ש, וכ"מ מהא דמסדר הש"ס קבע דוקא שם לקמן והלכתא תחילתו בפשיעה וסב"א חייב, והתוס' הוכיחו שם מהא דפ' הפועלים ופ' הכונס ע"ש, ולטעמייהו אזלי לקמן צ"ג ע"ב בתוד"ה איבעי, דכיילו סוגיא דהתם עם הא דהכונס ע"ש, אבל לפי הבנת הר"ן והנמו"י בדעת הרי"ף דלא בחדא מחתא מחתינהו אלא מה דפשיעה דש"ח פטור ג"כ חייב אצל נזיקין ע"ש, לפ"ז אפשר להפריד בין הדבקים, ועמש"כ בחידושי לב"ק נ"ח ע"א ולקידושין נ"ב ע"א.
רש"י ד"ה האיך לא מהימן לי. ואני אומר שישנה בידו או אכל או פשע בה, ע' העמק שאלה לשאילתות פ' ויצא סי' כ' אות י"ג.

דף לז.

במשנה שנים שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתים כו', ע' תוס' ב"ב ל"ד ע"ב ד"ה ההוא ארבא ובמהר"י מג"ש שם.
שם גזל אחד מחמשה ואינו יודע איזה מהן גזל כו' גזלה ביניהם ומסתלק דברי ר"ט, במשנה דיבמות ס"פ האשה שלום מסיק ר"ע אומר אין זו דרך מוציא מידי עבירה עד שישלם לכל אחד ואחד, והרמב"ם בפ"ד ה"ט מגזילה דפסק כר"ע מסיק עלה אף דבר זה קנס הוא שקנסוהו חכמים מפני ש שעבר עבירה וגזל כו', והנה נמשך בזה אחרי לשון הרי"ף שכ' דהתשלומין לכל אחד הוא מטעם קנס וכ"כ הרא"ש בסוגיין ע"ש, והנה התוס' הכא ובב"ק ק"ג ע"ב הקשו אמאי לא נימא בזה ברי ושמא כדפליגי לקמן צ"ז ע"ב גבי מנה לי בידך והלה אומר איני יודע וע"ש מה שתירצו, והשתא לפ"ד הרי"ף הרמב"ם והרא"ש אין התחלה לקושיתם דהכא הוא רק מטעם קנס.
וי"ל דאלו הראשונים ז"ל בתור פוסקים דפסקו כר"ע ופסקו נמי כר"נ ור"י בברי ושמא ע"ש, ולכן הטיבו אשר דברו דר"ע פסק כן מטעם קנס, אבל התוס' שכתבו לתרץ גם

אליבא דר"ט ואליביה הלא מסקינן ביבמות שם דאע"ג דאיסורא דאורייתא עביד בגזל מ"מ לא קניס, ומשו"ה מהדרו לתרוצי לשתי הסוגיות באופן דלא תקשה אהדדי גם מעצם הדין, ועמש"כ בחידושי ליבמות שם.

דף לז:

א"ל התם שמא ושמא גזל אחד מחמשה ברי ושמא, ע' בהקדמת הנתיבות לסי' ע"ו ובס' לבוש מרדכי לב"מ סי' א' ובת' דגל ראובן ח"ב סי' א'.

רש"י ד"ה ואם נטל. דהא מעיקרא באיסורא אתא לידיה כו', ע' פני יהושע בחידושיו לעיל כ"ה ע"ב.

תוד"ה ומי אמר רבא. וא"ת הא מתניתין איירי לצאת ידי שמים כו', ע' בת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים.

דף לח.

אלא תרווייהו לרבנן איצטריך ולא זו אף זו קתני, ע' נוב"י קמא חח"מ סי' ט"ו.

שם וכשהוא מוכרן מוכרן לאחרים ואינו מוכרן לעצמו כו', ע' בת' הריב"ש סי' שצ"ו.

תוד"ה שמא. וחיישינן שמא בערב שבת תרם שלא מן המוקף דשרי כו', ע' גיטין ל"א ע"א תוד"ה המניח וביבמות צ"ג ע"ב תוד"ה אלא לאו ובחידושי הרמב"ן והרשב"א שם ובמל"מ פ"ג הי"ז מה' תרומות ובת' הגרע"א ס"ס ל' ובמש"כ בחידושי לקמן מ"ט ע"א.

דף לח:

אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן. וה"נ מסקינן בכתובות ע"ז ע"א דאמוראי פליגי אי הלכה כרשב"ג בכ"מ במשנתינו, ומה"ט כ' הר"ן שילהי כתובות דהאי כללא דהלכה כרשב"ג כו' לאו דסמכי הוא כיון דאמוראי פליגי בזה ע"ש, אמנם איכא נמי מאן דס"ל בסנהדרין ל"א ע"א דאפילו בערב וצידן נמי הלכה כרשב"ג.

שם ר"א אומר ממשמע שנאמר וחרה אפי כו' והא דומיא דנשותיהם ובניהם קתני כו', ע' בת' באר יצחק חאה"ע סי' ה'.

שם והא דומיא דנשותיהם ובניהם קתני מה התם כלל לא אף ה"נ כלל לא, ע' נוב"י קמא חאה"ע סי' ל"ג.

תוד"ה בששמעו בו שמת ל"פ דמורידין. היינו בקול ועד אחד כו'. ע' תוס' כתובות ק"ז ע"א ד"ה ששמעו השני ובתומים ס"ס ל'.

דף לט.

רש"י ד"ה מעמידין אפוטרופוס להכניס דבר המוכן ויהא שמור לבעלים כו', ע' בת' מהר"ם לובלין סי' י"ב.

רש"י ד"ה אפוטרופא לדיקנני לא מוקמינן. לפי שלא ימצאוהו דבשלמא ליתמי איכא דשמע להו והוי אפוטרופוס ע"כ, פי' ליתמי נמצאים אפוטרופוסים דאיכא בזה מצוה אבל לדקנני לא נמצא מי שיקבל עליו, אמנם אם ימצאו מי שיטפל בנכסים הרי הוא אפוטרופוס ומה שעשה עשוי כדכ' בת' אבקת רוכל סי' מ"ט.

תוד"ה וכולם. וקשה דאמאי משני לעיל לירד ולמכור תנן לישני לירד ולאכול תנן כו', ע' ש"ק לירושלמי יבמות פט"ו ה"ג.

תוד"ה ש"מ. ועו"ק היכי מוכח מדרב הונא דאין מחזיקין דילמא אי טעין שני חזקה מועיל כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קי"ט.

דף לט:

רש"י ד"ה ואפילו הגדיל הקטן משירד לתוכו ואכלו ג' שנים בפניו משהגדיל לא הויא חזקה כו', בת' ע' הריב"ש סי' שע"א.

רש"י ד"ה דילמא. או שמא חציין שלו דלמא מתו שתי השבויות, ואילה"ק הלא בר"פ ארבעה אחין מסקינן דלמיתה דתרי לא חיישינן וע' ריש יומא בתוד"ה וחכ"א, די"ל דגבי שבויות המסורות בידי השבאים איכא למיחש טפי כדאמרינן בב"ב ד"ח ע"ב שבי קשה מכולם דכולהו איתנהו ביה, ולפמש"כ בחידושי לקמן בסמוך דאפילו בדברים דלא חיישינן גבי איסור חיישינן גבי ממון הנוגע לחבירו לפ"ז בלא"ה ניחא ע"ש.

תוד"ה דילמא שכיבא סבתא. וא"ת הא דתנן פ' כל הגט המביא גט ממדה"י והניחו זקן או חולה נותן לה בחזקת שהוא קיים ע"כ, וקשה הלא התם בנוגע לאיסור שפיר מוקמינן ליה על חזקתו דחזקה דאורייתא כדילפינן מקרא בחולין ד"י ומשו"ה גבי גט תרומה וקרבן מוקמינן להו על דין תורה, משא"כ הכא דנוגע לממון חבירו שפיר יש לנו להתחשב גם על דרכי הטבע שלא נוותר על טענת הצד השני הנוגע ג"כ לדין תורה, ושבאמת כך היה כדמסקינן לסוף שמעי דשכיבה סבתא, ואדרבה זהו גופה חדית לן המשנה דגיטין בכל הדברים דחשיב התם דאע"ג דמצד הטבע היה מקום לחשוש שמא מתו מ"מ מוקמינן להו בחזקת חיים אבל מזה גופה מוכח ספק מיתתן. והכא בנוגע אל הצד שכנגד התובע חלקו ג"כ ע"פ דין תורה יש לנו להתחשב גם על הספק ע"פ הטבע העומד לימין טענתו כנ"ל וצ"ע כעת.

בא"ד וי"ל דסבתא הגיעה לגבורות דהתם אמרינן כי הגיע לגבורות חיישינן, ע' יומא נ"ה ע"ב תוד"ה והתנן.
בא"ד וי"ל דגבי גט דוקא אמרינן בחזקת שהוא קיים משום עיגונא וכן בשביל אכילת קרבן ותרומה אבל הכא אדרבה החמירו בנכסי יתומים כו', ע' קצוה"ח סי' קכ"ב סק"א וע"ע בת' הריב"ש סי' מ"ז.
תוד"ה שיצא דאין נאמן לאמר שהוא אחיו דא"כ לא שבקת חיי לכל בריה העשירים שכל אחד יאמר אני אחיך כו' ע"כ, מלשון זה משמע כאילו הוא רק תקנת חכמים, אולם הרא"ש בתשובותיו כלל נ"ה סי' ה' כ' משום דאין ספק מוציא מידי ודאי אלא בראיה.

דף מ.

במשנה אם היו קנקנים ישנים אינו יוציא לו בלע, ע' בס' ארוך מש"ך סי' צ"ג.
שם באתרא דמר חפו בקירא ולא מייץ טפי באתרא דמר חפו בכופרא ומייץ טפי, והנה אהא דתנן אם היו הקנקנים ישנים אינו יוציא לו בלע פריך הש"ס והא אי אפשר דלא בלע ואר"נ במזופפין שנו והקשו בתוס' הלא לפ"מ דאמרינן דכופרא מייץ טפי א"כ מאי תירוצא הוא במזופפין ותירצו דהיינו חדש אבל ישן שכבר בלע אינו בולע יותר ע"ש, ואילה"ק לפ"ז מדוע צריך הש"ס לחלק בין המקומות באתרא דמר כו' הלא מצי למימר דתרווייהו איירו בכופרא ובכ"ז לא פליגי מר איירי בחדש ומר בישן, די"ל מדקמיפלגי בין שתות לחומש משמע דתרווייהו איירו בחדש דאילו ישן לא בלע כלל, ומזה מובן דהא דקתני בסיפא אם היו קנקנים ישנים אינו יוציא לו בלע קאי גם ארישא ואע"ג דקתני גבי שמן אבל גם יין בכלל, אמנם כ"ז הוא לתירוץ הראשון של התוס' אבל לתירוצם השני הלא כתבו לחלק בין יין לשמן ע"ש, אכן קשה לפי תירוצם זה דשמן לא בלע כלל אבל יין בלע אפילו בישנים א"כ אמאי אינו מבאר במשנה כמה שעור בליעה ליין בכלים ישנים, כן אם לפי תירוצא דאביי כיון דטעון טעון הוא ג"כ מחולק בין יין לשמן כמו לפי תירוצא דר"ז במזופפין. וע' בת' חו"י סי' ק"ד.

דף מ:

הא אי אפשר דלא בלע כו', ואילה"ק אמאי לא משני שהיו כלי זכוכית דאינו בולע ואינו פולט כדתניא באדר"נ פרק מ"א, וע' ברכות כ"ה ע"ב תוד"ה גרף ובאו"ח סי' תנ"א סכ"ו ובביאורי הגר"א שם ס"ק פ"ג, די"ל דהכא בע"כ איירי בכלי חרס כדפירש"י, ועפ"מ

דאמרינן בסוגיין אבע"א משום גרגושתא כו', ועוד הא אמרינן בתענית ד"ז ע"א דחמרי רמו במני דפחרא.

והנה הט"ז ביו"ד ס"ס צ"ג כ' דאפילו לפי תירוצא דאביי כיון דטעון טעון אפ"ה בולע והולך לעולם אלא דהחילוק הוא כיון שכבר שבע לבלוע אינו בולע עוד אא"כ שפולט זה שבלע כבר וכפי השיעור שפולט בולע מחדש כו', והובאו דבריו בפני יהושע בסוגיין ע"ש, ותמוה על שלא הביאו הא דתניא באדר"נ שם דכלי חרס בולע ואינו פולט, ובסוגיין בע"כ בכלי חרס איירי כנ"ל.

והנה גבי נס דפך של שמן דחנוכה דגרסינן בשבת כ"א ע"ב ולא היה בו אלא להדליק יום אחד כו' גריס בשאילתות פ' וישלח סי' כ"ו ולא היה להדליק אפילו יום אחד, והאחרונים מתרצים בזה מאי דמקשין העולם מדוע קבעו שמונה ימים כיון דעל יום אחד היה בו כדי להדליק דלפי גרסת השאילתות ניחא, אמנם בשאילת שלום שם יצא להשוות גרסת השאילתות עם גרסת הש"ס, עפ"ד משנתינו דיוציא לו ג' לוגין שמן למאה מה שבלעו הכלים וא"כ בשנשפך השמן מן הפך אל המנורה נחסר שיעור הבלע וזהו מה שדקדק השאילתות וכתב ולא היה בו להדליק אפילו יום אחד, ומיושב ג"כ הקושיא על קביעת הנס של שמונה ימים וע"ש בהעמק שאלה מה שדחה לדבריו, ולעד"נ דבלא"ה לא שייך להא דמשנתינו, דהא במשנה גופה מבואר דנכיון זה של ג' לוגין הוא לוג ומחצה שמרים לוג ומחצה בלע, ומבאר במשנה אם היה שמן מזוקק אינו יוציא לו שמרים אם חיו קנקנים ישנים אינו יוציא לו בלע, והשתא אולי היה הפך שהיה חתום בחותמו של כהן גדול פך ישן ולמנורה הלא בעינן שמן זית זך א"כ לא היה שם שום חסרון כלל לא של של שמרים ולא של בלע, ומכש"כ אם נימא שהפך היה של זכוכית בודאי שלא היה שם בלע כמבואר באבות דר"נ וכנ"ל.

תוד"ה לדברי ר"י אסור. וא"ת ולימא מותר וטעמא דמקבל משום דלית ליה מחילה כו', ע' מה שהקשה במהרש"א ומה שתירץ בת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים.

דף מא.

דא"ר יוחנן מאן דמתרגם לי חבית אליבא דחד תנא מובילנא מאניה בתריה לבי מסותא, ע' מהר"ם ברבי בחידושיו לקידושין דף נ"ב.

שם וקא סבר שואל שלא מדעת גזלן הוי, והנה מהא דלקמן מ"ג ע"ב וב"ב פ"ח ע"א וסתימת הרמב"ם והשו"ע חזינן דכן הלכה, ולכאורה יל"ד מהא דאמרינן בב"ק ע"ט ע"ב ואלא גזלן ה"ד א"ר אבהו כגון בניהו בן יהוידע שנאמר ויגזול את החנית מיד המצרי ר'

יוחנן אמר כגון בעלי שכם כו' וע"ש תוד"ה כיון. הרי דעכ"פ רק ע"י גזלה פומבית נקרא גזלן ואיך פסקינן הכא לדינא דכשבא בתורת שאלה ושלא מדעת בעה"ב נקרא גזלן.

וי"ל דהא דנקרא גזלן בלא דעת הבעה"ב הוא לעבור בלאו דלא תגזול ולעשה דוהשיב את הגזילה, בזה הוא אפילו רק נתכוין לגזלה כדאמרינן לעיל כ"ו ע"ב ראה סלע שנפלה נטלה לפני יאוש ע"מ לגזלה עובר בכולן משום לא תגזול כו', וכן הכופר בפקדון נעשה עליו גזלן וחייב באונסין כדאמרינן בב"ק ק"ה ע"ב, ומסוג גזלן כזה הוא שואל שלא מדעת לחיוב אונסין. משא"כ בב"ק שם דאיירי בטביחה ומכירה לתשלומי דו"ה ודין זה הוא דוקא בגנב ולא בגזלן כדכתיב בקרא. ולה"ק ה"ד גזלן שפטור מתשלומי דו"ה כגון ויגזול את החנית כו' ע"ש, ומזה נדע בכל המקומות לחלק בין גנב לגזלן וע"ש נ"ז סוף ע"א וברש"י סנהדרין ד"ב ריש ע"א וע"ע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תשכ"ג.

שם וכי עודן עליה מאי הוי הא לא משכה, ע' בת' באר יצחק חא"ח סי' ד'.

רש"י ד"ה זאב טורף נושא הטרף לחורו ארי אינו טורפה אלא דורסה במקומה ואוכלה וכן פירש"י נמי לקמן צ"ג ע"ב, וכל חיה דינה כזאב עפמש"כ הרא"ש ספ"ק דב"ק בטעמו ונימוקו, המתאים עם הא דאמר שמואל שם ט"ז ע"ב דדריסת ארי ברה"ר הוי אורחיה. וע"ש ע"א תוד"ה והנחש ובביאור הגר"א לחו"מ סי' שפ"ט סק"כ.

רש"י ד"ה הא לא חסרה. ואי קשיא דילמא הא דהניח מקלו ותרמילו חיוביה לאו משום שליחות יד הוא אלא משום שואל שלא מדעת הוא כו', ע' מה שתירץ בזה בליקוטי הגר"א על הרמב"ם פ"ג הי"א מה' גזילה.

דף מא:

חדא לומר לך שליחות יד א"צ חסרון ואידך שלא תאמר דיו לבא מה"ד להיות כנדון מה שואל בבעלים פטור אף ש"ח וש"ש בבעלים פטור כו', ולכאורה אמאי לא פריך הכא כדפריך לקמן צ"ה ע"א הניחא למאן דאית ליה דיו כו', דלמאן דל"ל דיו הלא מייתר ליה הכא חד קרא, די"ל עפמש"כ התוס' שם דאליבא דאמת כו"ע אית להו דיו והתם פריך רק לפי הס"ד ע"ש, ובזה ניחא גם בב"ק כ"ה ע"א שלא הביאו מהך דהכא דדרשינן דיו דאל"ה הלא אייתר לן חד קרא, די"ל דהתם קאי רק לפי הס"ד אבל הכא קאי לפי המסקנא דהתם דלכו"ע דרשינן דיו. וע"ע בברייתא דר' ישמעאל מגזרה שוה כיצד ובמפרשים שם.

רש"י ד"ה אתה אומר. שמשעה שטען בב"ד נגנבה אע"פ שלא נשבע ישלם כפל אם באו עדים, ע' ב"ק ס"ג ע"ב רש"י ד"ה או אינו אלא לדין ובמהרש"א ומהר"ם ובפני יהושע שם.

תוד"ה קרנא. אדרבה כיון שהוא חמור הי"ל לפטור מגניבה כדי שיתחייב כפל כו', ע' ים התלמוד לב"ק נ"ז ע"ב וע"ע בת' הגרע"א סי' קע"ה.
תוד"ה חדא לדיו. יליף שפיר גז"ש לכדתניא לפי שיש כל כך תיבות בזה כמו בזה כו', ע' דורש לציון דרוש יוד.

דף מב.

במשנה ואם שימר כדרך השומרים פטור, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קע"א.
שם אמר שמואל כספים אין להם שמירה אלא בקרקע וכתב הר"ן דאיכא מ"ד דשמירה זו כמו דסני לש"ח כמ"כ לש"ש, והביא ראיה מהא דאמרינן בב"ק מ"ה ע"א דדלת שיכולה לעמוד בפני כל רוח הוי שמירה מעלייתה ואפילו ש"ש מיפטר בזה ע"ש, ולע"ד בלתי מובן כלל ההרכבה מסוגיא דהתם לדהכא, דהתם איירי לעינין שמירת השור שלא יצא ויזיק, דטבעיות השור וגבורתו מוגבלת לפי אומרן דעת כל אדם שאם יהא מוסגר בדלת כזו לא יהיה באפשרותו לצאת להכי סגי ליה בהכי, משא"כ שמירת כספים מגנבים שיכולים למצוא כל מיני טצדקי איך לבא פנימה, אפשר דלפניהם לא סגי סתם שמירה מעולה כדסגי לגבי שור המועד אלא דוקא שיהיה יושב ומשמר כדעת המ"ד שהביא הר"ן, ומלבד זה דחה הר"ן ראיה זו מטעמים אחרים ע"ש וע"ע בת' מהר"מ ב"ר ברוך סי' תשכ"ד ובתשובות הרמב"ם ממקיצי נרדמים סי' ר"צ.
שם ואי צורבא מרבנן הוא סבר דילמא מיבעי ליה זוזי לאבדלתא, ע' בת' מהרי"ק שרש ו'.
שם חמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער כו', ע' פר"ח ה' פסח סי' תל"ג סק"ח.

דף מב:

כש"כ דכי אמינא לה דדידי נינהו טפי מזדהרא בהו כו', ע' נוב"י קמא חח"מ סי' ל"ו.
רש"י ד"ה כל המפקיד. על דעת שלא יהא שומר נמנע מלמוסרן לאנשי ביתו הגדולים ונאמנים לו הוא דמפקיד, הנה הכא שינה רש"י לשונו ממש"כ לעיל ל"ו ריש ע"ב. דהתם כתב לאשתו ובניו הגדולים והכא כתב לאנשי ביתו הגדולים ונאמנים לו. אף דהכא והתם לישנא חדא בגמרא כל המפקיד ע"ד אשתו ובניו הוא מפקיד, משום דהתם לפי עניינו הנקודה העיקרית בסוגיא בניו הגדולים, משא"כ בסוגיין דנוגע לאמו של הנפקד שפיר הוסיף תיבות ונאמנים לו, ויותר מפורש בפרטים אלו הוא בהגהות אשרי בשם או"ז, וע' במל"מ פ"ד ה"ח מה' פקדון ובת' מהר"ם אלשיך סי' כ' וע"ע בת' הרא"ש כלל ל"ט סי' ב'.

רש"י ד"ה ומשלם בקרא. ותמיה אני מנין לרמב"ח דין זה כו' ונראה לי דמתניתין דהשוכר פרה מחבירו כו'. ע' ת' הרא"ש כלל ק"ז סי' ו'
תוד"ה כל המפקיד. ולכך נמי הכא משתבעה אימיה כו', ע' נתיבות סי' רצ"א ס"ק כ"א וע"ע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תשכ"ב.
תוד"ה נימא ליה. משמע דאם לא היתה זאת הטענה הוי פושע וחייב ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רמ"ב.

דף מג.

א"ר הונא ואפילו נאנסו כו', ע' בת' הגרע"א סי' ר"ד.
שם בההוא הנאה דאי מתרמי ליה זבינא דאית בה רווחא זבין בהו הוי עלייהו ש"ש, ע' במרדכי לקמן פ' האומנין רמז שנ"ט ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקמ"ז.
במשנה השולח יד בפקדון בש"א ילקה בחסר ויתר ובה"א כשעת הוצאה רע"א כשעת התביעה, בגמרא מסקינן דרבא אמר הלכה כב"ה וע"ש ברש"י ובפני יהושע לברכות כ"ג ע"א וע"ע בפסיקתא פי"ט.
תוד"ה והתנן. ואע"ג דבב"ק צ"ו ע"ב אמרינן זה הכלל כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה לאתויי דר' אלעאי כו', הנה ברא"ש לב"ק שם הגרסא כל לאתויי מאי. והנ"מ בין הגרסאות ע"ש ברש"ל, ועמש"כ בחידושי למס' קנים רפ"ג.

דף מג:

אלא הכא בשבח של גזילה קמיפלגי ב"ש סברי שבח גזילה דנגזל הוי וב"ה סברי שבח גזילה דגזלן הוי כו', לכאורה אזלי לטעמייהו דב"ש לפ"מ דס"ל ר"פ הגוזל קמא שינוי במקומו עומד להכי סברי דשבח הגזילה הוי דנגזל, וב"ה דסברי שם שינוי קונה משו"ה הוי השבח דגזלן, אך ז"א דהא אפילו ר"ש בן אלעזר דס"ל שם כל שבח שהשביח גזלן ידו על העליונה ומשו"ה היתה דעת אביי דאיהו ס"ל שינוי במקומו עומד, מסקינן נמי התם דלהכי השבח לגזלן מפני תקנת השבים ובמשנתנו דהכא משמע דפליגי לדינא.
אמנם לפ"ז קשה נמי בסוגיין, דאוקמינן דב"ש וב"ה פליגי בשבח גזילה ותלוי בהא דתניא הגוזל את הרחל גזזה וילדה דר"מ סבר משלם אותה ואת גיזותיה ואת ולדותיה ור"י סבר גזילה חוזרת בעינה, הלא שם דצ"ה ע"א בעי הש"ס נמי לאמר דטעמא דר"מ הוא משום דשינוי קונה, ומסקינן דטעמיה הוא משום דקנסא הוא דקניס ע"ש, ולפי הנ"ל איך תלי פלוגתא דהתם בדהכא, הלא התם הוא מטעם קנס והכא פליגי משום לתא דדינא וצ"ע כעת.

תוד"ה החושב לשלוח יד. הך מחשבה הוי דבור כו', הארכתי בזה בחידושי לזבחים ד"ד ע"ב ושם מ"א ע"ב ובמנחות ד"ב ע"ב ע"ש. וע"ע בת' שיבת ציון סי' כ"ג.

דף מד.

שיכול אין לי אלא הוא אמר לעבדו ולשלוחו מניין ת"ל על כל דבר פשע, והק' בס' מעיני החכמה קרא לעבד ל"ל הא פשיטא לן טפי משלוחו דיד עבד כיד רבו כדאיתא בפ' השואל לענין שאילה בבעלים ע"ש, וקשה ע"ד הגאון ז"ל עד דהביא מהא דלקמן צ"ו ע"א גבי פשיעה בבעלים דלכתחילה מספקא להש"ס אי עבד דומה לשליח עד דמסיק מסתברא יד עבד כיד רבו דמיא, טפי הי"ל להביא מהא דלקמן צ"ט ע"א דאמתניתין דהשואל את הפרה מתמה הש"ס בפשיטות ביד עבדו חייב יד עבד כיד רבו, ושם גופה נמי איכא למידק מ"ש דבחדא פשיטא ליה בפשיטות גמורה ובאידך מספקא ליה עד שבא לכלל הכרעה מסתברא יד עבד כיד רבו דמיא, ובסוגיין גבי שליחות יד מרבינן מעל כל דבר פשע עבדו ושלוחו ביחד, וכן במנחות צ"ג ע"ב גבי סמיכה דרשינן ידו ולא יד עבדו ידו ולא יד שלוחו ע"ש.

לכן נלע"ד דעצם דין יד עבד כיד רבו דמיא נאמר על פעולה כזו דלבעלים עצמן היא רשות, כמו בשואל פרה מחבירו ושלחה לו ביד עבדו דפעולה זו אינה קשורה לדין של תורה, ומכש"כ דאין בזה שום מצוה או עבירה, ולהכי פריך שם עלה בפשיטות יד עבד כיד רבו דמיא, משא"כ בדבר שהוא מצוה דבזה נופל לאמר דחובת הגוף היא כסוכה ותפילין, או בדבר עבירה דבזה קיי"ל אשלד"ע, בדברים אלו אין מקום לאמר יד עבד כיד רבו, וכיון דידו אינו כיד רבו ממילא דינו כשליח בעלמא, ולהכי גבי סמיכה דהבעלים נצטוו דכתיב וסמך ידו ושחט כדפירש"י בפסחים ד"ז ע"ב, התם שפיר ממועטין מתיבת ידו עבדו כמו שלוחו, ולהיפוך בסוגיין גבי שליחות יד שהוא דבר עבירה, והיה מקום לאמר אין שליח לד"ע ואיצטריכו לרבות מעל כל דבר פשע דגם על דבור חייב, ממילא כלולים בזה עבד ושליח ביחד.

אמנם גבי פשיעה בבעלים דאין בה לא מצוה ולא עבירה רק קשורה עם דין התורה דאם בעליו עמו, ודין שליחות בזה תלי הש"ס בפלוגתא דר' יונתן ור' יאשיה גבי הפרת. נדרים, והסבירו התוס' שם צ"ו סע"א דהצד ההשתוות בזה הוא משום דכתיב בעליו בעליו תרי זימני כמו אישה יקימנו ואישה יפירנו א"נ משום דלשון בעליו ואישות משמע ליה הוא דוקא ולא שלוחו ע"ש, לכן מצאו שם חז"ל להסתפק בזה מי נימא דכמו בשליח אמרינן שלוחו ש"א כמותו ה"נ בעבד א"ד שאני שליח דבר מצוה הוא אבל עבד אין דין שואל

נוהג בו, ולמ"ד אין שלוחו ש"א כמותו ה"מ שליח אבל עבד יש לו מעלה הא דאמרינן בעלמא יד עבד כיד רבו, עד דרבא בא לכלל החלטה ואמר מסתברא יד עבד כיד רבו דמיא, וטעם ההכרעה נראה דניהי דפשיעה בבעלים הוא דין התורה אבל עצם הפעולה הוא ענין רשות כנ"ל.

שם ת"ל על כל דבר פשע. הנה לפ"מ דמסקינן בין לב"ש בין לב"ה נדרש תיבת דבר על הדיבור וע' בתוס' לעיל מ"ג ע"ב, וכה"ג דרש רשב"י כל דבר אשר ישך דקאי על הדיבור לקמן ס"פ איזהו נשך, וע' משך חכמה לפ' משפטים בפסוק אם לא שלח ידו.

שם ל"ש אלא נשברה אבל החמיצה משלם את כולה מ"ט גירי דידיה הוא דאהנו לה, ע' בת' הרא"ש כלל ק"ב סי' א'.

שם אמר שמואל לא נטל נטל ממש אלא כיון שהגביהה ליטול אע"פ שלא נטל, ע' בת' דבר אברהם סי' כ"א אות ט"ו.

במשנה הזהב קונה את הכסף הכסף אינו קונה את הזהב כו', ע' בספר המקח לרב האי גאון שער י"ג.

דף מד:

פרוטה שאמרו אחד משמנה באיסר האיטלקי למאי נ"מ לקידושי אשה, ע' בת' הריב"ש סי' קנ"ג ובת' חוט השני סי' צ"ז ובת' ח"ס חי"ד סי' רפ"ט.

רש"י ד"ה לפדיון הבן שהוא חמשה שקלים שקל דאורייתא הוא סלע והסלע ד' דנרי כסף כו', ע' רמב"ן ר"פ תשא ובה' בכורות פ"ח ובת' רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' פ"ב.

דף מה.

אסור ללוות דינר בדינר דינר דמאי כו' אלא פשיטא דינר של זהב בדינר של זהב כו', ע' מה שהאריך בזה בת' הרדב"ז ח"א סי' ת"ע.

דף מה:

שמא ישהא עליותיו כו', בס' כרם שלמה חא"ח סי' ז' הביא מהך דהכא לענין מאי דחקרו האחרונים אם גזרו על קיום מ"ע ע"ש שהאריך בזה.

שם איתמר רב ולוי ח"א מטבע נעשה חליפין וח"א אין מטבע נעשה חליפין, ע' בת' באר יצחק חא"ח סי' ד'.

שם אר"פ מ"ט, דמ"ד אין מטבע נעשה חליפין משום דדעתיה אצורתא וצורתא עבידא דבטלה, ע' תומים סי' סמ"ך סקי"א ובת' הגרע"א ס"ס קל"ב ובת' ראשי בשמים חח"מ סי' פ"ב.

והנה בהגהות מרדכי פ"ק דקידושין ד"ט כ' וז"ל גרסינן בהזהב דעתיה אצורתא וצורתא עבידא דבטלה ע"ש האיך מקדשין במטבע שיש עליו צורה עכ"ל ההגה"ה, ובב"ש סי' ל"א סק"ה כתב בפשיטות משום זה בשם המרדכי דאין מקדשין במטבע, וע' באבני מלואים סי' כ"ז סק"ב מש"כ בזה, ולא זכר לדברי הר"ן והנמו"י דבסוגיין שכ' דלא אמרינן דעתיה אצורתא רק בדבר שהוא רוצה להיות בעין ולא כשמקבלם בתורת דמים ע"ש.

ונראה להביא ראיה לדבריהם דהכא קאמר ר"פ דעתיה אצורתא ולקמן נ"ב ע"ב קאמר איהו גופיה האי מאן דמוקים אזוזי מקרי נפש רעה ובפירש"י מעמיד עצמו מלקבלם כשמוצא בהם פגם ע"ש, הרי דאפילו על פגם במעות שכנגד עיניו אם מקפיד מלקבלם ס"ל לר"פ דנקרא נפש רעה, מכש"כ שאין נופל לאמר שיהיה חסרון בקנין בשביל ספק רחוק כזה שמא בזמן מן הזמנים תתבטל הצורה ע"י גזירת המלך, ומזה מוכח כמש"כ הר"ן והנמו"י כנ"ל.

ולולא דבריהם אמינא לע"ד דקידושי אשה לא דמיא לא לקנין חפץ ולא לחליפין, דשלשה אלה חלוקין לשלשה סוגים נפרדים, דבקנין דמים ודאי אין דרך להקפיד כלל ואדרבה אי קפיד בזה מיקרי נפש רעה אפילו מצאה פגומה קצת אי רק יוצאה בהוצאה בשוק הסוחרים וכדמסיק התם וה"מ הוא דסגי להו ע"ש, ובקנין חליפין צריך להיות בשלימות כמו כלי דשלימותה נראה מדכתיב נעל כדפירש"י בסוגיין, אמנם קידושי אשה הוא ענין אחר לגמרי דהא אין אשה נקנית בחליפין כדאמרינן בקידושין ד"ו ע"ב, וכן אין מקום לאמר שתהיה נקנית בתורת קנין דמים כשאר חפץ בשוק, רק חלות רצונה על שעת הקידושין הוא העיקר, ועל קנין כסף שבה גבלו חכמים שיעור פרוטה או ש"פ, ואין לנו אז רק החלטת רצונה לשעה להתקדש בזה, ואם יש בה שיעור חכמים לתשלום רצונה אז מקודשת במטבע זו.

שם אי א"ל מארנקי חדשה יהיבנא לך לא מצי יהיב ליה מארנקי ישנה כו', ע' תומים סי' ק"א סק"ה.

דף מו.

ניקנו ליה מעות להאיך אגב סודר כו', והק' בס' מעיני החכמה לדעת הש"ך בחו"מ סי' קכ"ג סק"ל דקנין סודר הוא רק בישראל ולא בנכרי ודלא כתוס' בקידושין ד"ג דזאת

לפנים בישראל כתיב א"כ י"ל דאיירי שזה העומד עמו הוא נכרי ואע"ג דקתני אומר לחברו הא מצינו בשבת פ' שואל דר"פ גופיה מוקי בחבירו נכרי וא"כ ה"נ י"ל דאומר לחבירו נכרי ונותן הפירות במתנה והוא פודה אותן ע"ש.

ולעד"נ דל"ד כלל להא דשבת דק"נ, דהתם גבי איסור שכירות פועלים בשבת שפיר אשמעינן דגם שכירות פועלים שבאה לו ע"י עכו"ם נחשב לו לאיסור כיון דעכ"פ איתעביד על ידו, וקרי ליה חבירו מפני שהוא נכרי המכירו שמקבל פקודתו לשכירות פועלים עבורו, משא"כ הכא הענין מצד עצמו מורה דאיירי בחבירו ישראל, דהא כל הדבר הוא הערמה שלא יתחייב חומש ע"פ דין תורה, ובשלמא חבירו ישראל דידע להאי קרא דאם גאל יגאל איש ממעשרו חמישיתו יוסף עליו וידע נמי בדרשת הכתוב ממעשרו ולא הלוקח ממע"ש של אחרים, וג"כ מצד הנסיון אצלו וכל משפחתו שמזדמנים מקרים כאלו בהערמת פדיון מע"ש לפטור מן החומש באופן כזה, וזהו מה שפירש"י בסוגיין וז"ל אומר לחבירו שהוא אוהבו ויודע בו שאינו עושה אלא להפטר מן החומש ע"ש, הרי ביאר רש"י שני תנאים שיהיה אוהבו, דאל"ה יזכה הפירות לעצמו במתנה, ועוד תנאי שחבירו ידע הענין מצד עצמו, דאם יצטרך לספר לחבירו הישראל וללמדו, הלא אז הורה לו בזה דהמתנה מעיקרא היא רק מתנה ע"מ להחזיר, וא"כ הוא כאילו לא נפיק מרשותו וקרינן ביה ממעשרו ויצטרך להוסיף חומש, ולפ"ז בע"כ הערמה בכעין זו היא באין אומר ודברים ושלא יהיה מוכחא מילתא וע' שבת קל"ט ע"ב, וזה יתכן רק בישראל, אבל בעכו"ם שהוא רחוק מן המציאות שידע מעצמו את כל הענין כמו ישראל כפי התנאים שפירש"י, ובע"כ שצריך לספר לו וללמד עמו את כל ענין הערמה. אז מלבד דגם בישראל אסור באופן כזה כנ"ל, מה מאד לחילול השם יחשב, ואחרי כל אלה ודאי איירי בברייתא דהכא דוקא בחבירו ישראל שהוא אוהבו ויודע מעצמו, וזהו המובן הנכון בכוונת רש"י ז"ל כנ"ל כנלע"ד.

שם ואיכפל תנא לאשמעינן גברא ערטיאלי דלית ליה ולא כלום כו', ע' בת' באר יצחק חח"מ סי' ה' וע"ע בת' הריב"ש סי' שצ"ב.

שם ש"מ אין מטבע נקנה בחליפין, ע' בת' רדב"ז ח"א סי' מ"ט וע"ע בת' הרא"ש כלל י"ג סי' ז'.

דף מו:

אלא לר"נ דאמר כלי אין אבל פרי לא עבדי חליפין מאי כיצד ה"ק יש דמים שהן כחליפין כו' ע' בחידושי מהר"ם ברבי לקידושין דף מ"ז ע"א.

שם תרגמא רב אחא בדינר אנקא ואניגרא כו', בספר המקח לרב האי גאון שער י"ג הגרסא רבי אבא.
תוד"ה ופירי נמי. ומיהו לפר"ת דחליפין שוה בשוה קני לכו"ע אפילו פירי אתי שפיר כו', ע' מקנה לקידושין כ"ח סוף ע"א.
תוד"ה יש דמים שהם כחליפין. ומקני להו במחילת הדמים כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' קרח סי' קל"ב אות ט"ז.

דף מז.

במה קונין רב אמר בכליו של קונה כו' ולוי אמר בכליו של מקנה כו', ונראה להוכיח דרבא ס"ל כרב דבכליו של קונה מדאמר לעיל י"א ע"ב וכי לא היה להם סודר לקנות ממנו בחליפין, ומלשונו זה משמע דהסודר היה צריך להיות שלהם, היינו של ר' יהושע ור"ע הקונים, לקנות מר"ג המקנה, דאם איתא דהוה סבר כלוי, הי"ל לרבא לאמר וכי לא היה לו סודר להקנות להם בחליפין.
תוד"ה קונין בכלי. אבל נתינת מעל הוא לרעהו ולא נתינת ממון וכן ונתן בידה דגט כו', וכ"כ התוס' בגיטין ד"כ ע"א ד"ה דילמא וע' נוב"י מ"ת חי"ד סי' ר"א.

דף מז:

ביה ר"פ אמר למעוטי מטבע ורב זביד ואי תימא רב אשי אמר למעוטי איסורי הנאה, הנה בעין משפט ציין הכא לדברי הרמב"ם בפ"ה ה"ח מה' מכירה, והוא טעות דשם מבואר דהרמב"ם נקט כאיכא דאמרי בגמרא דתיבת כשר אתא למעט איסוה"נ, ותיבת ביה להוציא כליו של מוכרו ע"ש בהשגות ומפרשים.
אמנם יש מקום עיון לע"ד על עצם קנין חליפין באיסוה"נ מנלן, הלא לפמש"כ התוס' בסוגיין לעיל ע"א בד"ה קונים בכלי דהאי ונתן לרעהו דחליפין דמיא לונתן בידה דגט דשניהם אינם לתשלומי ממון ע"ש, ובכ"ז חזינן דגט שכתבו על איסוה"נ כשר וקנין חליפין אינו באיסוה"נ, ואי משום דאינו בר דמים הא קונים בכלי אע"פ שא"ב ש"פ כדתניא בברייתא, ומשום דכתיב נעלו ואיסוה"נ לא נחשב כשלו ג"ז אינו לפמש"כ המג"א סי' תרמ"ט סק"כ דלולב של עכו"ם אע"פ שאסור בהנאה לכם קרינן ביה, וע' בחידושי הרשב"א לסוכה ל"ד ע"ב גבי אתרוג של ערלה.
ונלע"ד דאע"ג דמצד הקונה אית בה קנין כדכ' הריב"ש סי' ת"א דזכייה איכא באיסוה"נ מדאמרינן בע"ז מ"ב ע"ב מכי אגביה קניא וע' חולין פ"ט ע"א תוד"ה והתניא ובסוכה

ל"א ע"ב ד"ה באשרה וביבמות ק"ד ע"א ד"ה סנדל, אמנם החסרון הוא מצד המקנה דניהי דאית להו בעלים כנ"ל אפ"ה לאו ברשותייהו קאי לאקנויי כדתניא בב"ק מ"ה ע"א גבי שוה"נ משנגמר דינו מכרו אינו מכור הקדישו אינו מוקדש ופירש"י דלאו ברשותיה קאי לאקדושיה ע"ש והקצוה"ח בסי' ת"ה הוכיח מזה דגם להפקיר לא יוכלו אז הבעלים ע"ש, ולכאורה מי דמי הלא מכירה והקדש היא הקנאה גמורה לרשות הלוקח וההקדש ואפשר דרק באופן כזה אינו בידו משא"כ הפקר דאינו רק סילוק רשות כדכ' התוס' ביבמות מ"ח ע"א ע"ש, אולם לפמש"כ משמע שסר כח הבעלים מאיסוה"נ אע"פ ששמם נקרא עליהם ומשו"ה אין בידיהם אף להפקירו כמש"כ הקצות, ומכש"כ לפ"מ שהסבירו בסוגיין כח קנין חליפין בההיא הנאה דקא מקבל מיניה גמר ומקני ליה, וסברא כזו אין מקום לאמר באיסוה"נ וכמש"כ התוס' לעיל ע"א בד"ה בכליו דבעי הנאת דבר חשוב וע' בת' באר יצחק חח"מ סי' ה'.

שם דא"ר יוחנן ר' דוסא ור' ישמעאל אמרו דבר אחד כו', כה"ג בחולין קכ"ד ע"ב, וע' מה שהארכתי בזה בחידושי שם.

שם א"ר יוחנן ד"ת מעות קונות ומפני מה אמרו משיכה קונה כו' ר"ל אמר משיכה מפורשת מה"ת, ע' עירובין פ"א ע"ב ברש"י ותוס' ד"ה דבר תורה ובת' באר יצחק חי"ד סי' כ"ח.

תוד"ה נשרפו. דיאמר לוקח למוכר נשרפו חטיך בעלייה. עמש"כ עה"ג וע"ע תוס' קידושין כ"ח סוף ע"ב.

תוד"ה אא"ב. ואפילו משום יוקרא וזולא יכול לחזור בו לוקח כו', ע' נוב"י קמא חי"ד סי' ס"ט.

דף מח.

וכן א"ר נחמן ד"ת מעות קונות כו', ע' בת' באר יצחק חא"ח סי' א'.

רש"י ד"ה קאי באבל. ונ"מ לענין איסורא כגון אם קידש בו את האשה לר' יוחנן הוי קידושין דמדאורייתא קנייה ודידיה הוא לר"ל לא הוי קידושין ע"כ, וכה"נ לשון הטור בחו"מ ריש סי' קצ"ח דבר תורה מעות קונות כו' לפיכך משקבל המוכר המעות הן שלו מן התורה ואם קידש בהם את האשה מקודשת ע"ש, והנה באבני מלואים סי' כ"ח סקל"ג שהאריך בדין קנין דרבנן אי מהני לקידושי תורה, הביא מפירש"י דהכא שכ' הוי קידושין דמדאורייתא קנייה, הרי מבואר דבקידושי תורה אזלינן בתר קנין תורה ע"ש.

ולעד"נ דמדברי רש"י דהכא אין שום הכרעה לדינא, די"ל דאם הי"ל קנין דרבנן בכסף כו"ע ס"ל דיועיל קנין זה לקידושי תורה, אבל הכא לר"ל דס"ל משיכה מפורשת מן התורה הלא לדידיה כל כמה דלא משך אין לו בכסף זה שום קנין אפילו מדרבנן וא"כ הוי כמקדש בדבר שאינו שלו, ולזה בא רש"י וחדית לן דלר' יוחנן דד"ת מעות קונות א"כ הוי כסף שלו דאורייתא לכן אם קידש בזה אשה הוי קידושין אבל לר"ל לא הוי קידושין, והטעם משום דלדידיה אין לו שום קנין במעות אלו אפילו מדרבנן כל כמה דלא משך, ואע"ג דגם לר' יוחנן תקינו רבנן משיכה, אכן האי תקנתא היא גזירה מן הצד שלא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה וימסור נפשיה לטרוח ולהציל, אמנם בשביל תוספות פעולה דליקום ברשותיה לא הפקיעו עצם קנין התורה שיש בזה ע"י המעות, ולהכי אם קידש במעות אלו הוי קידושי תורה משא"כ לר"ל כנ"ל, והשתא לפ"מ דאנן פסקינן כר' יוחנן דר"ת מעות קונות שפיר פסק הטור שאם קידש בהם אשה מקודשת, וע' פני יהושע.

תוד"ה נתנה. אע"ג דרבא קאמר קרא ומתניתין מסייע לר"ל היינו לכאורה אבל אפשר לשנויי כר' יוחנן כו', ע' בחידושי מהר"ם ברבי לקידושין דף מ"ז.

בא"ד ויסבור דגזל הנכרי אסור דפלוגתא דתנאי איכא בפרק המקבל דף קי"א ע"ב ובהגוזל בתרא כו', ע"ל פ"ז ע"ב תוד"ה אלא למ"ד.

בא"ד רב אשי הוה קאזיל בארבא כו', צ"ל באורחא.

דף מח:

הנותן עירבון לחבירו וא"ל אם אני חוזר בי כו' ר' יוסי לטעמיה דאמר אסמכתא קניא כו', מזה הוכיח בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' ק"ל דגם במשכון שייך אסמכתא וע"ש בהגה"ה ומובא בת' הרא"ש כלל ק"ח סי' כ"ז.

רש"י ד"ה הוא סבר כנגדו הוא קונה אי מכירת קרקע הוא שנקנית בכסף קונה קנין גמור כו', ע' בת' הריב"ש סי' ער"ה.

דף מט.

מה ת"ל הין צדק והלא הין בכלל איפה היה אלא לומר לך שיהא הן שלך צדק ולאו שלך צדק כו', הנה רש"י בכתובות פ"ו ע"א כתב שזהו המקור למצוה דפריעת חוב, וע"ש בשטמ"ק שהקשה עליו בשם הראשונים ודעתם הוא דמקורו הוא מקרא דיוציא אליך העבוט ע"ש, וכה"ד הרשב"ם בב"ב קע"ה ע"ב, ובת' הרדב"ז ח"ב סי' תר"י כ' בשם הרמב"ם דמקורו הוא מן והשיב את הגזילה.

שם ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר יש לך בידי רשאי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר, וכו' התוס' לעיל לעיל ל"ח ע"א ובגיטין ד"ל ע"ב דהכא איירי בשבתות וי"ט דאל"ה אסור לתרום שלא מן המוקף עכ"פ מדרבנן ע"ש, ולע"ד בלתי מובן מדוע צריכים לאוקים בגוונא דחיקא דמיירי דוקא בע"ש ועי"ט, הלא בביכורים פ"ב מ"ה תנן תרומת מעשר נטלת שלא מן המוקף כבכורים, ומסתימת המשנה משמע דאפילו לכתחילה, ובירושלמי תרומות רפ"ב אמרינן מניין שתרומת מעשר ניטלת שלא מן המוקף מכל מעשרותיכם אחד ביהודא ואחד בגליל ע"ש, וכ"פ הרמב"ם פ"ג ה"כ מה' תרומות, רק הוא מסיק ותלמידי חכמים אין תורמין אלא מן המוקף ואפילו תרומת מעשר ע"ש. פי' דבזה נשמר מקושית הש"ס וכי נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף, הלא דהבין בכוונת הש"ס חברים דוקא וע"ש ברדב"ז, עכ"פ ברור דעתו דלסתם ב"א מותר לכתחילה להפריש תרומת מעשר שלא מן המוקף ואפילו בחול.

ודע דשיטת הרמב"ם בפיה"מ תרומות פ"ד מ"ג דגם בתרומה גדולה דבעינן מן המוקף פירושו תוך היקף אחד, ועפ"ז שפיר פסק בפ"ג הי"ח מה' תרומות דבשתי מגורות שבבית אחד תורם מאחד על הכל ע"ש הרי דמפרש מוקף היקף הבית מחברן, וע"פ פירושו מפרש נמי שם הי"ז שלא מן המוקף בשני בתים, ולפי פירוש זה היה אפשר נמי לפרש בסוגיין רשאי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר באותו הבנין שהיה לו ג"כ מגורה אחרת של תבואה מלפרש דוקא בערבי שבתות או בערבי י"ט וע"ש במל"מ הי"ז.

רש"י ד"ה שלא ידבר. אבל אם נשתנה השער לאחר זמן והוא חוזר בו לפי שינוי השער אין כאן חסרון אמנה, ע' ביאור הגר"א לחו"מ סי' ר"ד סקי"ח.

דף מט:

כל הא ביתא קמך לא מיבעיא ש"ש דלא הוי אלא אפילו ש"ח נמי לא הוי, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רע"א ובהעמק שאלה לשאילתות פ' ויצא סי' כ' אות כ"א.

שם ל"ש אלא לוקח אבל מוכר לעולם חוזר, ע' בת' הרא"ש כלל ק"ב סי' ד'.

רש"י ד"ה מושכרת ביד מוכר. דכיון דקיבל השכר נקנה המקום למוכר כל ימי השכירות וחצרו של מוכר הוא כו', ע' ב"ק ס"ח ע"א רש"י ד"ה פרט לשהקנה ולקטן נ"ו ע"ב תוד"ה והאי ביומיה ובמש"כ בחידושי שם.

תוד"ה שתות מעות נמי שנינו. אפילו למ"ד שתות מעות נראה יותר לילך אחר שתות מקח כו', ע' מראה הפנים לירושלמי דפרקין ה"ג

דף נ.

תוד"ה אי אמרת. ומשום קושיא זו דחק לפרש בקונטרס דמעיקרא דקאמר משתות ועד שליש לר"ט כו', ע' בת' דברי ריבות קמ"ו.

דף נ:

אמר רבא הילכתא פחות משתות נקנה מקח יותר משתות בטל מקח שתות קנה ומחזיר אונאה. ולכאורה הלא רבא גופיה ס"ל פ"ק דתמורה כ"מ דארל"ת אעל"מ וה"נ כתיב אל תונו למוכר וללוקח כדאמרינן לקמן נ"א ע"א, והול"ל דאם אינה איש את עמיתו בש"פ שזהו דין ממון בכ"מ דלא מהני והמקח בטל, ומדוע לא הקשו הש"ס בתמורה מאונאה, דעכ"פ עד שתות נקנה המקח אע"ג דרחמנא אמר אל תונו כמו דפריך התם מלאוין דגזל משכון ריבית ע"ש.

וי"ל דע"כ ל"ק דבא אעל"מ אלא היכא דאיסור מונח על עצם המעשה דלכתחילה, וזהו מונח בלשון הש"ס כ"מ דאמר רחמנא לא תיעבד, ומשו"ה שייך באותן לאוין דלא תפדה לא ימכר לא תגזול לא תשיך, משא"כ באונאה דעצם הפעולה מתחילתה דרך מקח וממכר הוא בכך, כדאמרינן לקמן ס"א דלא דמי בזה לגזל וריבית וצריך קרא מיותר לזה ע"ש, וזימנין דניחא ליה בכך כגון שיש לו סוחר מוכן שישלם לו הרבה ריוח גם אחרי האונאה, כן ישנם דברים דלא שייך בהו אונאה כגון ס"ת בהמה ומרגליות לדעת ר' יהודא במשנה לקמן נ"ו, ואמרינן לקמן נ"א זבנית קנית, וכיון דתחילת פעולת העסק לא אסרה תורה ובע"כ דכל איסור אונאה מונח על דיעבד, משו"ה אין לה שום שייכות לפלוגתא דאביי ורבא בהא דכ"מ דאמר רחמנא לא תיעבד.

ואף דפשוט הוא מ"מ כתבתי להיותה יסוד לתרץ בזה קושית התוס' בתמורה ד"ו ע"א, אהא דאמר שם והשתא דשנינן כל הני שינויי אביי ורבא במאי פליגי וז"ל וא"ת נימא דפליגי בהכי כגון אדם שנשבע שלא לגרש את אשתו ואח"כ עבר וגירשה דלאביי מהני ולרבא לא מהני הגירושין כיון דעבר אמימרא דרחמנא וי"ל כו' ע"ש, ולפמש"כ ניחא דבשבועה אין איסור לכתחילה ואדרבה אם היתה כוונתו בשבועתו לשם מצוה הלא נשבעין לקיים את המצוה כדכתיב נשבעתי ואקיימה כדאמרינן בתמורה ד"ג ע"ב ועמש"כ בחידושי שם, וא"כ כל איסורא דעבד הוא רק אחרי שעבר על שבועתו, ופלוגתא דאביי ורבא היא רק במקום דאמר רחמנא לא תיעבד כנ"ל.

שם ל"ש אלא לוקח אבל מוכר לעולם חוזר, ע' בת' הרא"ש כלל ק"ב סי' ד'.

תוד"ה ואילו. וה"ר יצחק ב"ר מרדכי תירץ דהתם כשאין הלוקח תובע אונאתו לכך אין המוכר יכול לחזור בו כו', ע' נה"מ סי' רכ"ז סק"א.
תוד"ה אמר רבא. ומפרש ר"ת דרבא דאמר שתות קנה היינו אם רצה כו', ע' שאילתות פ' בהר סי' קי"ג ובהעמ"ש שם אות א'.

דף נא.

אתא לקמיה דרב חסדא א"ל ל"ש אלא בלוקח מן התגר אבל לוקח מן בעה"ב אין לו עליו אונאה א"ל רב דימי יישר, בראב"ן סי' ק"ו הגרסא א"ל ר' אמי.
שם משום שהוא תגר אין לו אונאה אר"נ אמר רב בתגר ספסר שנו כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' שצ"ה ובראב"ן שם.
שם דתניא האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה ה"ז מקודשת ותנאו בטל דר"מ רי"א בדבר שבממון תנאו קיים, וכ' התוס' בכתובות נ"ו ע"ב והשטמ"ק הביא שם כן בשם הרשב"א ז"ל דר"מ סבר דע"מ שאין לך דין שאר כסו"ע קאמר ועל כרחו יש לה עליו דין זה דהכתוב חייבו וכן באומר ע"מ שאין לך עלי אונאה כאומר שאין לך עלי דין אונאה ור"י סבר דלאו דין שאר ודין אונאה קאמר אלא מחילת ממון יש כאן כלומר שתמחול לי ממון האונאה שיש לך עלי וממון ניתן הוא למחילה כו' ע"ש, ובקצוה"ח סי' ר"ט סקי"א וסי' רכ"ז סק"ח וסק"ט הביא לשיטת רש"י והרמב"ן דגבי ממון אפילו באומר ע"מ שאין לך עלי דין נמי מהני ע"ש
ולע"ד יפלא פי' התוס' והרשב"א דמחלקו בין מחילת ממון לדין ממון, האם כשאמר דין ממון בא בדבריו לבטל כלליות דין אונאה או דין שאר וכסות מכל היהודים, הלא מי ישמע לו, ובע"כ כוונתו על דין זה הנוגע לו בפרטיות הוא מתנה למחול, ומחילה כזו היא ע"פ דין התורה, ולפ"ז דין ממון ומחילת ממון עולות בקנה אחד כיון שנוגע לעצמו ולא לזולתו, ואיך נוכל להפריד בין הדבקים דכוונת ר"מ היה התנאי על דין הממון ולר"י על מחילת הממון.
ובירושלמי ס"פ הפועלים תני כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאי ממון תנאו קיים תנאי שאינו של ממון תנאו בטל כיצד אמר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאין לך עלי שאר כסו"ע ה"ז מקודשת שאם מתי לא תהא זקוקה לייבום ה"ז מקודשת ותנאו בטל ע"ש, הרי מבואר דמתנה על מה שכתוב בתורה מונח על דבר איסור שנוגע לדין התורה ולא על דבר שבממון הנוגע לו, וטעמא דר"מ דס"ל תנאו בטל ומחוייב ליתן לה כל דין ממון שיש לה עליו. משום דס"ל דכל מתנה תנאי כזה לא היה בדעתו שיתקיים התנאי

אלא דרך ליצנות אמר ולהפליגה בדברים נתכוין כמש"כ השטמ"ק בשם ר"ת ע"ש, ולר"י דסבר תנאו קיים בדבר שבממון אין נ"מ בין דין ממון או מחילת ממון, והא דאמרינן הכא דידעה וקא מחלה הוא ג"כ מחילת דין ממון שיש לה עליו והוא כדעת רש"י ורמב"ן. ופי' התוס' והרשב"א צ"ע לפע"ד, ועמש"כ בחידושי לקמן צ"ד ע"א וע"ע במל"מ פ"ו ה"ו מה' אישות ובקרית ספר שם פי"ב.

רש"י ד"ה ר' יהודא אומר. אבל עונה שהיא צער הגוף לא ניתן למחילה, ע' מל"מ פ"ו ה"י מה' אישות ובת' חדות יעקב סי' י"א.

דף נא:

במשנה כמה תהא הסלע חסירה ולא יהא בה אונאה כו', ע' אבני מלואים סי' ל"א סק"א.

תוד"ה הכא מי ידע. ובפ' הכותב דפסיק רב אם מתה אינה יורשה כו', ע' בתשובות הרמב"ם פאר הדור סי' ה'.

תוד"ה בד"א בסתם. פי' שלא אמר ע"מ אבל מפרש ע"מ שאין לך עלי אונאה נעשה כאומר יודע אני שאינו שוה ואתיא כר"י כו', ע' מהרש"א ובנתיבות סי' רכ"ז סק"ד.

דף נב.

תוד"ה אמר אביי. פירש"י ביפה וא"ת פשיטא ורבא נמי כו', וי"ל דמיירי אפילו בדעתו להחזיר האונאה אסור כו', וכ' במעיני החכמה צ"ע איך נימא שיהיה מותר לאנות לכתחילה על סמך שיחזיר אונאה כו' והאריך בזה עד דמסיק גם בשם השטמ"ק בשם חידושי הרא"ש שהניח ג"כ בצ"ע אם מותר להונות (בכעין זה כצ"ל) וכן משמע ברמב"ם ושו"ע סי' רכ"ז דאסור להונות בכל גווני עכ"ל.

ולעד"נ דהתוס' לא נחית לאמר על סתם אונאה שיהיה מותר להונות לכתחילה על סמך שיחזיר האונאה, וכלום אנו צריכים להביא מרמב"ם וש"ע הלא מקרא מלא הוא אל תונו ומשמע בכל גווני, רק כוונת התוס' הוא לפ"מ דאיירינן במטבע דכל עיקרו הוא לצאת מיד ליד בהוצאה ואינו דומה לשאר חפץ הקנוי שנשאר אצלו, ולכן ניהי נמי דאם היה יודע שיש בו כדי אונאה ומכש"כ כשפחתה סלע יותר מכדי אונאה איסר דאז בודאי שאסור להוציאה לכתחילה בתורת יפה אע"ג שבדעתו להחזיר האונאה דפשיטא הוא דקרא סתמא כתיב אל תונו כנ"ל, אלא משום דגם הוא נסתפק אפשר מפני שעומד להוצאה מיד ליד א"כ כמו שהוא קבלה בתורת יפה כמ"כ יקבלו אחרים ולפ"ז ליתא כלל בדין אונאה, אכן משום דמידי ספיקא לא נפקא גם אצלו כשבא להוציאה משו"ה גמר

בדעתו שאם תתגלה שלא יהיה עובר לסוחר אז יחזיר האונאה ועפ"ז שפיר אשמעינן דאפ"ה אסור, ומאימתי עומד באיסור זה דוקא כשהסלע פחתה יותר מכדי אונאה איסר מאז אסור להוציאה ביפה אפילו מטעם הספק, אבל אם ברי לו שיש בו כדי אונאה אז בודאי דאסור לאנות לכתחילה ולא מהני מה שיכוין בדעתו בשעת ההוצאה להחזיר האונאה כנלע"ד. וכל המעיין בלשון הרא"ש ימצא שכן היתה הבנת הראשונים ז"ל.

דף נב:

רבא אמר טלית כל אינש קים ליה בגוה סלע כיון דלאו כל אינש קים ליה בגוה אלא שולחני כו', ע' מגיד משנה פי"ב הי"א מה' מכירה.

דף נג.

לאו מכלל דמעשר בטיל ברובא ואם איתא דחזקיה הו"ל דבר שיל"מ וכ"ד שי"ל מתירים אפילו באלף לא בטיל כו', ע' סדור רש"י סי' ת"א ובתה"ב הארוך בית רביעי שער רביעי. **תוד"ה** הוה ליה. וא"ת תרומה נמי יש לו מתירין בשאלה כו' וי"ל כדאמר התם מי הוה מצוה לאיתשולי עלה, ע' נדרים נ"ט ע"א ובהגהות הגרע"א שם ובס' גור אריה יהודא סי' ב'.

רש"י ד"ה והן נכסי כהן לקדש בהן את האשה ע"כ, הוא כפי' הרמב"ם בפה"מ לבכורים פ"ב מ"א, אמנם הרמב"ם בה' בכורים פ"ד הי"ד כ' לקנות בהן עבדים וקרקעות ובהמה טמאה כו' ורש"י בחגיגה י"ח ע"ב וביבמות ע"ג ע"א כייל לשני פירושי הרמב"ם ביחד.

דף נג:

תוד"ה דנפול מחיצות. דההיא שמעתא דהלל צריך להעמיד אחר שנפרצו בה פרצות כו' דקודם שנפרצו היו מותרים לטלטל כו', ויל"ד טובא בלשון התוס' מדוע כתבו בלשון צריך להעמיד, הלא מוכרח לאמר כן דהא שאלתם מהלל היו צריכים אז למעשה כדאמרינן שם בפסחים ס"ו פעם אחת חל י"ד להיות בשבת כו' למחר מי שפסחו טלה תוחבו בצמרו כו' ואז הושיבוהו בראש ומינוהו נשיא עליהם ע"ש, והלל נהג נשיאותו מאה שנה עד שלא חרב הבית כדאמר בשבת ט"ו ע"א, ומי פרצו הפרצות בירושלים היונים וע' ע"ז נ"ב ע"ב ובר"ה כ"ג ע"ב תוד"ה לא, ומלחמת החשמונאים עם היונים היה לערך שתי מאות שנה עד שלא חרב הבית, וא"כ מעשה דהלל היתה לערך מאה שנה אחרי שנפרצו בה פרצות, וכמ"כ איכא למידק בלשון הרא"ש פ' מי שהוציאוהו סי' יוד אהא דתנן בר"ה כ"ג חצר גדולה היתה בירושלים כו' ולשם כל העדים מתכנסין

כו' לא היו זזין משם כל היום וכ' שם הרא"ש דמיירי לאחר שנפרצו בה פרצות שהיתה אז ירושלים כרה"ר ע"ש. וקשה נמי כנ"ל מדוע כתב בלשון דאיירי ולא כתב בפשיטות שהיה כן לפ"מ דתנן התם התקין ר"ג הזקן כו', והוא היה מאוחר בזמן נשיאותו יותר מהלל כמבואר בשבת שם וממילא דמעשה זו היתה ודאי אחר שנפרצו בה פרצות כנ"ל.
ובכעין זה יש לתרץ קושית התוס' והרשב"א הר"ן והרא"ה ורבינו יהונתן בשבת כ"א ע"ב, במש"א שהפך שמן היה מונח בחותמו של כה"ג והקשו נהי דלא מטמא מגבו אבל היה להם לטמא בהיסט אם כבר גזרו על העכו"ם שיהיו כזבים וע"ש מה שתירצו, ולפמש"כ אפ"ל דהפך היה של זכוכית וגזירת טומאה על כלי זכוכית היה שמונים שנה עד שלא חרב הבית כדאמר בשבת ט"ו ע"א וע"ש ע"ב בתוד"ה אתו, וחשמונאים היו לערך שתי מאות שנה עד שלא חרב הבית כנ"ל, נמצא דבשעת הנס לא היה עדנה שום גזרה על טומאת כלי זכוכית, וכלים שאין מקבלין טומאה מצילין על כל מה שבתוכן כדכ' הרמב"ם פכ"ג ה"א מטומאת מת.
וכן קשה על לשון התוס' שכתבו שם אם כבר גזרו על העכו"ם שיהיו כזבים, דמשמע אם היה ברור להם שהיה קודם הגזירה לא היה שום קושיא מתחלתו, ולפמש"כ אין מקום להסתפק דהא בנדה ל"ד פריך ולית להו לב"ש דבר אל ב"י בני ישראל מטמאין בזיבה ואין עכו"ם כו' אבל גזרו עליהן שיהיו כזבין לכל דבריהם ופירש"י שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו במשכב זכור ע"ש, ומשמע דהיא הגזירה מי"ח דבר דארנב"י בשבת י"ז גזרו על תינוק, ועפ"ז מדוייק יותר מאי דפריך ולית להו לב"ש כיון דהם בעצמם גזרו, ולפ"ז אין מקום להסתפק אם כבר גזרו דהא נס חנוכה קדים מאה שנה, וע' ברש"י נדה שם ובמהרש"א בשבת כ"א, ובכל הנ"ל צ"ע לע"ד.

דף נד.

איבעיא להו חומש מעכב או אינו מעכב כו' ת"ש הדמאי אין לו חומש כו' קרן דמעכב בדאורייתא איתא בדרבנן חומש דלא מעכב בדאורייתא ליתא בדרבנן, והק' בס' מעיני החכמה מה"ב דאפילו נימא דחומש מעכב מן התורה היינו לענין שצריך לחלל קרן ותוספות חומש אבל כאן דחילל הקרן אף דחומש עדיין מעשר מ"מ הא מין במינו בטל ברוב מה"ת וא"כ אתי שפיר בדמאי שאין לו חומש כיון דהחומש בטל בארבעה חלקים ואפשר מזה ראיה לשיטת המרדכי המובא במל"מ פ"א מה' מטמאי מו"מ דהיכא דלא היה האיסור ניכר מעולם ל"ש ביטול כו' וע' חולין ד"ו דלא גזרו על תערובות דמאי וא"כ י"ל דלא גזרו על החומש כיון שמעורב בד' חלקים וצ"ע עכ"ל, והנה עדיין יש מקום

לקושית הגאון הנ"ל ז"ל לפי שיטת התוס' בב"ק ס"ט ע"א סד"ה כל הנלקט דאף היכא שהאיסור לא ניכר ובא מתחילה לעולם ע"י תערובות אפ"ה בטל ברובא מדאורייתא ע"ש. ולפ"ז אפשר נמי דכוונת המשנה דהחומש מבוטל בהד' חלקים.

אמנם האמת יורה דרכו דאם כוונת המשנה היתה מטעם בטול ברוב היה צריך למיתני בלשון היתר דאז הוה משמע דאף דלכתחילה יש בזה חיוב הפרשה אבל בדיעבד אם לא הפריש מותר, דומיא דנקט בחולין שם מותרין מפני שהן תערובות ע"ש, משא"כ הכא דתנן הדמאי אין לו חומש משמע דגם לכתחילה אין עליו דין חומש, ועוד אי מטעם ביטול ברוב מ"ש דמאי אפילו ודאי מעשר נמי דכל מילי בטל ברוב מדאורייתא כדכ' התוס' בזבחים ע"ג סוף ע"ב, וע' בצל"ח לברכות מ"ז ע"ב.

שם חדא דכתיב וקראת לשבת עונג ועוד הואיל וגזברין תובעין אותו בשוק, ע' מש"כ הבעל המאור בס' הצבא הנדפס סוף ס' תמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה י"ב.

רש"י ד"ה עשרים וחמש. והתם פריך ונימא לגיזבר אתא גברא בחריקאי כו', הא דרש"י הוצרך להביא קושית הש"ס בערכין ולהאריך בזה ע' בת' כנסת יחזקאל סי' ק"ב.

תוד"ה ונתן הכסף. וא"ת אי כסף דוקא מטלטלין נמי לא ואי גמרינן מנזקין ועבד דכתיב בהן ישיב לרבות שוה כסף ככסף א"כ קרקע נמי וי"ל דדרשינן בכלל ופרט כו', וכן האריכו בזה בתוס' פסחים ל"ה סע"ב וברישׁ קידושין ד"ה בפרוטה ובשו"פ, ותמיהני אמאי מספקא להו להתוס' ונאדו מסוגיא דערכין ר"פ המקדיש שדהו דהש"ס פריך בפשיטות והא קיי"ל דשוה כסף ככסף ומסיק דכו"ע שוה כסף ככסף ומשם הורה הרדב"ז מקור לדברי הרמב"ם רפ"ז מה' ערכין דפסק שוה כסף ככסף ואפילו סובין ע"ש וצ"ע, ועמש"כ בחידושי לערכין שם.

דף נד:

גבי הקדש כתיב ויסף חמישית אע"ג דכי שקלת ליה לוי"ו דויסף ושדית ליה סוף סוף הו"ל חמישיתו, ע' סנהדרין ד"ד ע"ב תוד"ה לטטפת ובמש"כ בחידושי לכריתות ד"ז ע"א.

רש"י ד"ה ואחד הסך. דאיש כי יאכל קדש כתיב פרט למזיק את התרומה כו', ע' רש"י ברכות ל"ה ע"ב ד"ה ואין משלם חומש ובתוס' מעילה י"ט ע"א ד"ה אקשיה ובמש"כ בחידושי שם.

רש"י ד"ה או דילמא. וא"ת נישדייה באמצע תיבה ונקרי חמישיות כסף ערכך לא אשכחן גורעין ומוסיפין להפסיק את התיבה אלא או בראשה או בסופה כו', ע' תוס' סנהדרין ד"ד ע"ב ובזבחים ל"ז ע"ב ובמנחות ל"ד ע"ב ובפסקי הרא"ש ר"ה תפילין ובקרבן אהרן

לתו"כ חובה פרק י"ח משנה ח' ובבאר שבע להוריות ד"ד ע"א ובח"ס להשמטות חח"מ סי' קצ"ג ובהתוה"מ ויקרא סי' רי"ד.

תוד"ה דילמא. וי"ל דקרא דלעיל מיירי במקדיש ביתו הכא מיירי בבהמה טמאה דהוי מטלטלין כו' ע' במעיני החכמה מהדורא בתרא בחידושיו לקמן דף נ"ה ובמש"כ בחידושי לתמורה ד"ט ע"ב.

דף נה.

במשנה חמש פרוטות הן כו', והנה משמע דדוקא חמש הן ולא שש והיינו דקאמר בגמרא סיפא איצטריכא ליה חמש פרוטות הן, ופירושו דאתא למעוטי פרוטה מאונאה דדוקא חמש כמש"כ הר"ן ע"ש, וכ"מ בתוס' ורשב"א לגיטין י"ב שהק' על פירש"י דלא חייל הקדש על פחות מש"פ א"כ אמאי לא נקט שש פרוטות ע"ש.

והנה הגרע"א ז"ל בתשובותיו סי' ק"ץ הוכיח דאיסור הנאה שיעורו בש"פ ע"ש, וא"כ קשה אמאי לא חשיב איסוה"נ בפרוטה ושש פרוטות הן, וא"ל דנכלל בהא דחשיב במשנה הנהנה בש"פ מן ההקדש מעל דהקדש נמי איסוה"נ. ז"א משום דבזה לא אתא רק לאשמעינן דין מעילה בפרוטה אבל אכתי לא ידעינן דלא חל דין איסוה"נ על פחות מש"פ, ובכלל כל החמש פרוטות דחשיב במשנתינו הן רק לנוגע לדין ממון דאית בהו אבל לא משום לתא דאיסור אע"ג דמינה מסתעף דין איסור כהא דאשה מתקדשת בש"פ דאסורה עי"ז לעלמא אכן כוונת המשנה לדין ממון של קידושין דהוא בש"פ, וכן במעילה הכוונה על דין ממון של ההקדש ולא על צד האיסור שבו.

ואגב הנני להעיר קצת בדברי הגרע"א ז"ל שם שהוכיח מסוגיא דב"ק מ"א ע"א גבי איסוה"נ דשור הנסקל, דהש"ס פריך א"כ נכתוב רחמנא לא יהנה והשתא אי נימא דשיעורו בכזית דילמא משו"ה אפיק בלשון אכילה להורות דשיעורו בכזית אלא ע"כ דבכל ענין שיעורו בפרוטה ע"ש, ומההיא סוגיא דב"ק שם הקשו בשעה"מ פ"ה מיסוה"ת ובס' בית מאיר לפסחים פ' כל שעה, לשיטת הרמב"ם פ"ח הט"ז ממ"א דלא לקי על איסור הנאה הרי אפ"ל דלהכי לא כתיב בפירוש לא יהנה דא"כ הוה לקי על הנאת שוה"נ ומשו"ה אפקא בלשון אכילה כי היכי דלא לילקי עליה כשאר איסורין ע"ש, ולעד"נ דשתי ההבנות אלו אינן עולות בקנה אחד ואדרבה קושיה חדא מתורצת בחברתה, דהא אין לאמר בהחלט דלהכי אפקא בלשון אכילה כי היכי דלא לילקי עליה, דאפ"ל דבאמת לקי עלה כדעת התוס' בפסחים המובא בשעה"מ שם ע"ש, והא דאפקא בלשון אכילה הוא להורות על שיעור כזית ודלא כהגרע"א, וא"ל נמי בהחלט גמור דבא להורות על

שיעור כזית דילמא שיעורו בפרוטה כדעת הגרע"א והא דכתיב בלשון אכילה דאי הוה כתיב לא יהנה הוה אמינא דלקי עלה וכדעת התוס' להכי כתיב בלשון אכילה כי היכי דלא לילקי עלה כדעת הרמב"ם וכקושית השעה"מ והב"מ, ולפי שמטרת הספר להתרחק מדרכי הפלפול לכן אקצר בזה.

שם וליתני נמי האונאה פרוטה א"ר כהנא ז"א אין אונאה לפרוטות, ע' בחידושי הריטב"א ובת' ברית יעקב סי' ג'.

דף נה:

אמר שמואל הא מני ר"מ היא דאמר עשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה דתניא המביא גט כו', וקשה מדוע לא הביא טפי ממשנה דנדה נ"ב ע"ב דתנן הרואה כתם ה"ז מקולקלת וחוששות משום זוב דברי ר"מ, וראיה זו הביאו בירושלמי פסחים פ"א ה"ח דר"מ ס"ל דחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה וצ"ע כעת.

רש"י ד"ה גומרין. אם חזר השני ותבעו פחות מש"פ קודם שעמדו ב"ד משם נזקקין לו, ע' סמ"ע וביאור הגר"א וברכי יוסף סי' ו' מה שהאריכו בזה.

תוד"ה כיצד. א"נ לר"מ כיצד יעשה קודם שניסת ולא יצטרך גט אחר אבל אחר שניסת אין נראה לר"מ שיהיה שום תקנה, וכ"כ התוס' בגיטין ד"ה ע"ב, וע' בת' באר יצחק חאה"ע ס"ס י"ח.

דף נו.

רש"י ד"ה השטרות. המוכר שטרות לגבות חוב שבתוכו ויטלנו לעצמו ע"כ הנה הא דתנן הכא דאין בו אונאה הוא דוקא אם כתב לו בשטר המכירה קני הוא וכל שיעבודא דביה. הא לא"ה הרי בטל השטר כדאמרינן בב"ב ע"ו ע"ב וממילא יש בו דין אונאה יתר על שתות, ואז בטל מקח ומחזיר לו דמיו וזה יחזיר לו שטר חובו וע"ש רשב"ם ד"ה ואמר לי.

דף נו:

במשנה רש"א קדשים שהוא חייב באחריותן יש להן אונאה כו', ע' פני יהושע לב"ק י"ב ע"ב ושם בס' בית אהרן ובמש"כ בחידושי שם ולזבחים קי"ד ע"א.

שם מנה"מ דת"ר וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך דבד הנקנה מיד ליד יצאו קרקעות ע' בטור עה"ת פ' בהר ובס' המאיר לעולם ח"א סי' ה'.

שם א"ל אביי מי כתיב ממכר לעולם ממכר סתמא כתיב כו', במהר"ם שי"ף הקשה הרי לדברי התוס' דכתבו דהכא כתיב ממכר מיותר לרבות שכירות, א"כ הו"ל לאביי טפי להשיב דהכא כתיב ממכר מיותר ונשאר בקושיא וע' בישׁ"ש לב"ק פ"ה סי' ל"ג מש"כ בזה.

שם והאי נמי ביומיה מכירה היא, ע' הת' הרמב"ם שי"ל מחברת מקיצי נרדמים סי' רמ"ח.

רש"י ד"ה גגו חצרו קרפיפו מניין שאם נכנסה שם ונעל בפניה לגנבו מנין שקנתה לו חצירו ומתחייב כפל ע"כ, אולם התוס' בב"ק ס"ה ע"א ד"ה אין לי פירשו שהכישה במקל מחצירו של ב"ה ונכנסה לגגו חצירו וקרפיפו כו' ועמש"כ בחידושי לעיל ד"י ע"ב.

תוד"ה והאי וי"ל דהכא גבי אונאה כתיב ממכר מיותר לרבות שכירות ע"כ, וכ"כ בע"ז ס"ו ע"א תוד"ה השתא, וכ"מ ג"כ דעת הרמב"ם מהא דפסק בפ"ו ה"ה משכירות דמשכיר חצר ובהמות של אחרים עשו שם זבל הרי הוא של משכיר וע"ש בראב"ד ולח"מ ובש"ך חו"מ סי' שי"ג ובביאור הגר"א שם ובתרומת הדשן סי' שי"ח.

וכ"ה מצד הסברא דכל היכא דכתב רחמנא לשון מכירה הכוונה שהלוקח קנה קנין הגוף משא"כ בשכירות שהיא רק קנין השימוש להכי איננה בכלל מכירה לפי דעת תורה. והשתא גבי אונאה דכתב בלשון מכירה ואפ"ה הויא שכירות בכלל בע"כ הוא משום דכתיב ממכר מיותר לרבות שכירות.

ולכאורה משמע כן גם דעת רש"י בב"ק ס"ח ע"א שכ' פרט לשהקנה לשלשים יום וז"ל למעוטי היכא דלא מכר גנב ללוקח אלא לעשות בה מלאכה שלשים יום דהוא כשכירות בעלמא ע"ש ובע"כ משום דבתשלומי דו"ה כתיב לשון מכירה להכי ממועט שכירות דלא נימא בה שכירות ליומא ממכר הוא, אמנם י"ל דהתם אהני לו היקישא דטבחו או מכרו מה טביחה שאינה חוזרת אף מכירה שאינה חוזרת, ולפ"ז בע"כ ממועט שם שכירות אפילו אי נימא דבעלמא ישנה בכלל מכירה משום דשכירות בהכרח מכירה החוזרת היא, וע"ל מ"ט ע"ב רש"י ד"ה מושכרת ובר"ן נדרים מ"ו ע"ב ד"ה היכי דמי ובמש"כ בחידושי לערכין כ"א ע"א וע"ע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' שפ"ה ובהגה"ה שם.

תוד"ה כל דבר. וחוזר דקאמר היינו שהמקח בטל לגמרי כו', ע"כ, וכה"ג דעת רש"י בקדושין מ"ב ע"ב והרשב"ם בב"ב ד"צ ע"א, אבל הר"י מג"ש בב"ב שם לא כתב כן, וכן הרמב"ם רפט"ו מה' מכירה כ' דקנה המקח ומחזיר את הטעות, וע"ש במפרשים ובסמ"ע וביאור הגר"א ר"ס רל"ב.

בא"**ד** וי"ל דהתם אינו אומר המוכר מדדתי שיש בה בית כור כו', עמש"כ בחידושי לקמן ק"ד ע"א.

דף נז.

הקדש שוה מנה שחיללו על ש"פ מחולל, והק' בס' אמרי צבי לע"ז נ"ב ע"ב, אמאי בקשו לגנוז כל כסף וזהב שבעולם משום כספא ודהבא של ירושלים הרי היו יכולין לחלל על ש"פ ויהיו כל כסף וזהב מותרין, ולאחר החרבן שרי אף לכתחילה כדאמרינן בערכין כ"ט ע"א וע"ש מה שתירץ.

תוד"**ה** אמר ר"נ. וקשה לר"ת דבפ' המקבל ק"ח ע"א אמרינן זבן במאתן ושוה מאה סבור מינה כו' אמר ר"נ אין אונאה לקרקעות אלמא אפילו ביטול מקח אין להם ותירץ ר"ת כו', ע' בתוס' כתובות צ"ח ד"ה אלמנה ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תשפ"ד.

דף נז:

ריבית ואונאה להדיוט ואין ריבית ואונאה להקדש כו', ע' בת' הריב"ש סי' תס"ה ובב"י ליו"ד סי' ק"ס.

שם דאמר שמואל בונין בחול ואח"כ מקדישין, ע' בתוס' לעיל נ"ד ע"א ובמעילה י"ד סוף ע"א ובמש"כ בחידושי שם.

שם מ"ט תשלומי דו"ה אמר רחמנא ולא תשלומי שלומי ג' וד' ע"כ, וכ"מ נמי בב"ק ע"ה ע"ב דהקרן והכפל נכללים בתשלומי דו"ה, ובמכילתא משפטים מבואר בהדיא דמשה בקר ישלם ארבעה והוא וארבע צאן שלשה והוא ע"ש, ולפ"ז לפלא הוא מש"כ המהרש"א בח"א ליומא כ"ב ע"ב, דבתשלומי דו"ה אינו נכלל הקרן ע"ש.

תוד"**ה** ש"ח. מדפריך לקמן מהשוכר פועל לשמור כו' ולא משני כשפשע כו', ע' מה שהק' בזה בש"ך חו"מ סי' ס"ו ס"ק קכ"ו ומה שתירץ בס' אבן הראשה סי' ג'.

דף נח.

הא נגנבו או שאבדו קתני וש"ש בגניבה ואבידה חיובי מחייב כו', ע' בת' באר יצחק חח"מ סי' ו'.

שם אמר רבה נגנבו בלסטים מזויין אבדו שטבעה ספינתו בים, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' צ' ובמהרי"ק שרש ק"ד.

שם התינח עד שלא נתרמה התרומה משנתרמה התרומה קדשים שאינו חייב באחריותן נינהו, ע' בת' עונג יו"ט סי' כ"ו.

שם דתניא תורמין על האבוד ועל הגבוי ועל העתיד לגבות, ע' תוספתא שקלים פ"ב הוצאת צוקרמנדעל ובשטמ"ק לכתובות ק"ח ע"א.
שם היה שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע נותנין לו שכר שבת כו', ע' לבוש ה' שבת סי' ש"ו ס"ד ובביאור הגר"א שם סק"ח.
רש"י ד"ה נותנין לו שכר שבת שנבלע בשכר שאר הימים ואינו מפורש לשבת, ע' שו"ע או"ח סי' רמ"ו ס"א ובמטה יהודא שם.
תוד"ה דתנן. ותימא אמאי לא מוכח מגופה דאינו חייב באחריות מדקאמר נשבעין לגזברין ולא לבני העיר, ע' בס' ניר לדוד סי' ג'.
תוד"ה לשמור הזרעים. וא"ת והאיך מותר לעומר כיון ששומר הא כתיב ממשקה ישראל מן המותר לישראל כו', וכן הקשו בכ"מ בש"ס ע"ש, ולכאורה לפמש"כ התוס' במנחות ד"ה ע"ב ד"ה שכן דאם ניתר שירי העומר שפיר קרינן ביה ממשקה ישראל וכתבו שם דמצות עומר מתיר איסור שביעית גם משירי העומר וע"ש בשטמ"ק וא"כ אין מקום לקושיתם דהכא, ולא יתכן להקשות רק לשיטת רש"י במנחות שם דשירי העומר בלתי נאכל בשביעית ולפי שיטה זו שפיר הקשו התוס' הא בעינן ממשקה ישראל וזה איני ניתר לישראל.
והנה בירושלמי רפ"ד דשקלים אמתניתין דשומרי ספיחין בשביעית נוטלין שכרן מתרומת הלישכה בעי ההן עומר מהו שתזרע בתחילה (פי' כשאין ספיחין אם מותר לזרוע בשביעית בא"י דהא קצירה הותרה בשביעית לצורך העומר) ר' חייא בר אדא בעי קומי ר' מנא לא נמצא כקומץ על השיריים שאינן נאכלין (ר"ל מאי קמבע"ל הרי השיריים אינן נאכלין ופשיטא דגם העומר לא יוכל להקריב דהא בעינן ממשקה ישראל מן המותר לישראל) א"ל נעשה כחמשה דברים שהן באין בטומאה ואין נאכלין בטומאה (פי' דהא במשנה פסחים ע"ו ע"ב קחשיב בהדייהו עומר ושה"ל וכשהן באין בטומאה ודאי אין שיריו נאכלין ואפ"ה העומר כשר וה"נ הכא וא"כ שפיר קמבע"ל ע"ש) ומעתה נראה שם שלשה דברים, ראשונה הכרעת הירושלמי אגב אורחיה כשיטת רש"י במנחות שם דמצות עומר אינו מתיר שיריים באכילה בשביעית דהא מקשה בפשיטות לא נמצא כקומץ על השיריים שאינן נאכלין דלשיטת התוס' שם הרי נאכלין השיריים, ועוד דקושית התוס' הכא ובכה"מ האיך הותר העומר הא בעינן ממשקה ישראל והכא השיריים לא הותר לישראל היא ממש קושית הירושלמי כנ"ל, ואף גם זאת דמתרצו לקושיא זו דאשכחן כה"ג גבי טומאה במשנה דפסחים דהשיריים אין נאכלין ואפ"ה הותר העומר וה"נ נעשה כחמשה דברים כו' כנ"ל וצ"ע כעת.

דף נח:

והמכנה שם לחבירו מכנה היינו מלבין, פי' דמכנה דהכא הוא בפגם משפחה כדכ' התוס' במגילה כ"ז ע"ב בד"ה ולא כיניתי.

תוד"ה חוץ בסה"ד. וכולהו בשלא עשה תשובה דתשובה מועלת לכל דבר כו' ע"כ, וכן אמרינן בקידושין ד"מ ע"ב דאפילו רשע גמור כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירין לו שוב רשעו כו', וכ"ה בירושלמי סנהדרין דפ"י אין כל דבר עומד בפני כל בעלי תשובה, ובירושלמי מכות פ"ב ה"ו שאלו לקוב"ה חוטא מהו עונשו אמר להן יעשה תשובה ויתכפר לו, ועפ"ז בלתי מובן הא דתנן בחגיגה ד"ט ע"א ר"ש בן מנסיא אומר איזהו מעוות שאינו יכול להתקן זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר ופירש"י שהביא פסולין בישראל ויהא זכרון לפיכך אין עונותיו נמחקין בתשובה, ובברייתא שם מסיק ר"ש בן מנסיא דאפילו לא הוליד רק שאסרה על בעלה נטרד מן העולם והלך לו, ופירש"י אין לו עוד תשובה לפי שעשה דבר שאין לו רפואה, וע' סוטה ד"ד ע"ב תוד"ה היא ולפי הנ"ל הוא ג"כ נגד מה שהורה הקב"ה בעצמו כביכול וצ"ע, ובמק"א הארכתי עוד.

דף נט.

דוד הבא על אשת איש מיתתו במה ואני אומר להם מיתתו בחנק ויש לו חלק לעוה"ב ע"כ פי' לפי שהבין דכוונתם להקניטו והוא ידע בעצמו שעשה תשובה כמבואר בתהלים נ"א, ותשובה מועלת לכל דבר כדמסקו התוס' לעיל נ"ח סע"ב ועמש"כ בחידושי שם, וכן מוכח בברכות י"ט ע"א ובב"ב פ"ח ע"ב דתשובה ודאי מועלת על עריות, ויע' יבמות כ"ב ע"ב, וכ"כ הרמב"ם פ"א ה"ג מה' תשובה דתשובה מכפרת על כל העבירות כו', ובמק"א הארכתי בזה.

שם נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים מנ"ל מתמר דכתיב היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה, וקשה הלא להפיל א"ע לכבשן האש הוא מאבד ע"א לדעת ואין לו חלק לעוה"ב, וע' ברש"י פ' נח בפסוק את דמכם לנפשותיכם אדרוש, והוא שופך דמים ממש דמו ודם זרעותיו ולפיכך נברא אדם יחידי ללמדך שכל המאבד נפש אחת מישראל כאילו איבד עולם מלא כדתנן בסנהדרין ל"ז, וגבי תמר שהיתה הרה היתה פועלת שריפתה גם על דורות הבאים, והלבנת פנים הוא רק מעין שפיכת דמים לשעה קלה, ואם כשאנו באים על חייו וחיי חברו דרש ר"ע מקרא דוחי אחיך עמך דחייך קודמין לחיי חבירך כדאמר לקמן ס"ב ע"א, והשתא כשאנו דנין על חייו והלבנת פני חבירו מהיכא תיתי נימא דמטעם הדין יהיה הלבנת פני חבירו עדיף

מחייו. ומשמע דהיינו האי דהכריחו להמפרשים לאמר דזהו רק ממידת חסידות, ולפי הנ"ל מאי מדת חסידות היא, כן אין סברא לאמר שיהיה כבוד הבריות מרובה מכבוד המקום כעין דאמרינן בנדרים ל"ט ע"ב בכבודי לא מחיתם בכבוד בו"ד מחיתם, והשתא אם בחנניא מו"ע שמסרו א"ע לכבשן האש הרגישו חז"ל בפסחים נ"ג ע"ב איך לא דרשו וחי בהם ולא שימות בהם וע"ש בפירש"י מכש"כ הכא שנוגע רק להלבנת פנים של בו"ד איך נימא שהיתה עוברת עה"פ וחי בהם, ומכש"כ כשהיא ידעה בעצמה איך הוא תבע אותה והוא בעצמו גזר עליה שרפה כמבואר בקרא ואחרי מעשה עול כזה מצדו מה מקום לה לחוס על הלבנת פניו ולהפקיר עצמה למיתה, ובע"כ שמתחילה חשבה שהשי"ת היודע איך שכוונתה היתה לש"ש להקים זרע ושם לבעלה המת מיהודא חמיה בתורת יבום ושיהיו צדיקים וגבורים כמהו בודאי יצילנה, ואחרי שראתה כי היא מוצאת אז חשבה אולי תועיל לו מה שתאמר לאיש אשר אלה לו והראתה הערבון לסימן, ואפשר שאחרים יכירו הערבון שהוא שלו וליתר תוקף שלא יכחיש גם את הסימן אמרה הכר נא והבינו חז"ל שאמרה בלשון בקשה בבקשה ממך הכר פני בוראך ואל תעלם עיניך ממני כדאמרו בסוטה ד"י, ומכש"כ איך ירגיש איהו גופו קשט אמרי אמת בחשבו נמי ירחי ויומי ומתכווני כדאמר התם. ואם גם זה היה מכחיש אפשר נמי שהיתה אומרת לו שממנו נתעברה ולא היתה חוששת ג"כ להלבנת פניו ואיך ילפינן מינה לעלמא דנוח לו לאדם לעשות כן למעשה וצ"ע כעת.

רש"י ד"ה חתכו חוליות. ואח"כ צירף החוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא כו', ע' ברש"י ברכות י"ט ע"א ובמש"כ בחידושי לכלים פ"ה מ"י.

תוד"ה חתכו חוליות. שהטפילה סביב לתנור מחברת החוליות כו', ע' בפי' הראב"ד למס' עדיות פ"ז מ"ז ובמש"כ בחידושי שם.

דף נט:

אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו כו', ע' בח"ס על סוגיות הש"ס סוף סוגיא שבט אחד איקרי קהל.

שם עמד ר' יהושע על רגליו ואמר לא בשמים היא כו' אין אנו משגיחים בב"ק שכבר כתבת בהר סיני בתורה אחרי רבים להטות. עמש"כ בזה דבר נחמד בחידושי לנגעים פ"ד מי"א.

שם ונימנו עליו וברכוהו עמש"כ הרמב"ן בסוגיין ומה שהאריך בזה מאד בביאור הרד"ל לפדר"א קונטרס עמק הברכה.

שם מפני מה הזהירה תורה בל"ו מקומות ואמרי לה במ"ו מקומות בגר כו', בתשובות הרמב"ם מחברת מקיצי נרדמים סי' שס"ט משמע שאחז דעת האומרים בל"ו מקומות. וע"ע בגליון הש"ס.

דף ס.

באמת אמרו ביין התירו לערב קשה ברך מפני שהוא משביחו. ע' בת' חו"י סי' קצ"ב אות כ"א וע"ע בהקדמת הרמב"ם לסדר זרעים.
במשנה ולא יפחות את השער וחכ"א זכור לטוב, ע' בת' פנים מאירות ח"א סי' ע"ח.

דף ס:

במשנה כיצד לקח הימנו חטין בדינר זהב הכור וכן השער. ע' בת' הריב"ש סי' ש"ו. שם ותיסברא דאיכא נשך בלא תרבית ותרבית בלא נשך כו' אלא אמר רבא אי אתה מוצא לא נשך בלא תרבית ולא תרבית בלא נשך ולא חלקן הכתוב אלא לעבור עליו בשני לאוין, והנה דעת התוס' לקמן ס"א ע"א ובכתובות מ"ו ע"א וכה"ד הרבה ראשונים דאין רבית פחות משוה פרוטה, אמנם לשון הרמב"ם רפ"ו מה' מלוה כללו של דבר כל הלואה בתוספת כל שהו הרי זו רבית של תורה ויוצאה בדיינין, והסביר שם במל"מ דדעת הרמב"ם דאפילו בפחות מש"פ הוי רבית קצוצה ויוצאה בדיינין ומשום דכתיב כל דבר אשר ישך ומרבינן אפילו פחות מש"פ ע"ש, והטור ר"ס קס"א הביא דעת הרמ"ה דאפילו בפחות מש"פ אסור מן התורה אבל אין מוציאין אותו בדיינין עד שיהא בו שוה פרוטה ע"ש.
והנה בקרא כתיב את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך, לפ"ז יש מקום לאמר דלאו דנשך כסף הוא בפרוטה או בפחות מש"פ לכל חד כדאית ליה, ולאו דנשך אוכל הוא בכזית דכל אכילה בכזית כדאמרינן בפסחים ל"ב ע"ב וע' רש"י כריתות ד"ו סע"ב וא"כ שיעורו של זה לא כשיעורו של זה, ומעתה קשה מאי האי דקא מתמה ותיסברא דאיכא נשך בלא תרבית ותרבית בלא נשך וכן בא רבא אל ההחלטה דזה אי אתה מוצא ולא חלקן הכתוב אלא לעבור עליו בשני לאוין, הרי המציאות היא פשוטה כגון דכזית אינו שוה פרוטה לשיטת הסוברים דריבית היא דוקא בפרוטה, וכן במקום דכזית שוה יותר מפרוטה ולשיטת הסוברים דרבית דאורייתא הוא גם בפחות מש"פ, א"כ אליבא דתרווייהו משכחת נשך בלא תרבית ותרבית בלא נשך, והא דבברייתא הסמוכה מרבינן נשך באוכל ורבית בכסף, אמנם לפי הנ"ל נוקים דנשך באוכל יעבור

על כזית ורבית בכסף על פרוטה או פחות מש"פ לכל חד כדאית ליה וצ"ע כעת, וע' בת' ברית יעקב סי' ב'.
שם ולא חלקן הכתוב אלא לעבור עליו בשני לאוין. ע' יבמות ל"ב ע"ב ובתוד"ה בין רשעים ושם ל"ג ע"ב ובדורש לציון דרוש ו'.

דף סא.

קרי ביה הכי את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית ובנשך ובמרבית לא תתן אכלך, ע' בהקדמת הרב המחבר עץ יוסף וענף יוסף על עין יעקב.
שם אמר רבא ל"ל דכתב רחמנא לאו בגזל לאו בריבית לאו באונאה כו'. וקשה לפ"מ דתנן לעיל נ"ו ע"א דאין אונאה לקרקעות, וכן אין איסור ריבית בקרקע כדכ' התוס' בסוגיין ד"ה אם אינו ענין ובכתובות מ"ו ע"א ד"ה אתיא, משא"כ בקרקע איכא לאו דגזל ע"י הסגת גבול כדתניא בספרי שפטים פיסקא קפ"ח לא תשיג גבול רעך אשר גבלו ראשונים והלא כבר נאמר לא תגזול ומה ת"ל לא תשיג מלמד שכל העוקר תחומו של חבירו עובר בשני לאוין יכול אף בחו"ל ת"ל בנחלתך אשר תנחל בא"י עובר בשני לאוין בחו"ל אינו עובר אלא משום לאו אחד בלבד, וכן נקטו רש"י עה"ת והרמב"ם כמו במנין המצות בסה"מ ל"ת רמ"ו כן לדינא בפ"ז הי"א מה' גניבה דעל השגת גבול בקרקע גם בחו"ל עובר בלא תגזול ע"ש, א"כ הלא איצטריך לאו דגזילה על גזל קרקע דליתא בריבית ואונאה וצ"ע, ועמש"כ בחידושי לב"ק ר"פ מרובה וע"ע בת' מהרש"ם ח"ב סי' כ'.
רש"י ד"ה ת"ל בלוה, שהרי כבר נאמר בראש המקרא לא תשיך ובסופו נאמר כל דבר אשר ישך כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' וארא סי' מ"ג אות א'.
תוד"ה אם אינו ענין. יצאו קרקעות שאינן מטלטלין כו' ע' בת' הריב"ש סי' קמ"ז.
תוד"ה אמרי. וי"ל דגזל לאו הניתק לעשה הוא כדאמרינן פ' שלוח הקן כו', וע"ע מכות ט"ז ע"א ושם בתוד"ה התם ולעיל כ"ו ע"ב תוד"ה מתנה ובתש' חו"י סי' קצ"ג.
בא"ד ומטעם דאין מזהירין מן הדין ה"מ למימר לעיל דלא ילפי מהדדי כו', ע' בס' חק נתן לזבחים ק"ז ע"ב.
תוד"ה לעבור. וא"ת ולוקמי בגזל גופיה ולעבור עליו בשני לאוין וי"ל משום דלא לקי אלאו דגזל משום דניתק לעשה, ע' נוב"י קמא חי"ד סי' פ"א ובמ"ת חא"ח סי' צ"א ובחי"ד סי' ע"ז ובת' שיבת ציון סי' ק' ובת' ח"צ סי' כ"ו.
בא"ד אבל כי מוקמינן אכובש שכר שכיר באם אינו ענין לקי שפיר. ע' מהרש"א ובס' ראש יוסף לחולין ד"ב ע"א בתוד"ה וסופג את הארבעים.

דף סא:

לא תגנובו דכתב רחמנא ל"ל לכדתניא לא תגנוב ע"מ למיקט כו', הנה דרשה זו נדרשת בספרא קדושים ריש פרשה ב' אך קשה הא מבע"ל לאזהרה דעד כאן לא שמענו אלא עונש דתשלומי כפל כמו שהקדימו בברייתא דהתם. ומש"כ שם בהתוה"מ סי' כ"ג דמאחר שאין לוקין על הגניבה שניתן לתשלומין להכי יש ללמדו במה הצד מרבית ואונאה ע"ש בלתי מובן האם דוקא מלקות הוא עונש, הלא בתו"כ התם גופה תני דתשלומי כפל הוא עונש ולפ"ז הלא צריך קרא לאזהרה, וצ"ע.

שם א"ר אלעזר רבית קצוצה יוצאה בדיינין כו' פי' ע"י כפייה והכאה אבל אין ב"ד יורדין לנכסין כמבואר בשו"ע סי' קס"א ס"ה, וע' בת' הריב"ש סי' תס"ה ובקצוה"ח סי' ל"ט סוף סק"א.

שם אבק ריבית אינה יוצאה בדיינים כו', ע' בחידושי הרשב"א לב"ק ע"ה ע"א ובמה שהאריך בזה בחזקה רבה חאה"ע סי' קפ"ד וע"ע בת' הרמב"ם סי' קי"ז קי"ח.

שם א"ק אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלקיך למורא ניתן ולא להשבון, ואילה"ק הלא גם גבי אונאה כתיב ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלקיך, ואפ"ה בשתות ויתר משתות קנה ומחזיר אונאה או בטל מקח ואמאי לא נימא גם התם כמו גבי רבית למורא ניתן ולא להשבון, די"ל דהאי קרא דולא תונו קאי על אונאת דברים כדתניא לעיל נ"ח ע"ב, וע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תשפ"ה.

רש"י ד"ה ובעניינא דשכירות כתיב לאו דגזל לא תעשוק ולא תגזול וכל עושק כבישת שכר שכיר הוא, ע' בת' פנים מאירות ח"א סי' כ"ו.

תוד"ה שתולה. דישראל שיש בידו מעות נכרי והם באחריות הנכרי מותר להלותם בריבית לישראל אתי שפיר, ע"ל ע"א ע"ב תוד"ה בשלמא ובת' הריב"ש סי' ש"ה.

תוד"ה רבא אמר. לאו משום דס"ל כר"א דהא הכא דריש כר' יוחנן כו', וקשה טובא איך יפרנסו חכמי התוס' הא דלקמן ס"ה ע"א דקאמר רבא גלימא מפקינן מיניה וכדהביא השטמ"ק בשם הרא"ש להוכיח מהך דהתם דרבא ס"ל כר"א והכא אתא רק לפרושי טעמא דר' יוחנן ע"ש, ומסוגיא דהכא ודהתם משמע כהרא"ש, דהתם ל"ק רבא אליבא דשום תנא או אמורא אלא אליבא דנפשיה ואי הוה ס"ל כר' יוחנן דר"ק אינה יוצאה בדיינין איך הוה אמר גלימא מפקינן מיניה, ובסוגיין נמי חזינן דמסדר הש"ס קבע דברי רב אדא ורבא בתר דברי ר' יצחק ולהכי סגי להו בהא דביאר ר' יצחק ואמר מ"ט דר' יוחנן דממילא אינהו נמי אזלי לפרושי טעמא דר' יוחנן, ורבא הוסיף נמי בדבריו וקאמר מגופיה דקרא שמיע ליה, הרי ברור דמפרש מאי דשמיע ליה לר' יוחנן, ומדבריו אלו

אפשר נמי להוכיח קצת דדעתו הפרטית כר"א, וא"ל דהתוס' יפרשו הא דקאמר רבא גלימא מפקינן מיניה בבא לצאת י"ש דמלבד דלשון מפקינן מיניה משמע בב"ד ומטעם הדין. ועוד דהתוס' בסוגיין ובב"ק צ"ד ע"ב הלא דעתייהו דלר"י דס"ל ר"ק אינה יוצאה בדיינין אף לצאת י"ש א"צ להחזיר והר"ן ביאר דבריהם משום דאינה בהשבון כלל דאיסורא דעבד עביד ולית ליה תקנתא בחזרה ודיינין דנקט משום דר"א דאמר דאפילו בדיינין יוצאה ע"ש.

כן לפ"מ דרבא מהדר לעיל ע"א לאצרוכי לאוין ברבית גזל ואונאה ומשום דחד מחבריה לא מצי למילף, והשתא אי ס"ל לרבא כר"י דר"ק אין יוצאה בדיינין ולדעת התוס' גופייהו עם ביאור הר"ן לית בה אף לצאת י"ש דליתא בחזרה כנ"ל, א"כ בלא"ה צריך קרא לרבית משום חומרא דאית בה וליתא באינך, דגזל איתא בוהשיב את הגזילה ובאונאה אפילו בשתות ויתר משתות קנה ומחזיר אונאה או בטל מקח ברבית דלא ניתן להשבון ולית ליה תקנתא בחזרה. ובע"כ דס"ל לרבא כר"א דר"ק יוצאה בדיינין וממילא איתא בחזרה כאונאה וגזל ולהכי עביד צריכותא בגווני אחריני, וכן מסקינן אליבא דתרתי לישני בתמורה ד"ו ע"ב דלרבא מהדר רבית כר"א ע"ש, שוב מצאתי במהר"ם שי"ף לקמן ס"ה ובת' מהרש"ם ח"ב סי' רכ"ח שנתקשו מאד בדברי התוס' בקצרה, עוד י"ל"ד אם נימא דלדעת ר' יוחנן ליתא בחזרה כלל א"כ אמאי לא חשיב רבית בין הני דהוו מעוות לא יוכל לתקון במתניתין דחגיגה ד"ט וצ"ע כעת.

תוד"ה מות יומת. ותו לא מצינו מיתה גבי ממון, עמש"כ בחידושי לסנהדרין ע"ד ע"א ולסוטה י"ב ע"א.

דף סב.

וחי אחיך עמך אהדר ליה כי היכי דניחי, וכ' הנמו"י דכיון דמצות עשה היא וחי אחיך עמך לכן כופין אותו להחזיר רבית קצוצה והיו מכין אותו עד שתצא נפשו כמו על כל מ"ע, וכן חשב הרשב"ץ בזוהר הרקיע בעשין פ"א החזרת הרבית למ"ע מן וחי אחיך עמך כמו השבת גזילה וע"ש בפתיחתו והרמב"ן ז"ל חשב מצוה זו במצוה י"ז בין המצות ששכח הרמב"ם ז"ל לפי דעתו, ומעתה קשה הלא הרמב"ם פסק כר"א דרבית קצוצה יוצאה בדיינין א"כ הו"ל למיחשב וחי אחיך למ"ע כדאמרינן בסוגיין דאליבא דר"א הא בהא תלי, ונלע"ד דטעמו לפ"מ דבפ"ד ה"ה מה' מלוה כ' דמלוה ברבית שהחזירו אין מקבלין מהן רק דבר המסוים והרי הוא בעצמו ע"ש, להכי לא פסיקא ליה למיחשביה למ"ע כנלע"ד.

שם שנים שהיו מהלכין בדרך וביד אחד מהן קיתון של מים כו', ע' בס' אורח נאמן לאו"ח סי' ק"י ס"ק כ"ד.
שם עד שבא ר"ע ולימד וחי אחיך עמך חייך קודמין לחיי חבירך, ע' בחידושי הגאון מהר"ח הלוי ז"ל ר"ה יסוה"ת.
שם אי עשה תשובה מאי בעי גביה שלא הספיק להחזיר עד שמת, הנה מכאן נראה ברור דהא דאמרינן בברכות י"ט ע"א דבממונא מותר לחשוב גם את התלמיד חכם לעובר עבירה כל זמן שלא הוציא הגזילה מתחת ידו, הוא דוקא בסתמא. אבל אם היה אונס גמור דמוכח שלא היה יכול להשיב בזמנו, אז נחשב בין עושי עמך. אלא שכשיוסר האונס חייבין הוא או בניו להחזיר.
שם אלא לאו ש"מ דשומא מילתא היא ש"מ, הנה האי שומא היא משעת פיסוק התנאי, כדפירש"י בד"ה לא לעולם אימא לך ולקמן ע"ה ע"ב בד"ה מלוה עובר והוא משעת כתיבה כדאמרינן בב"ק ד"ל ע"ב, וע' בת' באר יצחק חי"ד סי' י"ד.

דף סב:

דתני רב ספרא ברבית דבי ר' חייא יש דברים שהם מותרין ואסורין מפני הערמת רבית כו', ע' בת' הריב"ש סי' של"ה ובת' ח"ס חי"ד סי' קל"ז.

דף סג.

רבא אמר ריבית ע"מ להחזיר איכא בינייהו, וקשה לר' יהודא אמאי שרי ריבית ע"מ להחזיר מ"ש מגונב ע"מ למיקט או לשלם תשלומי כפל דדרשינן מקרא לאסור לעיל ס"א ע"ב ובתו"כ קדושים ריש פרשה ב' ובירושלמי סנהדרין פי"א ה"ב, וכן גבי אונאה כתבו התוס' לעיל נ"ב ע"א בד"ה אמר אביי דאפילו דעתו להחזיר האונאה אסור ע"ש, ואם יש לחלק בין ריבית לאונאה וגזילה בעל מנת להחזיר, א"כ איך קאמר רבא לעיל ס"א ע"א דלא לכתוב רחמנא לאו בריבית ותיתי מגזל ואונאה הלא איצטריך ליה לרבותא זו דע"מ להחזיר מותר משא"כ באינך, ואי מדאורייתא אין לחלק בין הני תלתא איך ס"ל לר' יהודא דמדרבנן התירו גבי ריבית.
ומזה מוכח ומוכרח דבריבית ע"י הלואה לכו"ע אסור ע"מ להחזיר כגניבה גזילה ואונאה, ורק הכא התירו אליבא דר' יהודא משום דיש בזה צד מכר שלא יבא כלל לידי ריבית של תורה שנאסר דוקא דרך הלואה, ומצאתי לרגמ"ה ז"ל לערכין ל"א ע"ב שנשמר בזה

בדרך אחרת שכ' וז"ל וחזרה זו שמחזירה לו המלוה אינו דומה כחזרה אלא דומה כמו שחוזר ומכרה לו המלוה עכשיו הילכך לא הוי ריבית כו' ע"ש.
ובטור המובא נמי ברמ"א סי' קע"ד ס"ה הניח עוד תנאי בריבית דהכא, דהוא דוקא כשאמר אנכה לך מן הדמים אבל אם אמר אשלם לך הפירות שאכלתי אסור דסוף סוף ריבית קא נוטל אלא שחוזר ומשלם לו, ובביאור הגר"א שם הראה מקור לזה מב"ק ד"ס ע"ב דהסנהדרין השיבו לדוד חבול ישיב רשע גזילה ישלם אע"פ שגזילה משלם רשע הוא ע"ש. הרי גם דעתם ז"ל הוא דדין ריבית בזה הוא כגזל ואונאה ולא הותר רק אם עשאן למפרע בדרך מכר כנ"ל.

דף סג:

א"ר נחמן כללא דרביתא כל אגר נטר ליה אסור, ע' ראב"ן סי' ה' ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' שצ"ו ובת' לחם רב סי' י"א.
שם וא"ר נחמן האי מאן דיהיב זוזי לקיראה וקא אזלי ד' ד' וא"ל יהיבנא לך ה' ה' איתנהו גביה שרי כו', ע' תשב"ץ ח"א סי' ס"ה.
שם וא"ר נחמן האי מאן דאוזיף פשיטי מחבריה ואשכח ביה טופיינא כו', ע' ש"ך חו"מ סי' רל"ב סק"ב ובס' אהל שם סי' י"ג ובס' חיי משה בחידושיו לב"מ.

דף סד.

ההולך לחלוב את עיזיו ולגזוז את רחליו כו', ע' בהלכות פסוקות המיוחסות לתלמידי רב יהודאי גאון ז"ל סי' יוד ובת' הריב"ש סי' ש"ו.

דף סד:

במשנה המלוה את חבירו לא ידור בחצירו חנם כו', וכ' הרמב"ם פ"ו ה"ג מה' מלוה וז"ל הורו רבותי שהמלוה את חבירו ולאחר זמן תבע חובו וא"ל הלוה דור בחצירי עד שאחזיר לך חובך ה"ז אבק ריבית לפי שלא קצץ בשעת הלואה שנאמר לא תתן לו בנשך, ובהשגות א"א חיי ראשי לא יפה הורו שאם הגיע זמן הפרעון וארווח ליה זימנא משום ההוא דירה כשעת מתן מעות דמיא וקידושין יוכיחו עכ"ל, וכ' המ"מ שאין בזה ראיה מן הגמרא אלא שדקדקו כן מן הכתוב שנאמר לא תתן נראה שהלאו הוא משעת נתינה אבל חלקו עליהם האחרונים ז"ל שכל שהרויח לו זמן בשביל מה שנתן לו ה"ז רבית קצוצה וזהו דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל וכ"כ בהשגות אבל לא הביאו כלל ראיה

לדבריהם והרי דין זה סברות חלוקות למפרשים ז"ל ע"כ וכ"כ במגדל עוז שדבר זה אין לו שרש בגמרא ע"ש.

ולולא דבריהם נלע"ד דלשתי הדעות המקור מבואר בסוגיין, דלל"ק קאמר הלוהו ודר בחצירו צריך להעלות לו שכר ואיכא דאמרי הלויני כו' ואמרינן עלה הלוהו כ"ש הלויני ומ"ד הלויני אבל הלוהו לא מ"ט כיון דמעיקרא לאו אדעתא דהכי אוזפיה לית לן בה, והשתא לפ"ד הראב"ד וסייעתו דס"ל דשלא בשעת הלואתו כשעת הלואתו דמיא א"כ מאי נ"מ אי מעיקרא לאו אדעתא דהכי אוזפיה, ובע"כ דמזה גופא הבינו הרמב"ם ורבותיו דלהכי בעינן מעיקרא אדעתא דהכי אוזפיה משום דקרא כתיב לא תתן לו בנשך להורות דהלאו הוא בשעת נתינה, וס"ל כאיכא דאמרי בש"ס דוקא הלויני אבל הלוהו לא ומשום דלאו אדעתא דהכי אוזפיה ולכן לא הוי ריבית של תורה רק אבק ריבית, ובחר יותר להביא מקרא גופיה דלא תתן כיון דלדידיה גם חכמי הש"ס הבינו כן ע"פ פסוק זה.

ועפ"ז היה מוכרח הרמב"ם לפרש שם בהלכה א' ביאור משנתינו דתנאי הדירה היה בשעת הלואה ואז הוי רבית של תורה ע"ש, והניח דין אבק ריבית לשלא בשעת מתן מעות כנ"ל וזהו מה שהובא בשטמ"ק בסוגיין בשם הרב יהוסף הלוי ז"ל אבן מיגש מועתק מלשון ערבי וז"ל ומה שאמרת איך יסכים אמרם הלוהו ודר בחצירו צריך להעלות לו שכר עם מה שאמרו אבק ריבית אינה יוצאה בדיינים תשובתך אין מה שאמרו צריך להעלות לו שכר להוציאו בדיינים אבל צריך כו' כדי לצאת י"ש כו' ע"ש, הרי בהדיא דגם דעת הר"י מיגש הוא דחיובא להעלות לו שכר בהלוהו הוא מטעם איסור אבק ריבית וכדעת הרמב"ם, משא"כ הראב"ד וסייעתו ס"ל כל"ק דאפילו הלוהו ודר בחצירו צריך להעלות לו שכר והא דמעיקרא לאו אדעתא דהכי אוזפיה אינו מעכב על איסור ריבית דאורייתא, ומה דסיים הראב"ד וקידושין יוכיחו כוונתו להכריע במה דפסק כלישנא קמא דהלוהו נמי צריך להעלות לו שכר ואם לאו הוא ריבית כמו גבי קידושין דאין נ"מ אי בשעת הלואה או אח"כ, וגם בזה אזיל הראב"ד לשיטתו כדפירש גבי המקדש בהנאת מלוה מקודשת והרמב"ם לטעמיה כמש"כ הלח"מ, ועפ"ז בלתי מובן מש"כ המפרשים דלמחלקותם אין מקור ושרש בש"ס, וע' ברש"י ד"ה אבל הלוהו וברי"ף ורא"ש בסוגיין ובתשובותיו כלל ק"ח סי' י"ז ובריב"ש סי' קמ"ז וסי' ש"ה.

דף סה.

אמר אביי האי מאן דמסיק זוזי דריביתא בחבריה וקא אזלי חטי ארבעה גריוי בזוזא בשוקא ויהיב ליה איהו חמשה כי מפקינן מיניה ארבעה מפקינן מיניה אידך אוזלי הוא

דקא מוזיל גביה רבא אמר חמשה מפקינן מיניה דמעיקרא בתורת ריביתא אתאי לידיה, והנה דעת הרמב"ם בפ"ד הי"ג מה' מלוה דמחילה ברבית מועלת כדרך שמועיל מחילה בגזל ושלא כהוראת מקצת הגאונים דמחילה בריבית אינה מועלת וע"ש במפרשים, והריטב"א בסוגיין הביא ראיה להוראת הגאונים מהך דהכא דידע שאין לו בשוק אלא ארבעה ואיהו יהיב ליה חמשה מדעתיה ומחיל ליה ואעפ"כ מפקינן מיניה ע"ש.

וקשה הלא אין הנדון דומה לראיה, דבסוגיין הלוה והמלוה תרווייהו ידעי שפיר שאין לו לתת רק ארבעה גריוי, האם אין מקום בשכל לאמר דהאי גריוא יתירתא החמישית יהיב ליה לשם מתנה כדאמר אביי, הלא גם רבא לא יוכל להכחיש ולאמר דאין בזה אפשרות מציאות של מתנה, ולפ"ז לא יוכל ג"כ להחליט שהוא ריבית גמורה דאורייתא כארבעה גריוי האחרים, ובע"כ דהא דקאמר רבא מעיקרא בתורת ריביתא אתאי לידיה הוא משום דהאי גריוא החמישית באה ביחד עם הנך ארבעה, ומשו"ה יחשב כסרח העודף של אלו אע"פ שאינה ודאית כמו הנך ארבעה אלא שהכרעת הענין מורה יותר לחשבו כעין רבית מלחשבו לשם מתנה, ולפ"ז נמצא דאפילו נחשב גריוא זו למחילה עכ"פ אין בזה יותר מספק מחילת ריבית ספק מתנה, ודבר כזה אין לו שורש בדאורייתא רק הכרעה בסברא, וא"כ מה מקום למשפט מהכא מחלוקת הרמב"ם עם הגאונים דאיירו במחילה לריבית ודאית דאורייתא וצ"ע.

שם רבא אמר גלימא מפקינן מיניה מ"ט כי היכי דלא לימרו כו', ע' תמורה ד"ו ע"ב ובת' מהרי"ט ח"א סי' ס"ט ובמל"מ פ"ח ה"א מה' מלוה ובמש"כ בחידושי לעיל ס"א ע"ב.

שם א"ר נחמן טרשא שרי כו', ע' בת' לחם רב סי' י"ד.

דף סה:

והלכתא כרב חמא, ע' אור זרוע דפרקין סי' קפ"ד ובמרדכי רמז שי"ט ובת' מהר"ם ב"ב סי' תתקנ"ה.

רש"י ד"ה ואמר לו מוכר ע"מ כן אני מוכר לך שכשיהיו לי מעות החזירם לי וטול מעותיך אסור כו', ע' בת' בית אפרים חי"ד סי' מ"ב.

דף סו.

נעשה כמאן דאמר ליה מדעתיה, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תשפ"ח.

שם ור"נ אמר אפילו לאחר מתן מעות קנה הכל כו', ע' תשובות הרשב"א ס"ס אלף ק"א.

שם אני אומר אסמכתא קניא ומניומי אמר אסמכתא לא קניא, ע' שטמ"ק לנדרים כ"ז ע"ב.

דף סו:

המוכר פירות דקל לחבירו א"ר הונא עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו משבאו לעולם אינו יכול לחזור בו ור"נ אמר אף משבאו לעולם יכול לחזור בו ואר"נ מודינא דאי שמיט ואכיל לא מפקינן מיניה, וכ' בהג"א דהוא מטעם יאוש בעלים, ועפ"ז הק' במנ"ח סוף מצוה שמ"ז בהא דבעי בגיטין ל"ט ע"ב אי הלכה כר"ש דכסף גומר או לא כו' דההיא אמתא דהוה מרה שכ"מ אתיא בכיא קמיה עד אימת תשתעבד שקיל כומתיה שדא בה זיל קני הא וקני נפשך אתו לקמיה דר"ג א"ל לא עשה כלום מאן דחזא סבר משום דהלכה כר"ש ולא היא אלא משום דהו"ל כליו של מקנה ופירש"י דאף מידי שיעבוד לא יצאת כו' דבקנין זה נתכוון לשחררה והרי הוא טעות ע"ש, והשתא לפ"מ דר"נ סבר הכא גבי מוכר פירות דלא קני מ"מ אי תפיס לא מפקינן מיניה משום דמחילה בטעות הוה מחילה והוא מטעם יאוש כמש"כ בהג"א ולפ"מ דקיי"ל דעבד מוחזק בעצמו (כמש"כ התוס' בקידושין ט"ז ע"א ובראש לב"ק דט"ו) א"כ ניהי דהיה בטעות מ"מ קנתה א"ע לענין ממון דיאוש מהני בעבד כמבואר בגיטין שם נתייאשתי מפלוני עבדי ואמאי לא נפקע השיעבוד מעליה, עכ"ד המנ"ח ומסיק דהיא קושיא נאה ונשאר בקושיא ע"ש.

ולעד"נ לתרץ בפשיטות עפ"מ שנקדים דהנה בדברי שניהם נתחדש לנו, דרב הונא אע"ג דסבר אדם מקנה דשלב"ל מ"מ מודה דקודם שבאו לעולם אינו פועל הקנין שעשה דהא יכול לחזור בו, ולר"ג אע"ג דסבר אין אדם מקנה דשלב"ל מ"מ מודה דפועל קניינו שעשה על דשלב"ל על התפיסה דתפיס אחרי שבאו לעולם משום דמחיל ומייאש וע' מהרי"ק שרש קי"א, אמנם מי היה הגורם שישאר הדבר ביד הקונה לרב הונא אחרי שבאו לעולם ולר"נ בתר דתפיס הלא הוא הקנין הראשון שעשה לשעתו כדין. ומעתה מה מקום לקושית הגאון מנ"ח דאיך מדמה להא דגיטין שהיה החסרון בעצם הקנין משום דהיה בכליו של מקנה כדאמר התם, ואדרבה ר"נ לטעמיה שם דאם היה הכומתא שלה הוה פסק דקנתה עצמה ומשום דתפוסה בגופה כשיטתיה דכהא דקונה בתפיסה מטעם מחילה ויאוש ע"י הקנין שעשה בראשונה. והתם הוא רק משום שלא היתה לה מדרגת הקנין לבא לדין תפיסה ע"י היאוש והמחילה והוא פשוט וברור.

תוד"ה התם. ובכל דוכתין משמע דמחילה בטעות לא הויא מחילה כו' כל קנין בטעות חוזר, נ"ב ע"ע במשנה נדרים ס"ו ע"א ובירושלמי סנהדרין פ"ו ה"ב ופ"י ה"ז ובב"ק פ"ד ה"ח ובתוס' גיטין מ"ז סוף ע"א ובמק"א הארכתי בזה.

בא"ד ומפרש ר"ת הכא הלואה דהלוה לא הקנה אלא בתורת מכר כו', ע' שער המשפט סי' כ' סק"א ובת' באר יצחק חי"ד סי' כ"ג.

דף סז.

לא אונאה תיובתיה דלא ידע דאיתיה אונאה דמחיל גביה, וכ' בהג"א דמחילה בטעות הבא דרך מכר זכה חבירו מידי דהוה אהפקירא בעלמא דחשוב הפקר א"כ שכנגדו קנה ביאוש בעלים והיינו דמחלק בש"ס דלא ידע דאיתיה אונאה דמחיל גביה ע"ש, והנה עפ"ז אפשר לבאר כלל הסוגיא דיש צד ההשתוות למחילה עם יאוש, דשניהם באים להחזיק ביד הקונה וכל כמה דלא ידעו זה מאבידתו וזה מאונאתו שניהם שוים, וכמו דלא ידע שנפל ממנו לא מייאש כמ"כ כל כמה דלא ידע שנתאנה אין כאן מחילה, אולם אע"פ דאונאה דמיא ליאוש אבל הוא כאבידה שיש בה סימן דכו"ע ל"פ דלא הוי יאוש דהא מצי לאוקמיה בדינא ודיינא על אונאתו, ולהכי בעי רבא מעיקרא לאותביה אונאה הלא בחסרון ידיעה דגבי יאוש פסקינן דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש בדבר שי"ב סימן אליבא דכו"ע כדלעיל כ"א ע"ב, כמ"כ בחסרון ידיעה דאונאה הסברא נותנת דלא הוי מחילה ואפילו בטעות ואיך פסק ר"נ דאי שמיט ואכיל לא מפקינן מיניה, ועל זה שפיר דחי דלא דמי דגבי יאוש ידע שנאבדה ממנו ולהכי יש מקום אל היאוש לחול על אבידתו, וכן הוא נמי במחילה בטעות ומשו"ה אי שמיט ואכיל לא מפקינן מיניה דזכי מטעם יאוש, משא"כ גבי אונאה לא ידע כלל שנתאנה דליחול הילכך אין כאן מחילה ואפילו בטעות.

שם אמר בר בריה דרב יוסף משמיה דרבא הא משכנתא באתרא דמסלקי אכל שיעור זוזי מסלק נן ליה כו', ואפשר דהאי דינא קאמר רבא אפילו לא מכרם בבת אחת וקבל כשיעור החוב אלא מכרם קימעא קימעא עד כדי החוב, משום דרבא לטעמיה לקמן ע"ז ע"ב דמאן דאוזפיה מאה זוזי לחבריה ופרעיה זוזא זוזא פרעון הוא אלא דאית ליה תרעומות גביה דא"ל אפסדתינהו מינאי וע' ברא"ש פ' האומנין סי' ח' ובפלפולא חריפתא שם אות ו'.

רש"י ד"ה דניפוק עלה קלא שמה דאישות ואפילו יודעת שאין נשואיה נשואין כו', ע' מהרי"ק שרש ק"ז ובת' באר יצחק חאה"ע סי' ג'.

דף סז:

מאן דאסר בבתרייתא היכי שרי למיכל שרי כי משכנתא דסורא ע' ביאור הגר"א לחו"מ סי' ר"ז ס"ק כ"ד.

שם האי משכנתא באתרא דמסלקי כו' ושביעית משמטת:, ע' מה"פ לירושלמי שביעית רפ"י.

רש"י ד"ה אין בע"ח גובה. אבל מטלטלי אפילו דין ערב ליכא דלאו עלייהו סמיך מלוה הואיל ובידו להצניען ולאבדן, ע' בת' באר יצחק חי"ד סי' י"ט.

דף סח.

סתם משכנתא שתא למאי נ"מ כו' ע' במיוחסות סי' ס"ג ובב"י אה"ע סי' צ'.
רש"י ד"ה דאקנייה ניהליה לבעלים בתורת חכירות נמצא נוטל רבית קצוצה כו' ע"כ, וכ' הנמו"י בשם הרשב"א אפשר שדעת רש"י משום דכיון דחוזרים הבעלים וחוכרין ממנו איגלאי מילתא דמעיקרא אדעתא דהכי עבדי וכאילו הוי משום ההלואה וה"ז ריבית קצוצה אבל הרמב"ם ז"ל כתב שאינו אלא הערמת ריבית עכ"ל, והנה אף שהרשב"א מפרש דעת רש"י ורמב"ם מ"מ צריך פירוש לפירושו ונראה דשניהם צדקו יחדיו בהבנת הש"ס דקאמר אימת קנאה דאקנייה ניהליה, דרש"י הבין שאם המלוה היה קנה את השדה מתחילה והדר חכרה אז היה חל עליו שם מחכיר אבל השתא כשלא קנאה להך שדה מעולם ועכ"ז נוטל שכר איגלאי מילתא דמעיקרא אדעתא דהכי עבדי וכאילו הוי משום ההלואה וה"ז ריבית קצוצה, והרמב"ם ביאר כוונתו בפ"ה הט"ו מה' מלוה דז"ל שהרי זה עומד בשדהו כשהיה ונותן לזה שכר בכל חדש בשביל מעותיו שהלוהו ע"ש. וגם להבנה זו יש מקום בלשון הש"ס אימת קנאה כו', ועדיין פש גבן לברורי מ"ש דרש"י קרי ליה ריבית קצוצה והרמב"ם קרי ליה הערמת ריבית וע' במיוחסות סי' רכ"א.
ונלע"ד דתרווייהו לטעמייהו אזלי דהרמב"ם הורה בשם רבותיו בפ"ו ה"ג מה' מלוה דקציצת הרבית צריך להיות בשעת הלואה דוקא שנאמר לא תתן לו בנשך, והראב"ד חלק עליו וס"ל דאפילו בשביל הרווחת זמן שנתן לו אחרי ההלואה נקרא ג"כ ר"ק והמג"מ כ' שם דזהו נמי דעת הרמב"ן והרשב"א ע"ש, ולעיל ס"ד ע"ב פירש"י בד"ה אבל הלוהו וז"ל ומתניתין בדקצץ ליה אי בשעת מתן מעות או לאחר כן ע"ש, הרי דעתו כדעת הראב"ד הרמב"ן והרשב"א דגם בקציצה שלא בשעת מתן מעות נקרא ג"כ ריבית קצוצה, והשתא בחכירי נרשאי דעכ"פ בשעה שחוכרין איני בשעת מתן מעות ההלואה, לכן לרש"י דאינו מחלק בין שעת מתן מעות לאח"כ גם הכא נקרא רבית קצוצה, משא"כ להרמב"ם דדייק מקרא דלא תתן לו בנשך דר"ק הוא דוקא בשקצץ בשעת מתן מעוט, משו"ה בחכירי נרשאי לא הוי רק הערמת ריבית כנלע"ד.

דף סח:

אמר רבא רב עיליש גברא רבה הוה ואיסורא לאינשי לא הוי ספי, בריב"ש סי' ש"ה הוכיח מדלא קאמר לא הוה עביד משמע דאבק ריבית אינו אסור ללוה אלא למלוה רק משום דרב עיליש הוא גברא רבה אע"פ שהיה מותר לו מ"מ לא היה מאכיל למלוה דבר האסור.

דף סט.

הכי אמר ר"נ זוזי כמאן דפליגי דמי וכ' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתצ"ח היינו דלא צריכי למיפלג בלא תלתא אבל בי תרי ודאי צריכי.

שם קא חזינא דבתר דידי קאתי מר, ונרשם עה"ג ס"א דידיה, אולם בתוס' סנהדרין ס"פ זה בורר הגרסא דכל בתר דידי קאזיל מר, וע' בכ"מ פ"ו ה"ו מה' סנהדרין ובהגהות מיימונית שם אות ז'.

תוד"ה אלא שיטה איתמר. אור"ת דמ"מ הלכה כרשב"ג דהא אמרינן כ"מ ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו כו' ע"כ, מהכא משמע דשיטת התוס' היא דהלכה כרשב"ג אף בברייתא ודלא כרשב"ם בב"ב קע"ד ריש ע"א. וע' ש"ך חו"מ סי' קע"א סק"ט ובבאר יצחק חאה"ע סי' ח'.

בא"ד וגם ר"ח פירש דכל כה"ג שנאמר שיטה לית הלכתא כחד מינייהו כו' ע"כ, וזהו המקור הנכון בש"ס ותוס' וכן נקטו כל הראשונים והאחרונים כדהאריכו בזה הרי"ף ובעה"מ ובמלחמות בסוכה ד"ז ובתשובת הנשיא ר' יצחק ב"ר ברוך המובא בתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ד ובת' הרשב"א סי' שי"ד תל"א תרפ"ח ובס' יראים סי' ע"ט וע"ש בווי העמודים ובחו"י סי' צ"ד, וכן הבין הכ"מ בדעת הרמב"ם רפי"ד מפסוה"מ ובפכ"ו הט"ז מה' שבת ובלח"מ רפ"ג מה' דעות ובש"ך יו"ד סי' רצ"ד סקל"א.

והנה לפי האי כללא הק' בארצות החיים סי' ט' בהמ"ל סק"ה איך פסק הרמב"ם ספי"א מכלי המקדש דכלי היבש לא נמשחו אלא בפנים הלא במנחות נ"ז ע"ב מבואר דריה"ג ור' יאשיה אמרו דבר אחד וא"כ לית הלכתא כשיטה ונשאר בקושיא, וכן הק' בת' הגרע"א סי' קמ"ג וע"ש מה שתירץ בסי' קמ"ד, ולעד"נ בפשוטו לפמש"כ בארה"ח שם דאע"ג דאמר אביי בשבת כ"ו ר"ש בן אלעזר ותנא דבי ר"י אמרו ד"א אפ"ה לא אוקמינן כשיטה משום דרבא קאמר התם שלשה על שלשה בשאר בגדים איכא בינייהו וא"כ הלא פליג על אביי דאוקים לה בשיטה, כמ"כ אפ"ל במנחות נ"ז הרי לר"ל דלא מפיך ס"ל לריה"ג דמידת יבש לא נתקדשה כלל כדכ' רש"י שם סע"א, וא"כ הלא פליג על ר' יוחנן דאוקים

לה בשיטה. ואע"ג די"ל דהתם הוא רבא לגבי אביי דהלכתא כוותיה והכא הוא ר"ל לגבי ר' יוחנן דלית הלכתא כוותיה מ"מ בזה אפשר לחלק כנ"ל, וביותר דלפי אוקימתא דמנחות ד"צ ע"א שם גבי בירוצין משמע דסוגיא דהתם לא מוקים לה בשיטה, דאל"ה הלא סתים רבי לסתם מתניתין דהוא דעת ת"ק שם בשיט"ה.

ולפי ההנחה שכתבו התוס' הכא וכל הראשונים הנ"ל דלית הלכתא כשיטה, מובן הא דאמרינן במנחות ר"פ ר' ישמעאל אהא דר' ישמעאל ור' ישמעאל בנו של ריב"ב אמרו ד"א, דהש"ס פריך ממאי דילמא ע"כ ל"ק ר' ישמעאל הכא כו' ע"כ ל"ק ר"י בנו של ריב"י התם כו' וכן קאמר שם גבי ר' ישמעאל ור' יוסי אמרו ד"א כו' ממאי דילמא ע"כ כו' ובר"פ הגוזל קמא גבי כולהו ס"ל שינוי במקומו עומד דדחי רבא ממאי דילמא ע"כ כו', וכן בכ"מ בש"ס דאשכחן כמ"כ, הכוונה לדחות דאפ"ל דלא תיהוי כשיטה בכדי שתהיה הלכה כו כוותייהו. ובמק"א הארכתי עוד בזה.

דף סט:

רב חמא הוה מוגר זוזא בפשיטא ביומא כלו זוזי דרב חמא כו', ע' יו"ד ר"ס קס"ז ובביאור הגר"א שם.

שם א"ר ששת לא עשאה דמים מחיים אלא לאחר מיתה, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תשפ"ט.

תוד"ה כי האי גוונא. לפי שהי"ל פתחון פה לחושדו קאמר דצריך לאודועיה משום והייתם נקיים מה' ומישראל כו', הנה בירושלמי שקלים פ"ג ה"ב קאמר בתורה בנביאים ובכתובים מצאנו שאדם צריך לצאת ידי הבריות כדרך שהוא צריך לצאת ידי המקום ומסיק המחוור שבכולם והייתם נקיים מה' ומישראל ועמש"כ בחידושי שם, ולפ"ז ניחא מאי דהתוס' נקטו האי קרא הכא, אולם איכא למידק בברכות ל"א ע"ב דאהא דאמר עלי לחנה עד מתי תשתכרין והיא השיבה אשה קשת רוח אנכי ויין ושכר לא שתיתי א"ר אלעזר מכאן לנחשד בדבר שאין בו שצריך להודיעו ע"ש, והשתא מדוע צריך למילף מקרא דחנה תיפ"ל מוהייתם נקיים מה' ומישראל דכתיב בתורה, וי"ל דמקרא דוהייתם נקיים אשכחן רק גבי דברים שבממון, ומקרא דחנה מצא ר"א למילף לנחשד אפילו בדבר שאינו נוגע לממון או לרעה לזולתו כי התם דנחשדת בשכרות ובחשד זה לא פגעה לרעה לשום אדם ובכל זה הודיעה להחושד שטעה בזה, ואגב יליף מהא דהתם ומי דהחושד צריך לפייס ולברך להנחשד ע"ש, וע"ע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תשמ"א ושם תשע"ג.

תוד"ה אוגר זוזי בפשיטי. מקבל היה עליו אחריות אונסין להכי ס"ד דשרי, ע' בת' מהר"ם אלשיך סי' ב'.

דף ע.

הני זוזי דיתמי היכי עבדינן להו כו', ע' מהרי"ק שרש ד' ובעיקרי הד"ט חי"ד סי' כ' סק"ו וכן שם לענין מעות הקדש וחברות קדושות ומעות אלמנות.

רש"י ד"ה בבי דינא בפני ב"ד שיש להם כח להפקיר נכסי המקבל אצל היתומים ולהתנות עמו קרוב לשכר ורחוק מהפסד, ע' אור זרוע למכילתין סי' פ' ובט"ז יו"ד סי' ק"ס סקי"א ובנקוה"כ שם.

תוד"ה מעות של יתומים מותר להלוותן בריבית הו"מ למיפרך תיפ"ל משום לוה דקעבר בלא תשיך כו' א"נ קסבר דלא מחייב לוה משום לא תשיך אלא כשגם המלוה מוזהר ע"כ, לכאורה תירוץ התוס' מוכרח דכן היא המדה במצוה משותפת דשניהם קשורים זב"ז כדאמרינן ביבמות פ"ד ע"ב כל היכא דהוא מוזהר היא מוזהרת וכל היכא דהוא לא מוזהר היא לא מזדהרה, ומשו"ה הקשו התוס' בפשיטות בנדרים ד"צ על שיטת הר"ר אליעזר במש"כ שם דכהן מוזהר על הזונה אבל היא אינה מוזהרת עליו ע"ש, ובהפלאה לכתובות כ"ד ע"ב הכריח דגם במצות עשה הוא כן כמו ביבמה יבא עליה דגם היא בחיוב העשה דאל"כ איך אמרינן ביבמות ד"כ ע"א גבי אלמנה לכהן גדול דעשה דוחה ל"ת הלא זה ניחא רק גבי דידיה אבל איך תעבור היא על הל"ת אם אין המצוה עליה ובע"כ דגם היא מוזהרת על העשה, ומזה הוכיח כמש"כ בס' חרדים דכמו שיש עשה על הכהן לברך כמ"כ יש מצוה על הישראל להתברך ע"ש ולפ"ז י"ל ה"נ גבי ריבית דהמלוה והלוה קשורים יחד בחומר האיסור, וא"כ מוכרחת סברת התוס' דלא מחייב לוה משום לא תשיך אלא כשגם המלוה מוזהר.

אמנם י"ל דלא דמי, ראשונה דגבי ברכת כהנים גופה פליג הרשב"א בחידושיו לסוכה ל"א ע"ב וכ' דליכא חיובא אישראל להתברך מצוה דכהן הוא ע"ש, הרי דפליג על הספר חרדים, וא"כ לפ"ד הרשב"א אפ"ל דגם בשארי מ"ע בלתי מכרחת השתתפות המצוה שיהיו קשורים זב"ז בחיובם. ומכש"כ באיסור ריבית דאביי קאמר בשילהי פרקין דהמלוה והלוה כרוכים רק בלאו דלפני עור אבל בכל הלאוין מחולקין הן ע"ש, ולפ"ז מנא להו להתוס' לחדש דלא מחייב לוה משום לא תשיך אלא כשגם המלוה מוזהר וצ"ע.

דף ע:

במשנה אין מקבלין צאן ברזל מישראל מפני שהוא ריבית כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תשצ"א.
שם לנכרי תשיך מאי תשיך לאו תשוך לא תשיך לא סגי דלאו הכי כו', ע' רמב"ן לס' המצות שרש ששי ובהקדמת הסמ"ג.
תוד"ה תשיך. וי"ל דהכי פריך מהאי קרא כיון דאמר רחמנא דמצוה לחסרם לא היה להם לחכמים לאסור כו', ע' בס' חזקה רבה חא"ח סי' ג'.
בא"ד למה לא חיה אותו שהלוה בריבית במתים שהחיה יחזקאל בבקעת דורא כדאמר בתרגום ירושלמי של והוה כד שלח פרעה, ע' מד"ר משפטים פל"א י"ד ובפדר"א ס"פ ל"ג ובסוטה ד"ה ע"א תוד"ה כל אדם.

דף עא.

וכיון דת"ח הוא לא ילמוד ממעשיו, ע' בס' ראשית בכורים לבכורות ד"ב ע"ב בתוד"ה שמא.
שם דתני רב יוסף אם כסף תלוה את עמי את העני עמך עמי ונכרי עמי קודם כו' פשיטא אר"נ אמר לי הונא לא נצרכה דאפילו לנכרי בריבית ולישראל בחנם, והנה לפי אוקימתא זו משמע דהברייתא ס"ל כר' ישמעאל במכילתא משפטים דאם כסף תלוה הוא חובה ועוד ס"ל כסתימת הספרי בפ' תצא דלנכרי תשיך מצות עשה ע"ש, והשתא שפיר אשמעינן בברייתא דאם באו לפניו הני שתי מצות ביחד יקדים מצות ההלואה בחנם לישראל על מצות ההלואה בריבית לעכו"ם, אמנם פי' זה יתכן רק לשיטת הרמב"ם רפ"ה מה' מלוה ובסה"מ עשה קצ"ח דלנכרי תשיך הוא מ"ע ע"ש, אולם לפ"ד הראשונים ז"ל החולקים עליו וס"ל דלנכרי תשיך הוא רק רשות, והלואה לישראל בחנם היא ודאי מ"ע ובחו"מ ר"ס צ"ז מבואר דהיא מצוה גדולה יותר מהצדקה ע"ש, לפ"ז הדרא קושית הש"ס לדוכתה פשיטא דעמי ונכרי עמי קודם אפילו לנכרי בריבית וצ"ע כעת.
שם גר לא נקנה בעבד עברי ושב אל משפחתו בעינן והא ליכא, ע' הגהות מיימונית רפ"א מה' עבדים ובהתוה"מ פ' משפטים סי' ט"ו.
תוד"ה לא תרבי כלבא משום לזות שפתים בעלמא כו' ע"כ, הנה בהגהות מיימונית פי"א ה"ד מה' רוצח דייק מזה, כיון דלגבי ארמלתא אסור רק מפני החשד ש"מ דלאינש אחרינא שרי לגמרי לגדל כלב שאינו רע ע"ש, ועפ"ז מדוייק לשון הברייתא בב"ק ט"ו ע"ב שלא יגדל כלב רע בתוך ביתו, אמנם לפ"מ דתנן התם ע"ט ע"ב לא יגדל אדם את

הכלב אא"כ היה קשור בשלשלת, ולא מפליג התם בין טוב לרע, ש"מ דאפילו אינו רע נמי אסור לגדל בלי שלשלת, וכדמוכח שם ס"פ מרובה דאפילו שקילי ניביה וטופריה נמי אסור, דפחד הנביחה ג"כ מזיק ע"ש, ולפ"ז אפשר לחלק ג"כ הכא דלארמלתא אסור לגדל שום כלב מפני החשד, משא"כ לאינש אחרינא אפילו הוא אינו רע דשרי, הוא דוקא כשהוא קשור בשלשלת וכדין המשנה דלא מפליג בזה בין טוב לרע כנ"ל.

דף עא:

כיון דאין שליחות לנכרי איהו ניהו דקא שקיל מיניה ריביתא כו', והנה ברמ"א סי' ק"ס סט"ז הביא דברי המרדכי בשם רש"י דמותר לישראל לאמר לחבירו ישראל לך והלוה לי מעות מפלוני ישראל בריבית ומותר לתת אח"כ הרבית לשליח להביאו לו דלא אסרה תורה אלא רבית הבאה מיד לוה למלוה והשליח אינו עושה שום איסור דהאי רבית לאו דידיה הוא ואי משום ששלוחו ש"א כמותו אשלד"ע עכ"ל, והט"ז שם דחה לדבריו מהך דהכא דאסרינן רבית ע"י עכו"ם משום שאין שליחות לעכו"ם וה"נ כיון שאשלד"ע ממילא דהוה שליח בעל דבר של הלוה וכן עם המלוה כו' ע"ש, והנה בהאי דינא נבוכו דבים וכן שלמים וע' קידושין ד"ו ע"ב תוד"ה דארווח, והד"מ וב"ח וש"ך ונקוה"כ קיימו לדברי ההגה"ה, והב"י והלבוש והט"ז והגר"א ז"ל כתבו דאיזה תלמיד טועה כתב כן וטעות גמור הוא ע"ש.

ולע"ד קשה טובא איך אפ"ל שיש ברבית דין שליחות להיתר מי איכא מידי דאנן לא מצינן למיעבד ושלוחי דידן מצי עבדי, וא"ל דבע"כ אתא בזה לטעם הרמ"א דהאי רבית לאו דשליח הוא, ז"א דהא גם ביומא י"ט הקרבן הוא של ישראל ואפ"ה אמרינן שם דמה"ט אי אפ"ל דכהני הוו שלוחי דידן משום מי איכא מידי, וכן אם איתא דיש היתר רבית ע"י שליח א"כ בקידושין דכ"ג ע"ב דבעי לדחות הך סברא דמי איכא מידי מהא דעבד לא מצי לקבל גיטיה ושליח מצי משוי ודחי ולא היא כו' ע"ש, הלא הול"ל הרי רבית דאיהו לא מצי עביד ושליח מצי משוי, וא"ל דברבית אי אתינן אל ההיתר הלא אז בטלה השליחות משום דאשלד"ע. אכן בזה גופה קשה לפ"מ דמסקינן בקידושין מ"ג ע"א דאף דאשלד"ע מחייב בד"ש דהא פריך שם בפשיטות מכלל דת"ק סבר אפילו בד"ש נמי פטור ומשני בי דינא רבה ובי דינא זוטא איכא בינייהו ופירש"י עונש גדול ועונש קטן וכ"כ השטמ"ק בב"ק נ"ו ע"א בשם המאירי דאף מה שהוא פטור מד"ש איסור מיהא קעביד, וביותר תקשה על הש"ך דביו"ד שם גבי רבית ע"י שליח הסכים להיתר הרמ"א

ומשום דאשלד"ע ובחו"מ סי' ל"ב כתב איהו גופיה דאף דאשלד"ע חייב בד"ש וע' בת' חו"י סי' קס"ו.

ועוד דמשנה שלימה שנינו במעילה כ"א שלח ביד חש"ו אם עשו שליחותן בעה"ב מעל ופריך והא לאו בני שליחותא נינהו ומשני עשאום כמעטן של זיתים כו' או כאותה ששנינו נתנו על הקוף והוליכו או ע"ג הפיל והוליכו ה"ז עירוב ע"ש, אלמא דהיכא דאיכא ניחותא דבעה"ב אזלינן בתר קיום מחשבתו וכשלוחו חשיב אפילו בדליכא גביה דין שליחות, וה"נ כיון דזוזי דריביתא אתא לידיה ע"כ נחשב כשלוחו ע"י הך ניחותא כנלע"ד.

שם כגון דאמר הניחם ע"ג קרקע והיפטר, משמע דוקא כשאמר והיפטר הא לא"ה הוי יד ישראל באמצע, והוא דומיא דתנן בב"ק צ"ב ע"א קרע את כסותי שבר את כדי חייב ע"מ לפטור פטור, וע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתצ"ב.

תוד"ה מצאו. וא"ת מאי איריא ואני אעלה לך אפילו אמר אני אעלה לנכרי אסור כו', ע' בת' הרא"ש כלל ק"ח סי' י"ג ובס' דבר משה חי"ד סי' כ"א כ"ב ובס' בכורי אברהם ה' שליחות לדבר עבירה.

תוד"ה בשלמא. וי"ל דאפילו שיוכל לזכות לחבירו במציאה הכא אין קבלתו מן הנכרי זוכה לישראל חבירו כו'. ע' קצוה"ח סי' קפ"ב סק"ב ובת' הגרע"א סי' קצ"ד.

בא"ד השתא מיהא שנכרי אינו מפקירן אלא בא לזכות מעותיו למלוה ע"י זה הלוה אין לו כח לזכות כו', ע' נוב"י קמא חח"מ סי' ל' ובקצוה"ח סי' קס"ג ובעצי לבונה סי' קס"ח ס"ו ובת' באר יצחק חי"ד סי' ט"ו.

בא"ד ומשני דא"ל הניחם ע"ג קרקע והפטר כו', ו ע' בת' מהר"מ אלשיך סי' א'.

דף עב.

שטרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין כשרין, ע' עיר שושן סי' מ"נ סי"ב ובסמ"ע שם ס"ק כ"א.

שם נהי דלא גבו מזמן ראשון ניגבו מזמן שני ארשב"ל במחלוקת שנויה ור"מ היא ור' יוחנן אמר אפילו תימא רבנן גזירה שמא יגבה מזמן ראשון, וכמ"כ פליגי ר' יוחנן ור"ל בירושלמי שביעית פ"י ה"ג ע"ש, ובמאי דרש"י כ' הכא דאינו טורף מן המשועבדים וכ"ה שיטתו בכה"מ בש"ס, אבל התוס' בב"ב קנ"ז ע"ב כתבו דאפילו מבני חרי לא גבי בהאי שטרא. וע' בת' הריב"ש סי' שפ"ב ובמל"מ ר"פ כ"ג מה' מלוה ובת' באר יצחק חא"ח סי' ז'.

רש"י ד"ה וזקפן. וזקף הכל ביחד במלוה וכתב לו שטר עליהם כו' וגובה את הרבית דמשעת זקיפה חוי כגבוי ע"כ. ולכאורה זהו רק לב"ש דס"ל שטר העומד לגבות כגבוי דמי ולפ"ז שפיר תלוי הגירות בזמן זקיפת המלוה אבל לב"ה דשטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי הרי תלוי בזמן הגבייה ומה שגבה קודם שנתגייר הוא שלו ולאחר שנתגייר דינו כישראל כדתנן בחולין קל"ד ע"א וע"ש בכלל הסוגיא, ואיך נימא דברייתא דידן אתא כב"ש, אמנם לפמש"כ התוס' בסוטה כ"ה ע"ב דהא דב"ה אמרי לאו כגבוי דמי הוא רק היכא דהשיעבוד עומד בספק משא"כ היכא דהלוה מודה לבע"ח ואינו מעכב לפניו ס"ל לב"ה נמי דכגבוי דמי א"כ אתיא ברייתא דידן אליבא דכו"ע.

והנה המל"מ פ"ד הי"ד מה' מלוה נסתפק בנכסי יתומים שנתנו קרוב לשכר ורחוק מהפסד ונתעסק בהם המקבל עד לאחר שהיה ליתום י"ג שנה אם יקח היתום מהריוח שהרויח לאחר שהגדיל כיון שהתנאי היה בשעת היתר א"ד בתר גוביינא אזלינן. והביא ראיה מהך דהכא דאזיל בברייתא גבי גר בתר גוביינא וממילא אסור ביתום ע"ש, והנה מש"כ י"ג שנה הוא רק עפ"ד מהרי"ל שכתב בשם ר"י כפי שהובא בביאורי הגר"א ליו"ד סי' ק"ס סקמ"ו אבל הרמ"א שם בסעיף י"ח כתב בשם הראשונים דכל זמן שלא הגדיל היתום לעסוק במעותיו כדרך שאר אנשים אע"פ שכבר הוא בן י"ג שנה הואיל ולא הגיע לכלל דעת מקרי יתום לענין זה ע"ש.

אמנם בעצם הראיה מהך דבסוגיין הנני נבוך מאד, דלע"ד רב הדרך ביניהם, דרבית לגר בגיותו הוא בגדר הותרה אפילו ברבית קצוצה דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי וממילא הגוביינא דקודם גירות כולו היתר גמור ולשיטת הרמב"ם גם מצוה קיים לנכרי תשיך, ולהיפוך לאחר גירות כולו איסור, משא"כ ההיתר ליתומים אפילו באבק רבית הוא בגדר דחויה מפני שאין לו במה להתפרנס התירו לו כדי חייו כל זמן שלא יוכל לפרנס א"ע באופן אחר, אכן אם התחיל להרויח כדי פרנסתו אפשר שלא התירו לו אז ליקח אבק רבית אפילו מזמן ההיתר מפני שעצם תקנת החכמים היתה רק על הזמן שלא יוכל לפרנס א"ע בדרך. אחר. וממילא אין זה ענין לגר שנתגייר וצ"ע, וע"ע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' ל"ח.

רש"י ד"ה שטר שי"ב ריבית שכתוב בו פלוני לוה מפלוני מנה בריבית כו', ע' בב"י ליו"ד סי' קס"א ובחו"מ ר"ס נ"ב ובמפרשים שם.

תוד"ה שטר. דשמא לא תשימון לאינשי במלוה משמע להו ולא בעדים ולכך כשרים כו' ע"כ, האי כשרים הוא אפילו מדרבנן כמש"כ בס' אברהם יגל בחידושיו לר"ה כ"ב ע"ש, וע"ע בת' עטרת יצחק סי' א'.

דף עב:

לא א"ר יוחנן אלא בשוק של עיירות דלא קביעי תרעייהו כו', ע' בת' פנים מאירות ח"ב סי' ח'.

דף עג.

רב אסר כיון דלקמיה שויא טפי מיתחזי כי אגר נטר ליה כו', אפ"ל משום דרב לטעמיה ביבמות צ"ג דאדם מקנה דשלב"ל, ומאן דס"ל הכי הוא מטעמא דעבידי דאתו כדאמרינן לעיל ר"פ המפקיד, ולהכי ס"ל בהחלט דלקמיה שויא טפי ולא חייש לתיוהא כדס"ל לשמואל.

שם ושמואל שרי כיון דהוי ביה תיוהא לא מיחזי כי אגר נטר ליה ע"כ. ומה"ט ס"ל נמי לקמן ע"ד ע"א דבידי שמים אפילו אחת אינו פוסק, והוא ג"כ עפ"מ דביארו רש"י הכא והתוס' לעיל ס"ד ע"א, דפעמים שיתקלקל ע"י ברד או קרח או גשמים ומפסיד הכל ע"ש, ומ"מ לא קשה לשמואל ע"פ שיטתיה הכא אהא דפסק בב"ק נ"ט ע"ב בקץ כופרא דשיימינן בששים, הרי דמתחשב עם גמר בישול הפרי, די"ל דבמזיק פירות מחוברים אמר קרא ובער בשדה אחר ללמד ששמין אגב שדה אחר כדאמר שם נ"ח ע"ב, ושיערו חכמים דהוא בששים ע"ש.

תוד"ה החמרים מעלין במקום היוקר כבמקום הזול פי' בקונטרס אפילו אחריות הדרך כו', ע' במרדכי דפרקין רמז שי"ט ובביאור הגר"א ליו"ד סי' קס"ט סק"ס.

דף עג:

רב מרי בר רחל משכן ליה ההוא נכרי ביתא כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תשצ"ג.

שם ארעא לטסקא משעבדא ומלכא אמר מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא והנה בזה ניחא דברי הירושלמי עם ביאור התוס' בקידושין ל"ו ע"ב אהא דרבותנו שבחו"ל היו מפרישין תרומה ומעשר דלפיכך בטלוה מפני שהקרקעות משועבדות למס המלך ולהכי אין להן דין קרקע להפריש תרו"מ והא דבא"י מפרישין אע"פ שהן משועבדות למלך משום דאין קנין לנכרי בא"י להפקיע מיד מעשר ע"ש.

שם א"ר ששת מוהרקייהו דהני בטפסא דמלכא מנח כו', ע' מרדכי ס"פ לא יחפור רמז תקכ"ב.

תוד"ה השתא. משמע דיכול אדם למכור מה שהשכיר ביד אחרים כו', הנה התוס' לטעמייהו לעיל נ"ו ע"ב ובע"ז ט"ו ע"א דלא אמרינן שכירות ליומא ממכר הוא רק גבי

אונאה דכתיב ממכר מיותר לרבות שכירות אבל בשאר מקומות אמרינן דשכירות לא קנייה ועמש"כ בחידושי שם, וע"ע בתוס' כתובות נ"ט ע"ב ובערכין כ"א ע"א ובמש"כ בחידושי שם ובר"ן נדרים מ"ו ע"ב ושם פ"ו ע"א.

דף עד.

האי סיטומתא קניא למאי הלכתא כו' ובאתרא דנהיגי למיקני ממש קני, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תקל"ז וסי' תשכ"ט ובת' הרא"ש כלל י"ב סי' ג' ובריב"ש סי' ק"ה וסי' שמ"ה ובת' הגרע"א סי' ל"ז וסי' קל"ד ובת' דבר אברהם סי' א' ובת' משנה שכיר סי' ע"ב.
שם ושמואל אמר בידי אדם אפילו מאה פוסק בידי שמים אפילו אחת אינו פוסק, לטעמיה אזיל לעיל ע"ג ע"א גבי פרדיסא דקאמר כיון דהוה ביה תיוהא לא מיחזי כי אגר נסר ליה לפ"מ דפירש"י שם והתוס' לעיל ס"ד ע"א כמש"כ בחידושי שם.
תוד"ה הכא. ור"ת בעצמו חזר בו והגיה בספר הישר גבי עובדא דשנים שהמרו זא"ז בפ' במה מדליקין דל"א שהקנו זל"ז דאי לא הקנו ליהדרו בהו כו', וכ' בס' מעיני החכמה וז"ל בעניותי איני רואה כאן חזרה דמה ענין זל"ז ניהי דלא הוי אסמכתא מ"מ בהמרו זל"ז במה יקנו אם לא בקנין וגם בקוביא אם נדר ליתן לו קנה דבמה יקנה בלא קנין ומ"מ אסמכתא לא הוי כו' ע"ש. ולדעתי כוונת התוס' הוא כך, דבאמת היכא דאיכא קנין בודאי קני ואין מקום בזה לאמר שם אסמכתא, וכל דין אסמכתא דאמרינן הכא הוא רק משום חסרון הקנין, ולפ"ז קשה להו לפירש"י בפ' ז"ב דמשחק בקוביא לא הוי אסמכתא וא"כ הוי בתורת קנין ואחרי דלא קנו בקנין איך קנו זמ"ז. ומשו"ה בעי ר"ת מעיקרא לפרש דהשתעבדותם זל"ז הוא במה שכ"א רוצה לקנות ובע"כ גמר ומקנה בכדי שיקנה גם הוא. ולכן לא די מה דבשביל רצון הקנין משני הצדדים איננה בגדר אסמכתא אלא דהרצון בקנין המשותף יועיל ג"כ במקום קנין, ועל זה הקשו התוס' מהא דלעיל מ"ח גבי ערבון דלא אמרינן דאגב דבעי למקני גמר ומקנה, ואדרבה מהתם חזינן דלא די שהרצון בקנין אינו מועיל לקנות אלא דגם אסמכתא נמי הוי, וגם קשה להו לפר"ת דבפ' ז"ב מדמה לה לנזירות אע"ג דהתם לא שייך לאמר כן. ולהכי כתבו דבע"כ גם ר"ת חזר מסברתו מדכתב גבי שנים שהמרו זא"ז דצריך קנין ש"מ דהוא בעצמו ס"ל דלא סגי ליה להקנות בשביל שהוא רוצה גם לקנות ולפ"ז הדק"ל לפי פירש"י דמשחק בקוביא לא הוי אסמכתא וגם קני בלא שום קנין הרי לפ"מ דס"ל בספר הישר דצריך קנין א"כ במה יקנו משחקי בקוביא וע' סנהדרין כ"ד ע"ב תוד"ה כל בסה"ד.

ולולא דבריהם ז"ל היה נלע"ד לחלק בד"ז, דהנה כל קנין הוא רק על דבר ודאי המוכן לפני המקנה והקונה כגון הממון או החפץ, בדרך שכ' הרמב"ם רפ"ד מה' שותפין כשירצו השותפין להשתתף במה יקנה כ"א מהן ממון חבירו להשתתף בו כו' ע"ש, הרי דחל הקנין על הממון, וכן אם המרו זל"ז אם זה העובר לפניהם הוא נזיר דהדבר הוא כאחד מהם, וכן במה שהמרו זל"ז אם יקפיד הלל דתכונות הלל היה קבוע וקיים בו, רק העדר הידיעה היתה להם ובזה שייך קנין, משא"כ משחק בקוביא שכל עוד שלא זכה האחד אין דבר בעולם על מה לחול הקנין כיון שעצם הדבר יהיה נולד אח"כ, ואחרי אשר יצא הוא המנצח הרי קנה המעות אז עם הנצחון וטרחת הנצחון הוא נוטל, ועל טרחה לא שייך לא קנין ולא אסמכתא רק אחרי שטרח ישלם המנוצח להמנצח שכר טרחתו כפי תנאי הענין ולפי מקומו ושעתו וצ"ע כעת.

דף עד:

ותיפוק ליה דשליח שוייה מעיקרא א"ל בתגרא דזבין ומזבין, ע' אור זרוע סי' רל"ג ובביאור הגר"א ליו"ד סי' קע"ה ס"ק י"א.

דף עה.

במשנה אבל אומר לו הלויני עד שיבא בני או עד שאמצא מפתח והלל אוסר כו', ע' תוי"ט ותוס' רע"ק בשבת ר"פ שואל.

שם בני חבורה המקפידין זע"ז עוברין משום מדה ומשום משקל ומשום מניין ומשום לוין ופורעין ביו"ט כו', ע' בת' הריב"ש סי' קנ"ו ובליקוטי הגר"א על הרמב"ם פ"ז ה"י מה' גניבה.

במשנה אומר אדם לחבירו נכש עמי ואנכש עמך כו' ולא יאמר לו נכש עמי ואעדור עמך כו' והנה ממשנתינו מוכח שפיר דין איסור רבית בשכירות אדם, ולפ"ז איכא למידק בלשון הרמב"ם דאהא דכתב בפ"ז הי"א מה' מלוה האי דינא דמשנתינו, הקדים בהלכה הקודמת שם וכ' אסור להרבות בשכר האדם כיצד לא יאמר לו עשה עמי היום מלאכה זו שהיא שוה כסף ואני אעשה עמך בשבוע אחר מלאכה שהיא שוה שתים ע"ש, ולפמש"כ אחרי שכ' לדינא דמתניתין הלא שפיר חזינן דיש איסור רבית בשכר האדם ומדוע צריך אל ההנחה בהלכה הקודמת, ואע"ג דבדין המשנה נמצא רק רבית מלאכה על מלאכה והרמב"ם שם הוסיף סכום שוה כסף על שוה שתים, אבל גם זה אפשר להבין מדין המשנה וצ"ע כעת.

דף עה:

במשנה עוברים משום לא תתן, ופירש"י על לא תתן לו את כספך לא תתן לו בנשך כו', וכ"כ נמי הרי"ף והרא"ש ע"ש, ומשמע דכוונתם דאילו מלשון המשנה משום לא תתן היה אפשר לפרש דקאי על ובמרבית לא תתן אכלך, ומשו"ה מפרשי דקאי אירישא דקרא את כספך לא תתן לו בנשך, אכן קשה דבמשנה נקט רק חמשה לאוין וברמב"ם רפ"ד מה' מלוה חשיב ששה לאוין, היינו דהוסיף על אלו לאו דובמרבית לא תתן אכלך. וזה מתאים עם אוקימתא דרבא בריש פרקין דנשך ותרבית חדה היא ולא חלקן הכתוב אלא לעבור עליו בשני לאוין ע"ש וצ"ע כעת.

שם תניא רשב"י אומר מניין לנושה בחבירו מנה ואינו רגיל להקדים לו שלום שאסור להקדים לו שלום ת"ל נשך כל דבר אשר ישך אפילו דיבור אסור, כה"ג לעיל ס"פ המפקיד דהא כמו לב"ש כן לב"ה קאי על כל דבר פשע על הדיבור וע"ש בתוס' מ"ג סוף ע"ב.

שם רבי אמי ורבי אסי דאמרי תרווייהו כאילו דנו בב' דינין כו', היינו ר' אמי ור' אסי דאמרי הכי על כיון שנצרך אדם לבריות בברכות ד"ו ע"ב.

שם כל מי שיש לו מעות ומלוה אותן שלא בעדים כו', ע' בס' עיון יעקב לעין יעקב ס"פ שבועת הדיינין.

שם אפילו אנא נמי שלח ליה כש"כ מר דטריד בגירסיה משתלי כו' ע' ענף יוסף לעין יעקב יומא פ"ק סי' ז'

שם מאן דביש ליה בהאי מתא ולא אזיל למתא אחריתי, ע' לבוש האורה על פירוש רש"י ר"פ לך לך.

רש"י ד"ה מלוה עובר. והוא שם עליו נשך בשעת פיסוק התנאי כו' ע"כ, הוא ע"פ מסקנת הש"ס לעיל ס"ב ע"א דשומא מילתא היא, והוא משעת כתיבה כדאמרינן בב"ק ד"ל ע"ב.

דף עו.

דאיכא דמיגר בארבע ואיכא דמיגר בתלת והק' הלח"מ בפ"ט ה"ג מה' שכירות אמאי לא נימא בכעין זה משמנין ביניהם כדאמרינן לקמן פ"ז ע"א וכ"פ שם הרמב"ם ה"ב ועפ"ז הי"ל לפועל ליטול הממוצע שלש ומחצה וע"ש שהאריך בזה, ולעד"נ בפשוטו דהתם בע"כ איכא מנהג המדינה. דהא סוגיא דפ' הפועלים קאי על לשון המשנה דקתני הכל כמנהג המדינה וקאמר הכל לאתויי מאי ומשני לאתויי הא דתניא השוכר את הפועל ואמר לו כאחד וכשנים מבני העיר נותן לו כפחות שבשכירות דברי ר' יהושע וחכ"א

משמנין ביניהם ופירש"י כמנהג המדינה בינונית ע"ש. וע"ע בהגהות הגר"א בגמרא ובביאוריו לחו"מ ס"ס של"א, ומשום דהאי דינא דמשמנין שם קאי על מנהג המדינה להכי מסיק התם בירושלמי זאת אומרת המנהג מבטל את ההלכה וע"ש ברי"ף וברא"ש, והמקשן בסוגיין דפריך וליחזו פועלים היכי מיתגרו כוונתו נמי דניזל בתר מנהגא כיון דהמנהג הוא ההלכה בזה, ואהא משני ל"צ דאיכא דמוגר בארבע ואיכא דמוגר בתלת, ופירושו דליכא כאן מנהגא רק כ"א מהפועלים יוסיף על משכורתו עד מקום שידו מגעת וכן כל בעה"ב יגרע כפי יכולתו, ולישנא דתלת וארבע הוא לאו דוקא הכא, ורק משום דהמקשן נקט בקושיתו דא"ל בעה"ב בארבעה ואזיל איהו א"ל בתלתא נקיט נמי בתירוצו לישנא דארבע ותלת אבל הכוונה היא דלית כאן מנהגא, ולפ"ז אין מקום לדין משמנין, דזה נופל רק בתנאי במקום מנהג, דאז נוטל החצי שהוא פשר בין המנהג והתנאי משא"כ היכא דליכא שום מנהג.

דף עו:

ר' דוסא אומר שמין להן מה ש שעתיד להעשות כו', ע' בת' הרא"ש כלל ק"ד סי' ב'. שם האי מאן דאוגר אגירי לריפקא ואתא מטרא ומלייה מייא אי סיירא לארעיה מאורתא כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' צ'.

דף עז.

האי מאן דאוגיר אגירי לדוולא ואתא מטרא פסידא דפועלים כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קל"ו.

שם האי מאן דאוגיר אגירי לדוולא ופסק נהרא בפלגיה דיומא אי לא עביד דפסיק פסידא דפועלים כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' צ' ובת' באר יצחק חח"מ סי' ו'.

שם כי קאמר רבא באכלושי דמחווזא דאי לא עבדי חלשי, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קל"ח ובמיוחסות סי' א' ובת' הרשב"א סי' אלף מ"ב.

שם והאמר רב פועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום כו' בדבר האבוד ודברי הכל, והנה בד"מ סי' של"ג הביא דברי המרדכי דמלמד החוזר בו מקרי דבר האבוד וכן היה דן מוהר"ם הלכה למעשה דלא כרבינו יואל דפסק דיכול לחזור בו כו' ע"ש, ובחו"י סי' ק"מ כ' דדוקא פועל דהו"ל היתר לחזור בו מפני שהוא עבד לאדם לפעולתו והו"ל עבד לעבדים ואפילו מלמד דאוסר בהגהות מרדכי מ"מ ע"כ אין היתר בשכר שנוטל רק שכר שימור ופסקי טעמים דאינם מצות ה' ועבודתו יתברך משא"כ חזן שכל עצמו אינו

רק להוציא צבור ולעבדו בפלחן הראוי כו' ומשמח אלקים ואנשים לא נקרא בכך עבד לעבדים ע"ש, ובקצוה"ח סי' של"ג סק"ז חלק עליו במש"כ דפיסוק טעמים אינן מצות ה' ועבדותו חלילה לאמר כן דאין זה עבדותו יתברך דהא חזינן דבנדרים ל"ו ס"ל לרב דאסור ליקח שכר פיסוק טעמים והוא בכלל מה אני בחנם וכ' שם הר"ן דס"ל לרב דהוי דאורייתא כו' ע"ש.

ולע"ד קשה טובא הלא בנדרים שם אתאן רק על היתד נטילת שכר על המקרא לפ"מ דדרשינן מן הכתוב דמה אני בחנם אף אתה בחנם, ואהא מתרץ רב דהוא שכר שימור ור' יוחנן אמר שכר פיסוק טעמים, משא"כ הכא לענין חזרת המלמד באמצע לימודו דאינו נוגע לנטילת שכר בפרטיות אלא לכלל הלימוד דאגב הוא שומרו ג"כ ומלמדו פיסוק טעמים אבל העיקר הוא מה שמלמדו תורת ה' ואם המלמד יחזור בו באמצע הזמן שפסק עמו תורה מה תהא עליו בתוך כך, וחסרון הזמן בטרם ישיג רב אחר בע"כ דבר האבוד הוא אל הנער כמבואר לקמן ק"ט ע"ב ובב"ב כ"א ע"ב דקרי לביטול הזמן של הנער אצל המלמד פסידא דלא הדר וע"ש בתוד"ה ומקרי דרדקי, ובסוגיין מסקינן בהדיא דבדבר האבוד ס"ל לכו"ע דגם פועל בדבר הרשות אסור לחזור בו, ומכש"כ הכא דהוא מלאכת שמים ודבר האבוד ואפילו אם מוצא מלמד אחר אפשר נמי דמקרי דבר האבוד דלא מן הכל אדם זוכה ללמוד ופירש"י בעירובין מ"ז ע"ב וז"ל אין אדם זוכה ללמוד מכל מלמדיו יש רב שמשנתו ברורה בפיו ושונה לתלמידיו דרך קצרה ע"ש, ומה"ט מותר נמי לצאת מארץ לחו"ל ולהטמא בארץ העמים ובית הפרס אפילו בזמן שמוצא ללמוד תורה מאחר, ובע"ז י"ג ע"א הביא מעשה רב ביוסף הכהן שהלך אצל רבו לצידן שהוא חו"ל ללמוד תורה ע"ש, ולפ"ז אם מלמד זה הוא בעל פועל על תכונות וכשרונות הנער בטיב טעם לימודו הרי מקרי דבר האבוד אצל התלמיד אפילו אם הוא מוצא תיכף מלמד אחר בחריקאיה, ואיך כ' רבינו יואל דאפילו בסתם יוכל המלמד לחזור בו, וע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' שפ"ז תע"ז תשמ"ט.

דף עז:

לכדתניא כל החוזר בו כיצד הרי שמכר שדה לחבירו באלף זוז ונתן לו מעות מהן מאתים זוז כו', ע' בת' הרא"ש כלל צ"ז סי' ד' ובת' פנים מאירות ח"א סי' פ"ב ובס' חזקה רבה לחו"מ סי' א'.

שם ואמר רבא האי מאן דאוזפיה לחבריה מאה זוזי ופרעיה זוזא זוזא פרעון הוא אלא אית ליה תרעומות גביה דא"ל אפסדתינהו מנאי, הנה לפמש"כ בפלפולא חריפתא בסוגיין

דא"ל החזק אצלך כל פרט ופרט עד שיהיה הכל ביחד ע"ש, לפ"ז צ"ל דהתרעומות הוא רק על הטורח בזה לאספם ולהזהר שלא להוציאם אף בשעת דחקו עד שיתמלא שיעור החוב, ועמש"כ בחידושי לעיל ס"ז ע"א וע"ע בת' הריב"ש סי' קע"ו.

דף עח.

במשנה השוכר את החמור והבריקה או שנעשית אנגריא אומר לו הרי שלך לפניך מתה או נשברה חייב להעמיד לו חמור, והנה בערכין ד"כ ע"ב אהא דתניא המשכיר בית לחבירו ונתנגע אע"פ שחולטו כהן אומר לו הרי שלך לפניך כ' התוס' דמזה משמע דבית המנוגע המוחלט מותר בהנאה ומשו"ה או"ל הש"ל דדמי למתניתין דשכר חמור והבריקה או שנעשית אנגריא או"ל הש"ל, דאי אמרינן דבית הנחלט אסור בהנאה א"כ הוי כמתה או נשברה דתנן התם חייב להעמיד לו חמור אחר כו' ע"ש, הנה מבואר מדברי התוס' דעל איסור הנאה לא מצי למימר הש"ל ותמכו יסודתם ממשנתינו דדמיא למתה או נשברה דתנן חייב להעמיד לו חמור אחר, והקשה לי ח"א דזה סותר לאוקימתא דרבה בב"ק מ"ה ע"א וצ"ח ע"ב דכו"ע אומרין באיסוה"נ הש"ל, ולפ"ד התוס' הרי ממשנה זו מוכח דאין אומרין באיסוה"נ הש"ל.

ונראה דדוקא התם דמקודם שנאסר השור בהנאה היה שייך קנין העצם של השור להבעה"ב ולא להשומר, וכמ"כ בשאר איסוה"נ שהיה להבעלים קנין קדימה בגוף החפץ ולהכי שפיר יאמר לו השומר הרי השור הנאסר לא היה שלי מעולם אלא שלך וגם עתה הרי שלך לפניך גם אחרי שנאסר, משא"כ בבית המוחלט דהשוכר שכר בית המותר בהנאה ובעדה נתן להמשכיר שכר הדירה ואחרי שנתנגע אם היה נאסר בהנאה הרי יש מקום אל השוכר לאמר אל המשכיר הנה נתתי לך שכר דירה המותרת והיא אסורה תן לי דירה אחרת, דוגמת השוכר חמור ומתה או נשברה דחייב להעמיד לו חמור אחד, ומדקאמר אע"פ שהכהן חולטו אומר לו הש"ל ש"מ דמותר בהנאה ויכול להשתמש באותו בית דדמיא לשכר חמור והבריקה או שנעשית אנגריא דאו"ל הש"ל, הרי דשני הדינים דמשנתינו ודברייתא דערכין עקורים הם ואין למדין מהם לעלמא כנלע"ד.

שם הא מני ר"מ היא דאמר כל המעביר על דעת של בעה"ב נקרא גזלן כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רצ"א תתקס"ג.

רש"י ד"ה שמתה מחמת אויר. הואיל ושינה בה יכול לאמר לו לא מתה זו אלא מחמת אויר כו', הנה התוס' בד"ה כגון פירשו באופן אחר, וע' בהעמק שאלה לשאילתות פ' ויצא סי' כ' אות י"ג.

תוד"ה הוחמה, אז היה מקיים בו גם את הארי ואת הדוב הכה עבדך, ע"ל ק"ו ע"א ובתורה תמימה פ' נח בפסוק ומוראכם וחתכם.

דף עח:

ואין העני רשאי ליקח מהן רצועה לסנדלו אא"כ התנה במעמד אנשי העיר דברי ר' יעקב שאמר משום ר"מ ורשב"ג מיקל, ברבינו ירוחם ספר אדם נתיב עשירי ח"א הי"ל הגרסא בסוגיין דברי ר"מ משום ר"ע ור"ג מיקל, וע"ע בת' הרא"ש כלל ל"ב סי' ו'.

דף עט.

אי דא"ל חמור סתם הא חייב להעמיד לו חמור אחר, וכ' הטור בסי' ש"י וז"ל ופי' הראב"ד דוקא שהקנה לו בקנין דאל"ה במה נתחייב לו אין כאן אלא מי שפרע וכיון שמת לא שייך מי שפרע וא"א הרא"ש ז"ל כתב דבמשיכת החמור נשתעבדו נכסי המשכיר להעמיד לו חמור עד אותו המקום ע"כ, והנה אי הוה חזינא דברי כ"א במדור בפ"ע הוה אמינא מר אמר חדא ומר אמר חדא ול"פ, הרא"ש איירי שכבר התחיל ברכיבה ובנסיעה כהא דמתה לו בחצי הדרך דבסוגיין, וזהו מה דאמר דבמשיכת החמור נשתעבדו נכסי המשכיר כו', והראב"ד איירי שמת החמור קודם שהתחיל במלאכה וא"כ לא היתה עוד שום משיכה ולפ"ז שפיר הקשה במה נתחייב לו אין כאן אלא מי שפרע וכיון שמת לא שייך מי שפרע וכדהסביר הב"י שם דמי שפרע ליכא רק במבטל המקח ברצונו אבל לו באנוס כגון זה שמת חמורו לא שייך מי שפרע ע"ש ומדמחייבינן לו להעמיד לו חמור אחר בע"כ שהקנה לו בקנין, וזהו רק אם דבריהם לא היו ביחד, אבל לפ"מ דהטור הביאם כחדא לעשות מחלוקת בינייהו, בזה צ"ע לכאורה במאי עסקינן אי מת החמור קודם שהתחיל במלאכה בזו יאמר הרא"ש דבמשיכת החמור נשתעבדו נכסי המשכיר להעמיד לו חמור עד אותו המקום הרי לא היה כאן שום משיכה. ואי כבר הוחזק בדרך כהא דמתה לו בחצי הדרך בזו יאמר הראב"ד דמשיכה כזאת לאו כלום היא עד דתקשה לו במה נתחייב לו אין כאן אלא מי שפרע כו' ומשו"ה דחק איהו לאוקמי דמיירי שהקנה לו בקנין הרי אחרי שהוחזק בדרך שפיר כתב הרא"ש דאין לך קנין גדול ממשיכה כזאת ומ"ט של הראב"ד,

ונלע"ד דבהוחזק בדרך איירי ופלוגתתם הוא דניהי דמשיכת הבהמה מועלת למה שנוגע לה. אבל שמשיכתה תפעול חיוב אכתפיה דמרה להעמיד עד אותו מקום גם אחרי שמתה זה לא נהירא להראב"ד ולהכי מצריך לזה קנין אחר, ושיטת הרא"ש הוא כיון

דאפילו בחמור סתם יוכל השוכר למכור הנבלה או השבורה וליקח או לשכור אחרת בדמיה כמבואר ברמב"ם פ"ה ה"ב משכירות, הרי בע"כ דמשיכת החמור לא די שפעל על חזקת כחו להוליכו עד אותו מקום שפסק אלא שפעל גם על ממון בעליו, והשתא מה לי נבלת החמור או ממון אחר, הרי דאין לנו לאמר אלא דנכסי המשכיר נשתעבדו ע"י משיכת החמור להעמיד לו הסחורה או את הרוכב עד מקום זה שפסק כנלע"ד.

תוד"ה ואם יש והא דאמר בס"פ השואל אי דא"ל בית זה ונפל אזדא לה כו', ע' בת' הרשב"א ח"ד סי', ג' ובת' הרא"ש כלל ל"ה סי' ו'.

תוד"ה אלא בספינה סתם. ותירץ ריב"ן דלעיל שהפועלים לא אבדו כלום רק שנתבטלו כו' אבל הכא שהמשכיר הפסיד ספינתו כו', ע' בת' באר יצחק חח"מ סי' ו'.

דף עט:

נימא ליה הב לי ההוא חמרא ואנא מייתינא ספינתא, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תל"ד.

שם אר"פ לא משכחת אלא בספינה זו ויין זה, ע' בס' אהל שם סי' ט"ו.

תוד"ה השתא. דאשה מעוברת כבדה יותר ממניקה עם בנה לפי שהחי נושא א"ע ומיקל. ע' שבת צ"ד ע"א תוד"ה אבל אדם בסה"ד ובת' הגרע"א סי' כ"ח.

בא"ד דלא שייך כה"ג למיתני זו ואף זו כו', ע' תוס' קידושין רפ"ב ד"ה האיש מקדש ובע"ז נ"ה ע"א ד"ה לוקחין ובמה שהאריך בזה בס' גפי אש קונטרס כתבי אש ח"ג סי' ו'.

דף פ.

א"ר יוחנן המוכר פרה לחבירו וא"ל פרה זו נגחנית היא כו' תנ"ה המוכר שפחה לחבירו וא"ל שפחה זו שוטה היא כו', וקשה מדוע מיחס שמעתא זו בדר' יוחנן הלא בתוספתא דב"ב פ"ד היא שנויה, ואי לא שמיע ליה לר' יוחנן ההיא ברייתא וקאמרה משמיה דנפשיה קשה על מסדר הש"ס שהביא תניא נמי הכי מברייתא דמוכר שפחה שהיא רישא דמוכר פרה בתוספתא שם ולא אייתי מהא דמוכר פרה גופה השנויה שם בסיפא, ואי משום קצת שינוי הלשון בתוספתא גבי פרה מהא דר' יוחנן הלא שינוי לשון כזה איתא נמי בתוספתא שם גבי שפחה מכפי המבואר בסוגיין, ולאמר דגם מסדר הש"ס לא ידע ממתניתא דפרה כמו ר' יוחנן משפחה הוא דוחק גדול, וע' בתוספתא כתובות פ"ז ובלשון הרמב"ם פט"ו מה' מכירה, ובת' הרא"ש כלל מ"ב.

וראיתי במעיני החכמה שהקשה בסוגיין לפ"מ דקיי"ל כשמואל במוכר שור לחבירו ונמצא נגחן דיכול לאמר לשחיטה מכרתיו לך וא"כ בלא"ה לא הוי מקח טעות דלשחיטה אין אלו מומין מזיקין כלל ותירץ דאפשר נקט דוקא המוכר שור לחבירו דשור נקנה רק

לטביחה או לרדיא משא"כ פרה דנקנית לרדיא ולגדל ולחלב ע"ש, וע"פ דבריו נצטרך לאמר דפלוגתא דרב ושמואל ר"פ הפרה הוא דוקא בשור ור' יוחנן דבסוגיין ודתוספתא הנ"ל הוא דוקא בפרה וחדוש גדול הוא, וגם עצם חילוקו א"א לאמר לפמש"כ רש"י ר"פ המניח והרשב"ם ר"פ המוכר פירות דלהכי יכול לאמר לשחיטה מכרתיו לך ולא אזלינן בת"ר משום דאין הולכין בממון אחר הרוב הרי דאין לחלק משום דבין לוקחי פרות נמצאים שלוקחין גם לשאר דברים ולהכי סברא יותר דלא קנה אותה דוקא לשחיטה, דז"א ע"פ ההנחה דלא אזלינן בזה בת"ר אלא בתר עצם הטענה, וא"כ מה לנו אם יש בין הלוקחים שקונים גם לזולת השחיטה, כיון דעכ"פ דנקטינן אליבא דדינא לטענה טובא מה דיכול לאמר לשחיטה מכרתיו לך ואתה מן המיעוט כנ"ל.

ולכאורה לר' יוחנן דבסוגיין בלא"ה לא הוה קשה דאפשר דלא ס"ל כשמואל אלא כרב דהתם דהוי מקח טעות גם במוכר ונמצא נגחן, רק לשמואל דהתם תקשה מהתוספתא שהוא ג"כ דברי ר' יוחנן כנ"ל, או על הפוסקים דנקטו כשמואל שם וכדר' יוחנן דהכא, אכן לק"מ דאפ"ל דהכא איירי שהלוקח אמר מ מתחילה אל המוכר שקונה אותה לרדיא או לחלב. ובאופן זה כו"ע ס"ל דלא מצי למימר לשחיטה מכרתיו לך רק משום דיחד עם זה קא"ל נמי בשעת הקנין שהיא נגחנית ונשכנית כנלע"ד.

דף פ:

במשנה כל האומנין שומרי שכר הן ע' ביאור הגר"א לחו"מ סי' ע"ב סקי"א.

שם וכולן שאמרו טול את שלך והבא מעות ש"ח, ע' מרדכי דפרקין רמז שס"א ובתשובות מיימוני לס' משפטים סי' י"א.

שם שמור לי ואמר הנח לפני ש"ח, והנה אם צריך משיכה לזה להתחייב באונסין היא מחלוקת הרמב"ם והרא"ש, וע' בס' אבן האזל פ"א ה"א מה' נזקי ממון.

שם הלוהו על המשכון שומר שכר כו', ע' בת' הרשב"א סי' אלף ט' ובת' מהרשד"ם חח"מ סי' צ"ה ובקצוה"ח סי' ע"ב סק"ד.

שם אפילו תימא ר"מ בההיא הנאה דתפיש ליה אאגריה כו' הוי עליה ש"ש, ע' בת' מהר"ם ב"ד ברוך סי' תקמ"ז ובת' באר יצחק חח"מ סי' ו'.

רש"י ד"ה ואני אשמור לך למחר דלאו במלאכתו הוא השתא, בתשובות הרמב"ם שי"ל ע"י חברת מקיצי נרדמים סי' רפ"ו הסביר טעמא דר"פ הכא באופן אחר ע"ש.

רש"י ד"ה שמירה בבעלים היא. אבל השאילני כליך כו' אין כאן בעלים של חפץ במלאכתו של שומר, ע' העמק שאלה לשאילתות פ' ויצא סי' כ' אות ט'.

תוד"ה הא גמרתיו. דתרתי בעינן שמשתכר ותפיס ליה אאגריה, ע' קצוה"ח סי' ע"ב ס"ק י"ב.

דף פ:

א"ל אביי מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן, ע' בת' הרא"ש כלל פ"ב סי' א'.
שם ע"כ ל"ק רבי התם אלא בחצירו דלעיולא רשותא קא בעי למשקל מיניה כו', ע' שאילתות פ' ויצא סי' כ' ובהעמק שאלה שם אות י"א.
רש"י ד"ה כאן שמשכנו בשעת הלואתו. ומתניתין כשמשכנו שלא בשעת הלואתו אלא לאחר זמן כשתובעו מעותיו בב"ד ולא שילם ומשכנו ע"פ ב"ד דההיא וראי לגובייא שקליה ע"כ, לכאורה הלא במשנה דלקמן קי"ג ע"א דתנן המלוה את חבירו לא ימשכננו אלא בב"ד פירש"י והגיע זמן ולא פרע לו, הרי דהוא שלא בשעת הלואתו וע"פ ב"ד משכנו, ואפ"ה תנן התם מחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום ע"ש, וכיון שהוא עדיין בכלל השבת העבוט איך נופל לאמר דלגובייא שקליה, ובע"כ דאין כוונתו לגבות בזה את עצם המשכון בשביל החוב, רק הכוונה שהמשכון יהיה שיעבוד לגבות על ידו ושלא תשמטנו שביעית ולא יעשה מטלטלין אצל בניו כדלקמן קט"ו ריש ע"א, ולדברי התוס' שם הוא נמי כדי שלא יוכל הלוה לכפור וימהר לפרוע חובו ולבקש מעות כי מתבייש שבכל יום ויום יחזירו משכנו ע"ש, ואשמעינן במשנתנו דאפילו בכגון זה הוי ש"ש כיון דהיה שלא בשעת הלואתו, ולאפוקי בשעת הלואתו כדמיירי ר"א דאז לא הוי רק ש"ח. כנלע"ד בהבנת רש"י ז"ל, וע' ר"ן ר"פ שבועת הדיינין במש"כ אהא דמחלקותן של בעל העיטור עם הרב ר' יוסף הלוי ז"ל ובנמו"י רפ"ק דמציעא בסוגיא דהילך ובריב"ש סי' שצ"ו המובא בקצוה"ח סי' שנ"ט סק"ב.

דף פב.

דאמר שמואל האי מאן דאוזפיה אלפא זוזי לחבריה ואנח ליה קתא דמגלא עילוייהו אבד קתא דמגלא אבדו אלפא זוזי, בירושלמי שביעית פ"י סוף ה"א המלוה על המשכון שמואל אמר אפילו על המחט, וע' בתורה תמימה פ' ראה ט"ו ג'.
שם ותסברא אימור דאמר ר' יצחק במשכנו שלא בשעת הלואתו אבל במשכנו בשעת הלואתו מי אמר כו', ע' פני יהושע לגיטין דף ל"ז ע"א ובאבני מלואים סי' כ"ח ס"ק כ"ט.
שם דאיתמר שומר אבידה כו' דכו"ע אית להו דרב יוסף כו', ע' אור זרוע פ' אלו מציאות סי' פ"א.

רש"י ד"ה אי הכי. ואנן קיי"ל במס' סנהדרין בכולהו סתמי סתם משנה ר"מ כו' וכולהו אליבא דר"ע. ע' רש"י מגילה ד"ב ע"א ד"ה סתימתאי ובחידושי הריטב"א שם וברש"י חולין ד"ל ריש ע"א ובמש"כ בחידושי שם.

רש"י ד"ה בדלא שוי שיעור זוזי. דאי בדשוי מודה ר"א דלגוביינא שקליה, והבין בדבריו הקצוה"ח בסי' שנ"ט סק"ב דהכוונה הוא להתפרע מעצם המשכון את חובו ולזאת נתקשה שם עד מאד ונשאר בצ"ע ע"ש, אמנם לפמש"כ בחידושי לעיל בסמוך דמש"כ רש"י בכולה סוגיין לגוביינא שקליה אין הכוונה שגביית החוב יהיה ממשכון זה, רק שמשכון זה יהיה שיעבוד אל החוב שעל ידו יהיה בא לידי גיבוי מקרקעו או מכספו, וממילא מתאים דעת רש"י ז"ל עם שיטת הריב"ש המובא שם בקצוה"ח ע"ש, ומשכון לגוביינא של שיעבוד כזה לא משכ"ל רק ע"פ ב"ד ושלא בשעת הלואה אלא כשהגיע שעת הפרעון כדפירש"י במשנה דלקמן קי"ג ע"א דבאופן זה לא ימשכננו אלא בב"ד ע"ש, ודוקא במשכון לגוביינא של שיעבוד כזה יש דין חזרת העבוט של יום בלילה ושל לילה ביום, ואהא כתב רחמנא ולך תהיה צדקה דיליף מיניה ר' יצחק בסוגיין ובכ"מ דבע"ח קונה משכון לחיוב אונסין לדעת רש"י, וכש"ש לדעת התוס' לקמן ע"ב ד"ה אימור ובשבועות מ"ד ע"א ד"ה מכאן. ובמשכון לגוביינא של שיעבוד כזה מחלקו התוס' לעיל פ"א ע"ב ובגיטין ל"ז ע"א ובפסחים ל"א ע"ב בין משכנו בשעת הלואתו למשכנו שלא בשעת הלואתו, דשלא בשעת הלואתו קני ליה לגמרי מדר' יצחק לחיוב אחריות כנ"ל, ובשעת הלואתו אע"ג דליכא קנין אלא שיעבוד, אלים שיעבודו ליחשב ולא של אחיך בידיך לענין שמיטה ואהני נמי גבי משכון חמץ של נכרי ביד ישראל שיעבור עליו בב"י וב"י, אבל כולם עולים בקנה אחד עפמש"כ, ודברי הקצוה"ח בלתי מובן לע"ד, וע' ר"ן ר"פ כל הנשבעין ד"ה ירושלמי היה עבד ובש"ך חו"מ סי' ע"ב סק"ט ושם בתומים ובקצוה"ח ובנה"מ ובשעה"מ ה' אישות פ"ה הכ"ג.

דף פב:

למימרא דסבר ר"מ נתקל לאו פושע הוא והתניא נשברה כדו כו' וקיי"ל דבנתקל פושע פליגי כו', ע' בת' באר יצחק חח"מ סי' ו'.

תוד"ה וסבר ר"מ. ובהגוזל בתרא טבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול דכיון שלא היה להם לידע שהיא שאולה אין משלמים מה שהזיקו אלא מה שנהנה, ע' בת' באר יצחק חא"ח סי' כ"ה.

דף פג.

אין רואה שבועת ה' תהיה בין שניהם הא יש רואה יביא ראיה ויפטר, ע' בת' הגרע"א סי' קע"ה.

שם ארבע מאה דני חמרא תקיפא קלא אית לה למילתא כו', ע' בת' הרא"ש כלל ק"ז סי' ה'.

במשנה הכל כמנהג המדינה, בירושלמי א"ר הושעיה זאת אומרת המנהג מבטל את ההלכה א"ר אימי כל המוציא מחבירו עליו להביא ראיה חוץ מזו, ופי' המ"מ רפ"ט מה' שכירות וכן הבין נמי בשדה יהושע דקאי אהא דאמרינן בגמרא הכל לאתויי מאי לאתויי הא דתניא השוכר את הפועל וא"ל כאחד וכשנים מבני העיר נותן לו כפחות שבשכירות ד"ר יהושע וחכ"א משמנין ביניהם, הרי דאע"ג שהפועל רוצה להוציא מחבירו לא אמרינן עליו הראיה אלא כמנהג המדינה ע"ש, ועפ"מ שהביא השטמ"ק לקמן לדברי הרמב"ן משמע שגם הוא הבין כן לדברי הירושלמי ע"ש.

ועפ"ז מובן מחלקותם בבבלי, דר' יהושע דקאמר נותן לו כפחות שבשכירות ס"ל דאיבעיא ליה לפרושי ליה כדאמרינן לקמן ר"פ המקבל, ומדלא פירש ליה הדרינן להא דאמרו ר"פ הפרה זה כלל גדול בדין הממע"ה. וחכמים ס"ל כיון דאיכא מנהג הו"ל למיזל בתר מנהגא רק משום התנאי להכי אמרינן משמנין ביניהם ובזה כיילינן המנהג והתנאי כיחד, כמו לפירש"י כן לפי' הרמב"ם פ"ט ה"ב מה' שכירות ע"ש.

ול"ד להא דא"ר יוסף לקמן ק"ג ע"ב בבבל נהיגו דלא יהיבי תיבנא לאריסא ואי איכא אינש דיהיב עין יפה הוא ולא גמרינן מיניה, הרי דאין מתחשבין עם המיעוט נגד המנהג, די"ל התם כבר קיבל האריס את השדה בלא שום תנאי להכי בטלה דעתו של המיעוט דיהיב ואזלינן בתר מנהגא, משא"כ הכא דכן היה תחילת התנאי כאחד וכשנים מבני העיר לכן מצרפינן המנהג הקטן עם המנהג הגדול ואמרינן משמנין וע' בשטמ"ק.

ובזה ניחא נמי בסוגיין הא דלא קאמר הכל כמנהג המדינה אתא לאתויי היכא דהבעה"ב אומר בשלש סלעים שכרתיו ופועל אומר בארבע דאזלינן בתר מנהג המדינה, כדאמרינן לקמן ק"י ע"א אריס אומר למחצה ירדתי ובעה"ב אומר לשליש הורדתיו דפסקינן כר"נ דהכל כמ"ה וכ"פ הרמב"ם פ"ח ה"ה מה' שלוחין וזה שטען שלא כמנהג עליו להביא ראיה ע"ש, אולם לפמש"כ ניחה שפיר דהתם נחלקו על סכום השכירות כשהפועל הוא כבר עם הפעולה, משא"כ במשנתינו תנן השוכר את הפועלים כו' עד שלא יתחילו במלאכה כו' וממילא גם הא דמסיק הכל כמ"ה הוא ג"כ בלכתחילה ככולה מתניתין

דאיירי כה"ג, ולהכי קאמר דאתא לאתויי הא דתניא השוכר את הפועל וא"ל כאחד וכשנים מבני העיר שהוא ג"כ בשעת השכירות, ועמש"כ בחידושי לעיל ע"ו ע"א.

דף פג:

ואף ר' ישמעאל ב"ר יוסי מטא כי האי מעשה לידיה פגע ביה אליהו כו', ע' בס' עיון יעקב על עין יעקב ס"פ מצות חליצה.

דף פד.

ליסטאה בליסטיותיה ידע כו', הנה כל הענין הוא מבהיל כמו שהעירו המפרשים. הלא לעיל נ"ח ע"ב תנן אם היה בעל תשובה אל יאמר לו זכור מעשיך הראשונים, ור' יוחנן גופיה קאמר התם משום ר"ש בן יוחאי גדול אונאת דברים מאונאת ממון שזה נאמר בו ויראת מאלקיך כו', ומאידך גיסא תמוה תשובת ר"ל דקאמר מאי אהנית לי התם קרו לי רבי.

ונלע"ד למחוק סאת התמיה במקצת, דאפ"ל דכל אחד מהם לא עלה במחשבתו בעת דברו דבריו כמו שהיה חושדו חבירו, והחשד במדה נפרזה משני הצדדין הגדילו מדורת מחלקותם לסיבת עונש שניהם במדה גדושה כזאת כמו שהיתה ממפעלות תמים דעים, אכן הענין כשהוא לעצמו מורה כך לע"ד. דבע"כ יש בהבנת התורה לאמתה שני סוגים נחוצים, חלק התורייי וחלק הנסיון לפעולות במאי דעסיק ביה, ועפ"ז בהא דקא"ר יוחנן ליסטאה בליסטיותיה ידע לא עלה ח"ו על דעתו אונאת דברים, אלא כעין הודאה לדינא לדעת ר"ל, וכמילתא בטעמא קאמר ר"י דהלכה כוותיה דר"ל בזה משום דלזה לא יספיק חלק התורייי רק בהכרח נחוץ לדעת חלק הנסיון לפעולות ובזה ידע ר"ל טפי ולכן הלכתא כוותיה בזה, אמנם ר"ל הרגיש בזה עלבון גדול מלבד מה דהזכיר לו ליסטיות ואפילו אם לא היה מכוון לו כלל רק לפרטיות הנסיון. אבל היינו דאמרי אינשי דזקיף ליה זקיפא בדיותקיה לא נימא ליה לחבריה זקיף ביניתא כדלעיל נ"ט ע"ב, ומכש"כ שהרגיש ג"כ בדבריו שמטיל מום בחלק חכמת תורתו ומבכר את חלק נסיונו, ולכן השיב לו בכעסו בפרטיות ע"ד החכמה מאי אהנית לי התם קרו לי רבי, כלומר מעיקרא נמי קרו לי רבי אלא ששכחתי, דחכם גדול הוה נמי מעיקרא כדכ' התוס', וכמו שהענין מורה דאם היה ליסטים פשוט לא הוה יהיב ליה ר' יוחנן אחתיה, ור"י מצדו חשב לבד שלא הועיל לר"ל חכמתו הקדומה אחרי שכבר עזבה ורק הוא החזיר לו אבידתו והוא כפוי טובה מצדו בזה לגבי ר"י, אמנם לפי תשובה נמרצה כזאת נסתפק בו ג"כ אם לא חזר לסורו ע"פ דברי

עצמו, וכבר נשא אחותו והי"ל בנים ממנה כדאמרינן אתאי אחתיה כו' עשה בשביל בני וע' תענית ד"ט, ואם יש מקום להסתפק שחזר לסורו זה לא ניתן למחול, ולכן חרה לר"י הרבה וא"ל אהנאי לך דאקרבינך תחת כנפי השכינה, ועפ"ז ניחא מדוע לא מחל לו ר"י אע"ג שהוא היה המתחיל, משום דלדעתו היה כמו עון לא יוכל כפרה, בחשבו כי חטא כלפי מעלה ח"ו, ובזה ניחא נמי מדוע לא אחייה ר"י לר"ל כדאחייה לרב כהנא כדאמרינן בב"ק קי"ז כדהקשה בס' מעיני החכמה ונדחק מאד בתירוצו, ולפמש"כ ניחא דחטא רב כהנא היה לדעתו רק נגדו וכשאמרו לו שטעה אחליה ואחייה, משא"כ הכא שנסתפק לו על חטא כזה דלאו סמיא בידיה למחול. אבל ר"ל לגרמיה ח"ו לא עלה על דעתו כזאת, והחשד משני הצדדים נפל רק לפי הלשון של כ"א מהם, ולא ע"פ הרעיון והמחשבה כנ"ל.

דף פד:

דכי הוו יתבי רשב"ג וריב"ק אספסלי יתבי קמייהו ראב"ש ורבי אארעא כו', וקשה הלא אמרינן ברפ"ג דמגילה מנין לרב שלא ישב ע"ג מטה וישנה לתלמידו ע"ג קרקע שנאמר ואתה פה עמוד עמדי וצע"ק.

דף פה.

בני בתירה נמי דחזו להלל דעדיף מינייהו אלא רשב"ג ודאי ענוותן היה, בירושלמי פסחים פ"ו ה"א לא חשיב לרשב"ג ובמקומו הוא ר"א בן עזריה, והתם נמי מסיק דעדיפא מכולהו הן בני בתירה שהתירו עצמן מן הנשיאות ומינוהו להלל.
שם מאי מעתה ועד עולם א"ר ירמיה מכאן ואילך תורה מחזרת על אכסניא שלה, ע' נחל אשכול לס' האשכול ח"א ר"ס כ"ח.
שם ר"ז כי סליק לארעא דישראל יתיב מאה תעניתא דלישתכח גמרא בבלאה מיניה כו', ע' בתשובות הרמב"ם שי"ל ע"י חברת מקיצי נרדמים סי' שמ"ט.

דף פה:

עד שפירשו הקב"ה שנאמר ויאמר ה' על אשר עזבו את תורתי כו', ע' בהקדמת ברכת ראש למס' נזיר.
שם א"ל ר' ירמיה לר"ז כו', הנה כמו הכא כמ"כ בכ"מ בש"ס אשכחן דר' ירמיה ור"ז היו בזמן אחד, אמנם תרי ר' ירמיה הוו כדכ' התוס' בגיטין י"א ע"ב ומובא בת' באר שבע סי' י"א, וע' מה שהאריך בזה בברכי יוסף חא"ח סי' פ"ו.

שם ר"ל הוה מציין מערתא דרבנן כי מטא למערתא דר"ח איעלמא מיניה כו', הנה לפירש"י שעשה זאת שלא יכשלו כהנים לעבור עליהן ולהאהיל שלא תארע תקלה ע"י צדיקים, א"כ קשה כיון דציון של קברי צדיקים היה נחוץ כ"כ שלא תארע תקלה על ידם, לפ"ז המציין קברים הכללי בשביל תיקון לרבים כדתנן בריש מו"ק ובריש שקלים היה צריך לציין קברי הצדיקים ראשונה, כן ר"ל שהיה תקיף גדול דלא הוה משתעי עם רבב"ח ואפילו עם ר"א מרא דארעא דישראל כדאמרינן ביומא ד"ט, איך השפיל א"ע כ"כ לפעולה גשמית כזו, ועוד מה ענין העלמת רגבי האדמה של קבר ר' חייא להורות על ר"ל שלא ריבץ תורה כמותו.

לכן נלע"ד עפמש"כ הבדרשי כמובא בתשובות הרשב"א סי' תי"ח בד"ה ר' בנאה הוה מציין מערתא דרבנן בב"ב נ"ח, דהכוונה שהיה מעיין בתכונות מדרגת השלמים כל ימי העצרם בעולם התחתון שהוא המערה, והשכיל להמליץ בזה שהיה מציין מערתא דרבנן וע"ע תשב"ץ ח"ג סי' כ', ועפ"ז אפ"ל נמי גבי ר"ל דהכא שהיה מציין אורחות חכמי דורו בחייהם להבין דרכם בקדש בתורתם ועבודתם בכדי שיוכל גם הוא להגיע למדרגתם, וזהו מאי דקאמר דכד מטא למערתא דר' חייא איעלמא מיניה, הכוונה שמצא א"ע בסתר המדרגה ועקבותיו לא נודעו לו, ועל זה הי"ל חלישות הדעת, ואמר רבש"ע האם לא פלפלתי תורה כמותו, והשיבוהו תורה כמותו פלפלת תורה כמותו לא רבצת, פי' דר"ח מלבד תורתו היה ג"כ בעל מעשה שלא נמצא דוגמתו כדאמר רבינו הקדוש כמה גדולים מעשה חייא, דעביד לתורה שלא תשתכח מישראל ולזה סמכו ענין לו להך דהכא, וכן קאמר ר"ל גופיה ספ"ק דסוכה הריני כפרת ר"ח ובניו שבתחילה כשנשתכחה תורה מישראל עלה עזרא מבבל ויסדה חזרה ונשתכחה עלה הלל הבבלי ויסדה חזרה ונשתכחה עלו ר"ח ובניו ויסדוה ע"ש.

ועפ"ז סרה נמי תמיהה גדולה בסוגיין, דר' יוחנן לא הוה מצי לבא אצל ר"ח וקאמר באתר דזיקוקין דנורא ובעורין דאשא כו', ולכאורה הלא ר"י גדול מר"ל דאיהו הוה מהדר ליה כל הכ"ד פרוקי כדאמר לעיל דפ"ד, ולית הלכתא כוותיה דר"ל נגד ר"י אלא בתלת מילי כדאמר ר"פ החולץ. והכא אמרינן דר"ל פלפל בתורה כר"ח, ומדוע היה ר' יוחנן רחוק כ"כ מלבא אצל ר"ח, אבל לפמש"כ ניחא דלא היו נמדדין אז רק לפי מדת ומעלת תורתם אלא בכלליות שלימותם בחייהם, ובתורה עם מעשה ביחד היה ר"ח מצוין מכל חכמי דורו, ולזה המשילו הבעלי תריסין בפלפולם להבערת אש שהתורה נמשלה לאש כדכתיב מימינו אש דת למו, והבעלי מעשה להביא הניצוצות להבעיר המדורה לזיקוקין

דנורא, וזמש"א באתר דזיקוקין דנורא ובעורין דאשא כו' היינו למדרגה כזאת של תורה ומעשה ביחד לא הגיע ר' יוחנן למעלת ר' חייא כנלע"ד.
שם היינו דאמר רבי כמה גדולים מעשי חייא, עמש"כ הגאון נצי"ב ז"ל בביאורו עה"ת ס' יתרו י"ט ב'.
שם שמואל ירחינאה אסייה דרבי הוה כו' הוה קמצטער רבי למיסמכיה כו'. ע' בהקדמת הרמב"ם ובהשגות הראב"ד ובכ"מ שם.

דף פו.

רבי ור' נתן סוף משנה, לכאורה זה מתאים עם דברי הרא"ש בשם הרז"ה בפ' האומר סי' י"א דהלכתא כרבי לגבי ר' נתן דהלכה כרבי מחבירו, וע' ברבינו ירוחם ה' יבום וחליצה ח"ג נתיב כ"ה, אמנם קשה קצת הלא בב"ב קל"א ע"א אשכחן דרבי אמר ילדות היתה בי והעזתי פני בנתן הבבלי משמע דהוה קשיש מיניה טובא, ובהוריות י"ג ע"ב נמי אמדינן דרשב"ג אביו של רבי היה נשיא ור' נתן אב"ד וצע"ק.
שם רב אשי ורבינא סוף הוראה ופירש"י סוף כל האמוראין כו' ע"כ, אמנם בתשובות אור זרוע סי' תשנ"ד מפרש סמיכות ההוראה לסמוך עליהם איך להורות בישראל הוא רק כמו שסדרו רב אשי ורבינא ע"ש, ומשמע דכן הבין ג"כ ברשב"ם ב"ב ק"ל ע"ב ע"ש מה שהאריכו בזה. וע"ע בנחל אשכול לס' האשכול ח"ג סי' י"ט.
שם רבה בר נחמני אגב שמדא נח נפשיה כו', ע' בת' הרמב"ם שי"ל ע"י חברת מקיצי נרדמים סי' שמ"ט.
שם אי מיקטל קטלו להאי גברא לא מגלינא ואי נגודי מנגדין ליה מגלינא, הנה דברים אלו מתאימים עם הא דאמרינן בכתובות ל"ג ע"ב דמלקות חמור ממיתה דאמר רב אילמלי נגדוה לחנניה מישאל ועזריה וכו'.
שם ספק הקב"ה אומר טהור וכולהו מתיבתא דרקיע אמרי טמא אמרי מאן נוכח נוכח רבה בר נחמני כו', ע' בר"ן ובמש"כ הגאון בעל חמדת שלמה בהקדמתו ובספרו שם חא"ח סי' א'.
רש"י ד"ה טהור לפי מה שכתוב בתורה ע"כ, ולכאורה אפ"ל דרש"י נשמר בזה דלא תקשה איך אמר רבה דטהור, והלא במשנה נגעים ספ"ד סתם דטמא, לבד ר' יהושע דקיהה וטיהר כדאמרינן בכתובות ע"ה ע"ב ובכ"מ, אכן בזה הורה רש"י דדעתו כדעת הרמב"ם ודעימיה, דמדאורייתא כל הספיקות שריין, וע' מה שהאריכו בזה הפר"ח בסי' ק"י ובשב שמעתתא פ"א. וממילא הא דמטמאו במשנה דנגעים הוא רק משום דמדרבנן

ספיקא לחומרא, אבל רבה הורה שפיר לפי מה שכתוב בתורה, ומדאורייתא ספיקו לקולא, וע' בכ"מ ספ"ב מטומאת צרעת ובתוי"ט ותוס' אנשי שם לנגעים ספ"ב ובמש"כ בחידושי שם ולנזיר ס"ה ע"ב, וע"ע בת' באר יצחק חי"ד סי' ה'.

דף פו:

ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם דקמא קמא דמטיא אייתי לקמייהו, הנה לפי הסדר היו החמאה והחלב והדר הבן הבקר ולא להיפוך, ועפ"ז הובא בבעלי התוס' עה"ת לס' וירא בשם המדרש שזהו משאחז"ל קיים אברהם אבינו כה"ת ואפילו עירוב תבשילין, היינו תבשיל של חלב אכל קודם ואח"כ של בשר, וע' ח"ס חי"ד סי' ע"ג ובלבוש האורה ר"פ וירא בפירש"י עה"פ אשר עשה.

שם א"ר תנחום בר חנילאי לעולם אל ישנה אדם מן המנהג שהרי משה עלה למרום ולא אכל לחם מלאכי השרת ירדו למטה ואכלו לחם, ע' בת' מהרי"ק שרש ט'.

שם ויקח חמאה וחלב הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, בפסיקתא פ' פרה סמיך האי קרא לקרא דואקחה פת לחם, וע' מד"ר נשא פי"ד ג' ובילקוט ר"פ וירא.

שם אותו היום יום שלישי של מילה של אברהם היה ובא הקב"ה לשאול באברהם כו', ע' רא"ם ר"פ וירא.

רש"י ד"ה ריבה להן יותר על המנהג דכיון דלא צריך לאתנויי ואתני מזוני יתירי קאמר ע"כ, והנה זהו לדעת ר' יוחנן בן מתיא דס"ל כת"ק אבל רשב"ג פליג במתניתין וס"ל הכל כמנהג המדינה, וראיתי בס' נחל יצחק ס"ס ס"א שהמציא מדברי רש"י דהכא דפלוגתא דתנאי היא אי אמרינן לישנא יתירה לטפויי מילתא קאתי או לא דהא לת"ק אהני לישנא יתירא לריבוי מזונות ורשב"ג ס"ל דלא אהני לישנא יתירא רק הכל כמנהג המדינה, ועפ"ז מיישב קושית התוס' בערכין די"ט ע"ש.

ולעד"נ להוכיח להיפוך דרשב"ג ג"כ דריש לישנא יתירא כר"ע בנזיר ד"ז ע"ב, דהא במו"ק כ"ו ע"ב תניא רשב"ג אומר האומר לחבירו השאילני חלוקך ואלך ואבקר את אבא שהוא חולה והלך ומצאו שמת קורעו ומאחה וכשיבא לביתו מחזיר לו חלוקו ונותן לו דמי קרעו ואם לא הודיעו (פירש"י ואם לא הודיעו שהלך לבקר את אביו) ה"ז לא יגע בו ע"ש, והשתא נחזי אנן ברישא דברייתא במה קנאו בבגדו של חבירו לקרוע בו הרי אם לא הודיעו שהולך לבקר את אביו קתני סיפא דלא יגע בו ומאין יצמח לו ההיתר ברישא לקרוע בבגדו של חבירו בע"כ משום לישנא יתירא שהודיע לו בשעת שאילת הבגד שהולך בו לבקר את אביו שהוא חולה, ומדבריו הלא הבין המשאיל שאם ימות אביו

יקרע בו ואמרינן דע"מ כן השאילו, ואע"ג דבפ"ט דשמחות הובא ברייתא זו בשם ר"ג אך כבר הגיה שם הגר"א ז"ל רשב"ג וכ"ה הגרסא הנכונה בתוספתא דמכילתין פ"ח וכ"ה גרסת הרי"ף והרא"ש במו"ק והרמב"ן בתורת האדם שער הקריעה.

וכן איכא למידק מדברי הנמו"י במו"ק שם שכ' וז"ל קורע ומאחו שכיון שהודיעו שלבקר החולה הלך כאילו נטל רשות ממנו שאם ימצאנו מת יקרענו ומאחה אע"פ ששאר קרעים של אב אינן מתאחין שאם נתן לו רשות לקרוע שלא יתבייש שם לא הקנהו הלכיך מאחו ע"ש, תוכן כוונתו מבואר שבא לתרץ קושית הרא"ש במו"ק שם כיון שהלך לבקר את אביו א"כ למה ניתן להאחות הלא הוא מן הקרעין שאינן מתאחין והכא הרי ברשות הוא קורע וע' בטור, וכן הבין הב"י בסי' ש"מ ובכ"מ פ"ח ה"ז מה' אבל ע"ש, אולם לפמש"כ מיושב קושית הרא"ש והנ"י ברווחא, דבאמת אם היה מתנה בתנאי גמור כדין לקרוע בבגד אף שהוא שאול מ"מ הוה קם דינא לבלי לאחות קרע שעל אביו, רק הכא דדייניגן את הקריעה אלא מטעם גילוי מילתא על שהמשאיל שתק על הלישנא יתירא של השואל ולכן די לנו אם נתירנו את הקריעה אולם אח"כ מאחה כיון שלא היה בזה תנאי מפורש, אבל עכ"פ מוכח מהתם דרשב"ג סבר אהני לישנא יתירא, ואף דיש לחלק קצת דדוקא התם משום כבוד אביו ודאסור לפתוח פיו לשטן ומשו"ה לא יוכל להתנות ולבקש רשות בפירוש לקרוע אם ימות אביו ולכן ס"ל התם ל"י משא"כ בעלמא, אכן פשטות הדברים נראה דאין לחלק בדעת רשב"ג, ומ"מ ל"ק מדרשב"ג דהתם על רשב"ג דהכא, דחילוק גדול ביניהם דבכל לישנא יתירא בש"ס עצם המאמר נחוץ לו לדבר, רק בזה שהבליע ג"כ איזה תיבה שנוכל לפרשו לכוונה נאותה, כמו במו"ק דבע"כ צריך לאמר השאילני חלוקך ולאיזה צורך א"ל ואילך ואבקר את אבא שהוא חולה לכן מובן מיתור הלשון כוונתו לקרוע בו אם ימצאנו מת, וכן בערכין שם ובנזיר ד"ז ובב"ב קל"ח, משא"כ בסוגיין דכל התנאי מעיקרו הוא לחנם דבלא"ה נמי מנהג המקום ליתן מזונות ותנאי זה מה טיבו, ובע"כ דפליגי אם יפעול תנאי במקום מנהג, וזהו מה שפירש"י בסוגיין דכיון דל"צ לאתנויי ואתני מזוני יתירא קאמר, ועפ"ז אין ענין לסוגיא דערכין כדכתב הגאון הנ"ל ז"ל, דהתם מונח בסוג לישנא יתירא והכא אתינן מגדר תנאי כנלע"ד.

תוד"ה דהוא. וכשהלך משם לסדום אז הותחלה שליחות אחרת ודוקא במקום אחד אין עושה ב' שליחות. ע' בת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים.

דף פז.

אברהם אבינו אוכל חולין בטהרה היה ושרה אמנו אותו היום פירסה נדה, ע' בהקדמת בית אפרים חי"ד.

שם יודעים היו מלאכי השרת ששרה אמנו באהל היתה אלא מאי באהל לחבבה על בעלה, ע' מד"ר במדבר סוף פרשה ג'.

שם גדול השלום שאפילו הקב"ה שינה בו כו', ע' בבעלי התוס' עה"ת פ' וירא בפסוק ואני זקנתי.

שם ועדיין היו מרננים ואומרים כו' מיד נהפך קלסתר פנים של יצחק ונדמה לאברהם פתחו כולם ואמרו אברהם הוליד את יצחק, ע' בס' שיח השדה ר"פ תולדות.

שם עד אברהם לא הוה זקנה מאן דהוה בעי למשתעי בהדי אברהם משתעי בהדי יצחק כו', ע' וע"ע בנחלת יעקב להגאון בעל נה"מ בביאורו עה"ת פ' חיי שרה בפסוק ואברהם זקן.

רש"י ד"ה היא אמרה קמח והוא סלת, ע' תבואת שור קונטרס בכור שור.

רש"י ד"ה לימדה תורה. דכל נקודה עוקרת התיבה כו', עמש"כ בחידושי למנחות פ"ז ע"ב.

רש"י ד"ה משמנין ביניהן לא בפחות ולא ביותר אלא כמנהג המדינה בינונית עכ"ל, וכ' הגר"א ז"ל בהגהותיו וז"ל נ"ב ורמב"ם מפרש שמחשבין היתר שבשכירות והפחות ונותן החצי וכן פי' בב"ב ק"ז ע"ב וכן הבין הגר"א בביאוריו לחו"מ ס"ס של"א דהרמב"ם פליג על פירש"י ע"ש, ונ"מ גדולה לדינא הוא בסכום התשלומין דלרש"י הוא כמנהג המדינה בינונית, ולהרמב"ם מחצה מן הכולל שביתר ושבפחות עפ"מ שהסביר המ"מ שם בפ"ט ה"ב מה' שכירות שאם היה הגדול שבשכירות בארבעה והמיעוט בב' נותן לו ג' ע"ש, עוי"ל דאם קצתן נשכרין בג' וקצתן בה' וקצתן בו' אין נותנין לו ה' כשיעור הבינוני אלא כשיעור המחצה שבין הג' לו' והיינו ארבע וחצי כמש"כ שם הסמ"ע ע"ש, וזהו לפ"מ דנקיט כהרמב"ם אבל לפירש"י דלא אזיל בתר דין מחצה בדיוק, לדידיה אפ"ל דבאופן זה נותנין ה' דזהו שיעור הבינוני במנהג המדינה, כן י"ל דאם במנהג המדינה איכא דמוגר בארבע ואיכא דמיתגר בתלת והוא בעצמו שכרן ולא ע"י שליח כהא דר"פ האומנין. דלהרמב"ם היה צריך ליטול ג' וחצי וע"ש בלח"מ, ולרש"י דלא אזיל בתר שומת השכירות רק מנהג המדינה הוא העיקר אפ"ל דאזלינן בתר רוב שוכרי פועלים במדינה.

אמנם על עצם דברי הגר"א ז"ל אני דן. דלע"ד בלתי מובן מנ"ל דרש"י ורמב"ם פליגי בזה, ובע"כ דדייק מדכתב רש"י לא בפחות ולא ביותר, ואילו לפי' הרמב"ם בהכרח דחשבינן

הפחות והיותר כדי להשוות הכולל שביניהם למחצה כנ"ל, ולע"ד קשה אדרבה דוק מינה לאידך גיסא, מדוע סיים רש"י בלשונו תיבת בינונית, דלכאורה שפת יתר הוא דהא בתור פרשן ע"ד הש"ס בהא דהכל כמנהג המדינה היה די לו באמרו לא פחות ולא יותר אלא כמנהג המדינה ול"ל לסיים תיבת בינונית, ועפ"ז הרי יש מקום לאמר ג"כ בדעת רש"י במש"כ לא בפחות ולא ביותר, היינו לא בפחות לבד כדברי הבעה"ב ולא ביותר לבד כדברי הפועל אלא כמנהג המדינה בינונית היינו דנקטינן מנהג המדינה של הפחות והיותר ביחד ומנהג זה עבדינן בינונית, כגון אם הגדול שבשכירות הוה ארבעה והמועט בב' נותן לו ג' והוא ג"כ כדעת הרמב"ם עפ"מ שיפרש המ"מ, ולפ"ז אין שום מחלוקת בין רש"י להרמב"ם אף לדינא, וע' בכורות די"ח ע"א רש"י ד"ה והא משמנין ושם בד"ה שומן וברשב"ם ב"ב ס"פ בית כור וצ"ע.

תוד"ה למה נקוד. כ"מ שאתה מוצא כתב רבה על הנקודה אתה דורש הכתב ע' מהרש"א להוריות ד"י ע"ב.

דף פז:

כדתניא כי תבא נאמר כאן ביאה ונאמר להלן לא תבא עליו השמש כו', עמש"כ בחידושי לקמן קי"א ע"ב.

שם ואל כליך לא תתן בשעה שאתה נותן לכליו של בעה"ב אתה אוכל ובשעה שאי אתה נותן לכליו של בעה"ב אי אתה אוכל, ע' התוה"מ פ' תצא סי' קל"ב ובמשך חכמה שם בפסוק כי תבא בכרם רעך.

תוד"ה אימא. וא"ת ואמאי לא נילף מחרמש כו', בת' הריב"ש סי' רע"ז האריך בדברי התוס' ובכלל הסוגיא ע"ש.

תוד"ה אלא למ"ד. פי' בקונטרס דפלוגתייהו בהגוזל ומאכיל וקשיא כו' אלא אור"י דפלוגתייהו לקמן בהמקבל דאיכא דשרי גזילתו ממש כו', ע' בתוס' לעיל מ"ח ד"ה נתנה לסיטון ובת' הגאון מהר"ח זצ"ל מוואלאזין בת' חוט המשולש מס' י"ד עד סי' י"ח.

דף פח.

וד' יוחנן אמר אפילו חצר קובעת שנאמר ואכלו בשעריך ושבעו, ע' בתוס' גיטין פ"א סוף ע"א ובנספחים לאוצר הגאונים לברכות ל"ה ע"ב.

תוד"ה עד שיראה פני הבית. וא"ת והא תנן בפ"ג דמעשרות כו' איזהו חצר שחייבת במעשר חצר צורית כו' וי"ל דמודה ר' ינאי דחצר קובעת מדרבנן והא דאמר עד שיראה פני הבית היינו מדאורייתא ע"כ, ובס"פ יוצא דופן כ' כן התוס' בשם ר"ת.

ולכאורה מפשטות לשון הרמב"ם בפ"ד מה' מעשר משמע דלא ס"ל כדעת התוס', דבהלכה א' שם כתב אין הטבל נקבע למעשרות מן התורה עד שיכניסנו לביתו שנאמר בערתי הקדש מן הבית כו', הרי דס"ל כר' ינאי דהכא, ובהלכה ז' שם מסיק כשם שהבית קובע למעשר כך החצר קובע למעשר כו' ע"ש משמע דשניהם הם מן התורה, וא"ל דבחצר פסק הרמב"ם כר' יוחנן דגם קביעתו הוא מה"ת ז"א דהא ר' ינאי רביה דר' יוחנן הוה וקיי"ל אין הלכה כתלמיד במקום הרב כדכ' הב"י ביו"ד סי' ל"ב ע"ש.

ונלע"ד דהרמב"ם טעמיה דנפשיה נקט והביא מתחילה דעת ר' ינאי יחד עם דרשתו מן המקרא, ואח"כ פסק נמי לדר' יוחנן דחצר קובעת מטעם הכרעת המשנה דמעשרות שם שהביאו התוס' וסתימת הש"ס בביצה ל"ד ע"ב דעכ"פ בדבר שנגמרה מלאכתו קובע חצר למעשר ע"ש, ונראה דגם רש"י ז"ל פסק כר' ינאי ור' יוחנן ביחד, דהא כתב בביצה שם ד"ה תנוקות וז"ל ואע"ג דקיי"ל אין הטבל מתחייב במעשר לאכלו אכילת עראי עד שיראה פני הבית או פני החצר בב"מ כו' ע"ש, וכן בתר הכי בד"ה מ"ט כתב וז"ל ובית וחצר שוין כדאמרינן התם בהשוכר כו' ע"ש, וכיון דעיקר סמיכתו של הרמב"ם הוא ע"ד משנתינו דמעשרות לכן הטיל שם תיכף את התנאי של משנתינו דהתם, ומסיק איזו היא חצר הקובעת כל שהכלים נשמרין בתוכה כו' ע"ש, ועפ"ז ניחא מה דרש"י והרמב"ם פסקו הכא כתלמיד במקום הרב משום דהכא לא פליגי כמו גבי טריפות החוט בעופא בחולין מ"ו ע"א דקאמר ר' ינאי למטה מן האגפיים כו' ע"ש. דהתם פליגי בסברא, משא"כ הכא דאיכא הכרעת המשנה ולהכי פסקו נמי כר' יוחנן. משא"כ ר' ינאי לגרמיה, אפשר דהרמב"ם הבין דר' ינאי אמר לך מתניתין דמעשרות דחצר קובעת הוא רק מדרבנן וכמש"כ התוס', ומש"כ שם הראב"ד רפ"ד דקביעת הטבל למעשרות הוא רק בדבר שאין לו גורן והרדב"ז והכ"מ דחו לדבריו בשתי ידים עמש"כ שם המל"מ רפ"ג.

תוד"ה תבואת זרעך. ואור"ת דהכא איירי בלוקח אחר מירוח אבל לוקח קודם מירוח כי התם תבואת זרעך קרינן ביה, ע' מהרש"א בגיטין כ"ה ע"א בד"ה שני לוגין ובפני יהושע שם ובמקנה לקידושין כ"ו ע"א בתוד"ה ובוידוי ובס' חזון איש למס' שביעית סי' א' ובס' שערי ציון סי' יוד ובס' תורת הארץ פ"א סי' כ"ג.

בא"ד אלא משום דדמי לחיוב על הפטור קאמר, ע' בווי העמודים לס' יראים סי' כ"ד אות י"א.

בא"**ד** ולוקח מן הנכרי הוי איפכא כו', ע' מה שהאריך בת' מבית מאיר ח"ג סי' י"ד.

דף פח:

עשר תעשר ואכלת ולא מוכר תבואת זרעך ולא לוקח, ע' פני יהושע לשבת כ"ג ע"א ובטו"א לר"ה ד"ח ע"א ובס' מחנה דוד אהל ז' ובס' ניר לירושלמי ברכות פ"ז ה"א.

שם ואב"א כי קאמר ר' ינאי בזיתים וענבים דלאו בני גורן נינהו אבל חיטין ושעורין גורן בהדיא כתיב בהו, ע' טו"א לר"ה ט"ו ע"ב וע"ע מנחות ס"ז ע"ב תוד"ה כדי שתהא ובס' ראש יוסף לחולין ד"ז ע"ב.

רש"**י** ד"ה אבל חיטין. והא דאמר בעלמא גבי חבר שמת כו' לית ליה האי תירוצא כו', ע' תוס' ר' יהודא חסיד לברכות ל"א ע"א ובפני יהושע ובצל"ח שם ובנקוה"כ ליו"ד סי' של"א סעיף פ"ד ובפרי יהושע לפסחים ד"ט.

דף פט.

מכדי כל מילי איתנהו בחסימה דילפינן שור שור משבת א"כ ליכתוב רחמנא לא תדוש בחסימה שור דכתב רחמנא ל"ל לאקושי חוסם לנחסם כו', הנה ברמב"ם רפי"ג מה' שכירות ובטושו"ע סי' של"ח ס"ב כדאיירי בהאי דינא דאחד שור ואחד כל מיני בהמה וחיה ישנם בדין דלא תחסום מסיק עלה ולא נאמר שור בדישו אלא בהווה, וכ' עלה בסמ"ע סק"ו וכן הוא נמי בגמרא כו', ונראה דכוונתו למשנה דס"פ הפרה דשם נאמר כהאי לישנא, אכן שם קאי רק על נפילת הבור דקתני שם ברישא, דלשון המשנה א"כ למה נאמר שור או חמור מורה על זה דהתם כתיב ונפל שמה שור או חמור, אבל באינך דחשיב התם לא נזכר הלשון שור או חמור, והרמב"ם נשתמש בלשון המשנה דהתם גם גבי חסימה ע"ש, אולם בסמ"ע הק' שם הלא שור איצטריך לאקושי חוסם לנחסם ונחסם לחוסם, ואיך כתבו הפוסקים דלא נאמר שור אלא בהווה וע"ש מה שתירץ, אולם לפמש"כ ניחא שפיר דכוונת הפוסקים במה שאמרו למה נאמר שור בדישו אלא בהווה, לא אתו לאפוקי בזה היקישא דנחסם לחוסם רק כיון דכל מילי איתקש נחסם לחוסם מדוע כתב שור בדישו ולא שאר בעלי חיים ומשני דדרך הדישה הוא יותר בשוורים מבשאר בע"ח.

אמנם לע"ד איכא למידק בגמרא גופה גם בזולת לשון הרמב"ם והשו"ע, הלא לפי ההנחה שהניח רבינא דכל מילי איתנהו בחסימה דילפינן שור שור משבת, א"כ איך פריך דנכתוב רחמנא לא תדוש בחסימה דילפינן שור שור משבת, א"כ איך פריך דנכתוב

רחמנא לא תדוש בחסימה ולא יהיה נזכר בקרא שור, הרי אז לא הוה לן הגז"ש לאגמורי שור שור משבת, ואיך הוה ידעינן דכל מילי איתנהו בחסימה, ובס"פ הפרה אמתניתין דאחד שור ואחד כל בהמה אמרינן בהדיא לחסימה יליף שור שור משבת ע"ש, הלא בהכרח איצטריך האי גז"ש ולא הוה סגי לן אי הוה כתב רחמנא לא תדוש בחסימה וצ"ע כעת.

תוד"ה גידולי קרקע יצא החולב כו' בריש בכל מערבין חשיב בעלי חיים גידולי קרקע כו', הנה קושית התוס' היא בין לרבנן ובין לר' יהודא בברייתא דשבת דע"ה ע"א גבי פציעת חלזון, דלר"י דס"ל שם דיש דישה שלא בגידולי קרקע וע"ש בתוס' צ"ה ריש ע"א, בודאי קשה דהכא דיש כתיב, ולדידיה יש דישה שלא בגידולי קרקע, ואיך אמרינן הכא יצא החולב מפני שאינו גידולי קרקע, הרי הוא בכלל דישה ואע"פ שאינו ג"ק, ואפילו לרבנן דס"ל אין דישה אלא לג"ק, אבל לפ"מ דאמרינן בעירובין דבעלי חיים חשיבין ג"ק, איך קאמר הכא גידולי קרקע יצא החולב, הלא ג"ק הוא, וע' מה שהאריכו התוס' בזה ביבמות קי"ד ע"א ובכתובות ד"ס ע"א ובשבת ע"ג ע"ב ובמש"כ בחידושי בכה"מ שם, וע"ע בת' הריב"ש סי' קכ"א.

דף פט:

ותרתי דקבעי ספיתא מנלן א"ר מתנה דא"ק כי קבצם כעמיר גורנה, ע' מעשרות פ"ב מ"ה ובמפרשים שם ובכפתור ופרח פרק ל'.

דף צ.

בעו מיניה מרב ששת היתה אוכלת ומתרזת מהו משום דמעלי לה הוא והא לא מעלי לה א"ד דחזיא ומצטערא והא חזיא ומצטערא כו', וקשה מאי האי דקמבע"ל פשיטא משום דמעלי לה הוא, דאי משום דחזיא ומצטערא א"כ אמאי פליגי תנאי לעיל ל"ב ע"ב אי צעבע"ח דאורייתא הלא כתוב הדר הוא לא תחסום שור בדישו דהוא משום צעבע"ח, ועוד איך פשיט ליה מדר"ש דאמר שהכרשינים יפות לה מן הכל, דילמא רק ר"ש קאמר לה הכי משום דאיהו דריש טעמא דקרא לקמן קט"ו ע"א, אבל למאן דלא דריש טעמא דקרא גזה"כ הוא ובעיא במקומה עומדת וצ"ע כעת.

תוד"ה אבל. התם משום דשבת ויו"ט חדא מילתא היא וגזרו אטו שבת ע"כ, וקשה איך יפרנסו בתירוצם זה הא דקאמרו בש"ס פ' חרש קי"ד ע"א שבת דאיסור סקילה גזרו רבנן יו"ט דאיסור לאו לא גזרו ביה רבנן ע"ש, הרי בהדיא דמשום קלות יו"ט דלית ביה רק

איסור לאו לא גזרו ביה רבנן ולא אמרינן חדא מילתא היא וגזרו אטו שבת, ואם ביבמות שם דאיירי במפרק הנוגע למלאכת עצמו ואפ"ה מצאו לחלק בגזירתם בין שבת ליו"ט מכש"כ בדבר שכל עיקרו הוא באמירה לנכרי בודאי דאפשר לחלק בין שבת ליו"ט, אמנם י"ל דהתוס' נקטו סברתם להיפוך, דבדבר פרטי הנוגע לו לעצמו לא העמידו דבריהם כ"כ והקילו גבי יו"ט משום דלית ביה סקילה כמו גבי שבת, משא"כ אמירה לנכרי שהוא ענין כולל הנוגע לכל המלאכות שפיר העמידו דבריהם ליו"ט כמו לשבת.

ובזה מתורץ קושית המל"מ בפ"א הי"ז מה' יו"ט, שהקשה מהא דיבמות שם שהחמיר בשבת והקילו ביו"ט אסוגיא דריש ביצה דקאמר שבת דחמירא ולא אתי לזלזולי בה סתים לן כר"ש דמיקל יו"ט דקיל ואתי לזלזולי בה סתים לן כר' יהודא דמחמיר ע"ש, הרי דחששו להחמיר טפי ביו"ט דוקא משום דקילי בכדי דלא ליתו לזלזולי ביה ולא נקטו להקל ביו"ט משום דלית ביה סקילה רק לאו בעלמא, ולפמש"כ ניחא שפיר דביבמות שם דאיירי במפרק כלאחר יד שהוא ענין פרטי וביו"ט שהוא רק איסור לאו הקילו, משא"כ בביצה שם דאיירי בנוגע לכלליות דיני מוקצה וביו"ט דקיל ואתו לזלזולי בהו לכן העמידו דבריהם והחמירו בהו טפי, וע' ברמב"ם ובמ"מ שם, וחילוק זה מתאים עם מש"א בביצה כ"א ע"א שאני שבות שבת משבות יו"ט ופירש"י דהחמירו חכמים בדבריהם בשבת מביו"ט ע"ש, ולכאורה הוא ג"כ נגד סוגית הש"ס דריש ביצה, אולם לפמש"כ ניחא דהתם נמי נוגע למלאכה פרטית, ובזה מצאו להעמיד יותר על דין תורה להקל ביו"ט, וממקומו הוא מוכרע דאל"כ ל"ל דכתב רחמנא בשבת סקילה וביו"ט דק לאו אם לא לגלות דיו"ט קילא, ואיך יחמירו רבנן בדבר שהוא קל מדין התורה, משא"כ בדבר שהוא ענין כללי כמו מוקצה והוא נמי מסור לרבים. שם העמידו דבריהם דלא ליתו לזלזולי ביה כנ"ל, וע' בת' באר יצחק חא"ח ס"ס י"ג.

דף צ:

בני מערבא סברי לה כר' חידקא דאמר ב"נ מצווין על הסירוס כו', ע' שאילתות פ' אמור סי' ק"ה ובהעמק שאלה שם.

שם בעי מיניה ר' יונתן מר' סימאי חסמה מבחוץ מהו שור בדישו אמר רחמנא והא לאו בדישו הוא א"ד לא תדוש בחסימה אמר רחמנא כו', וקשה הלא לעיל ע"א חזינן מהא דבעו מיניה מרב ששת דלאו דחסימה הוא מאחד משני טעמים או משום דמעלי לה או משום דחזיא ומצטערא, ולפ"ז מה מקום לבעיא דחסמה מבחוץ הלא חסרון טובתה וצערא היכן אזלו, מאי נימא דבעיא דהתם הוא רק למאן דדריש טעמא דקרא ולהכי

קפשיט ליה מר"ש כמש"כ בחידושי שם, והכא קבעי למאן דלא דריש טעד"ק, א"כ הוא גזה"כ ומאי פשיט ליה מקרא דיין ושכר אל תשת דכתיב גבי כהונה, דילמא הכא כן הוא הגזה"כ דוקא בדישו אבל חסימה מבחוץ הבעיא במקומה עומדת וצ"ע כעת.

שם מה התם בשעת ביאה לא תהא שכרות ה"נ בשעת דישה לא תהא חסימה, ע' תו"י יומא מ"ט ע"א ד"ה ושיכור ובס' זבחי אפרים לזבחים י"ד ע"ב בתוד"ה שכור.

שם החוסם את הפרה והמזווג בכלאים פטור כו', ע' בת' שיבת ציון סי' נ"ג.

שם **ר'** יוחנן אמר חייב עקימת פיו הוה מעשה, ע' רש"י כתובות ל"ב ע"א ד"ה שכן לא עשה מעשה ובשטמ"ק שם ובנחל אשכול לס' האשכול ח"ג ס"ס י"ג וע"ע בנוב"י מ"ת חי"ד סי' קס"ח.

רש"י ד"ה מבית אביך כהן היה, ונרשם עה"ג דבסנהדרין ע"א ע"א משמע שלא היה כהן ע"כ, ולעד"נ דכמ"כ הי"ל להעיר מברכות י"ח ע"א דר' חייא ור' יונתן הוו שקלי ואזלי בבית הקברות כו' ועמש"כ בחידושי לסנהדרין שם.

תוד"ה מחלפי אהדדי. שלא מדעתן היו מסרסין אותן ומ"מ היו מחלפין כו', ע' ספר האשכול ה' חסימה ובספר הפרנס סי' ש"ה.

תוד"ה ר' יוחנן. וי"ל דלא קאמר ר' יוחנן דעקימת פיו הוי מעשה אלא הכא משום דבדבוריה קעביד מעשה שהולכת ודשה בלא אכילה כו' ע"כ, וקשה א"כ מאי פריך רבא לרמב"ח בשבת קנ"ג ע"ב דמחמר לא הוי מעשה משום דליכא בזה אלא דבור בעלמא שמנהיג בקול כדפירש"י שם, וגבי חיוב חטאת בעינן מעשה דכתיב לעושה בשגגה ע"ש, הרי לפמש"כ התוס' הכא דאם הדבור בלבד יספיק לפעולתו אז נקרא גם הדבור מעשה. א"כ גם במחמר כיון דדבורו בקולו יספיק לו להנהיגה הרי נקראת זאת מעשה ומתקיים קרא כדכתיב לעושה בשגגה, וצ"ע כעת, ועמש"כ בחידושי לשבת שם וליבמות דף ל"ו ע"א ולתמורה ד"ג ע"ב ולזבחים כ"ט ע"ב.

דף צא.

אמר אביי הא מני ר"מ היא דאמר לוקה ומשלם, ע' שטמ"ק לכתובות ל"ב ע"ב בד"ה שלא השם.

שם דאמר שמואל במנאפים עד שיראה כדרך המנאפים. ע' מה שהאריך בזה בנוב"י מ"ת חאה"ע סי' י"א.

רש"י ד"ה רבא אמר. לא מחייבינן ליה דהא קלבד"מ כו' אבל ידי שמים לא יצא עד שישלם כו', ע' ש"ך חו"מ סי' כ"ח סק"ב ובתומים וקצוה"ח ונה"מ ובמעין גנים שם ובס' ציץ הקדש סי' ה'.

דף צא:

תוד"ה דש. וא"ת דמשמע דפשיטא ליה כו' וא"כ עוף נמי נילף כו', בשטמ"ק בשם הראב"ד הקשה בקצרה אי יליף ר' יוסי ב"ר יהודא שור שור משבת אפילו אווזים ותרנגולים נמי וכדתנן בפ' הפרה אחד שור כו' וכן חיה ועוף כיוצא בהם ואי לא יליף שאר בהמה מנא ליה ע"ש.

והנה כמו הראב"ד בקושיתו כמ"כ התוס' בתירוצם מספקא להו אי ס"ל לר"י בר"י כסתם משנה דס"פ הפרה. וקשה הרי בודאי פליג עפ"מ המבואר בסוגיין גופה דטעמא דר"י בר"י כי שור מה שור עד שיעשה בידיו וברגליו כו', הרי ס"ל דשור דקרא הוא דוקא שור, ואילו במשנה דב"ק ביאר בהדיא דשור דחסימה גם חיה ועוף כיוצא בהם ולמה נאמר שור שדבר הכתוב בהווה, והשתא כיון דלדידיה שור דקרא הוא דוקא מנא ליה גבי אדם דעד שיעשה בידיו וברגליו, בע"כ מן ההיקש דאקשת חוסם לנחסם כדפירש"י, וע' בספרי תצא פיסקא רפ"ז ובמפרשים ובמנחת חינוך שם מצוה תקצ"ו וצ"ע.

דף צב.

דא"ר אסי אפילו לא שכרו אלא לבצור אשכול אחד אוכלו, עמש"כ בחידושי לקמן קי"א ע"ב.

שם אלא אי אמרת משל שמים הוא אוכל לדידיה זכי ליה רחמנא לאשתו ובניו לא זכי להו רחמנא ופירש"י וכל זמן דלא מטי לידיה לא זכי ליה דליתביה לאשתו ובניו ע"כ, ומשמע מדבריו דאם אך הוה מטי לידיה אז הוה מצי למיתביה להם מטעם זכיה דידיה לעצמו למ"ד משל שמים הוא אוכל, אבל אין כן דעת התוס' דהא כתבו בד"ה אי אמרת דאי משל שמים הוא אוכל לא יהבינן להו שלא זיכה לו הכתוב אלא מה שהוא לועס ואוכל ואין לו כח ליתן כלום, וכ"מ דעת הרמב"ם בפי"ב הי"ג משכירות דז"ל פועל שאמר תנו לאשתי ובני מה שאני אוכל או שאמר הריני נותן מעט מזה שנטלתי לאכול לאשתי ובני אין שומעין לו שלא זכתה תורה אלא לפועל עצמו וכ' הה"מ דס"ל משל שמים הוא אוכל ע"ש, הרי בהדיא דאפילו ממה דמטי לידיה אין לו הזכות לתת לאשתו ובניו, והטור בסי' של"ז שפסק כהרמב"ם והתוס' הביא די"א אם כבר נטלו בידו לאכול

יש לו רשות ליתנו לאשתו ובניו לפי שכבר זכה בו בעצמו, וכ' הב"ח דדייק מדקתני תנו לאשתי ובני דמשמע דוקא שאמר להבע"ה תן לאשתי ובני אז אין שומעין לו אבל אם כבר נטלו לאכול יש לו רשות ליתנו ע"ש, ולפמש"כ לעיל משמע דהאי י"א היא דעת רש"י דהכא שכ' דכל זמן דלא מטי לידיה כו' משמע דאי מטי לידיה יש לו הזכות לתת גם לאשתו ובניו.

אולם במה דדייק הב"ח מדקתני תנו לאשתי ובני דמזה משמע דוקא שאמר להבעה"ב ליתן אז אין שומעין לו אבל אם כבר נטלו לאכול יש לו רשות ליתנו, לעד"נ דלאו להכי היתה כוונת הש"ס, רק ההבנה הברורה בכוונתם היא בד"ז, דבשלמא כשהוא אוכל שפיר אמרינן דכמו דרחמנא זכי ליה אכילת הפירות כמ"כ זכי ליה זמן בטול המלאכה לצורך האכילה, משא"כ אשתו ובניו בין אם נימא דמשלו או משל שמים עכ"פ אם יצטרך לתת להם הלא בזמן תלישה מן המחובר ונתינתו להם איכא בטול מלאכת הבעה"ב, ולה"ק תנו לאשתי ובני אבל הוא בעצמו לא יבטל, דהא אפילו באכילת עצמו אשכחן לעיל פ"ט ע"ב ובדף צ"א ע"ב דקפוד אבטול מלאכה ע"ש, ובזה מדוייק הלשון בש"ס אפילו בהא דקאמר בשלו הוא אוכל, יהבינן להו, ול"ק יהיב להו. דאיהו לא מצי יהיב משום בטול מלאכה, וכן בכל הברייתות לשון אין שומעין לו דמשמע לפקודתו ליתן להם, אבל הוא בעצמו בלא"ה אינו יכול לבטל ממלאכתו כנלע"ד, וע' משך חכמה פ' תצא בפסוק כי תבא בקמת רעך.

דף צב:

נתפרסו עגוליו נתפתחו חביותיו הרי אלו לא יאכלו ואם לא הודיען מעשר ומאכילן כו', ע' לח"מ ומל"מ פי"ב ה"ה מה' שכירות.

דף צג.

שומרי פירות אמר רב כו' קסבר משמר כעושה מעשה דמי ושמואל אמר ל"ש כו' קסבר משמר לאו כעושה מעשה דמי והרמב"ם פסק כשמואל, ולכאורה צריך להבין מ"ט דשמואל, הלא השומר הוא לניחותא דבעל הכרם כמו הפועל, ושניהם שכורים לטובת הכרם ופעמים ששמירת השומר מהיזק תביא תועלת יותר גדולה לבעליו מעבודת הפועל בפעולתו הממשית, ומדוע יוגרע כחו שלא לאכול בכרם כמו הפועל, זולת אם נימא עפ"מ דתניא לעיל פ"ז ע"ב כי תבא נאמר כאן ביאה ונאמר להלן לא תבא עליו השמש מה להלן בפועל הכתוב מדבר אף כאן בפועל הכתוב מדבר ע"ש, וסתם פועל

הוא בפעולות ממשיות, אולם א"כ היה להם לפלוגי בהבנת הכתובים ולא כדמשמע ברור בש"ס דכל פלוגתתם הוא בסברא, אולם זה אין להקשות לפ"מ דפסקינן דשומר לאו כעושה מעשה דמי, ל"ת דבל תלין לשומר מנא לן, הרי כתיב לא תלין פעולת שכיר ולשון זה מורה דקאי על פעולה, די"ל כיון דכתיב נמי ביומו תתן שכרו ובלשון זה נכלל גם שכירות דשמירה. א"כ יגיד עליו רעו דבל"ת דבל תלין גם שמירה בכלל, ועמש"כ בחידושי לשבת דק"ז ע"א.

שם קסבר משמר כעושה מעשה דמי, והקשה בס' מעיני החכמה הלא לעיל פ"ז ע"ב יליף כי תבא בביאת פועל מלא תבא עליו השמש והאי קרא דלא תבא בשכיר כתיב דיש בזה נמי אם שכרו לשמירה, א"כ אפילו משמר לאו כעושה מעשה מ"מ הוא פועל דשייך ביה לא תבוא ונרבי נמי שיאכל ע"ש.

והנה לפי הנחה זו היה מקום לאמר דרב אסי דקאמר לעיל צ"ב ע"א אפילו לא שכרו אלא לבצור לו אשכול אחד אוכלו. לטעמיה אזיל בהא דקאמר לקמן קי"א ע"ב דאפילו לא שכרו אלא לבצור לו אשכול אחד של ענבים עובר משום בל תלין. עפ"מ דאכילת פועל בכרם מקושר לדינא דבל תלין, אלא דלפ"ז תקשה במש"כ התוס' לקמן שם דהאי לבצור אשכול אחד דבל תלין היינו שכיר שעות אבל לכל דהו לא ע"ש, והאי לבצור אשכול אחד דגבי פועל בכרם הרי הוא דוקא לכל דהו, דהא קאמר אוכלו לאותו אשכול וזהו עצם הרבותא כמובן, והשתא אם נימא דלא תבא בכרם קשור בלא תבא דבל תלין א"כ מנא ליה לרב אסי באמת דאפילו לא שכרו אלא לאשכול אחד דאוכלו, כיון דשכירות אשכול דלא תלין הוא דוקא לשכיר שעות ולא לכל דהו כמש"כ התוס'.

לכן נלע"ד דבין אם נאחז דהאי כי תבא בכרם היה מקובל להם דאיירי בפועל כמו לא תבא עליו השמש וכדמשמע ממש"כ הרמב"ם רפי"ב משכירות, כן אם נאחז דגז"ש גמורה היא, בכל אופן בלתי משועבד ביאה דפועל בכרם לביאה דלא תלין בנוגע להלכותיהן הפרטיות שבכ"א מהן, ומעתה ניחא הא דגבי בל תלין הוא דוקא שכיר שעות, ולאכילת פועל אפילו לשכירות כל דהו, וממילא סרה נמי קושית הגאון בעל מעה"ח דאע"ג דבבל תלין הויא שמירה בכלל פעולה לעבור עליו, מ"מ לאכילת פועל בכרם מספקא להו להש"ס אי משמר כעושה מעשה דמי, ואילה"ק מהא דאין גז"ש למחצה דכה"ג כ' השטמ"ק בשם הריטב"א לעיל דפ"ט ע"א גבי הקישא דחוסם לנחסם, וכן כ' הרשב"א בחידושיו לקידושין כ"א ע"א דגז"ש דלה לה לאו לכל מילי ע"ש.

במשנה ד' שומרים הן ש"ח והשואל נושא שכר והשוכר ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תשל"ב.

דף צג:

עד מתי ש"ש חייב לשמור עד כדי הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה כו', ע' בת' מהרי"ק שרש ק"ד.
שם רועה שהיה רועה והניח עדרו ובא לעיר בא זאב וטרף בא ארי ודרס אין אומרין אילו היה שם היה מציל אלא אומדין אותו אם יכול להציל חייב כו', ע"ל ע"ח ע"א תוד"ה הוחמה ובתורה תמימה פ' נח בפסוק ומוראכם וחתכם ובת' מהרי"ק שרש ג' ובביאור הרד"ל לפדר"א פכ"ג בהג"ה.
שם ועד כמה עד כדי דמיהן כו', ע' בת' הרא"ש סוף כלל צ"ה.
במשנה הליסטים ה"ז אונס כו' אימתי בזמן שבאו מאיליהן כו', ע' בת' הריב"ש סי' קע"א.
שם איבעיא להו לסטים מזויין ורועה מזויין מהו כו' מסתברא דהאי מסר נפשיה והאי לא מסר נפשיה, ופירש"י דרועה אין לו למסור נפשיה על כך ע"כ, הנה מזה משמע דלסטים מזויין הוא שבויה דכתיב בקרא דשומר שכר פטור מלשלם, כיון דאפילו אם השומר הוא מזויין ג"כ לא נחשב להצלה נגד לסטים מזויין, והוא ממש דעת השאילתות ר"פ ויצא ע"ש, ולפ"ז הא דכתיב בקרא או נשבה, הוא לאו דוקא שבויה ע"י גייס אלא הוא הדין ע"י לסטים מזויין.
אמנם לכאורה הרי בע"כ חילוק גדול ביניהם מצד אחר, דאילו שבויה פטר הכתוב בהדיא, והשתא אי טען דנשבית ונמצאת בידו הרי היה פטור מכפל, דכפל בטוען טענת גנב הוא דכתיב וגונב מבית האיש ולא טענת אונס כדפירש"י בב"ק נ"ז סוף ע"א, משא"כ בטוען טענת לסטים מזויין הלא איכא למ"ד שם כיון דמיטמר מאינש גנב הוא ומשלם כפל וכן פסק הרמב"ם פ"ד ה"ד מה' גניבה ע"ש, וע"כ צ"ל דכמו בסוגיין כן בשאילתות איירי רק לענין דינא דשומר עד כמה הוא חייב למסור נפשיה עבור השמירה דליפטר, אבל בטוען טענת גניבה או גזילה או שבויה בודאי דחלוקין הם בדיניהם כנ"ל, ועמש"כ בחידושי לב"ק דס"ג ע"א ושם דק"ח ע"ב.
שם אשכחיה רועה וא"ל גנבא סריא בדוכתא פלניא יתבינן כו' ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתצ"ד.

דף צד.

ר' יהודא אומר בדבר שבממון תנאו קיים ופירש"י שאר וכסות. והנה הכא לא ביאר רש"י מדוע שאני עונה מדבר שבממון, רק לעיל נ"א סע"א פירש"י שאר וכסות ניתן למחילה והרי מחלה אבל עונה שהיא צער הגוף לא ניתן למחילה, ובאס"ז בשם הריטב"א כ' שם

וז"ל, וכן פי' הרמב"ם ז"ל ואינו נכון דצער הגוף נמי ניתן לימחול כדאיתא בפ' החובל ועוד כי בירושלמי אמרו הי ניהו דבר שאינו של ממון ע"מ שלא תצטרכי גט שלא תהיה זקוקה ליבם ע"ש.

ולכאורה קושית הריטב"א טענה חזקה היא כיון דמטעם מחילה אתינן עלה א"כ גם צער הגוף ניתן לימחול כדתניא ס"פ החובל הכני פצעני ע"מ לפטור פטור, ולפ"ז מ"ש עונה משאר וכסות, ואפ"ל עפ"מ דדריש ר"א הקפר ברבי בב"ק צ"א ע"ב וכפר עליו מאשר חטא על הנפש דנקרא חוטא על שציער עצמו מן היין, הרי דעל מניעת הנאה מדבר פרטי נקרא חוטא וצריך כפרה, וא"כ כוונת רש"י דשאר וכסות ניתן למחילה והרי מחלה אבל עונה שהיא צער הגוף לא ניתן למחילה פי' מצד דין התורה דאסורה לצער א"ע, ואם התנה על מניעת עונה ממנה הוה בזה מתנה עמש"כ בתורה, ועפ"ז נאמנו הדברים ג"כ דדעת הרמב"ם הוא כדעת רש"י דהא איהו נמי ס"ל ברפ"ה מה' חובל דאין אדם רשאי לחבל בעצמו, ובב"ק שם אמרו דהאי תנא הוא ר"א הקפר ברבי ע"ש, ועפ"ז שפיר מסיק בפי"ב ה"ז מה' אישות דתנאי זה הוא מתנה עמש"כ בתורה, והנה בב"ק שם אמרו דאיכא למ"ד אין אדם רשאי לחבל בעצמו ואיכא למ"ד אדם רשאי לחבל בעצמו והאי תנא דסבר דאין רשאי ר"א הקפר הוא ע"ש, והשתא תקשה אף אם נימא דהריטב"א ס"ל כמ"ד דרשאי מה מקום בשביל זה לתפוס ע"ד רש"י והרמב"ם דסבירא להו כהאי תנא דאין רשאי וצ"ע.

שם תנא ומתנה שומר שכר להיות כשואל כו', עמש"כ עה"ג ובגליון הש"ס להגרע"א וע"ע בתוס' ב"ב ד"ג ע"א ד"ה קנין דברים ובכתובות נ"ו ע"ב תוד"ה ה"ז ובת' באר יצחק חח"מ סי' ג'.

שם ור' יוחנן אמר אפילו תימא בשלא קנו מידו בההוא הנאה דקא נפיק ליה קלא דאינש מהימנא הוא גמיר ומשעביד נפשיה, ע' בס' מטה לחם חאה"ע סי' ז'.

תוד"ה פרה במשיכה. וי"ל דלאו דוקא בעידן עבידתייהו אלא בשעת הליכתן או אפילו מזמנים עצמן לילך ולעשות חשיב בעידן עבידתייהו כו', מהכא משמע דגם התוס' ס"ל כדעת הר"ן והנמו"י לעיל ד"ל דכל התחלת הפעולה למטרת המצוה כגוף המצוה נחשבת לענין בעידנא דבעינן גבי עשה דוחה ל"ת ע"ש, דהא הכא ג"כ בנוגע לדאורייתא דפשיעה בבעלים אתינן עלה, ואפ"ה כתבו דההליכה וההזמנה אל הפעולה חשובות בעידן עבידתייהו, ועמש"כ בזה בחידושי ליבמות ד"ו ע"ב.

דף צד:

אפ"ה קרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה תדע דהא שואל כו'. ע' בת' הריב"ש סי' רע"ח.

שם ומה גניבה שקרובה לאונס משלם כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' צ' ובת' באר יצחק חח"מ סי' ו'.

שם דתניא ר' נתן אומר או לרבות שבויה האי או מבע"ל לחלק כו', ע' בת' דברי ריבות סי' נ"ו ובס' לב מרפא אות ו'.

שם איש אשר יקלל את אביו ואת אמו כו' אביו קלל אמו קלל ד"ר יאשיה ר' יונתן אומר משמע שניהם כאחד כו', ע' בת' הגרע"א סי' מ"ו.

דף צה.

מ"ד חייב קסבר מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו כו', ע' בת' באר יצחק חח"מ סי' ד'.

תוד"ה דאפשר למיטרח. וא"ת ונילף משבויה כו', ע' בת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים.

תוד"ה הניחא. וי"ל משום דהתם ס"ד מעיקרא דפליגי אפילו היכא דלא מיפרך קאמר הניחא כו', וכ"כ התוס' בב"ק כ"ה ע"א בד"ה והא ע"ש, ונלע"ד להביא ראיה לדבריהם, מהא דאמרינן לעיל מ"א ע"ב דחד קרא דשליחות יד אתא שלא תאמר דיו לבוא מה"ד להיות כנדון ע"ש, ולא פריך כדהכא הניחא למאן דאית ליה דיו כו', ובע"כ משום דסוגיא דהתם קאי אליבא דמסקנא בב"ק דלכו"ע דרשינן דיו, והכא קאי רק לפי הס"ד כנ"ל. וע"ע בת' הריב"ש סי' רע"ט.

דף צה:

מתיב רבא שאלה ושאל בעליה עמה כו' מאי לאו במלאכה אחרת כו', הנה רבא לטעמיה בזה דאיהו ס"ל לקמן צ"ז ע"א גבי אשקיין מיא וגבי שתלא טבחא ואומנא כו' דכשאילה בבעלים דמי ע"ש, הרי דלאו דוקא באותה מלאכה אלא אפילו במלאכה אחרת, אמנם גבי אשקיין מיא גריס הרא"ש רב אשי.

שם רבא סבר לה כר' יונתן ומתרץ לקראי כר' יונתן כו', והנה בזה אתי שפיר בב"ק ס"ז ע"ב דקאמר אליבא דרבא דאו מכרו אתא דלא נימא עד דגניב תרי וטבח חד ומזבין חד ע"ש, משום דרבא לטעמיה דל"צ קרא לחלק ומייתר ליה האי או להכי, אכן לפ"ז יל"ד עפמש"כ התוס' שם דע"א ע"א אהא דתנא דבי ישמעאל או לרבות את השליח דמאן

דמצריך או לחלק דריש מתחת לרבות השליח ע"ש, וא"כ מאי האי דכ' התוס' לעיל ד"ח ע"א ד"ה ושותפין דבטביחה אפילו אמר צא וטבח לי חייב דדרשינן תחת לרבות השליח כו' ע"ש, הרי שם לרבא קיימינן ואיהו ס"ל דל"צ קרא לחלק כדאמר הכא, וא"כ מצי למידרש נמי מקרא דאו, ומכש"כ דרבא גופיה דריש בב"ק דע"א ע"א שם מהיקישא דטבחו ומכרו מה מכירה ע"י אחר אף טביחה ע"י אחר ע"ש, ומסגנון לשון התוס' נראה דהעתיקו רק לשונו של רש"י בב"ק ע"ח ע"ב ע"ש, ולע"ד ל"ד דהתם לא ידעינן מי שנאה הברייתא ולכן נקט רש"י מדרשת תחת לרבות השליח שהיא ג"כ אחת משאר הדרשות, משא"כ לעיל ד"ח דהוא אליבא דרבא כנ"ל, שו"ר בחידושי הר"ן דדחי כדדחי התוס' אך בשינוי לשון כזה דהתם רחמנא רביה לשליח מוטבחו או מכרו כו' ע"ש, והוא ממש כדרשת רבא בב"ק או כתנא דבי ר"י דרבא ס"ל ג"כ כוותיה כנ"ל, וע' בס' המכריע חי"ד סי' ב'. ועפ"ז ק"ל להבין סוגית הש"ס בחולין ר"פ או"ב, דלכאורה ס"ל כרבא לפ"מ דמקשו שה כתיב ואמר רבא זה בנה אם כ"מ שנאמר שה אינו אלא להוציא את הכלאים וע"ז שפיר תירצו א"ק או לרבות את הכלאים, אכן א"כ מאי קמקשו האי או מבע"ל לחלק הלא רבא ס"ל בסוגיין דל"צ קרא לחלק, ודוחק לאמר דס"ל לסוגיא דהתם בחדא כרבא ובאידך לא ס"ל כוותיה.

ולפמש"כ התוס' בשבועות ד"ה ע"א דאיכא למימי מהא דתנא דבי ר' ישמעאל אדר' ישמעאל ע"ש, לפ"ז יל"ד נמי בסוגיא דזבחים ק"ז ע"א ובתוס' שם ד"ה מאי ע"פ הסוגיא דב"ק ע"א ובתוד"ה או ע"ש, ואכמ"ל וע"ע בת' הגרע"א סי' קכ"ט ובמש"כ בחידושי ליומא ל"ט ע"א.

דף צו.

שאל מהאשה ונשאל בעלה אשה ששאלה ונשאל לבעל קנין פירות כקה"ג דמי או לא, ע"ל ל"ד ע"ב תוד"ה שאל מן האשה ובת' לחם רב סי' י"ב.

שם בעל פלוגתא דר"י ור"ל שליח פלוגתא דר' יונתן ור' יאשיה כו', ע' בת' ח"ס אה"ע ח"א סי' י"א.

שם א"ל מסתברא יד עבד כיד רבו דמיא ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תט"ו

שם בעי רמב"ח בעל בנכסי אשתו שואל הוי או שוכר הוי אמר רבא לפום חורפיה שבשתא מה נפשך אי שואל הוי שאילה בבעלים היא אי שוכר הוי שכירות בבעלים היא, והנה בבבא קמא נ"ז ע"ב קאמר מי סברת כר"י דאמר שוכר כנושא שכר דמי דילמא כר"מ ס"ל דאמר שוכר כש"ח דמי, ולפ"ז תקשה ניהי נמי דפסקינן כר"י כדכ' התוס'

לעיל ל"ו ריש ע"א וביבמות ס"ו ע"ב ד"ה דמיחייב, אמנם לפ"מ דאמרינן בב"ק שם אפ"ל נמי הכא, דרמב"ח ס"ל כר"מ דשוכר כש"ח דמי וס"ל נמי מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו הלכך אם בעליו עמו אש"ח לא כתיב כדאמרינן לעיל צ"ה ע"א, ולפ"ז שפיר מבע"ל לרמב"ח דאי בעל בנכסי אשתו הוי כשואל פטור מטעם בעלים ואי הוה כשוכר דהוא כש"ח חייב בבעלים על פשיעתו כדאמר שם לעיל או חייב שבועה דלא פשע כדין ש"ח, ומאי קמתמה רבא כ"כ ואמר לפום חורפיה שבשתא, ואף דרבא לגרמיה ס"ל דשוכר פטור בבעלים כדאמר בהדיא אי שוכר הוי שכירות בבעלים היא וכן לקמן צ"ז ע"א גבי מרימר בר חנינא אוגר כודנייתא בי חוזאי כו' איגנוב ואתו לקמיה דרבא וחייבינהו ע"ש, מ"מ משום זה אין בה כדי תפיסה על רמב"ח, וכה"ג מתמה הש"ס בחולין ט"ו ע"א משום דס"ל כר"י מאן דתני כר"מ משתיק ליה ע"ש, וכן הקשה הש"ס לקמן צ"ז אהא דרבא גופיה הניחא למ"ד פשיעה בבעלים פטור משו"ה איכסף אלא למ"ד חייב כו'.

ועוד קשה לפ"מ דרבא גופיה ס"ל לעיל נ"א ע"ב מתנה עמש"כ בתורה בדבר שבממון תנאו קיים, כדאמר התם אבל במפרש כו' ע"מ שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה, ולפ"ז שפיר משכ"ל לבעיא דרמב"ח אם תנאי הותנה ביניהם בתחילת הנשואין ע"ד הנכסי מלוג שיסתלק בזה דין פטור של בעליו עמו, וא"כ שפיר קמבע"ל אי שואל הוי חייב באונסין וצ"ע כעת.

רש"י ד"ה דינא הכי. ה"נ ישומו לו שברי הראשון ועליהן ישלם דמיו כו', ע' מה שהאריך בזה בנתיבות ירושלים לירושלמי ב"ק פ"א ה"א.

תוד"ה שליח. משום דכתיב תרי זימני אישה יקימנו ואישה יפרנו למעוטי שליח כו'. ע' או"ח סי' תל"ד ובביאור הגר"א ס"ק י"ב ובת' באר יצחק חא"ח סי' א' בהג"ה ובהעמק שאלה לשאילתות פ' שפטים סי' ק"ג אות ב'.

דף צו:

למעול בעל דהתירא ניחא ליה דליקני איסורא לא ניחא ליה דליקני, והנה להנך דסברי דיש זכיה באיסוה"נ אי ניחא ליה דליקני ע' בת' מקור ישראל חי"ד סי' ח'.

תוד"ה אלא לוקח. וא"ת ונימא דיורש הוי דהיכא דאיכא פסידא דאחריני כו', ע' בס' צבי גאון יעקב סי' ג'.

תוד"ה זיל. ומפרש ה"ר שמואל דמשלם נרגא מעליא היינו שהפחת שהוזל משעת השבירה עד שעת העמדה בדין הוי דשואל כו'. ע' שאילתות פ' אמור ס"ס קי"א ובהע"ש שם אות ב'.

בא"ד והא דאמר בירושלמי מנין שאין שמין לא לגנב ולא לגזלן כו', ע' ב"ק י"א ע"א תוד"ה אין שמין ושם בהגהות הגאון מהר"ץ חיות ז"ל ובמש"כ בחידושי שם.

דף צז.

מקרי דרדקי שתלא טבחא אומנא וספר מתא כולהו בעידן עבידתייהו כשאילה בבעלים דמי כו', והרמב"ם בפ"כ ה"ג מה' שאלה בתר דחשיב כל הנך מסיק כל אחד מאלו וכיוצא בהן וכ"כ הרמ"א סי' שמ"ו סי"ג דה"ה בש"ך וע' בט"ז או"ח ר"ס תכ"ט ובת' הריב"ש סי' תל"ו.

ולפ"ז יש להסתפק בזמן הבית שיבנה בב"א אם אחד מן הצבור שאל בהמה מכהן שבאותו משמר ומתה אם יהיה השואל פטור מטעם שאילה בבעלים, ואע"ג דלפמש"כ התוס' ביומא י"ט ע"ב ובקידושין כ"ג ע"ב דהני כהני הוו שלוחי דרחמנא בודאי וכל הספק הוא אם גם שלוחי דידן נינהו ע"ש. והשתא לפ"מ דמסתפקא בש"ס לעיל צ"ו ע"א אי כולו בעליו בעינן והא ליכא. א"כ בנ"ד הא לא הוי כולו בעליו, או אפ"ל דע"כ לא קמבע"ל התם אלא בשני שותפין דיהיה חלק חבירו מעכב משא"כ הכא אדרבה חלק דרחמנא אהני נמי דלא מצי הכהן לאשתמוטי מחיובו דרמי עליה בהקרבת הקרבנות כמו ממסכת למסכת דבסוגיין, וא"כ אגידו גבי הכהנים לענין שאילה בבעלים.

וא"ל נמי דבעלי הקרבנות אסתלקו להו מקרבנותיהם מכיון שמסרו לידו דכהן, ז"א דבע"כ אגידו גבייהו לסמיכה ולשחיטה כדפירש"י בפסחים ד"ז ע"ב פסח וקדשים הבעלים נצטוו דכתיב וסמך ידו ושחט ע"ש, ולולא דגלי רחמנא בפר יוה"כ ושחט את פר החטאת אשר לו מכלל דשחיטה בעלמא לא בעינן בעלים אז ה"א דשחיטה דוקא בבעלים כדאמר במנחות י"ט ע"א וע"ש צ"ג ע"א תוד"ה לפי ובחגיגה ט"ז ע"ב ד"ה דבר ובקידושין מ"א ע"ב ד"ה נפק"ל ועמש"כ בחידושי למנחות שם, מלבד זה הרי קניא לבעלים לכפרה וכדידיה דמי כדאמר בחולין מ"א ע"א וממילא קני ליה לתמורה דמתכפר עושה תמורה כדאמר בתמורה ד"י ע"א ולדעת ר"א ב"ר יוסי בזבחים ס"פ ב"ש יש כח לבעלים אף לפגל בשעת עבודת הכהן בקרבנו, ואמר רבא מ"ט דראב"י דא"ק והקריב המקריב ופירש"י אלמא מקריב קרבנו קרי ליה הלכך הוו להו בכלל המקריב לא יחשב ע"ש.

ואם נחליט דמשום דכהני הוו שלוחי דידן נמי לכן איכא גבייהו דין שאילה בבעלים, א"כ יל"ד בנדרים ל"ה דקבעיא הני כהני שלוחי דידן נינהו או שלוחי דשמיא וקאמר למאי נ"מ למודר הנאה כו', ול"ק דנ"מ לשמירה בבעלים, ואפ"ה אפשר דמזה אין הוכחה כ"כ די"ל חד מתרי טעמי נקט והה"נ לשמירה בבעלים וצ"ע, וע' בת' כנסת יחזקאל סי' ח'.

רש"י ד"ה דינא הכי. תשלומי נזק מלמד שהבעלים מטפלין בנבילה ששמין לו הנבילה של בהמתו שמתה ע"י זה שהזיקה לו ועליה מוסיף ומשלם דמיהן כו', וכן פירש"י נמי בב"ק י"א ע"א וכה"ד הרמב"ם פ"א הט"ו מה' גניבה, ואין כן דעת התוס' בסוגיין צ"ו סוף ע"ב וע' במגיד משנה שם מש"כ בשם הירושלמי.
תוד"ה ביום. ונראה לר"י דאין מגלגלין אלא כשנתבע טוען ודאי כו', ע' בביאור הגר"א לחו"מ סי' ע"ה ס"ק מ"ו ובנה"מ שם ס"ק י"א,

דף צז:

שמעת מינה מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב לימא תיהוי תיובתא דר"נ כו', ע' בנמו"י ובלח"מ פ"ג ה"ג מה' שאלה ובמל"מ שם פ"ד ה"א.
שם לימא תיהוי תיובתא דר"ג כו', הא דלא מקשה הגמרא גם לר' יוחנן ע' בס' דרך חכמה לחו"מ סי' ג' סק"ב.
שם כדאמר ר"נ כגון שיש עסק שבועה ביניהן ה"נ כו', ע' תומים סי' ע"ה ס"ק י"ג.
תוד"ה והלה השני. כיון שמחזיר אחת הוה כאילו אומר איני יודע אם השאלתני כו', ע' ש"ך חו"מ סי' רצ"א ס"ק מ"ד ובס' גידולי שמואל לב"ב ד"ה ע"א.

דף צח.

מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים והשאר איני יודע מתוך שא"י לישבע משלם. הנה בב"ב ל"ד ע"א גבי נסכא דר' אבא אמרינן נמי מחוייב שבועה וא"י לישבע משלם, אמנם לכאורה ל"ד להדדי דהתם אינו יכול לישבע מחמת גזלנותא משום דחטף. משא"כ הכא אינו יכול לישבע מחמת חסרון ידיעה כדאמר והשאר איני יודע, ולפ"ז קשה בתוס' לעיל ד"ה סע"א דכיילו שני העניים דהכא ודב"ב בחדא מחתא וצ"ע, וע"ע בת' הרא"ש כלל ס"ד סי' ב' ובת' הריב"ש סי' תע"ו.

דף צח:

במשנה או שא"ל המשאיל הריני משלחה לך כו' וא"ל השואל שלח ושלחה ומתה חייב, והנה בשטמ"ק הביא בשם הראב"ד קושית תלמיד צרפתי מאי קמבע"ל לעיל צ"ו ע"א אי אמרינן שלוחו ש"א כמותו גבי שאילה בבעלים הרי משנתנו היא זו דהמשאיל שלח ע"י שלוחו ואי נימא דשלוחו כמותו יפטר השואל מדין בעליו עמו אע"פ שמתה וע"ש מה שתרצו הראב"ד והר"ן.

ולולא דבריהם היה נלע"ד שהפעולות מתחלקות לכמה אופנים בנוגע לשליחות, ישנם דברים שאינו נופל בהם שם שליחות כלל, מפני שמונחים אקרקפתא דגברא כמו ציצית תפילין וכ"ד שהוא חובת הגוף, ויש ששייך בהו דין שליחות כמו פסח תרומה קידושין גירושין כדהאריך בזה הקצוה"ח בסי' קפ"ב שפ"ב בשם התוס' רי"ד ע"ש, וישנם דגם שליחות אינן צריכין ובכ"ז נקראים ג"כ בלשון המשנה בסוג שליחות, כדתנן במעילה כ"א שלח ביד חש"ו אם עשו שליחותן כו' ופריך שם בגמרא והא לאו בני שליחותא נינהו ומשני עשאום כמעטן של זיתים או כאותה ששנינו נתנו ע"ג הקוף והוליכו או ע"ג הפיל והוליכו ה"ז עירוב אלמא קא עבידא שליחותיה כו' ע"ש, הרי חזינן דמשום ניחותא דפעולה גביה קרי לה בשם שליחות אע"ג דלאו בני שליחות נינהו, ואפשר דלא שלחם ג"כ נושא עליו שם שליחות משום דעכ"פ נעשתה רצונו ע"י פעולה זו, והנה שליחות דמשנתינו עומדת בודאי בסוג היותר נמוך דהא כל רצון המשאיל רק שהפרה תבוא ליד השואל ולא איכפת ליה אף כשתבא ע"י עכו"ם וחש"ו דלאו בני שליחות נינהו, ודמיא ממש להא דנתנו על הקוף או על הפיל והוליכו דה"ז עירוב משום דנתקיימה מחשבתו, ולפ"ז בשליחות כזאת ודאי דאינו נופל לשון הכתוב אם בעליו עמו, ולכן בכגון זה לא איסתפקו להו להש"ס, וכל הספק התם הוא מדכתיב בעליו בעליו תרי זימני ולהכי פשיט ליה מהפרת נדרים דהתם נמי כתיב תרי זימני אישה אישה א"נ משום דלשון בעליו ואישות משמע ליה דוקא הוא ולא שלוחו כמש"כ התוס' לעיל צ"ו סע"א, נמצא דרק על שליחות כזאת מספקא ליה לרבינא שם אי עומדת במקומו בלשון התורה והוא כמו בעליו עמו א"ד כוונת הכתוב בעליו ממש כמו חובת הגוף כעין מצוה שבגופו שא"א למסור לזולתו וע' באו"ח ס"ס תל"ד, ועפ"ז שליחות דמשנתינו אין לה שום שייכות לשליחות דלעיל צ"ו מפני שהם סוגים נפרדים כנ"ל.

דף צט.

ביד עבדו חייב יד עבד כיד רבו אמר שמואל בעבד עברי דלא קני ליה גופיה. והנה עפ"ז ניחא לעיל צ"ו ע"א גבי האומר לעבדו צא והשאל עם פרתי מהו, דקאמר תיבעי למ"ד שלוחו ש"א כמותו ה"מ שליח דבר מצוה הוא אבל עבד דלאו בר מצוה כו' ע"ש. והשתא עכ"פ תפשוט ליה האי דינא בעבד עברי דבר מצוה הוא נמי, וע"כ דכל שאלת רב עיליש הוא בעבד כנעני משום דיד עבד כיד רבו והחסרון הוא משום דאינו בדין שואל ומשאיל אבל, ע"ע אע"ג דישנן בדין שואל ומשאיל מ"מ אין להסתפק בו כלל בלא"ה, דע"ע אין

גופו קנוי לבעליו ובודאי לא קרינן ביה אם בעליו עמו, וכל הספק הוא בעבד כנעני משום דיד עבד כיד רבו כנ"ל.

אכן אכתי תקשה בסוגיין מ"ש דהקשה אהא דעבדו מטעם דיד עבד כיד רבו דמי ובאופן דמצי לשנויי בעבד עברי כו' או משום דנעשה כאומר לו הכישה במקל והיא תבא, הרי במתניתין תני נמי שלוחו ותקשה לו טפי שלוחו ש"א כמותו כמו דהקשה יד עבד כיד רבו דמי, ומזה נמי מוכח כמש"כ בחידושי למשנתנו ולקמן ק"י ע"ב דלא שייך שלוחו ש"א כמותו רק בדבר המוטל עליו לעשותו, הן מטעם מצוה כמו תרומה ופסח כדאמרינן ברפ"ב דקידושין או מטעם רשות כקדושין וגירושין, אבל הכא אינו צריך רק שהפרה תבא לרשות השואל ובזה הוא ניחותא דמשאיל ונתקיימה מחשבתו בכך אפילו אם תהיה נעשית ע"י חש"ו ועכו"ם דלאו בני שליחות נינהו, בכגון דא איננו בגדר שליחות דנימא שלוחו ש"א כמותו, והבאתי ראיות לזה ע"ש, ומהכא נמי ראיה נכונה כנ"ל.

שם המשאיל קורדום של הקדש מעל לפי טוה"נ שבו כו' ואי לא קנאו אמאי מעל כו', ע' בת' מקור ישראל חי"ד סי' ח'.

שם כשם שתקנו משיכה בלקוחות כך תקנו משיכה בשומרים וכשם שקרקע ניקנית כו', ע' בת' מקום שמואל סי' ובת' באר יצחק חי"ד סי' כ"ג כ"ד.

תוד"ה וחבירו. תימא דתניא בתוספתא בקע בקורדום של הקדש כו', ע' תוס' מנחות ק"א ע"א ד"ה אע"ג ומעילה י"ט ע"ב ד"ה אין מועל ובמה שהארכתי בחידושי בשני המקומות שם,

תוד"ה כך תקנו. דהנח לפני ש"ח וה"ה ש"ש בגניבה ואבידה ואי אשואל קאמר מדאורייתא נמי לא קנה אלא במשיכה, ע' משך חכמה לפ' משפטים בפסוק וכי ישאל.

דף צט:

תוד"ה פרט למזיק. כדקתני ברפ"ק דקתני אכל ד' אבות נכסים שאין בהם מעילה כו', ע' מעילה י"ט ע"א תוד"ה אקשיה ובמש"כ בחידושי שם.

דף ק.

אמאי יחלוקו וליחזי ברשות דמאן קיימא וליהוי אידך הממע"ה כו', ע' בת' הרא"ש כלל פ"ד ס"ס ג'.

תוד"ה הא מני. דאיכא חזקה אחרת כנגדה דאוקמה בחזקת מעוברת כו', ע' בחידושי הגרע"א ליו"ד סי' ט"ו ובת' באר יצחק חי"ד סי' ט"ז ובת' אחיעזר חי"ד סי' ב'.

בא"ד דאיכא תרי חזקה לבעל הפרה חזקת מעוברת והשתא ילדה וחזקת ממון כו', ע' בת' ח"צ סי' ב' ובנובי"ק חאה"ע סי' ל"א.

דף ק:

אלא לעולם כדר' הושעיא כו', ע' בשטמ"ק ובנובי"ת חח"מ סי' כ"ח.
תוד"ה ר"מ. ומיהו לענין קנין כסף לא הוי עבדים כמטלטלין לר"מ כו', ע' ב"ק צ"ו ע"ב תוד"ה המחליף ובת' הגרע"א סי' קל"ד.
תוד"ה דילמא. דמאן דדריש ריבוי ומיעוט צריך שני מיעוטין למעוטי קרקעות ועבדים דלא סגי בחד מיעוטא כו', ע' בס' המאיר לעולם ח"א סי' ה'.
תוד"ה ואמר. ואע"ג דפליגי הכא לענין שבת מודו כו"ע דלאו כבצורות דמיין והתולש חייב ולענין ב"ח מודו רבנן דכבצורות דמיין מדפריך בפ' נערה שנתפתתה כל העומד לגזוז כגזוז דמי ע"כ, ומה מאד מדוייקים דבריהם הכא לפמש"כ בתוס' סוטה כ"ה ע"ב. דטעמא דר"מ דס"ל הכא דכבצורות דמיין משום דבידו ואין צריכין לגופן הלכיך לא חשיב להו כקרקע ע"ש ומעתה מובן מה דלענין שבת כו"ע מודו דלאו כבצורות דמיין והתולש חייב, דהתם לא די דאינם בידו לתולשם אלא אדרבה איסורא נמי רכיב עליה אם יתלשם, ולהיפוך בכתובות שם גבי ב"ח מודו רבנן דכבצורות דמיין משום דיש ג"כ כח המכריח למלאות מה שיש בידו לגודרן כנ"ל,
אמנם במה שהביאו התוס' בסוטה שם כעין ראיה לדבריהם מהא דחולין ע"ג ע"א גבי ידות הכלים דאין מטבילין אלא עד מקום מדה משום דאין עומדין לקצץ ע"ש, וההיא ודאי כר"מ אתיא כדאמרינן בחולין שם, ובזה יש להעיר מדוע לא מקשה מדתנן בעוקצין פ"ב מ"ו שלל הכובסין והבגד שהוא תפור בכלאים חבור עד שיתחיל להתיר והיא ג"כ משנתנו בפרה פי"ב מ"ט, והתוס' בשבת מ"ח ע"ב הבינו דהוא נמי הכוונה עד שיתחיל להתיר אע"פ שאינו מפורש שם בהדיא ע"ש, משמע ברור דמשום דבידו להתיר ועומד לכך הוי חבור לכו"ע ולא פליגי ר"מ ור"י כדפליגי גבי ידות במקוואות פ"י מ"ה ואדרבה סתם משנה ר"מ היא, ולפ"ז אפילו לר"מ גופיה לא נתבטל החבור בשביל שעומד להתפרד ולהתפרק רק דוקא עד שיתחיל להתיר, וע' במה שהאריך בפרט זה בת' מקום שמואל סי' ג' וסי' מ"ח ובמש"כ בחידושי לחולין ע"ג ע"א.

דף קא.

דאמר ליה אי את נטעת בתוך ג' מי הוה אכלת, ושמעתי מקשים ע"פ המבואר ביו"ד סי' רצ"ד סי"ד וסט"ו דמותר לאמר לעכו"ם בשני ערלה עבוד כרמי ותטול פירותיה ותן לי כרמיך שעברו עליה שני ערלה ואעבדנה ואטול פירותיה, ומותר למכור לעכו"ם פירות שני ערלה לשלש שנים מאחר שלא באו לעולם ע"ש, ולפ"ז מאי קא"ל מי הוה אכלת הלא הי"ל טצדקי ליהנות מכרמו בתוך שלש, ותירצו לפ"מ דמשמע בסוגיין דמיירי בא"י דתני עלה אמר הלה זיתי אני נוטל אין שומעין לו משום ישוב א"י וכ"ה ברמב"ם פ"ד ה"י מה' שכנים, ובא"י אסור למכור לעכו"ם משום לא תחנם כדאמרינן בע"ז ד"כ ע"א.

ולא נהירא ראשונה דהכא אינו מוכר לו עצם הקרקע רק הפירות שיקצצם כשיבאו לעולם ובזה ליכא משום לא תחנם, לפ"מ דפסקינן כר' יהודא בע"ז ד"כ ע"ב דקאמר שחת ע"מ לגזוז וגוזז קמה ע"מ לקצור וקוצר וע' בכ"מ פ"י ה"ד מה' ע"ז, ועוד ניהי דהאי תנא בא"י קאי אבל הדין דין אמת אף בחו"ל רק דבא"י הוא מה"ת ובחו"ל הלמ"מ כמבואר שם בשו"ע סעיף ה', וממילא טענתו דאי את נטעת בתוך שלש מי הוה אכלת סובבת והולכת גם כשהמעשה היתה בחו"ל ושם ליכא דינא דלא תחנם כן עפמש"כ הר"ן בגיטין ל"ח דאי לאו משום חנינא דעכו"ם הוא עביד אלא לצורך עצמו ליכא משום לא תחנם וע' בת' הגרע"א סי' קצ"ד, ולפ"ז גם באיסור לא תחנם דחניית קרקע אפ"ל נמי הכי כיון דהוא לטובת הישראל ולישוב הארץ דהא אחרי שיעבור זמן איסור ערלה תשאר הנטיעה מותרת לישראל וא"י תהיה מיושבת על ידה א"כ ליתא בזה משום לתא דלא תחנם, וע"ש בנקוה"כ ובביאור הגר"א ובס' האשכול ה' ערלה.

שם ולדידיה הוא דקנסוה רבנן כו', ע' בספר חזון איש למס' שביעית סי' א'.

שם ולא פליגי כאן בשדה העשויה ליטע כאן בשדה שאינה עשויה ליטע, ע' ברשב"ם ותוס' ב"ב מ"ב ע"ב ובת' מהר"ם בר ברוך סי' רכ"ו וסי' תתקס"א.

רש"י ד"ה שנעקרו בגושיהן עם הקרקע שסביבותיהן שיכולין לחיות על ידו פטורין מן הערלה כדתנן אילן שנעקר כו', ע' במג"מ ולח"מ פ"ד ה"י מה' שכנים ובת' פרי הארץ חח"מ סי' ב'.

רש"י ד"ה ידו על התחתונה אם השבח יתר על ההוצאה כו' וידו על העליונה הוא כשאר שתלי העיר כמנהג המדינה, ע' בת' הריב"ש סי' תקט"ו.

דף קא:

מ"ט משום ישוב א"י א"ד משום כחשא דארעא מאי בינייהו א"ב חו"ל, ע' בח"ס על סוגית הש"ס בסוגיא דחדש.
שם פשיטא נפל ליה ביתא א"ל לא עדיפת מינאי, ע' בת' הרא"ש כלל א' סי' ו'.
שם זבנה או אורתה או יהביה במתנה א"ל לא עדיפת מגברא דאתית מיניה, ע' תשובות הרמב"ם מחברת מקיצי נרדמים סי' רמ"ח.
שם האמר רב משרשיא מזוזה חובת הדר היא כו', ע' מנחות מ"ד ע"א תוד"ה טלית ובמש"כ בחידושי שם וע"ע בס' יראים ס"ס י"ח ובווי העמודים שם.

דף קב.

אפשר בגובתא דקניא, ופירש"י ותולה אותה, וכ' הר"ן ולא מיחוור דהא אמרינן בפ' הקומץ רבה תלאה במקל סכנה ואין בה מצוה אלא ה"ק אפשר בגובתא דקניא וקבע לה בסיפא (בשטמ"ק בשם הר"ן הגרסא בסיכי) וכ"כ בנמו"י ע"ש, ולעד"נ דהתוס' במנחות ל"ב סוף ע"ב הרגישו בקושית הראשונים ז"ל הנ"ל ומשו"ה מפרשים בכוונת רש"י דהכא דלא תלי ממש קאמר רק ע"י חבור ע"ש ובאמת אינני מבין איך נוכל לכוון בדעת רש"י דכוונתו לתלייה בלא קביעות, הלא עצם הברכה היא לקבוע מזוזה, וע' ברמב"ם פ"ה ה"ח מה' תפילין וביו"ד ר"ס רפ"ט ובמש"כ בחידושי למנחות שם בגמרא ובתוס' שם ד"ה סכנה.
שם לא צריכא בחצר דמשכיר ותורי דאתו מעלמא קמו בה כו', ע' ראב"ד ולח"מ פ"ו ה"ה מה' שכירות ובש"ך וביאור הגר"א לחו"מ סי' שי"ג ובתוס' לעיל נ"ו ע"ב ד"ה והאי ביומיה ובע"ז ט"ו ע"א ד"ה השתא ובר"ן נדרים מ"ו ע"ב ד"ה היכי דמי וברש"י ב"ק ס"ח ע"א ד"ה פרט לשהקנה ובמש"כ בחידושי לערכין כ"א ע"א.
והנה בת' מקום שמואל סי' א' הביא דדעת הרמב"ם הוא שכירות ליומא ממכר הוא ממש"כ רפ"ז דשכירות כשם שמתנה אדם כל תנאי שירצה במקח וממכר כך מתנה בשכירות שהשכירות מכירה לזמן קצוב הוא ע"ש, לע"ד י"ל דזהו רק בנוגע לקנין השימוש מועיל תנאו כמו שמועיל תנאי לקנין הגוף דמכירה אבל אין זה ענין להא דבסוגיין הנוגע לדין מציאה הנמצא בחצר המושכר שיהיה של השוכר, דכיון דקני מטעם חצר אפשר דקני דוקא היכא שיש לבעל החצר קנין הגוף בחצרו ולא רק קנין השימוש, וממילא גם הא דמביא ממש"כ הרמב"ם רפ"ה מגירושין דשכירות ושאלה לזמנו ממכר הוא, ג"כ ליתא, דהתם נמי בזכיית גיטה בל תבא ליהנות מן החצר אלא בקנין השימוש

שעל זה שכרה את החצר, משא"כ במציאה הבאה מעלמא אפשר שהוא של המשכיר שי"ל בחצרו קנין הגוף, וע"ע בת' הרא"ש כלל א' ובמש"כ בחידושיו לב"ק נ"א וביש"ש שם סי' ל"ג ובחידושי הגרע"א בליקוטים לסוכה דל"א.

שם והא מיבעי בעי לה רבא כו' אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לאו כמונח דמי התם לא מיפסק ולא מידי הכא מיפסק כלי, ע' בחידושי הרמב"ן רשב"א ור"ן לעיל י"ב ע"א ובמש"כ בחידושי שם ולזבחים כ"ה ע"ב.

במשנה המשכיר בית לחבירו לשנה נתעברה השנה נתעברה לשוכר כו', ע' בת' הרשב"א סי' תרמ"ה ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תשל"ד ובב"י או"ח סי' נ"ה.

שם השכיר לו לחדשים נתעברה השנה נתעברה למשכיר, בס' דודאי השדה סי' מ"ח הוכיח ממשנתנו דכל היכא שהזכיר חדשים הוא חדשים דוקא, ונ"מ לאמירת קדיש דאין אנו מתחשבים עם העיבור עפ"מ דתנן ספ"ב דעדיות משפט רשעים בגיהנם יב"ח כו' ע"ש.

רש"י ד"ה תרתי, ליתני חדא כו' ומה לי רפת ומה לי חצר ע"כ, ע' בספר הצבא המובא בתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה י"ג.

תוד"ה בגובתא. אבל לפיר"ת שמניח אותו מיושב כמו ס"ת מונח בארון ולא מעומד כו' כמין נגר היינו קבורת חמור כו', ע' מנחות ל"ג ע"א תוד"ה הא ובמה שהארכתי בחידושי שם.

דף קב:

מאי קמ"ל תפוס לשון אחרון הא אמר רב חדא זימנא כו', ע' מראה הפנים לירושלמי נדרים פ"ה ה"ג.

שם שוכר אומר נתתי ומשכיר אומר לא נטלתי על מי להביא ראיה כו', ע' תשב"ץ ח"א סי' יוד.

שם מי עביד אינש דפרע ביומא דמישלם זמניה או לא כו', ע' בס' מנחת ריב"א בחידושיו לכתובות רפ"ב.

רש"י ד"ה באמצע החדש. וכי מספקא לן איזה לשון נתפיס אמרינן העמד ממון על חזקתו כו', ע' תוס' ב"ב ל"ה סוף ע"א ושם ס"ב ע"ב וברשב"ם ותוס' ק"ה ע"ב וקס"ו ע"ב ובמהרי"ק שרש קי"ח ובמל"מ פ"ז ה"ב מה' שכירות.

רש"י ד"ה לא צריכא שתבעו לדין ביומא דמשלם זמניה והוא אומר לו נתתיו בבקר, ע' תוס' ב"ב ד"ה ריש ע"ב ובט"ז חו"מ סי' ע"ח ס"ד.

תוד"ה הוה אמינא. וקשה דתנן בפ' ג"פ זוזים מאה דאינון סלעין תלתין אין לו אלא מאה כו', ע' תוס' ב"ב ק"ה ע"ב ד"ה פרושי ובתשובות רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' ק"ג.

דף קג.

במשנה המשכיר בית לחבירו ונפל חייב להעמיד לו בית. בערכין ד"כ ע"ב תניא המשכיר בית לחבירו ונתנגע אע"פ שחולטו כהן אומר לו הרי שלך לפניך, וכתבו התוס' דמזה משמע דבית מנוגע המוחלט מותר בהנאה ומשו"ה או"ל הש"ל דאם איתא דבית הנחלט אסור בהנאה א"כ הוי כדתנן בפ' האומנין ע"ח ע"א השוכר חמור ומתה או נשברה חייב להעמיד לו חמור אחר ע"ש, ולכאורה מדוע צריך להביא ראיה מדין שכירות בהמה על שכירות בתים ולא הביא טפי ממשנתינו דמשכיר בית לחבירו ונפל דחייב להעמיד לו בית, די"ל משום דעל ההיתר של בית המוחלט בע"כ דצריך להביא ראיה. דאע"ג דמכה מכורעת ומכוערת היא דקרי לה הכתוב צרעת ממארת היא ואפ"ה יכול לאמר הרי שלך לפניך. ועל זה לא אשכח דוגמתו רק מהא דתנן לעיל שם ברישא דשכר חמור והבריקה או שנעשית אנגריא אומר לו הש"ל, ומשו"ה גם גבי איסוה"נ דבית המוחלט הביא דוגמתו מסיפא דהתם כנ"ל.

שם ה"ד אי דא"ל בית זה נפל אזל ליה, ע"ל ע"ט ע"א תוד"ה ואם יש ובת' הרשב"א ח"ד סי' ג' ובת' הרא"ש כלל ל"ה סי' ו'.

רש"י ד"ה וכתב לו משכיר לשוכר שטרא שהשכירה לו לעשר שנים ולא כתב בשטר זמן כו', ע' בת' הריב"ש סי' שי"ג.

דף קג:

א"ר יוסף בבבל נהיגי דלא יהיבי תיבנא לאריסא למאי נ"מ דאי איכא אינש דיהיב עין יפה הוא ולא גמרינן מיניה, ולכאורה מ"ש מהא דתניא לעיל פ"ז ע"א השוכר את הפועל ואמר לו כאחד וכשנים מבני העיר נותן לו כפחות שבשכירות ד"ר יהושע וחכ"א משמנין ביניהם, הרי דר' יהושע מתחשב עם הפרט ליתן לו בשביל זה כפחות שבשכירות ולא אמרינן עין רעה הוא ולא גמרינן מיניה, ואפילו חכמים דאמרי משמנין הרי מתחשבים עם מנהג המדינה בינונית כדפירש"י שם או דכיילינן הפחות והיתר שבשניהם כדביאר הרמב"ם בפ"ט ה"ב מה' שכירות, ולפ"ד רב יוסף דהכא הו"ל למיזל בתר רובא ולשלם ע"פ מנהגם ולא גמרינן מן הפרט משום דעין יפה או רעה הוא, ובע"כ החילוק הוא דהכא כבר קבל האריס השדה מבעה"ב וכיון דלא יהיבא תיבנא לאריסא לכן אחת דיבר לן רב

יוסף ושתים זו שמענו דאין לנו בזה דין משנתינו דחולקין בתבן ובקש ולא גמרינן נמי ממאן דיהיב תיבנא לאריסא דרק עין יפה הוא, משא"כ התם דפליגי ר' יהושע וחכמים משום דכן היה תחילת התנאי כאחד וכשנים מבני העיר.

ועפ"ז יצא לנו דין חדש בנ"ד, אי הוא אתרא דנהיגי דלא יהיבי תיבנא לאריסא ואיכא נמי מאן דיהיב וקודם שקבל השדה התנה כאחד וכשנים מבני העיר, וכן להיפוך אם המנהג הוא ליתן וישנם ג"כ שאין נותנים והבע"ב התנה כאחד וכשנים מבני העיר, אז לא דיינינן ליה כדין המשנה לחלוק עמו בתבן מפני מנהג המקום וכן לא יוכל לסלקו מכל וכל מפני התנאי דלכתחילה לפ"מ דפסק הרמב"ם כחכמים דמשמנין גבי פועל, אמנם הרמב"ם הרי"ף והרא"ש השמיטו כל האי מימרא דרב יוסף משום דלא נפקא לן מינה מאי דהוו נהיגו בבבל כיון דבזה כייל לן משנתינו הכל כמנהג המדינה כמו בפועל ר"פ הפועלים, א"כ גם בנוגע לפרטי הדברים אפשר דחד דינא אית להו וצ"ע, ועמש"כ בחידושי לעיל דע"ו ודפ"ז.

דף קד.

מי לא תניא האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך אע"פ שאין בו אלא לתך הגיעו שלא מכר לו אלא שמא והוא דמתקרי בית כור, ואילה"ק אמאי הגיעו הלא דבר שבמדה הוא וכל דבר שבמדה חוזר ורש"י בקידושין מ"ב ע"ב יהיב טעמא דהא דפחות משתות מחיל אינש הוא משום דאין כל אדם יכול לצמצם הדמים אבל טועה במדה טעות הוא ואדעתא דהכי לא עביד ע"ש, די"ל עפמש"כ התוס' לעיל נ"ו ע"ב בד"ה כל דבר דאה"נ אם המוכר היה אומר מדדתי שיש בה בית כור דאז ודאי דהיה חוזר אלא סתמא אמר בית כור ולכך המקח קיים דלא מכר לו אלא שמא והוא דמתקרי בית כור.

במשנה שכך כותב לו אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא, ע' תשובות הרשב"א ח"ד סי' קכ"ה.

שם ר"מ היה דורש לשון הדיוט כו' ר' יהודאי היה דורש לשון הדיוט כו', הנה גם אמורא דרשי לשון הדיוט כדאמרינן לעיל ט"ו ע"א, דאהא דאמר שמואל ב"ח גובה את השבח אמר רבא תדע שכך כותב מוכר ללוקח אנא איקום ואשפי כו', וכן אביי בכתובות נ"א ע"ב דקאמר אלמנה לכה"ג חייב לפדותה שאני קורא בה ובכהנת אהדרינך למדינתך וע"ש נ"ג ע"א תוד"ה שאין אני, והא דלא חשיב להו כדחשבינהו בין התנאי ביבמות צ"ג דס"ל אדם מקנה דשלב"ל, די"ל דהתם דקאמר בלשון כו"ע ס"ל. והאי לישנא מורה דלית הלכתא ככל הני דס"ל הכי, כדהאריכו בזה הרי"ף והרמב"ן במלחמות פ"ק דסוכה וע"ל

ס"ט ע"א ובתוד"ה אלא שיטה ובמש"כ בחידושי שם ולמנחות נ"ז ע"ב, ולהכי שפיר הודו לדעת דאף אם תמצא מן האמוראים דס"ל אדם מקנה דשלב"ל תדע דלית הלכתא כוותיה. משא"כ הכא דחשיב כל הני דדרשי לשון הדיוט דהלכתא הכי, לא חש למיחשב גם אמוראי דליכא דפליג עלה וכנ"ל.

אכן יל"ד מדוע לא חשיב בין התנאים ב"ש דקאמר במשנה יבמות קי"ז ע"א והלא מספר כתובה נלמוד שהוא כותב לה שאם תנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי, ולשיטת התוס' בכתובות נ"ג ע"ב דהיכא דהוא ליפות כחה גם ב"ה ס"ל מדרש כתובה כמו הלל הזקן בסוגיין, וכה"ג הקשו התוס' בסנהדרין ד"ד ע"א גבי יש אם למקרא מדוע לא חשיב נמי ר' יוחנן בן ברוקה וצע"ק, וע' ירושלמי יבמות פט"ו ה"ג ובש"ק שם.

שם ר' יהודא אומר אדם מביא קרבן עשיר על אשתו וכן כל קרבן וקרבן שהיא חייבת כו', ע' ר"ן נדרים ל"ה סוף ע"ב ובמשך חכמה פ' תזריע בפסוק זאת תורת היולדת.

שם הביאו לו כתובת אמן ומצא שכתוב בהן לכשתכנסי לחופה הוי לי לאינתו כו', ע' יבמות קי"ז ע"א תוד"ה ב"ה ובת' הרא"ש כלל ס"ח סי' י"ג.

רש"י ד"ה שמין אותה. כגון בקבלנות שקבל למחצה לשליש ולרביע אבל בחכרנות לא שייכא הא דמאי שמין איכא חכירתו יתן לו ע"כ, ול"ד להא דאמרינן לקמן ק"ה ע"א דאמר חיטי דארעי בעינא אע"ג דקאי אמשנה דאיירי בחכירה, די"ל דהתם איירי דשדהו עשתה תבואה רק משום דלא רצה לנכש ע"ש, בזה יכול לאמר חיטי דארעאי בעינא ולא מה שתקנה מן השוק, משא"כ הכא דהובירה ולא עשתה כלום ואיך יטעון חיטי דארעאי בעינא, ולכן אם היה חוכר צריך לתת לו חכירותו.

רש"י ד"ה לכשתכנסי לחופה וקידושיהן ע"מ כן ולא חלו קידושין בה עד שתכנס לחופה והרי חטפה קודם לכן ע"כ, מכאן מוכח דלאו דוקא בדררא דממונא אלא אף במילתא דאיסורא דרשו לשון הדיוט כדכ' בס' דברי יוסף סי' י"ז.

תוד"ה דאפשר, אפ"ה אינו מנכה לו כיון דאפשר לאתויי בדוולא מנהרא רבה דדוקא באכלה חגב או נשדפה שאין יכול לתקן הקלקול כו'. ע' בת' מהר"ם מפדוואה סי' ל"ט.

דף קד:

מקום שנהגו לעשות כתובה מלוה גובה מלוה לכפול גובה מחצה כו', ע' בת' הריב"ש סי' ק"ה.

שם רבא אמר אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא ולרבא מ"ש מהא דתנן אם אוביר ולא אעבוד אשלם במיטבא כו', ובנוגע לדין אסמכתא בהקדש או בצדקה ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תצ"ג תצ"ד.
שם רבא אמר להכי קרו לה עיסקא דאם מת לא יעשו מטלטלין אצל בניו, ע' בהלכות פסוקות המיוחסות לתלמידי רב יהודאי גאון סי' י"א.
שם אמר רבא חדא עיסקא ותרי שטרי כו', אין כן הגרסא בת' מהר"ם ב"ב סי' תשמ"ד ע"ש.

דף קה.

הני בי תרי דעבדי עיסקא בהדי הדדי ורוח וא"ל חד לחבריה תא ליפלוג אי א"ל אידך נרווח טפי דינא הוא דמעכב כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תשע"ג.

דף קה:

ה"ד אילן שכחו רע אמרי דבי ר' ינאי כל שאין בעיקרו לחוק רובע כו', ע' תשובות הרשב"א סי' כ"ח.
שם הנושא משאוי על כתיפו והגיע זמן תפילה פחות מארבעה קבין מפשילן לאחוריו ומתפלל כו', ע' ראבי"ה לברכות ט"ז ע"א ובהגה"ה שם.
שם משום ר' שילא אמרו אפילו מטפחת שלהן אסור להניח על הראש שי"ב תפילין כו', ע' ב"י או"ח סי' מ"א ובט"ז וביאור הגר"א שם.
שם תנן התם הרוח שפיזרה את העומרין אומדים אותה כמה לקט ראויה לעשות ונותן לעניים, בירושלמי פאה רפ"ה מקשה מדוע לא נימא הכא כמו ברישא שם גבי גדיש שלא לוקט תחתיו דתנן כל הנוגעות בארץ הרי הוא של עניים ומשני דהתם קנסו מפני שהגדיש ע"ג הלקט וממילא פשט הקנס אפילו אם הגדיש ע"ג הלקט בשוגג וכדומה, וע' בירושלמי שקלים פ"א סוף ה"ב.
והנה בספרא קדושים סוף פרק ג' תניא מניין שספק לקט לקט ספק שכחה שכחה ספק פאה פאה ת"ל לעני ולגר תעזב אותם, ובספרי פ' תצא נדרש מקרא דלגר וליתום ולאלמנה יהיה ע"ש, עכ"פ כיון דכמו להספרא כן להספרי נדרש מקראי דספק לקט לקט, א"כ אומדן וקנס מאי בעי בין ברישא בין בסיפא שם רפ"ה דפאה, הלא האי דינא דרישא דכל הנוגעות בארץ כולן לעניים היה צריך להיות מטעם הדין דספק לקט לקט, וכן הרמב"ם בפ"ד ה"ו מה' מתנות עניים אהא דגדיש שלא לוקט תחתיו שפסק דכל השבלים הנוגעות בארץ כולן לעניים יהיב טעמא דספק מתנות עניים לעניים משום שנאמר תעזב הנח

לפניהם משלך, והוא לשון הספרא הנ"ל עם ביאור הירושלמי ספ"ד דפאה ע"ש, והא דבהלכה ז' שם הוסיף עוד טעם דקנס מפני שעבר והגדיש על הלקט, כבר ביאר הרדב"ז שם דהאי טעמא בעי מדוע קנסו כולי האי אפילו היכא דליכא ספק כגון שהיה הלקט שעורים והוא הגדיש חטים כדאמר בירושלמי וזהו מטעם קנס ע"ש, אמנם זהו רק נתינת טעם ע"ד הרמב"ם דנקט דרשת הכתוב ונקט נמי טעמא דקנס, אבל בירושלמי שלא הזכיר רק טעמא דקנס קשה מדוע נאיד מדרשות הספרא והספרי גם יחד.

לכן לולא כל דבריהם היה נלע"ד דדרשתם מקראי הוא רק אסמכתא, והא ראיה דבחולין קל"ד ע"א ובירושלמי ספ"ד דפאה דרשו דספק לקט לקט מקרא דעני ורש הצדיקו צדק משלך ותן לו, ואי מדאורייתא הוא הא קיי"ל ריש ב"ק דד"ת מדברי קבלה לא ילפינן, ובע"כ דכל הענין מדרבנן הוא ואסמכינהו אקראי, ולפ"ז גם ברישא דגדיש שלא לוקט תחתיו היה די שיהיו אומדין אותה כמה לקט ראויה לעשות ולמה הטריחו את בעל הגדיש לפנות את כל הגדיש כולו למקום אחר כדי למצוא השבלים הנוגעות בארץ, על זה אמרו בירושלמי דהוא מטעם קנס מפני שעבר והגדיש על מקום הלקט, משא"כ ברוח שפיזרה את העומרין דהוא לא עבר כלום, אלא מפני שחז"ל אמרו ספק לקט לקט בזו סמכינן אאומדנא, ואחרי דסמיכות המקראות לדין ספק לקט לקט לא יתאימו בספרא וספרי כנ"ל, לכן הורה הרמב"ם אגב אורחיה הכתוב היותר מוכרע לדעתו לסמוך עליו, אולם בעצם הדבר מסיק דהוא קנס, ובעומרים שנתפזרו ע"י הרוח דאומדין את השדה כמה לקט היא ראויה לעשות ונותן לעניים יהיב שם טעמו בהלכה ה' מפני שזה אונס ע"ש.

במשנה המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או נשדפה אם מכת מדינה היא מנכה לו מן חכורו אם אינה מכת מדינה אין מנכה לו מן חכורו, ע' בת' הריב"ש סי' רמ"ג.

שם דר' יהודא אומר אם קיבלה הימנו במעות בין כך ובין כך אינו מנכה לו מן חכור', ע' בת' מהרי"ל דיסקין ז"ל סי' ל"ה.

דף קו.

מיתיביה היתה שנת שדפון וירקון או שביעית או שהיו שנים כשני אליהו כו' קתני שדפון וירקון דומיא דשנים כשני אליהו כו', וקשה טובא דבמשנה דערכין ר"פ המוכר שדהו ובתו"כ פ' בהר בפסוק במספר שני תבואות לא הזכיר שום בבא דשנים כשני אליהו רק שדפון וירקון ושביעית, ובתוספתא דערכין שם שהזכיר שביעית ושנים כשני אליהו לא הזכיר שדפון וירקון ע"ש, והכא כל בנין קושית הש"ס הוא על היסוד דשדפון

וירקון נשנו ביחד עם שנים כשני אליהו ולפנינו ליתנייהו כחדא, והתוס' בערכין כ"ט ע"ב הביאו סוגיא דהכא דדייקינן שהשדפון וירקון הוה נמי כמ"כ בכל העולם ומסיק דיקא נמי דקתני דומיא דשביעית שאסור לזרוע בו ע"ש וכן העתיקו דבריהם שם בתוי"ט, הרי דלא הרגישו שם כלל מהא דדייק הכא משני אליהו ומה דשם ליתא כלל במשנה. ואותה ההוכחה דאנן דייקינן הכא משני אליהו דייקו הם משני שביעית דאיסור כללי הוא על הזריעה, ואפשר שהיתה כן הגרסא לפני התוס' בערכין דדיוקא דהש"ס הוא משום דומיא דשביעית, ואע"ג דהתוס' הכא גרסי בסוגיין הדיוק משני אליהו ולא משביעית כדאמר התם, ולא ידענא מדוע באמת מדלג הש"ס למידק מבבא דשביעית כמש"כ שם התוס' ודייקו משני אליהו אפילו היתה לפניהם גרסא כזו במשנה דהתם, כן אמאי לא דייקו מבבא ראשונה גופה מדלא קתני נשדפה, אלא שנת שדפון משמע שהשנה היתה שדפון בכל העולם כדכ' הרדב"ז על הרמב"ם פי"א ה"י מה' שמיטה ע"ש.

ואפילו כדהוו גרסי כולהו כחדא יל"ד מנא ליה להמקשן לדייק דשדפון וירקון דומיא דשנים כשני אליהו מה שני אליהו דלא הוה תבואה כלל אף ה"נ דלא הוה תבואה כלל. דילמא משנתינו דערכין בזו וא"צ לאמר זו קתני כדאשכחן טובא בש"ס, ועפ"ז תתפרש המשנה ככה, דשנת שדפון וירקון אפילו בלא מכת מדינה ג"כ אינו עולה לו מן המנין, ומכש"כ שביעית דאיסור כללי רכיב על כל ארץ ישראל שלא לזרוע. וא"צ לאמר שנים כשני אליהו דבשום מקום ליכא תבואה בודאי איני עולה לו מן המנין וע' בתוד"ה אלא, ואי הוה מפרשינן כן אז בע"כ דשדפון וירקון לא הוה דומיא דשנים כשני אליהו ומנ"ל להש"ס דלא מפרשינן כן עד דדייקו דשדפון וירקון דומיא דשנים כשני אליהו וצ"ע כעת.

שם רועה שהיה רועה והניח עדרו ובא לעיר ובא זאב וטרף ובא ארי ודרס כו' אלא אומדין אם יכול להציל חייב כו', ע"ל ע"ח ע"א בתוד"ה הוחמה ובת' מהרי"ק שרש ג' ובתורה תמימה פ' נח בפסוק ומוראכם וחתכם.

דף קו:

הא כרבי דאמר בתרי זימני הוי חזקה הא כרשב"ג דאמר בתלת זימני הוי חזקה. הנה בברכי יוסף חי"ד סי' רס"ג סק"א כ' דשיטת כמה גדולים דאין הלכה כרבי לגבי רשב"ג אביו ע"ש, אמנם הכא חזינן דהרמב"ם פ"ח ה"ט משכירות פסק דלא כרשב"ג כדכ' הרב המגיד שם וכן בחולין מ"ז ע"ב בתוד"ה שלישי כתבו דר' נתן ס"ל כרבי דבתרי זימני הוי חזקה ולקמן קי"ז ע"ב אמר רבה נקוט דר' נתן בידך דדיינא הוא ונחית לעומקא דדינא, וביבמות ס"ד ע"ב החליטו רב יוסף ורבא נישואין ומלקות כרבי וסתות ושור המועד

כרשב"ג ע"ש, הרי דלא חששו לפסוק כבן נגד אביו במקום דמסתבר להו. וה"נ אמרינן בב"ב קמ"ב ע"ב מידי בקשישותא תליא מילתא בטעמא תליא מילתא, ואי משום שהיה אביו אדרבה בכל אדם מתקנא חוץ מבנו כדאמרינן בסנהדרין ק"ה ע"ב וצ"ע.

דף קז.

רש"י ד"ה קרובין לעיר שלא יהא טורח להכניס פירות, ע' ברש"י ברכות מ"ו ע"א ד"ה קרובים לעיר.

רש"י ד"ה ספק נדה וכש"כ ודאי ע"כ, ע' רש"י סנהדרין ק"ג ע"א ד"ה שלא תמצא.

תוד"ה אילן. דכיון דהתם כל השרשים כולם בשל עליון דין הוא למימר שדי נופו בתר עיקרו כדאמר נמי ר' יוחנן בשילהי לא יחפור ושמואל דאמר הכא חולקין יכול לסבור התם כר' יהודא דלא אמר שדי נופו בת"ע משום דרגילות למלאות גינתו עפר ולהשוותו אל גינת חבירו כו', וע' בלח"מ פ"ד ה"ט מה' שכנים דהרמב"ם ל"ל סברת התוס' בזה ע"ש, ולע"ד הנני נבוך בכלל הרכבת התוס' סוגיא דשילהי מכילתין בהא דס"פ לא יחפור דקא"ר יוחנן אחד אילן הסמוך למיצר ואחד אילן הנוטה מביא וקורא, הרי התם יהיב טעמא שע"מ כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ ופירשו התוס' לעיל בסמוך דהתנאי היה מתחילה כן שכל הענפים יהא לבעל השרשים ובהא מודו נמי רב ושמואל דשמעתין ע"ש, ולפ"ז בלתי מובן ג"כ מש"כ התוס' ס"פ לא יחפור דלפירש"י דהכא אזלא שמעתא דהתם כרב דהכא ע"ש, ולפמש"כ אין עניינם זל"ז דאפילו אם בכ"מ היה פשוט דלא שדינן נופו בת"ע בלי שום חולק אפ"ה היה מביא וקורא משום תנאי דיהושע, עוי"ל לכאורה לר"מ דס"ל ס"פ הבית והעליה שדי גופו בת"ע א"כ ל"ל ליהושע להתנות, ובע"כ דיהושע גופיה ס"ל דבעלמא לא שדינן נופו בת"ע ולהכי התנה דלענין בכורים תהיה נחשבת לבעל השרשים בכדי שיוכל לאמר בהחלט פרי האדמה אשר נתת לי.

ועו"ק במרובה פ"ב ע"א דפריך אמאי לא חשיב בתנאין שהתנה יהושע הא דקא"ר יוחנן אילן הנוטה לתוך שדה חבירו כו', ומשני דמאן תנא עשרה תנאין שהתנה יהושע ריב"ל היא ולא מתניתא ור' יוחנן פליג עלה ע"ש וזהו דוחק גדול דהא התחיל שם בלשון ת"ר עשרה תנאין כו', ומשמע דהיא ברייתא, ועפמש"כ שפיר הו"ל לשנויי דברייתא היא ור"מ היא דס"ל דבכ"מ שדי נופו בת"ע וממילא גם באילן הנוטה לתוך שדה חבירו או סמוך למיצר מביא וקורא ולא איצטריך ליה למיחשב הא בתקנת יהושע, משא"כ ר' יוחנן ס"ל כר' יהודא דבעלמא לא שדינן נופו בת"ע ולהכי איצטריך ליה לאשמעינן דגבי

בכורים מביא וקורא משום דכן התנה יהושע, וע' גיטין כ"ב ע"א ובתוס' שם וצ"ע, וע"ע בת' באר יצחק חי"ד סי' ל"א.

דף קז:

הנך נמי אי לאו זיקא עבדי להו סמתרי וחיי, ע' בס' עיון יעקב על עין יעקב בפ' חזקת הבתים סי' מ"ו.

שם לא ירעבו ולא יצמאו ולא יכם שרב ושמש, לא יכם שרב ושמש כיון דלא ירעבו ולא יצמאו כו', כה"ג בברכות ד"ס ע"א ובסנהדרין מ"ט ע"א ובמס' כלה רבתי פ"ח אקרא דאותי עזבו כו'.

דף קח.

לכריא דנהרא תתאי מסייעי עילאי כו' ע' מהרי"ק שרש ד'.

שם א"ר יהודא אמר רב האי מאן דאחזיק ביני אחי וביני שותפי חציפא הוי סלוקי לא מסלקינן ליה ור"נ אמר נמי מסלקינן כו', ע' בתשובות רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' ע"ח ובת' הריב"ש סי' שס"ט.

שם זבן במאתן ושוה מאה כו' אין אונאה לקרקעות, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תשפ"ד.

שם זבין ליה גריוא דארעא במיצעא נכסיה חזינן אי עידית הוא אי זיבורית הוא זביניה זביניה ואי לא איערומי קא מערים, ע' בת' הרא"ש כלל ע"ח סי' א'.

רש"י ד"ה לא צריכי נטירותא תורתו משמרתו כדכתיב בשכבך תשמור עליך ע"כ, ומשמע דזו היא נמי כוונת רש"י בברכות ד"ה ריש ע"א שכ' ואם ת"ח הוא שרגיל במשנתו לחזור על גרסתו תמיד דיו בכך ע"ש ואע"ג דבאבות פרק קנין תורה דרשו בשכבך תשמור עליך בקבר, הרי דאינו קאי על הזמן כל עוד חלקו בחיים, מ"מ תרתי ש"מ וע' סוטה כ"א ע"א.

דף קח:

מתנה לית בה משום דינא דבר מצרא אמר אמימר אי כתב ליה אחריות אית בה משום דינא דבר מצרא כו'. ע' בתשובות רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' צ"ז.

תוד"ה משמתינן. דוקא שישראל רוצה ליקח בדמים שנתן לנכרי, ובב"ק קי"ד ע"א כתבו התוס' הכי בשם ר"ת, וכה"ד הרא"ש הכא ובב"ב דכ"א ובב"ק שם, ומה דמסיק הרא"ש שם ונראה דדוקא עד כדי דמיהן אבל אם העכו"ם רוצה להוסיף מדמי שוויה ימכרנה לישראל בדמיה כי אולי העכו"ם מוסיף דמים להיות שכן לישראל ולגרשו מנחלתו ע"ש,

כוונתו למש"כ כאן שאם ב"ד רואין בדעת העכו"ם מין ערמה בתוספות הדמים אז אין לו להעכו"ם דין קדימה אלא דוקא אם רוצה לשלם כדי דמיהן והישראל הרוצה לקנות אינו נותן כל כך אז הזכות ביד המוכר למכור להעכו"ם אבל במקום ערמה של העכו"ם אסור לישראל למכור להעכו"ם רק לישראל בפחות, ועפ"ז מתאימים דברי הרא"ש בב"ק עם דבריו דבסוגיין. ואין סתירה בדבריו כדכתבו בפלפולא חריפתא ובשלטי גבורים ע"ש, וע"ע בהגהות מיימוני פי"ב ה"ז מה' שכנים ובשו"ע סי' קע"ה ס"מ, וכעין זה בתוס' ע"ז ד"כ ע"א ד"ה ור"מ.

דף קט.

רוניא שתלא דרבינא הוה אפסיד סלקיה אתא לקמיה דרבא כו', ע' בס' ההשלמה ריש ב"ב.

שם דאמר רבא מקרי דרדקי שתלא טבחא ואומנא וספר מתא כולן כמותרין ועומדין דמי, ע' בת' הריב"ש סי' קי"ג ובהעמק שאלה לשאילתות פ' אחרי סי' צ"ב אות א' מש"כ על לשון כמותרין ועומדין, וע"ע בשאילתות פ' ואתחנן סי' קמ"ב ובהע"ש שם אות ה'.

דף קט:

סבר רב אשי למימר ריבעא דהוא דנקא כו' א"ל רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי ולימא ליה כו', ע' בס' הצבא המובא בתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה ד' ובהשגות הרמב"ן שם שם סי' רכ"ו.

שם כי מטית לשחיטת קדשים תא ואקשי לי, ופירש"י הכרתי בך שאתה חדוד ויודע להעמיק ולהקשות וכי מטית למסכת זבחים שהיא עמוקה תא אקשי לי כו', והקשה בהקדמת חיי אדם הלא תנן שילהי ב"ב הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות, הרי דדוקא דיני ממונות מחוכמות טפי ע"ש מה שתירץ, ול"נ בפשוטו דהרוצה שיחכים, פירושו לקנות חכמה יעסוק בד"מ, אבל אם הוא כבר חכם ורוצה להעמיק בחכמתו, אז יעסוק בשחיטת קדשים שהיא עמוקה כדפירש"י, והיינו דאמרינן בשבת ל"א ע"א חכמת זה סדר קדשים.

תוד"ה וספר מתא כמותרין ועומדין. להכי קרי ליה הכא פסידא דלא הדר לפי שבאותה שעה שלימדו שיבושים נתבטל לו לימוד של אמת, וכ"כ התוס' בב"ב כ"א ע"ב ע"ש, ועפ"ז מה נכונה היא שיטת המרדכי ר"פ האומנין אהא דאמרו בש"ס פועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום זולת בדבר האבוד, וכ' הוא ז"ל דמלמד החוזר בו מקרי דבר האבד

וכן היה דן מוהר"ם הלכה למעשה ע"ש, ונפלאתי על שיטת רבינו יואל המובא בד"מ סי' של"ג כחולק על המרדכי ופסק דמלמד יכול לחזור בו כפועל ע"ש, דהא הכא בשביל שנתבטל לשעה מלימוד של אמת קרי ליה בש"ס פסידא דלא הדר, הרי בהדיא דבגמרא נקיט להו כדבר האבוד וממילא אף אם יהיה כפועל במלאכת הדיוט נמי אינו יכול לחזור בו.

וא"ל דרבינו יואל ס"ל דהכא איירי שיש מלמד טוב ממנו בחריקאיה באופן שהנער לא יתבטל כלל מלמודו, ז"א דא"כ בלתי מובן מה שהד"מ הביאו לרבינו יואל בתור חולק על המרדכי, הלא א"כ בודאי דגם המרדכי איירי באופן כזה דאל"כ לא הוי בגדר פלוגתא, ואם אינו מגיע שום הפסד ללמוד הנער מדוע קרו ליה המרדכי והמהר"ם דבר האבוד ומה איכפת לן אם יחזור בו, ומאי אשמעינן רבא דמקרי דרדקי הוי כמותרה ועומד פשיטא מי גרע ממלאכת הדיוט דכמו דפועל יכול לחזור בו כן הבעה"ב, וכדתניא לעיל ע"ו ע"ב השוכר את האומנין והטעו את בעה"ב או בעה"ב הטעה אותן אין להן זע"ז אלא תרעומות ואפילו התחילו במלאכה שמין להן מה שעשו וכ"פ בטור ר"ס של"ג ע"ש, והכא כמו לרש"י כן להתוס' בע"כ דמלמד להנער שיבושים ויש לו מלמד אחר טוב ממנו והוא מלאכת שמים ורבו שלמדו חכמה מביאו לחיי העוה"ב כדתנן לעיל ס"פ א"מ ומאי קמ"ל רבא.

ואפ"ל דרבינו יואל ס"ל כשיטת רש"י דשבשתא כיון דעל על ומשו"ה הוי מקרי דרדקי כמותרה ועומד, ואפילו ס"ל כמש"כ התוס' דבשעה שלמדו שיבושים נתבטל מלימוד של אמת, נמי גריע ליה טפי ממלמד החוזר בו דהתם אפשר דבין לילה ישיג מלמד אחר טוב ממנו וגם מלמודו לא יתבטל, משא"כ במלמד המרגילו בשיבושים ומכש"כ דשבשתא כיון דעל על הלא יתקיימו בו השיבושים לעולם, ואין לך פסידא דלא הדר כזה.

דף קי.

הכא מילתא דעבידא לאיגלויי היא ואטרוחי בי דינא תרי זימני לא מטרחינן, ע' בת' הריב"ש סי' קנ"ה.

שם יתומים אומרים אנו השבחנו וב"ח אומר אביכם השביח על מי להביא ראיה סבר ר' חנינא למימר ארעא בחזקת יתמי קיימי ועל ב"ח להביא ראיה א"ל ההוא סבא הכי א"ר יוחנן על היתומים להביא ראיה מ"ט ארעא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגביא דמיא כו', והנה התוס' בסוטה כ"ה ע"ב הקשו הלא ר"ח סבר למימר כב"ה דשטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי ואיך שביק ר' יוחנן דעת ב"ה ועביד כב"ש ומשום דלגוביינא קיימא כמאן

דגביא דמי ותירצו דע"כ ל"ק ב"ה דלאו כגבוי דמי אלא היכא דשעבוד הקרקע עומד בספק משא"כ הכא דיתומים מודו לב"ח בקרקע עצמו שהוא משועבד לו ואינם מעכבין לפניו הקרקע הלכך אפילו ב"ה מודו דבכה"ג כגבוי דמי כו' ע"ש.

ומשום דלכאורה חידוש גדול הוא לאמר דמחלקותן דב"ש וב"ה הוא דוקא במקום ספק ולא במקום ודאי, לכן נלע"ד להביא ראיה לדבריהם מברייתא ארוכה לעיל ע"ב ע"א דת"ר ישראל שלוה מעות מן הנכרי בריבית וזקפן עליו במלוה ונתגייר אם קודם שנתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן וגובה את הרבית ואם לאחר שנתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית. ופירש"י שכתב לו שטר עליהם ומשעת זקיפה הוי כגבוי ע"ש, והשתא אי נימא דב"ש וב"ה פליגי אפילו היכא דהלוה אינו מעכב הקרקע לפניו א"כ אי אפשר לתלות הגירות בזקיפת המלוה רק אליבא דב"ש דס"ל שטר העומד לגבות כג"ד אבל לב"ה דלאו כג"ד אין לו לגר ברבית רק מה שגבה קודם שנתגייר וע' חולין קל"ד ע"ד, ומדתלו הגירות בזקיפת המלוה ומשום דמאז הוי כגבוי לכו"ע. ש"מ דבזה לא נחלקו ב"ש וב"ה, וע"כ הטעם משום דהלוה אינו מעכב על המלוה מלגבות שהחוב הוא ודאי לשניהם, ולא נחלקו רק בספק וכדעת התוס' בסוטה שם.

דף קי:

אמר אביי אף אנן נמי תנינא ספק זה קדם וספק זה קדם קוצץ ואינו נותן דמים כו ולכאורה לפ"מ דהתוס' בסוטה כ"ה ע"ב שם מחלקו בין עומד לקוצץ לעומד לגבות א"כ איך מייתי אביי ראיה מקציצת האילן לגביית החוב, די"ל דכוונת אביי דכמו בקציצה דאמרינן שם בב"ב הוא משום דממ"נ עומד לקציצה, ה"נ עומד לגבות ארעא עם השבח ממ"נ, ובזה מיהא שוין כדפירש"י.

שם ת"ר ממשמע שנאמר לא תלין פעולת שכיר אתך איני יודע שעד בקר מה ת"ל עד בקר מלמד שאינו עובר אלא עד בקר ראשון בלבד כו', והנה משמע מהכא דסתם בקר הוא בקר ראשון, ולכאורה הוא רק לראב"ע בברכות ד"ט ע"א דאמר כל בקר בקר ראשון, אבל לר"ע משמע התם דנוכל לאמר על סתם בקר דהוא בקר שני ע"ש, והאם אתא ברייתא דהכא בפלוגתא ודלא כר"ע, והלא בסנהדרין פ"ו ע"א אמרינן דכולהו סתימתאי אליבא דר"ע, ולהכי פריך הש"ס לעיל בפשיטות פ"ב ע"א אי הכי קמה לה מתניתין דלא כר"ע, וע"ש רש"י ד"ה אי הכי.

וי"ל דהא דקאמר ר"ע בברכות שם דהוה אמינא בקר שני, משום דקודם לזה מדמה התם פסח לשלמים דנאכלין לשני ימים ולילה אחד, ובזה הלא ישנם שני בקרים, ומשו"ה

היה מקום לפרש שם דעד בקר הוא בקר שני, משא"כ בעלמא גם ר"ע יודה דכל בקר הוא בקר ראשון, ובזה מתורץ קושית התוס' בפסחים ע"א סוף ע"ב ע"ש.

שם ת"ר האומר לחבירו צא שכור לי פועלים שניהן אין עוברין משום בל תלין זה לפי שלא שכרן וזה לפי שאין פעולתו אצלו, והק' הגרש"ש מדוע לא נימא שלוחו ש"א כמותו, וכבר הקדימו בקושיא זו הב"ח בטור סי' של"ט ותירץ דהוא כעין גזה"כ דכתיב אתך, וגם הריטב"א הקדימם בסוגיין בקושיא זו וכ' דשמא לא אמרינן הכי לחובתו ע"ש, ולעד"נ להעיר על סברתו זו מהא דלעיל צ"ו ע"א דבעינן למימר שלוחו ש"א כמותו לענין בעליו עמו ויהיה עי"ז הפסד להמשאיל, וכן בהפרת נדרים שם מי לא עסקינן דההפרה תהיה לחובתו ואפ"ה אמרינן התם שלוחו ש"א כמותו, ודוחק לאמר דחובת עבירה דבל תלין אינה דומה ם לחובה אחרת.

ולולא כל דבריהם היה נלע"ד עפמש"כ בחידושי לעיל צ"ח דלא אמרינן שלוחו ש"א כמותו רק היכא שהפעולה מוטלת עליו בין בדבר מצוה כפסח ותרומה כהא דרפ"ב דקידושין או בדבר הרשות כקידושין וגירושין ששלח לזה שליח בחריקאיה דאז נופל לאמר דהוא שלוחו וכמותו, שהשליחות מוטלת על האדם והוא ממלא תפקיד המוטל עליו, משא"כ בפעולה שאינה עליו לא מצד מצוה ואפילו מטעם רשות, רק שהדבר צריך להעשות ותהיה מתקימת מחשבתו ורצונו אפילו אם תהיה נעשית ע"י חש"ו ועכו"ם שאינן בני שליחות. באופן זה לא שייך לאמר שהוא שלוחו של אדם, ושיהיה כמותו, דאינו שליח של אדם רק שליח הדבר, ואינו דורש נמי שיהיה כמותו, ודמיא ממש להא דאמרינן במעילה כ"א עשאום כמעטן של זיתים או כמו ששנינו נתן את העירוב ע"ג הקוף או ע"ג הפיל והוליכו ה"ז עירוב ע"ש וכה"ג כ' הב"י ביו"ד ס"ס ק"כ בשם הרשב"א דלגבי טבילת כלים לא בעי שליחות דמנא תיתי ואילו הטבילו ישראל שלא מדעת הבעלים מי לא עלתה לו טבילה וכל היכא דלא בעי שליחות אפילו טבילת עכו"ם למה לא תעלה, וע' ברשד"ם חו"מ סי' שע"ו, ולפ"ז ניחא גם בסוגיין, דהבעלים אינם צריכים דק שהפועלים יהיו נשכרים אצלם למלאכה זו, ובכגון זה לא הוי בגדר שלוחו ש"א כמותו כנ"ל.

תוד"ה יצא בלילה. דלינה משמע כל הלילה וזה השכירות לא לן כל הלילה וא"ת לא ילין דחלב חגי הוא בעמוד השחר גרידא כו', ע' משך חכמה לפ' משפטים בפסוק ולא ילין חלב חגי ובס' לבוש מרדכי לזבחים סי' ה'.

דף קיא.

רבא אמר זהו עושק זהו גזל ולמה חלקן הכתוב לעבור עליו בשני לאוין, ע"ל ס"א ע"א ובתוס' שם ובס' מעין החכמה דף ח' ע"א ובליקוטי הגר"א על הרמב"ם פ"א ה"ד מה' גזילה מה שתירץ על קושית הרב המגיד שם שנשאר בצ"ע.

במשנה לא תבעו אינו עובר עליו, ע' בס' אהל שם סי' י"ג.

רש"י ד"ה שם שכירות. כל השמות הללו בשם שכירות הן יש מהן בשכירות לילה ויש מהן שכירות יום, ע' העמק שאלה לשאילתות פ' תצא סי' קנ"ז אות א'.

תוד"ה ולמה חלקן. תימה בשלמא הכא חילקן כדי לעבור עליו בשני לאוין אבל גבי אשם גזילות למה נכתבו שניהם או בגזל או עשק, ע' בת' פנים מאירות ח"א סי' כ"ו ובת' חכם צבי סי' כ"ו.

דף קיא:

מאחיך פרט לאחרים כו', ע' בתוס' לעיל מ"ח ע"ב ובדפ"ז ע"ב ד"ה אלא למ"ד ובמה שהאריך בת' חוט המשולש להגאון מהר"ח זצ"ל מוואלאזין מסי' י"ד עד סי' י"ח.

שם חד למשרא עושקו וחד למשרא גזלו, ע"ל ס"א ע"א תוד"ה לעבור ובמש"כ בחידושי לבכורות י"ג ע"ב.

תוד"ה מגרך. א"נ מאחיך ולא כל אחיך כדדרשינן קידושין כ"ד מן העוף ולא כל העוף כו', והנה מהבנת התוס' משמע דמהך דרשה של מאחיך אתא למעוטי פרט מן הכלל היינו גר מקהל עדת ישראל כדהתם עוף מחוסר אבר מכלל העופות התמימים, ויל"ד קצת דבירושלמי סנהדרין פי"א ה"ב גבי גנב מי שחציו עבד וחציו ב"ח דר"י מחייב וחכמים פוטרין קאמר מ"ט דר"י מאחיו אפילו מקצת אחיו מה טעמון דרבנן מאחיו עד שיהא כולו אחיו, ופלוגתתם בזה מתפשטת גם בעלמא כמבואר בירושלמי פסחים פ"ח ה"א ע"ש חלא לא נחלקו רק על מלת מאחיו אי אתא למקצתו או לכולו אבל עכ"פ בפרטא דהאי גברא, ומנ"ל להתוס' לדרוש כאן מאחיך על כלליות האחוה להוציא פרט מן הכלל, והא דממעטינן מהאי מאחיו דגבי גונב נפש עבדים או עכו"ם בסנהדרין פ"ו ובספרי שהוא ג"כ פרט מן הכלל, שאני התם דמיעוט כזה סובל מעצם האחוה, דהא לאו אחיו הוא וכדמעטינן בסוגיין מאחיך פרט לאחרים, משא"כ גר דאחיו הוא במצות, א"כ בל נופל למעטו מטעם אחוה, רק מסמיכת המ"ם, ועל זה נמי קשה, איך מדמה התוס' להא דמן העוף ולא כל העוף, הלא באמת תיבת מן נקטו למיעוט בכ"מ כדאמרינן בב"ק ד"מ ע"ב מן הבהמה להוציא רו"נ מן הבקר להוציא את הנעבד כו', ובזבחים ד"ט

ובירושלמי שקלים פ"ב ה"ד וכצ"ל הגרסא גם בירושלמי פסחים פ"ה ה"ב בכל אתר את אמרת מן להוציא כו' ע"ש, הרי דמלת מן הוא מיעוט בהחלט, משא"כ מ"ם הסמוך לתיבה. אין בזה החלט אף אם נדרשהו לדרשה כזאת, כדאמרינן בערכין כ"ח מאדם ולא כל אדם מבהמה ולא כל בהמה משדה אחוזה ולא כל שדה אחוזה יכול לא יחרים ואם החרים יהו מוחרמין ת"ל אך דברי ר"א ע"ש, הרי דאי לאו מלת אך לא פסיקא לן דיתורא דמ"ם אתא להחליט הדרשא לעיכובא.

ועוד לבד הדרשה קשה בעצם דמיון התוס' מהא דמן העוף להך דהכא, דהא דגבי עוף ממעטינן. הלא חל על עוף כזה היוצא מכלל העופות להיותו מחוסר אבר, ושפיר יש מקום למעטו בשביל חסרונו, משא"כ הכא אחרי ההחלטה דהאי מאחיך קאי אאחוה דמצות, איך נופל למעט גר הרי עכ"פ אחיו הוא במצות לכל דבר כמש"כ התוס' בקושיתם, וכיון דבפרטא דמצות בלתי מורגש חסרונו מדוע נמעיטו הרי לא דמי כלל לעוף מחוסר אבר וצ"ע כעת.

תוד"ה לבצור. נראה לר"י דאיצטריך למיכתב משום דשכיר משמע שכיר יום או חצי יום כו' אבל לכל דהו לא ע"כ. הנה לפ"ד התוס' מובנים דברי רב אסי, דלעיל צ"ב ע"א קאמר אפילו לא שכרו אלא לבצור אשכול אחד של ענבים אוכלו והכא קאמר איהו גופיה דאפילו לא שכרו אלא לבצור לו אשכול אחד של ענבים עובר משום בל תלין, ולכאורה משמע מדבריו דאם היו שניהם ביחד, היינו דשכרו לבצור לו אשכול של ענבים ואכלו לאותו אשכול ואם לא נתן לו הבעה"ב שכרו ביומו עובר ג"כ משום בל תלין, ודבר כזה הוא נגד הסברא הפשוטה, אמנם לפמש"כ התוס' הכא ניחא, דהא דין שכירות כל דהו לפועל הוא מדאורייתא, ולעיל פ"ז ע"ב אמרינן נאמר כאן כי תבא בכרם רעך ונאמר להלן לא תבא עליו השמש מה להלן בפועל הכתוב מדבר אף כאן בפועל הכתוב מדבר ע"ש, והשתא כיון דרחמנא אחשביה לשכירות כל דהו דפועל בכרם לענין בל תלין, ממילא מצד הגז"ש חשובה נמי שכירות זו גם לענין היתר אכילתו, נמצא דכל דין פועל בשני דברים אלו הוא גזה"כ, והיינו דחדית לן רב אסי.

דף קיב.

יכול אפילו לא תבעו ת"ל אתך לדעתך יכול אפילו אין לו ת"ל אתך שיש אתך כו', וכ"ה נמי במכילתא וע' במשך חכמה ובתורה תמימה פ' קדושים בפסוק לא תלין פעולת שכיר.

שם איבעיא להו חוזר או אינו חוזר רב ששת אמר אינו חוזר ורבה אמר חוזר כו', ע' בת' הריב"ש סי' רכ"ב.

תוד"ה חוזר. דשאני פשרה דדמי למחילה בטעות שאילו היה יודע שזוכה בדין לא היה מוחל ולהכי צריכה קנין דאלים טפי כו', וכן האריכו התוס' בסנהדרין ד"ו ע"א ד"ה צריכה קנין, ולע"ד בלתי מובן מאי פסקא דדוקא שנסתפק לו אם יזכה אז ימסור דעתו לפשרה. מי לא עסקינן אפילו כשידע ברור שיזכה בדינו ובכ"ז יסכים לפשר משום למען תלך בדרך טובים ואורחות צדיקים תשמור כעובדא דס"פ האומנין, ומ"מ גם פשרה כזאת צריכה קנין, הרי דאין הטעם משום העדר הידיעה אם יזכה ע"פ הדין. ודוחק לאמר דקאי על רוב פשרות שבלתי ידוע להבע"ד דין אמת ע"פ התורה בשעת הפשר, וע' בכ"מ פכ"ב ה"ו מה' סנהדרין.

ולולא דבריהם ז"ל היה נלע"ד דחילוק גדול יש בין סתם דין דלא בעי קנין וסתם פשר בעי קנין, לבד מה דלדין תורה א"צ דעתו דלזה הוא מקושר בתור יהודי משא"כ לפשר צריך דעתו למחילה אם יטעו הפשרנים, אלא משום דדין תורה משפט אחד לכולם, אבל פשרה אפשר דתלתא אחריני הוו עבדי הפשר בדרך אחר דלא כל הדעות שוות, ומפני שהיא בנויה על שכל האנושי יכול הבע"ד לחשוב שפשרנים אלו יעשו כמו שהיו עושין האחרים ולהכי צריכה מתחילה קנין, וביותר י"ל דכל טענה שבין אדם לחבירו בודאי המשפט חרוץ בתוה"ק אמת לאמתו מי הוא הזכאי, והרשות לכ"א מהם לדרוש משפטו ע"פ התורה, ובאשר כי נוגע לו ויכול למחול טענתו לכן ניתן לו הרשות לבצוע, אכן לסלק ולהפקיע כחו וזכותו שיש לו בזו הטענה ע"פ דין התורה צריך קנין, משא"כ בדין תורה הרי נשאר עם זכותו שיש לו עד אשר יצא משפטו לאור ולהכי לא בעי קנין.

דף קיב:

תוד"ה קציצה. לא מצי לשנויי דהכא משו"ה אין שכיר נשבע ונוטל משום דאיירי כששכרו שלא בעדים כו', ע' תומים סי' פ"ט סק"ז.

דף קיג.

במשנה המלוה את חבירו לא ימשכננו, אלא בב"ד, והק' בנמו"י הא קיי"ל ר"פ המניח דעביד אינש דינא לנפשיה כו' ע"ש, ולע"ד יפלא אם אין נ"מ בזה בין גזילה להלואה אמאי לא הקשה הש"ס שם ממשנתנו אמ"ד עביד אינש דינא לנפשיה, וביותר ממקרא מלא דכתיב כי תשה ברעך משאת מאומה לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו, הרי בהדיא

דלא עביד אינש דינא לנפשיה, ובע"כ דשם איירי רק להציל את שלו מיד עושקו או מדבר המזיקו, הכא דכספו בא ליד הלוה דרך היתר ומצד המלוה ע"י מצות עשה דאם כסף תלוה את עמי דדרשו במכילתא דאם זה הוא חובה, ובחו"מ ר"ס צ"ז דהלואה היא מצוה יותר גדולה מהצדקה ע"ש, ואחז"ל לעיל ס"פ הריבית מנין לנושה בחבירו מנה ויודע שאין לו שאסור לעבור לפניו ת"ל לא תהיה לו כנושה ע"ש, היינו דאף אם אינו נושה ממש, רק כנושה ע"י שהוא עובר לפניו גם זה אסור, והכל מטעם דחס רחמנא על בזיון הלוה שבא לידו בהיתר ואפשר שעדיין לא השיג ידו לשלם, אולם לבל יהיה העולם כהפקר ושלא תנעול דלת בפני לווין התירה תורה למשכן את הלוה, אכן אחרי דבהיתר בא לידו אמרה תורה לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו, וחדית לן שמואל בגמרא דאפילו שליח ב"ד מנתח נתוחי אין אבל משכנו לא, אמנם כ"ז הוא בהלואה דהוא דרך העולם ובהורמנא דרחמנא לכתחילה בהיתר, ומה ענין זה להא דעביד אינש דינא לנפשיה דאיירי במעשה גזילה והיזק וצ"ע כעת.

שם ומשלשים יום ולהלן מוכרן בב"ד, ובבא זו איירי אפילו שלא משכנו ע"פ ב"ד רק מעצמו כמש"כ הריב"ש סי' שצ"ו.

רש"י ד"ה מת הלוה אין משיב העבוט ליורשין שאין כאן מצות העבוט אלא ימכרנו ויגבה חובו דהשב תשיב לו כתיב ולא ליורשיו כצ"ל, הא דמהדר רש"י להסמיך אקרא ולא כתב מצד הסברא דאם יחזיר המשכון ליורשין הלא יפסיד חובו דמטלטלי דיתמי לבע"ח לא משתעבדי, דז"א דהא אמרינן לקמן קי"ד ע"ב משכנו ומת שומטו מע"ג בניו, הרי כיון דמשכניה קנייה ואין להן דין שאר מטלטלין.

רש"י ד"ה שלשים יום זמן ב"ד ע"כ, והוא מהא דא"ר יוחנן לקמן קי"ח ע"א וכמה זמן ב"ד שלשים יום, אולם הראב"ד פ"ג ה"ו מה' מלוה כתב אהא דמשנתנו דסתם הלואה שלשים יום ע"ש, ולפ"ז יש בזה מקום עיון אם המשכון היה עבור שאילת כלים, ובשאלה לא אמרינן סתם שאלה שלשים יום כמבואר בחו"מ ר"ס ע"ג ור"ס שמ"א אם גם אז זמן ב"ד בזה ל' יום ובמק"א הארכתי בזה וצ"ע, וע"ע בת' הרשב"א ח"ד סי' קי"ז ובאור זרוע לב"מ סי' פ"ט ובת' הרא"ש כלל צ' סי' ד'.

תוד"ה מחזיר. בריש תמורה פריך לרבא דאמר כל דאמר רחמנא לא תעביד אעל"מ והרי השבת העבוט כו', עמש"כ בחק נתן לתמורה ד"ו ע"א ובת' הגרע"א סי' קכ"ט ובת' באר יצחק חי"ד סי' א' ובמש"כ בחידושי לתמורה שם.

תוד"ה ואת המחרישה. א"כ האיך נטל את המחרישה דקתני ומחזיר הא עבר כי נפש הוא חובל כו', ע' מהרש"א וע"ע מש"כ הגרע"א בחידושיו ריש מכילתין ד"ג ע"ב.

דף קיג:

כדרך שמסדרין בערכין כך מסדרין בבע"ח, בת' הריב"ש סי' תפ"ד הוכיח מהכא דבע"ח אינו נתפש בגופו בשביל חובו, דאם גם חפציו הנחוצים לו וכלים שעושין בהן אוכל נפש אין נוטלין ממנו מכש"כ שאין ממשכנין את גופו ע"ש, וע"ע בת' הרא"ש כלל י"א סי' ז'.

דף קיד.

ואם מך הוא מערכך הוא ולא ב"ח ואידך האי הוא עד שיהא במכותו מתחילתו ועד סופו, עמש"כ בחידושי לערכין ר"פ השג יד

שם א"ק ושכב בשלמתו וברכך יצא הקדש שאין צריך ברכה ולא והכתיב ואכלת ושבעת וברכת כו', ע' בס' נפש החיים שער ב' פרק ב'.

שם מהו שיסדרו בב"ח א"ל גמר מיכה מיכה מערכין כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתקכ"ו.

תוד"ה מה ערכין נידון בכבודו, פי' בקונטרס דדרשינן מנפשות וא"ת מה צריך קרא מ"ש מנזקין כו' ע"כ, ויל"ד הלא עצם דברי רש"י היא גמרא ערוכה בערכין ד"ד ע"א ובתו"כ, ואם יש להקשות על יתורא דקרא בדרשתם אמאי לא הקשו התם על אתר, ובאמת בערכין שם נדרשו הנך שתי תיבות בערכך נפשות ביחד, דתיבת בערכך נדרש בערך כולו הוא נותן ולא ערך אברים יכול שאני מוציא אף דבר שהנשמה תלויה בו ת"ל נפשות ע"ש, ולפ"ז מה מקום לקושית התוס' מה צריך קרא דנפשות, הלא כיון דממעטינן ערך אברים א"כ אי לא הוי קרא דנפשות הוה אמינא דאף אבר שהנשמה תלויה בו לא יהיה נערך, אבל השתא דכתיב נפשות ידעינן דערכין בנפש תלה רחמנא כדפירש"י בערכין שם, וע"פ הנחה זו אפשר נמי לאמר דמשו"ה דייק רש"י הכא ובערכין י"ח ע"א כדאתא לדרשה דנידון בכבודו, כתב וז"ל דגבי ערכין כתיב בערכך נפשות ע"ש, דלכאורה הלא א"צ דק לתיבת נפשות כמו שהעתיקו התוס' הכא, ובע"כ דרש"י מושך עמו תיבת ערכך להורות דשניהן קשורות יחד, דבזולת ערכך דאתא למעט אברים לא הוה צריך לכתוב נפשות, ומיושב קושית התוס' ברווחא בהבלעת לשון רש"י ז"ל.

כן בלתי מובן לע"ד מה ענין ערכין לנזקין. הלא בנזקין אם הזיקו באבר שהנשמה תלויה בו דינו מבואר בפרשיות אחרות לגלות או למיתה, ופרשה מיוחדת בד' דברים לחובל בחבירו באברים שאין הנשמה תלויה בהם, משא"כ בערכין חדא פרשה היא, ולולא

שחז"ל הוציאו מהכרעת הכתובים הוה אמינא דגם אבר שאין הנשמה ת"ב נערך או דאפילו נשמה תלויה בו אינו נערך אלא דוקא ערך כולו כמו שהוא חי וצ"ע כעת.
תוד"ה מהו שיסדרו. פסק ר"ת בס' הישר דאין מסדרין בבע"ח כו', עמש"כ בזה הגאון בעל או"ת בספרו חסדי יהונתן בסוגיין.
בא"ד תדע שהרי השיב לו קברי עכו"ם אין מטמאין באהל כרשב"י אע"ג דלא קיי"ל כוותיה כו', ע' נובי"ק חי"ד סי' צ"ד.

דף קיד:

מ"ט קאי מר בביה"ק א"ל לא מתני מר טהרות דתניא רשב"י אומר קבריהן של עכו"ם אין מטמאין ע' ברכי יוסף חא"ח סי' ל"ב סק"ד, וע"ע בת' הרא"ש ריש כלל ל'.
שם אתם קרויין אדם ואין עכו"ם קרויין אדם, בס' משכנות הרועים מערכת אלף אות אדם נסתפק אם זהו רק בלשון תורה או אפילו בלשון ב"א ונ"מ למודר הנאה מאדם אם גם עכו"ם בכלל ע"ש.
שם א"ר יוחנן משכנו ומת שומטו מע"ג בניו, ע"ל קי"ג ע"א רש"י ד"ה מת הלוה ובמש"כ בחידושי שם.
רש"י ד"ה אין מטמאין דגבי אהל כתיב אדם כו' ע"כ, ע' בתשובות הרמב"ם שי"ל ע"י חברת מקיצי נרדמים סי' קנ"א.
תוד"ה א"ל. תימא לר"י האיך החיה בנה של האלמנה כיון שכהן היה כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' ברכה סי' קס"ז אות י"ז.

דף קטו.

לביתו אי אתה נכנס אבל אתה נכנס לביתו של ערב כו', ע' משך חכמה פ' תצא בפסוק לא תבא אל ביתו בד"ה ובגמרא לביתו.
במשנה אלמנה בין שהיא ענייה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה שנאמר לא תחבול בגד אלמנה, הנה ברמב"ם רפ"ג מה' מלוה כ' דאין ממשכנין אותה לא בשעת הלואה ולא שלא בשעת הלואה ובראב"ד א"א בשעת הלואה אין זה חובל וע"ש במפרשים, ובנמו"י הביא בשם הרשב"א והר"ן דדוקא שלא בשעת הלואה והוא כדעת הראב"ד, וכה"ד רש"י בפ' תצא כ"ד י"ז וכ"ה סתימת השו"ע סי' צ"ז סי"ד וע' בת' הריב"ש סי' תפ"ח.
ומאי דכתיב בגד דעת התומים שם בסק"ח בשם ריא"ז דדוקא בגדים אין ממשכנין. אבל בחינוך מצוה תקצ"א כתב בפירוש בגדיה או כליה או שום דבר מכל אשר לה וע"ש במנ"ח, ובהא דכתיב אלמנה כ' הסמ"ע שם סקכ"ב דה"ה גרושה ולאפוקי בתולה שהיא

ברשות אביה. והט"ז כ' שם דה"ה בתולה וכל פנויה, והש"ך כ' דוקא אלמנה ובתומים הוסיף שם ח"ו לשנות קוצה של יוד ממה שנאמר בתורה ודוקא אלמנה כו', וע"ש במנ"ח מש"כ לענין אלמנה מן האירוסין או ספק אלמנה.

שם למימרא דר' יהודא לא דריש טעמא דקרא ור"ש דריש טד"ק והא איפכא שמעינן להו דתניא ולא ירבה לו נשים כו', ע' בס' אבן האזל לה' בית הבחירה פ"א הי"ז.

רש"י ד"ה לצד שני כמו דבר אחר, ע' מה שהאריך בזה בהעמק שאלה לשאילתות פ' מקץ סי' ל"א אות ב'.

תוד"ה אלמנה. ופירוש זה נראה עיקר דאסור גם לשמואל ניתוח אפילו בכלים שעושין בהן אוכל נפש כו', ע' בחידושי הגרע"א לעיל ד"ג ע"ב.

דף קטו:

לימא אביי ורבא בפלוגתא דרב הונא ורב יהודא קמיפלגי כו', ע' ברמב"ן לסה"מ שרש ט'.

דף קטז.

ההוא גברא דחבל סכינא דאשכבתא מחבריה אתא לקמיה דאביי א"ל זיל אהדריה דהו"ל כלי שעושין בו אוכל נפש ותא קום בדינא עלה כו', ואילה"ק מדוע לא ימתין עם חזרת העבוט עד לאחר הד"ת, דכבר כ' במרדכי דפרקין דכל שעתא ושעתא עובר עליה כנזיר בבית הקברות וגם רבא לא פליג אדאביי אלא בהא דיכול לטעון עד כדי דמיהן ע"ש, וע"ע בת' הריב"ש סי' שצ"ב.

שם מ"ש מהנהו עיזי דאכלי חושלא כו' ואמר אבוה דשמואל יכול לטעון עד כדי דמיהן כו', ע' ראב"ן סי' ק"ט.

תוד"ה והא רבא. אבל היכא דאמר גנב אחר גנבה לי ומכרם לך לאו היינו אחזוקי אינשי בגנבא דהא כמה גנבי איכא בשוקא, וכ"כ התוס' בב"ב נ"ב ע"ב ד"ה דברים ובשבועות מ"ו ע"ב ד"ה וספרא.

בא"ד ונראה לר"ת דהתם איירי במכירים שאין בעל הספרים רגיל להשאיל אותן שהן בידו, ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' קפ"ט ושם סי' תשל"ה תשל"ו ובמרדכי פ' כל הנשבעין רמז תשע"ח.

דף קטז:

לא צריכא דייתבן בחצר דתרווייהו כו', והק' במעיני החכמה הרי בב"ב ד"ד ע"א פריך פשיטא שחולקין ומשני דנפל לרשותא דחד א"נ קדים חד ופנינהו ואיך מוקי כאן

בדייתבן בחצר דתרווייהו דא"כ פשיטא דחולקין באבנים ובעפר ע"ש, ונראה דלק"מ דבמתניתין דהתם תנן ברישא השותפין שרצו לעשות מחיצה בחצר בונין את הכותל באמצע מקום שנהגו לבנות גויל כו' הכל כמנהג המדינה גויל זה נותן שלשה טפחים וזה נותן שלשה טפחים כו', ואהא מסיק בסיפא לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם. והשתא שפיר פריך בגמרא פשיטא דבבא יתירא היא לפי הנחת המשנה דבתחילת הבנין היה המקום והאבנים של שניהם לפי מנהג המדינה ממילא אם נפל הריהו ג"כ של שניהם, וכן מדוייק שם במשנה רש"י ד"ה לפיכך ע"ש, ושפיר שייך פשיטא ר"ל למאי צריך למיתני האי בבא דלפיכך, משא"כ במתניתין דהבית והעלייה של שנים שנפלו, דמיירי דמתחילה שייכות אבני העלייה לבעל העלייה ואבני הבית לבעל התחתון כדפירש"י במתניתין. וכן מורה לשון המשנה גופה דמסיק אם היה אחד מכיר מקצת אבניו נוטלן כו', הרי דלא היה לבני המקום מנהג או לא הלכו בתחילת הבנין בתר מנהגא, א"כ מאי שייך להקשות פשיטא דחולקין באבנים ובעפר, והא דבשתי הסוגיות בעי הש"ס למימר דליהוי אידך הממע"ה ג"כ לא דמי חד לדחבריה, דבב"ב כוונת הש"ס בזה למימר דאע"ג דנפל לרשותא דחד מינייהו אפ"ה לא אמרינן הממע"ה משום דבתחילת הבנין לפי מנהג המקום נתנו שניהם המקום והאבנים ובודאי דגם אחרי שנפל שייך לשניהם, משא"כ הכא פריך הש"ס בפשיטות כיון דעל כל אבן ואבן חל הספק של מי הוא כנ"ל א"כ ליחזי ברשות דמאן ייתבן וליהוי אידך הממע"ה כמו בכל ספק טענת ממון, ואהא משני ל"צ דייתבן בחצר דתרווייהו כו', וכ"כ התוס' ריש ב"ב ד"ה לפיכך וז"ל קמ"ל כיון דמעיקרא על שניהם היה לעשות לא מיהמן לאמר שהוא עשה הכל דמיגו במקום עדים הוא דאנן סהדי שלא עשאה לבדו כו' ע"ש, ואף לפירש"י בב"ב שם דקושית הש"ס פשיטא הוא מטעם שברשות שניהם מונחים וע"ש במהר"ם, אפ"ה ל"ד לדהכא דהתם הוא חצר השותפין וממילא שייך להקשות בפשיטות הרי מונח ברשות שניהם, משא"כ הכא שהם שותפין רק בבית ועלייה אבל לא בחצר, דמשו"ה פריך הש"ס וליחזי ברשות דמאן יתבן, והא דמובא שם ברש"י ד"ד הגה"ה מפר"ח שהביא מהך דהכא, הוא בתר דשני הש"ס בסוגיין דשותפין בכה"ג לא קפדי אהדדי, וע"ש ברמב"ן לב"ב ד"ב ע"א ד"ה לפיכך ובתוספות הגרע"א ריש ב"ב.

שם אי הכי מאי קמהני ליה למלבנא רווחא. כה"ג בב"ב ד"ג ע"ב דיקא נמי דקתני של ג' טפחים מכלל דאיכא זוטרא ש"מ.

דף קיז.

הני בי תרי דהוו דיירי חד עילאי וחד תתאי כו', אין כן הגרסא בראב"ן סי' א' וע"ע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' צ"ב וסי' תת"ז.

שם דפסקי מיא והדר נפלי, ע' מה שהוכיח מזה בת' הרא"ש כלל ק"ח סי' יוד.

במשנה הבית והעלייה של שנים שנפלו כו' הרי בעל העליה בונה את הבית כו', והנה בנמו"י האריך בזה עפ"ד הירושלמי לאוקים דלא תקשה ממשנתנו אברייתא דר' חייא דתני כופין, דבמשנה איירי דהבעה"ב הלך למדה"י דבכה"ג אי אפשר לכפותו שאין ב"ד יורדין לנכסיו שלא בפניו אבל אי ישנו כאן כופין, וע' ג"כ במה"פ לירושלמי דפרקין ה"ד, וקשה דבכ"מ דייק בגמרא על לשון המשנה דגם תיבה או אות יתאים ע"פ האוקימתא, והכא אם נימא דהבעה"ב הלך למדינת הים מאי האי דקתני אמר בעל העלייה לבעה"ב לבנות והוא אינו רוצה, ולאמר דקודם שהלך למדה"י הניח אפוטרופוס על נכסיו. והאי אינו רוצה קאי על האפוטרופוס דקאי בחריקאיה דבעה"ב ג"ז דוחק וצ"ע כעת.

תוד"ה ר' יהודא. מה שפי' בקונטרס דאם אין נותן לו שכר מיחזי כריבית אין נראה לר"י כו', ע' בת' ישכיל עבדי חי"ד סי' יוד ושם ח"ב חי"ד סי' יוד.

דף קיז:

א"ר יוחנן בשלשה מקומות שנה לנו ר' יהודא אסור לאדם שיהנה מממון חבירו, ע' בתשובות הרמב"ם סי' שס"א דפוס ירושלים תרצ"ד

שם עליון שבא לשנות בגזית שומעין לו בגויל אין שומעין לו כו', ע' בת' הריב"ש סי' רי"א.

במשנה הכותל והאילן שנפלו לרה"ר והזיקו פטור מלשלם, ופירש"י דמאי הו"ל למיעבד אנוס הוא ע"כ, כוונתו דלפ"מ דמבואר בתוספתא דפרקין שבנאו כדרכו והנפילה היתה מחמת זועות רוח או גשמים וההיזק היה בשעת נפילה, וע"פ כל אלו יש מקור לפירש"י מאי הו"ל למיעבד אנוס הוא, וממילא מובן מפירושו דאם אין כל התנאים חייב, כדמשמע מהתוספתא שם ומדברי הרב המגיד והגהות מיימונית פי"ג הי"ט מנזקי ממון.

דף קיח.

אלא אר"נ ל"ק כאן בהגבהה כאן בהבטה אמר רבה הבטה בהפקר תנאי היא דתנן שומרי ספיחי שביעית כו', והנה התוס' בריש מכילתין הקשו כיון דכל הבבא דזה אומר כולה שלי איצטריך לאשמעינן דבראיה לא קנה א"כ תקשה ממשנה דהתם למ"ד הכא

הבטה בהפקר קני, ותירצו דהכא איירי שעשה מעשה כל דהו כגון שגדר גדר קטן ע"ש, ומהשתא יל"ד הרי אופן קנין זה שייך בשומרי ספיחין דמחוברין לקרקע ונופל בזה ענין גדר לקנין, אבל מה שייך זה להבטה בדבר הפקר המטלטל דאיירי נמי בסוגיין ולאמר דתנאי דפליגי בספיחין פליגי ג"כ בזה, וע' בתוי"ט לשקלים פ"ד מ"א ובמש"כ בחידושי לעיל שם.

שם שומרי ספיחין בשביעית נוטלין שכרן מתרומת הלשכה, וכ' התוס' לעיל נ"ח ע"א ובכ"מ דהשומר לא היה מוחה מליקח רק שהיה מודיען שיחדום לעומר ומעצמן היו נמנעין מליקח דאל"כ האיך מותר לעומר כיון ששומר כו' ע"ש, וקשה כיון דע"י אמירה זו הוא שמור ובשביל זה הוא נוטל שכר מן ההקדש הלא זהו גופה שמירה איקרי, ומכש"כ דבע"כ יועיל בעמדו על המשמר מעכו"ם בהמה חיה ועוף דלא שייך גבייהו לאמר שיהיו נמנעין ע"פ הודעתן להם שנתיחדו לעומר ובהכרח שהן שמורין על ידו, ומאי נ"מ באיזה אופן וסדר השמירה וממי הוא משומר, הרי בע"כ שמור הוא זה ודרשינן מן הקרא דמן המשומר אין אתה בוצר רק מן ההפקר כדרשת התו"כ, ועכ"פ ע"י שמירתו לא תתקיים קרא דואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה דפ' משפטים, וקרא דלשכירך ולתושבך הגרים עמך דפ' בהר דדרשינן שם בתו"כ דקאי על עכו"ם, והכתוב סיים שם ולבהמתך ולחיה וגו', וע' סוכה ל"ט ע"ב רש"י ד"ה אבל ובתוד"ה בד"א וצ"ע.

שם והכא חיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה, ע' בת' באר יצחק חאה"ע סי' יוד ובמשך חכמה פ' ויקהל בפסוק כל איש ואשה.

שם כי היכי דלישמעו בעלי זרועות וליפרש מינייהו כו', ע' מל"מ פ"ד ה"ו מה' שקלים ובמש"כ בחידושי למנחות דפ"ד ע"א.

רש"י ד"ה כאן בהגבהה. או להשליך מעליה לארץ דליכא הגבהה. ע' ב"ק צ"ח ע"א תוד"ה וה"מ ובש"ך חו"מ סי' קצ"ח סק"ג.

דף קיח:

אמר אביי ר' יהודא ורשב"ג ור"ש כולהו ס"ל כ"מ שנתנו חכמים רשות והזיק ווה פטור ע' ברי"ף וברא"ש ובביאור הגר"א לחו"מ סי' קנ"ה סק"ג ובמש"כ בחידושי לב"ק צ"ד ע"א.

דף קיט.

ותנן נמי גבי ערלה כה"ג, ונרשם עה"ג ותניא והיא התוספתא דערלה ע"כ, וקשה אטו משום דליתא במשנה רמו לה אתוספתא הלא גם שם ליתא כפי גרסתינו דהכא, דר"מ

לא נזכר שם כלל ור"י ס"ל התם להיפוך וע' בתוס' ובשטמ"ק, ובע"כ דתיבת דתנן הוא בשיבוש והיא ברייתא אחרת שהיתה לפניהם ומדוייקת מאד, וביותר לפי הגרסא ואזדא לטעמייהו יחד עם הצריכותא לפלוגתתם, וע"פ ברייתא זו תתישב לנו דברי הרמב"ם בפ"י הי"ט ממעשר שני שהקשה בכפתור ופרח פרק נ"ד ונשאר בקושיא, וז"ל תוספתא אילן העולה בין מן הגזע בין מן השרשים חייב ר' יהודא אומר העולה מן הגזע חייב מן השרשים פטור והרמב"ם כתב אילן היוצא מן הגזע פטור מן הערלה מן השרשים חייב בערלה הרי שהוא ז"ל סותר לת"ק והפך לר' יהודא עכ"ל, וע"ש בכ"מ מה שנדחק בדברי הרמב"ם, אולם לפי המבואר בסוגיין פסק כר' יהודא נגד ר"מ כפי הכלל דר"מ ור"י הלכה כר' יהודא, ופליאה דעת עכ"פ הי"ל להביא הא דבסוגיין ע"ד הרמב"ם, ומזה נמי משמע דחילופי גרסאות היה להם בסוגיין, אכן לפ"מ שהוא לפנינו הוא ברור רק אם נניח דאיננה במשנה ובתוספתא זולת ברייתא אחרת היא ומדוייקת מאד, וע"ע בנובי"ת חי"ד סי' קפ"ה.

שם אפריון נמטייה לר"ש, ע"ל ק"ז ע"א תוד"ה

תוד"ה ותניא בסה"ד. ולהכי לא עביד צריכותא בסמוך אלא אערלה ואמקח וממכר ולא אמתניתין, ע' לח"מ פ"ד ה"ט מה' שכנים.

תוד"ה שבור מלכא. נראה לפרש כפי' הקונטרס דשבור מלכא היה בקי בהלכות כו', ע' בס' חיי משה בחידושיו לשילהי מכילתין.